2026 KPSS GENEL KÜLTÜR

EMRAH VAHAP ÖZKARACA

VATANDAŞLIK

Akademisi

TÜM ADAYLAR İÇİN

Ders Notları

YouTube videolarına ulaşmak için kodu tara!

Güncel mevzuat değişiklikleri, **1982 Anayasası**, ilgili kanunlar ve **ÖSYM** müfredatına göre hazırlanmıştır.

YouTube VİDEO DESTEKLİ

İNDEKS AKADEMİ

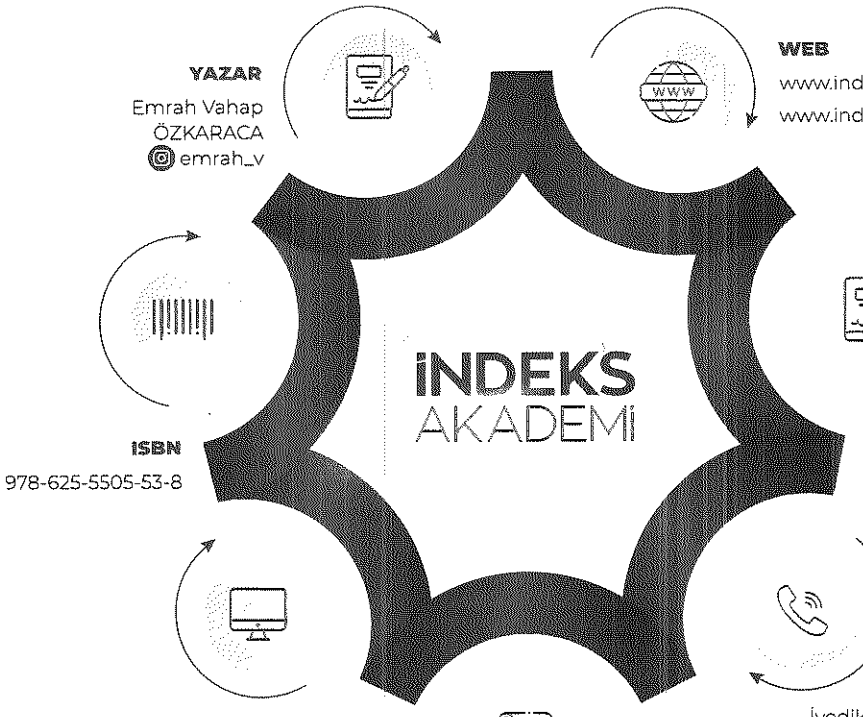

YAZAR
Emrah Vahap
ÖZKARACA
emrah_v

WEB
www.indeksakademi.com
www.indekskitap.com

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Hasan Hüseyin ILGIN

ISBN
978-625-5505-53-8

2026 KPSS

GENEL KÜLTÜR

VATANDAŞLIK

Ders Notları

DİZGİ TASARIM
İndeks Akademi Dizgi Ekibi

GRAFİK TASARIM
İndeks Akademi Grafik Ekibi

İLETİŞİM
İvedik OSB 1354. Cd.
Fora İş Merkezi N: 138/8
Yenimahalle/Ankara
Tel: 0850 888 0880
info@indeksakademi.com

2. BASKI
Tarcan Matbaası
Sertifika No.: 47663

*Bu testlerin her hakkı saklıdır. Hangi amaçla olursa olsun, testlerin tamamının veya bir kısmının **İndeks Akademi**'nin yazılı izni olmadan kopya edilmesi, fotoğrafının çekilmesi, herhangi bir yolla çoğaltılması, yayımlanması ya da kullanılması yasaktır. Bu yasağa uymayanlar gerekli cezai sorumluluğu ve testlerin hazırlanmasındaki mali külfeti peşinen kabullenmiş sayılır.*

Ön Söz

Değerli Adaylar,

*Elinizdeki bu **Video Ders Notu**, yalnızca sınavlara yönelik bir kaynak olmanın ötesinde, hukuk disiplininin temel ilkelerini sade, sistematik ve güncel bir yaklaşımla sunmayı amaçlamaktadır. Adayların, özellikle vatandaşlık ve hukuk konularında karşılaştığı kavramsal karmaşayı ortadan kaldırmak ve gereksiz ayrıntılar arasında kaybolmadan, doğrudan sınavda karşılaşabilecekleri düzeyde bilgiye ulaşmalarını sağlamaktır. Her konu başlığı; anlaşılır bir dil, örnekli anlatım ve sorularla desteklenmiştir.*

Hazırlık sürecinde bana inanan ve desteklerini esirgemeyen aileme, yayım aşamasında katkı sağlayan İndeks Akademi ekibine ve her daim motivasyon kaynağım olan siz değerli öğrencilerime teşekkür ederim.

Bu kitabın sizlere başarı dolu bir sürecin kapılarını aralamasını temenni ederim. Unutmayın ki hedefe giden yolda en büyük güç, sistemli çalışma ve doğru kaynak seçimidir. Her başarı bir karar anıyla başlar, sen de bu kitabı eline alarak ilk ve en önemli adımı attın: Kendine inanmak.

Kendine güvendiğin sürece, hiçbir sınav senden güçlü değildir.

Başarı dileklerimle,

Emrah Vahap ÖZKARACA

Vatandaşlık Öğretmeni

İçindekiler

Video Ders Notları

1. ÜNİTE: TEMEL HUKUK BİLGİSİ

A. Sosyal Düzen Kuralları 1
B. Yaptırım (Müeyyide) Türleri 2
C. Hısımlık 7
D. Hukukun Kaynakları 9
E. Boşluk ve Boşluk Türleri 10
F. Normlar Hiyerarşisi 11
G. Hukukun Türleri 11
H. Nitelikleri Bakımından Hukuk Kuralları 12
I. Hukukun Dalları 13
İ. Kişilik 15
a. Gerçek Kişilik 15
b. Gerçek Kişiliği Sonlandıran Durumlar 15
c. Hak Ehliyeti 16
d. Fiil Ehliyeti 16
e. Gerçek Kişilerin Ehliyet Türleri 17
f. Tüzel Kişilik 18
J. Hak ve Hak Türleri 20
a. İleri Sürülebilecek Çevre Açısından Haklar 20
b. Kullanımlarına Göre Haklar 21
c. Kullanılmasının Etkisine Göre Haklar 21
d. Hakların Kazanılması 22
e. Hakların Kazanılmasında Temel İlke 23
f. Hakların Kullanılmasında Temel İlke 23
g. Hakların Korunması 23
K. Ceza Hukuku 24
L. Borçlar Hukuku 26
M. Ticaret Hukuku 31
N. Devletler Özel Hukuku 32
P. Vergi Hukuku 33

2. ÜNİTE: DEVLET, DEVLET YAPILARI

A. Devlet ve Devlet Biçimleri 38
B. Devlet Yapıları 39
C. Devlet Organları 39
D. Hükümet Sistemleri 40
E. Demokrasi, Demokrasi Türleri 41
F. Demokrasi Modelleri 41
G. İktidar ve İktidar Tipleri 42
H. Anayasa Türleri 43

3. ÜNİTE: ANAYASA TARİHİ VE ANAYASANIN GENEL ESASLARI

A. Türk Tarihindeki İlk Anayasal Gelişmeler 45
B. Türk Anayasaları 45
a. Kanunuesasi 45
b. 1921 Anayasası 46
c. 1924 Anayasası 46
d. 1961 Anayasası 47
e. 1982 Anayasası 49
C. 1982 Anayasası'nın Değiştirilemeyecek Hükümleri ve Genel Esasları 51
D. Cumhuriyetin Nitelikleri 52
a. Laik Devlet 52
b. Atatürk Milliyetçiliğine Bağlı Devlet 53

İNDEKSAKADEMİ

İçindekiler

c. Sosyal Devlet 53
d. Hukuk Devleti 54
e. Demokratik Devlet 55
1. Seçim İlkeleri 55
2. Yüksek Seçim Kurulu 55
3. Seçim Türleri 56
4. Siyasi Partiler 57

4. ÜNİTE: TEMEL HAK VE HÜRRİYETLER

A. Temel Hak ve Hürriyetler (Kamusal, Anayasal Haklar) 63
B. Kişinin Hak ve Ödevleri (Negatif Statü Hakları) 64
C. Sosyal ve Ekonomik Haklar (Pozitif Statü Hakları) 67
D. Siyasi Haklar ve Ödevler (Aktif Statü Hakları) 70
E. Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlandırılması ve Durdurulması 72

5. ÜNİTE: YASAMA

A. Yasama Yetkisinin Özellikleri 75
B. Milletvekili Olma Şartları 76
C. Dokunulmazlık (Yasama Bağışıklığı) 77
a. Yasama Sorumsuzluğu (Mutlak) 77
b. Yasama Dokunulmazlığı (Nisbi) 78
D. Milletvekilliği ile Bağdaşmayan İşler (Yasama Uyumsuzluğu) 78
E. Milletvekilliğinin Sona Ermesi 79
F. TBMM'nin Görev ve Yetkileri 80
G. TBMM'nin İşlemleri 80
a. Kanunların TBMM Tarafından Kabulü 80
b. Kanunların Yürürlüğe Girmesi 80
c. Bütçe Kanunu 81
d. Kesin Hesap Kanunu 81
e. Anayasa Değişikliği Usulü 82
f. Milletlerarası Antlaşmaların Yürürlüğe Girmesi 83
g. TBMM'nin Nitelikli ve Basit Çoğunlukla Yaptığı İşlemler 84
h. TBMM'nin Çalışma Düzeni 85
ı. TBMM Başkanlık Divanı 85
i. Siyasi Parti Grupları 86
j. TBMM'nin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları 86
k. TBMM Komisyonları 88

6 ÜNİTE: YÜRÜTME

A. Cumhurbaşkanı Olabilme Şartları 91
B. Cumhurbaşkanlığı Seçimi 91
C. Cumhurbaşkanının Görev ve Yetkileri 91
D. Cumhurbaşkanının Cezai Sorumluluğu 92
E. Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı 93
F. Devlet Denetleme Kurulu 94
G. Milli Güvenlik Kurulu (MGK) 94
H. Cumhurbaşkanlığına Vekâlet, Bakanlar ve Cumhurbaşkanı Yardımcıları 94
I. Cumhurbaşkanlığı Makamının Boşalması 95
İ. Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı 95
J. Cumhurbaşkanı Kararnameleri 96
K. Olağanüstü Hâller 97
L. Yüksek Askeri Şura 98

İNDEKS AKADEMİ

İçindekiler

7. ÜNİTE: YARGI

A. Yargının Bağımsızlığı 101
B. Hâkimlik ve Savcılık Teminatı 102
C. Türk Hukukunda Yargı Yolları 103
D. Kanun Yolu ve Tahkim 103
E. Anayasa Mahkemesi 103
F. Norm Denetimi 105
G. Yüce Divan Sıfatıyla Yargılanabilecekler 106
H. Anayasa Mahkemesi Kararlarının Özellikleri 106
I. Yargıtay 107
İ. Danıştay 107
J. Uyuşmazlık Mahkemesi 107
K. Sayıştay 107
L. Hâkimler ve Savcılar Kurulu 108
M. Yargı Yoluna Kapalı İşlemler 108

8. ÜNİTE: İDARE HUKUKU

A. İdare Hukukunun Özellikleri 111
B. İdari Fonksiyon 111
C. İdari Hukukunun Özellikleri 111
D. T.C. Devleti İdaresinin Görevleri 111
E. İdare Hukukuna Hakim Olan İlkeler 112
F. Merkezden Yönetim İlkesi 112
G. Yetki Genişliği İlkesi 112
H. Yerinden Yönetim İlkesi 112
I. İdarenin Bütünlüğü 113
a. Hiyerarşi 113
b. İdari Vesayet 114
İ. Kamu Tüzel Kişiliği 114
J. İdarenin Sahip Olduğu Yetkiler 116
K. Türkiye Cumhuriyeti İdari Teşkilatı 117
L. Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı 118
M. İdarenin (Yürütmenin) Düzenleyici İşlemleri 126
N. Yönetmelik 126
O. İdarenin Kolluk Faaliyetleri 127
Ö. Memurlar 128

9. ÜNİTE: İNSAN HAKLARI HUKUKU

A. İnsan Hakları Kavramı ve Kapsamı 137
B. İnsan Hakları Belgeleri - Tarihsel Boyut 137
C. İnsan Haklarına İlişkin Sınıflandırmalar 138
D. İnsan Haklarının Korunması 140
E. Birleşmiş Milletler ve Organları 140
F. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 141
G. İkiz Sözleşmeler 141
H. Uluslararası Adalet Divanı 143
I. Uluslararası Ceza Mahkemesi 143
İ. İnsan Haklarının Bölgesel Düzeyde Korunması 144
a. Avrupa Konseyi 144
b. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 144
c. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 145
J. İnsan Haklarının İç Hukukta Korunması 148
K. Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru 149
HUKUK SÖZLÜĞÜ 152

İNDEKS AKADEMİ

TEMEL HUKUK BİLGİSİ YILLARA GÖRE ÇIKMIŞ SORU DAĞILIM ANALİZİ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
	2	2	2	1	2	2	2	2	1	3	3

▶ Bu ünite ile ilgili ÖSYM sorularına baktığımızda KPSS Ortaöğretim ve Ön Lisans sınavlarında da genelde 2 tane, nadiren bazı yıllar 3 tane soru gelmiştir.

A. SOSYAL DÜZEN KURALLARI

▶ Sosyal düzen kuralları, insanların bir arada yaşayabilmesi, toplumsal uyumun sağlanabilmesi için benimsenmiş davranış ölçütleridir. Bu kurallar, insanların hangi durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini belirler; toplumun düzenini, huzurunu ve güvenliğini sağlamayı amaçlar. Uyulmaması hâlinde kimi zaman manevi, kimi zaman da maddi yaptırımlarla(müeyyide) karşılaşılır.

SOSYAL DÜZEN KURALLARI

Din Kuralları

Allah (c.c.) tarafından konulmuş ve peygamberler vasıtası ile insanlara ulaştırılmış olan emir ve yasaklardan oluşur.

Yaptırımı manevi (Günâhkar sayılma)

- ▶ Kul hakkı yemek,
- ▶ Zina yapmak,
- ▶ Faiz almak/vermek

Görgü Kuralları

- ▶ Bir mekân veya bir olayda nasıl davranılması gerektiğini gösteren adap, nezaket kurallarıdır.
- ▶ Yaptırımı manevi (Dışlama, görgüsüz sayılma, horlama)
- ▶ İnsanlara selam vermemek,
- ▶ Telefonla konuşurken etrafı rahatsız etmek,
- ▶ Başkalarının sözünü kesmek

Ahlak Kuralları

- ▶ Vicdani ödevler ve iyilik üzerindeki kurallar bütününe ahlak kuralı denilmektedir.
- ▶ Yaptırımı manevi (Ayıplanma)

Ahlak kuraları ikiye ayrılır.

a) Subjektif ahlak kuralları

"Benim vicdanım" Kişinin kendi vicdanına, kendisine karşı sorumluluğuna dayanan ahlak kurallarıdır. Yani bireyin, "Ben nasıl bir insan olmalıyım?" sorusuna verdiği cevaba göre şekillenir. Kendine verdiği sözü tutmak, yalan söylememek,kibirli olmamak,empati yapmak

b) Objektif ahlak kuralları

"Toplumun vicdanı" Toplumun ortak değerlerine göre belirlenmiş, bireyin topluma karşı sorumluluğunu esas alan ahlak kurallarıdır. "Toplumda nasıl bir insan olmalıyım?" sorusuna karşılık gelir. Emanete sahip çıkmak, toplu taşımada yaşlılara, engellilere, hamilelere yer vermek, kişilerin mahremiyete özen göstermek

Hukuk Kuralları

Devletin yetkili organları tarafından konulur. Uyulması zorunlu kurallardır.

Yaptırımı: Maddi (ceza, icra)

Örnek: Kasten bir başkasının malına zarar veren kişiye hapis cezası verilebilir. Trafik kurallarını ihlal eden kişiye idari para cezası uygulanır. Vergi borcunu zamanında ödemeyen kişiye gecikme faizi ve icra takibi yapılabilir.

HUKUK KURALLARININ ÖZELLİKLERİ

Devlet gücüyle desteklidir. Uygulanması devletin yaptırım gücüne dayanır.
Bir kişi vergi ödemezse, bu yalnızca "ayıplanacak" bir durum değil; devlet icra takibi başlatır, para cezası uygular.
Trafikte kırmızı ışıkta geçen bir sürücüye polis para cezası keser. Yaptırımın arkasında devlet vardır.

Emredicidir (Normatif) Uyulması zorunludur; ihlali yaptırım doğurur.
Anayasa'nın 125. maddesi: "İdarenin her türlü eylem ve işlemi yargı denetimine tabidir." Bu, bir tercih değil, zorunlu bir hükümdür.
Medeni Kanun'a göre evlilik, resmi nikâh ile yapılır. Dini nikâh tek başına evlilik sayılmaz. "İstersen yap" değil, "yapmak zorundasın" der.

Genel ve soyuttur (Kişilik dışıdır.). Birey değil, toplumun tamamına yöneliktir; kişiye özel düzenlenmez.
Hukuk kuralları belli kişileri değil, benzer durumda olan herkesi kapsayan, genellik ve soyutluk ilkesiyle düzenlenir.
"Bir başkasının malını izinsiz almak hırsızlıktır." kuralı yalnızca belirli bir kişiye değil, herkese uygulanır. Kurallar herkes için geçerlidir, kişisel tercihler veya ayrıcalıklar söz konusu olamaz.

Süreklidir. Toplumsal ihtiyaçlara cevap verdiği sürece yürürlükte kalmasıdır. Ancak bu süreklilik mutlak değildir.Toplum değiştikçe, bireylerin ihtiyaçları, değer yargıları ve karşılaştıkları sorunlar da değişir. Hukuk da bu değişime ayak uydurmak zorundadır. Bu nedenle hukuk, durağan değil; dinamik bir yapıya sahiptir. En fazla değişen sosyal düzen kuralı hukuk kuralıdır. Teknoloji gelişince kişisel verilerin korunması ile ilgili yeni yasalar çıkarılmıştır (KVKK gibi). Hukuk durağan değil, toplumla birlikte evrilen bir sistemdir. Adli para cezasında bazı suçlar adliye para cezasına çevrilmez. Örneğin Cinsel suçlar, adam öldürme, işkence

NOT

Hukuk kuralları ile diğer sosyal düzen kuralları arasında etkileşim ve iletişim vardır. Görgü ve ahlak kuralları zaman içerisinde hukuk kuralı hâline dönüşebilir.
Yardım etme yükümlülüğü: Eskiden sadece ahlaki bir sorumluluk olarak görülürdü; bugün Medeni Kanun'da açıkça düzenlenmiştir (Nafaka).
Gürültü yapmama: Görgü kuralıydı, artık Kabahatler Kanunu'nda idari cezası varar.
Çocuk yaşta evlilik: Bazı bölgelerde gelenek olarak görülse de, Medeni Kanun ve TCK hükümlerince hukuka aykırıdır.

B. YAPTIRIM (MÜEYYİDE) TÜRLERİ

a) **Manevi Yaptırım:** Devlet gücü tarafından desteklenmemiş olup toplumsal baskılar şeklinde kendini gösterir. (Kınama, günahkar sayılma, ayıplanma) Din, görgü, ahlâk kurallarının yaptırımı manevidir.

b) **Maddi Yaptırım:** Devlet gücü tarafından desteklenmiş olup uyulmadığı takdirde devletin zorlayıcı tedbirlerinin devreye girdiği yaptırım gücüdür.

Maddi Yaptırımlar

A. CEZALAR

1. Süreli Hapis

Kanunda aksi belirtilmeyen hâllerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamaz. 1 yıldan az ise bunlara kısa süreli hapis cezası denir.

2. Müebbet Hapis Cezası

Hükümlünün hayatı boyunca devam eder. Fakat kişi koşullu salıverme hükümlerinden yararlanması hâlinde ceza infaz kurumunda hükümlü 24 yıl geçirmektedir.

3. Ağırlaştırılmış Müebbet

Hükümlünün hayatı boyunca devam eder. Daha sıkı güvenlik rejimine tabii tutulur. Koşullu salıverilme: 36 yıl cezaevinde kalmadan şartlı tahliye mümkün değildir.

- Günde 1 saat havalandırmaya çıkarılır.
- Tek kişilik hücrede tutulur.
- Sosyal etkinlik ve açık cezaevine geçiş yoktur.
- Bazı durumlarda ceza süresince sürekli yüksek güvenlikli ceza infaz kurumunda kalır.

4. Adli Para Cezası

Mahkeme tarafından, hükümlünün bir miktar parayı devlet hazinesine ödemesine karar verilmesidir. Bir yıl ve daha az hapis cezası hakim tarafından adli para cezasına çevrilebilir.

Adli para cezasında bazı suçlar adliye para cezasına çevrilmez. Örneğin Cinsel suçlar, adam öldürme, işkence

Kast: Suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir.

Taksir: Bir kişinin kusurlu hareketiyle gereken özen ve dikkati gösterme yükümlülüğünün ihlalidir. Suçun öngörülebilir sonucunun öngörülemediği bir durumdur.

EMRAH HOCA UYARIYOR!

Anayasa kapsamına göre genel aftan yararlanamayacak olan tek suç orman suçlarıdır.

MADDİ YAPTIRIMLAR

B. İPTAL

İdarenin yapmış olduğu hukuka aykırı işlemin mahkeme tarafından iptal edilerek ortadan kaldırılmasıdır. Yalnızca idari işlemlere karşı ve devlete (idareye) karşı açılır.

Örneğin;

- Savunma hakkı tanınmadan verilen kınama cezasının idare mahkemesi tarafından iptali.
- Yapı ruhsatı alınmış bir bina hakkında belediyenin yıkım kararı alması hâlinde, mülk sahibinin açtığı dava sonucu işlemin iptali.

Yürütmeyi Durdurma: Hukuka açıkça aykırı olan ve uygulanması hâlinde telafisi güç veya imkânsız zararlar doğuracak idari işlemlerin, dava sonuçlanıncaya kadar geçici olarak durdurulmasıdır.

C. CEBRİ İCRA

Bir hukuk kuralını ihlal eden kimsenin o hukuk kuralının emrini yerine getirmeye zorlanmasıdır.

Örneğin;

- Mahkeme kararıyla verilen yıkım emrine uymayan kişiye karşı, belediye ekipleri tarafından zorla yıkım uygulanması, cebrî icradır.
- Kira borcunu ödemeyen kiracının mahkeme kararıyla zorla tahliye edilmesi.

D. TAZMİNAT

Bir kimsenin hukuka aykırılık teşkil eden kusurlu bir davranışı sonucu zarar verdiyse zararı veren kişiye ödettirilmesidir. Tazminat türleri kendi içinde ikiye ayrılır.

- **Maddi Tazminat:** Mal varlığına yönelik parasal açıdan zarar vermektir.
- **Manevi Tazminat:** Kişinin vücut bütünlüğüne, kişilik haklarına, haysiyetine, para ile ölçülemeyen değerlere zarar verilmesidir.

Hakimin tazminata hükmetmesi için gerekli şartlar:

- Haksız fiil,
- Zarar,
- Kusur,
- İlliyet bağı (sebep-sonuç ilişkisi)

E. HÜKÜMSÜZLÜK

- Yokluk
- Butlan
- Tek taraflı bağlamazlık

EMRAH HOCA UYARIYOR!

- Tazminat bir ceza türü değil, yaptırım türüdür.
- Para cezası devlete, tazminat ise kişiye ödenir.

HÜKÜMSÜZLÜK HALLERİ

YOKLUK

Bir hukuki işlemin geçerli olması için aranan kurucu unsurların eksik olması, işlemin hukuk aleminde hiç doğmamış olmasıdır.

- Aynı cinsten iki kişinin evlenmesi
- Nikâh memuru olmadan kıyılan dini evlilik
- Vekâletnamesi olmayan kişinin satış yapması
- İmzasız kira sözleşmesi
- Ölümden sonra ölen kişi adına yapılan taşınmaz satım işlemi

BUTLAN

a. Mutlak Butlan

Bir hukuki işlemin yasanın öngördüğü kurucu unsurları taşımakla birlikte, hukuki işlem kanunun emredici hükümlerine, ahlaka ve adaba aykırı olmasından dolayı işlemin geçersiz sayılmasıdır. Mutlak butlan yaptırımıyla sakat işlemler, hiç doğmamış gibi kabul edilir ve sonradan onanamaz. Hakim re'sen (kendiliğinden) dikkate alır. Herkes bu işlemin hükümsüzlüğünü ileri sürebilir.

Mutlak Butlan Sebepleri

- **Ehliyetsizlik**
  - Akıl hastası bir kişinin evlenmesi
  - 6 yaşındaki bir çocuğun tek başına satış sözleşmesi yapması
  - Ayırt etme gücünden yoksun bir kişinin bağış yapması
- **Ahlaka adaba aykırılık**
  - Bir yerin genelev ya da kumarhane olarak işletilmesi için kiralanması
  - Evli olmayan çiftin birlikte yaşaması karşılığında kira indirimi yapılması
- **Emredici hukuk kurallarına aykırılık**
  - Boşanma gerçekleşmeden ikinci resmi nikâhın kıyılması
  - Üçüncü dereceye kadar olan akrabalar arasında evlilik yapılması
  - Kanuna aykırı şekilde silah ticareti için yapılan sözleşme
- **Sözleşmenin konusunun imkânsız olması**
  - Henüz keşfedilmemiş bir gezegenden arsa satışı yapılması
  - Cennetten bahçe kiralanması
  - Ölmüş bir sanatçıdan yeni albüm siparişi verilmesi

b. Nisbi Butlan

Hukuki işlemin geçerli şekilde kurulmuş olmasına rağmen, irade sakatlığı (örneğin hata, hile, ikrah, gabin) gibi durumlar nedeniyle taraflardan biri için iptal ettirilebilir hâle gelmesidir. İşlem, iptal edilinceye kadar geçerlidir; sadece mağdur taraf iptal talebinde bulunabilir.

1. Hata (Yanılma)

- Beyaz eşyacıdan buzdolabı siparişi veren kişinin, gelen ürünün derin dondurucu çıkması
- E-ticaret sitesinden "gerçek deri" ceket aldığını sanan kişinin, ürünün suni deri çıkması
- Bir tabloyu ünlü ressama ait sanarak satın almak ama sonradan sahte olduğunu öğrenmek

2. Hile (Aldatma)

- Altın suyuna batırılmış kolyenin "gerçek altın" diye satılması
- Ev sahibi, evin rutubetsiz olduğunu söyleyip kiracıya kiralıyor, oysa ciddi rutubet var
- Kilometresi düşürülmüş ikinci el arabanın "az kullanılmış" diye satılması

3. İkrah (Zorlama, Korkutma)

- Silah zoruyla kişiye senet imzalatılması, "Borcu ödemezsen ailene zarar veririm" tehdidiyle kişiye kefalet sözleşmesi imzalatılması

4. Gabin (Aşırı Yararlanma)

Kişinin zorda kalmış, deneyimsiz veya bilgisiz olmasından faydalanılarak çok ağır orantısız menfaat elde edilmesidir.

- Deprem sonrası konut bulamayan kişiye 1.000 TL'lik dairenin 15.000 TL'ye kiralanması
- Açlık sınırında yaşayan yaşlı kadından 5.000 TL'lik bileziğin 500 TL'ye alınması
- Acil tedavi gereken hastaya fahiş fiyatla hizmet satılması

TEK TARAFLI BAĞLAMAZLIK (Askıda Geçersizlik)

Askıda Hükümsüzlük (Onaya Bağlı İşlem,tek taraflı bağlamazlık): Taraflardan birinin sınırlı ehliyetli (reşit olmayan veya kısıtlanmış kişi) olması hâlinde yapılan işlemin, o kişiyi bağlamaması, ancak veli veya vasinin sonradan vereceği onaya (icazet) bağlı olarak geçerli hâle gelebilmesidir. Onay verilene kadar işlem askıda kalır. Onay gelirse geçerli, gelmezse hükümsüz olur.

- 17 yaşındaki lise öğrencisinin cep telefonu satın alması
- Ayırt etme gücü bulunan ama kısıtlı olan (örneğin alkol bağımlısı) bir kişinin dairesini satması

NOT İdam cezası ve genel müsadere uygulamaları, günümüzde Türk hukuk sisteminde yer almamaktadır. İdam cezası 2004 yılında ceza kanunumuzdan tamamen çıkarılmış, genel müsadere ise çok daha önce, 1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı ile kaldırılmıştır. Ancak suçla bağlantılı bazı malvarlığı unsurlarına yönelik güvenlik tedbiri niteliğindeki özel müsadere uygulaması hâlen geçerlidir. Buna göre suçta kullanılan veya suçtan elde edilen eşya ve kazanç, mahkeme kararıyla devlete geçirilebilir.

C. HISIMLIK

HISIMLIK

KAN HISIMLIĞI

- Kişiler arasında doğumla gelen yakınlıktır. Kan hısımlığının derecesi, hısımları birbirine bağlayan doğum sayısı ile belli olur.

Altsoy-Üstsoy Hısımlığı

- Biri diğerinden gelen kişiler arasında oluşan kan hısımlığı türüdür.
- Anne, baba → çocuk arasında
- Dede, büyükbaba → torun arasında
- Nine, büyükanne → torun arasında

Yansoy Hısımlığı

- Biri diğerinden gelen kişiler arasında oluşan kan hısımlığı türüdür. Biri diğerinden gelmeyip de ortak bir kökten gelen kişiler arasında yansoy hısımlığı vardır.
- Kardeşler arasında
- Kişi ile dayısı, amcası, teyzesi ve amcası arasında
- Yeğenler arasında yansoy hısımlığı vardır.
- Kuzenler arasında yansoy hısımlığı vardır.

Yarım ve tam kan hısımlığı: Köklerden (Ana-baba) sadece biri ortak ise hısımlık "yarım kan hısımlığıdır." Anne bir kardeşler, baba bir kardeşler arasında hısımlık böyledir. Ortak kökleri her ikisi de aynı ise "tam kan hısımlığı" söz konusu olur. Burada iki veya daha fazla kimse aynı ana-babadan gelmektedir.

SIHRİ (KAYIN) HISIMLIĞI

- Evlilik nedeniyle oluşan hısımlıktır.
- Eşlerden biri ile diğer eşin kan, aynı tür ve dereceden kayın hısımları olur.
- Bir kişinin eşi ile o kişinin alt ve üstsoyu arasında kayın hısımlığı kurulur.
- Kayın hısımlığı, evlilik sona erse bile devam eder, kendiliğinden ortadan kalkmaz.
- Kayın hısımlığı meydana getirmiş olan evlilik sona ermiş olsa bile, eşlerden biri ile diğerinin üstsoyu veya altsoyu arasında" evlenme yasaktır. Fakat yansoyu ile evlenebilir.

EMRAH HOCA UYARIYOR!

Eşler arasında ve süt kardeşler arasında hısımlık oluşmaz.

YAPAY (SUNİ) HISIMLIK

- Mahkeme kararı ile kurulan hısımlık şeklidir.
- Evlatlık ilişkisi evlat edinen ile evlatlık ve altsoy arasında kurulur.
- Evlatlık ilişkisi miras hukuku bakımından önemlidir.
- Evlatlık, evlat edinene diğer öz çocukları gibi mirasçı olur.
- Evli kişiler ancak birlikte evlat edinebilirler, evlat edinebilmeleri içinde 5 yıl fiilen evli kalmış olmaları gerekmektedir. Medeni kanuna göre bir kişi tek başına evlat edinebilir. Fakat 30 yaşını doldurmuş olması gerekmektedir.
- Evlat edinen ile evlat edinilen kişi arasında 18 yaşlık bir fark bulunması gereklidir.
- Bir küçüğün evlat edinilebilmesi için evlat edinen tarafından 1 yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması gereklidir.

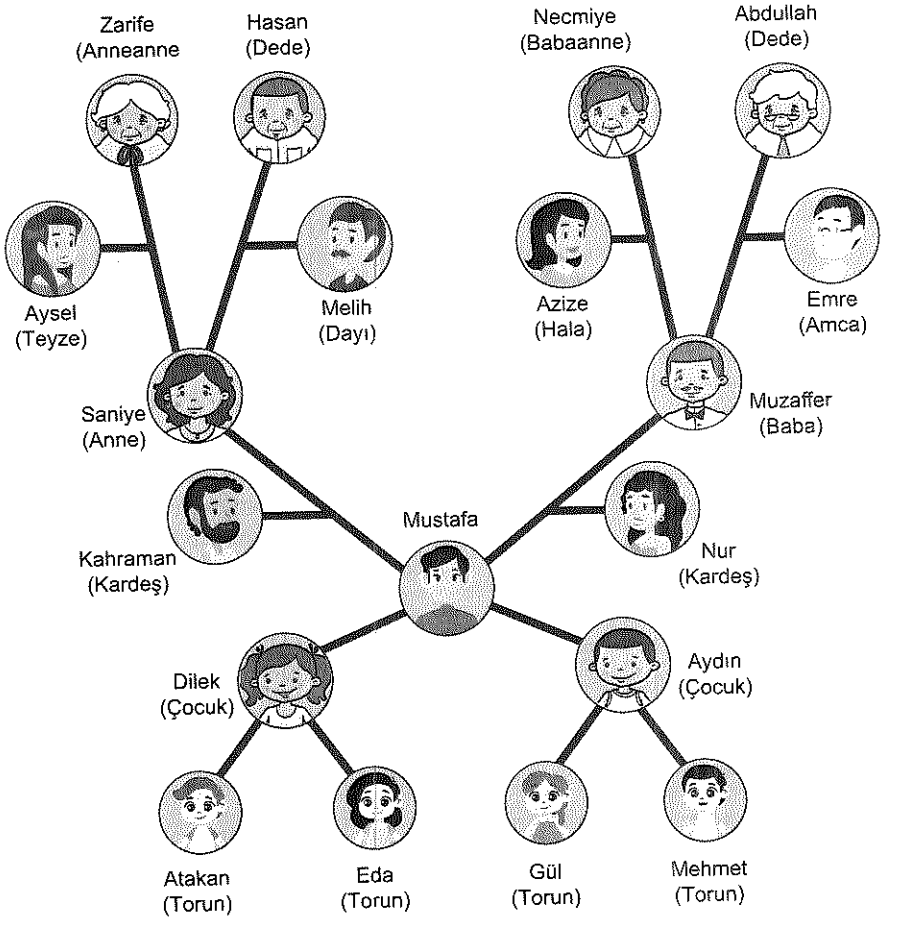

Abdullah, Necmiye, Hasan, Zarife ile Mustafa arasındaki hısımlık
2. dereceden üstsoy hısımlığı (dede, nine)

Azize, Emre, Melih, Aysel ile Mustafa arasındaki hısımlık
3. dereceden yansoy hısımlığı (hâla, amca, teyze, dayı)

Muzaffer ve Saniye ile Mustafa arasındaki hısımlık
1. dereceden üstsoy hısımlığı (anne, baba)

Nur ve Kahraman ile Mustafa arasındaki hısımlık
2. dereceden yansoy hısımlığı (kardeşler)

Aydin ve Dilek ile Mustafa arasındaki hısımlık
1. dereceden altsoy hısımlığı (çocuklar)

Atakan, Eda, Gül ve Mehmet ile Mustafa arasındaki hısımlık
2. dereceden altsoy hısımlığı (torunlar)

D. HUKUKUN KAYNAKLARI

YAZILI KAYNAKLAR

- Anayasa
- Kanun
- Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
- Milletlerarası Antlaşmalar
- Yönetmelik
- Genelge
- Yönerge

ÖNEMLİ

- Yardımcı kaynaklardan içtihatla, İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun yayımlandığı İçtihadı Birleştirme Kararlarını karıştırmamak gerekir.
- Yargıtay ve Danıştay İçtihatı Birleştirme Genel Kurulu kararları bütün hakimleri ve mahkemeleri bağlar. İçtihatı Birleştirme Genel Kurulu kararları yazılı kaynaklar arasında yer alır.

YAZISIZ KAYNAKLAR

- Örf ve Adet Hukuku
- Bir örf ve adet kuralının, örf ve adet hukuku hâline gelebilmesi için 3 temel şart vardır:
  1. **Genel inanış (manevi unsur):** Toplumun büyük çoğunluğu bu kuralın bağlayıcı ve uyulması gereken bir kural olduğuna inanmalıdır. Yani insanlar bu kuralı hukuken geçerli bir norm gibi kabul eder.
  2. **Süreklilik (maddi unsur):** Bu kural, uzun süredir uygulanıyor olmalıdır.Toplumda yerleşmiş ve alışkanlık haline gelmiş olmayı ifade eder.
  3. **Devlet gücü tarafından desteklenmiş olması (yaptırım unsuru)**

Ortakçılık: Hayvan sahibinin hayvanlarına bakan kişinin, elde edilen gelirden (süt, et, yavru vb.) pay aldığı hayvancılık ortaklığıdır.

Yarıcılık: Toprak sahibinin arazisini eken kişinin, elde edilen tarımsal ürünün belli bir kısmını alması esasına dayanan tarımsal üretim ortaklığıdır.

NOT

Örf ve adet kuralının yaptırımı manevi iken örf ve adet hukukunun yaptırımı maddidir.

YARDIMCI KAYNAKLAR

- Doktrin
- İçtihat

Doktrin: Hukuk bilimi ile uğraşan bilim adamlarının, akademisyenlerin ileri sürdüğü makaleler, tezler ve görüşlerdir.

İçtihat: Mahkemelerce daha önceden verilmiş emsal kararlardır. Hakim olayların çözümünde öncesinde başka hakimlerce verilmiş bulunan emsal kararlardan yararlanabilir.

İster doktrin ister içtihatlar olsun bu kaynaklar olayın çözümünde hakimin başvuracağı ek (tali) kaynaklardır. Bağlayıcı değildir.

E. BOŞLUK VE BOŞLUK TÜRLERİ

Yazılı Kaynak	Yazısız Kaynak
▶ Anayasa	▶ Örf ve Adet Hukuku
▶ Kanun	↓
▶ Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	▶ Hukuk Boşluğu
▶ Milletlerarası Antlaşmalar	↓
▶ Yönetmelik — Kanun Boşluğu	▶ Hakimin Hukuk Yaratması
▶ Genelge	
▶ Yönerge	

NOT

Kanun boşluğu oluşmadan hukuk boşluğu oluşmaz, hukuk boşluğu oluşmadan hakim hukuk yaratamaz. Hakim hukuk boşluğundan sonra hukuk yaratır. Hakimin yarattığı hukuk kesin olmayıp kişiler üst mahkemelere ihtiraz edebilir. (istinaf, temyiz vb.)

EMRAH HOCA UYARIYOR!

Hakimin hukuk yaratması özel hukuk (medeni, borçlar ve ticaret) için geçerlidir. Kanunilik ilkesi gereği kamu hukukunda kural olarak hukuki sorunların çözümünde Örf ve Adet Hukukuna başvurulamaz, hakim hukuk yaratamaz.

İNDEKS AKADEMİ

1. Boşluk Türleri

a. Kanun Boşluğu

▶ Bir konuda, kanunda yani yazılı hukuk kurallarında somut olaya uygulanacak bir hükmün bulunmaması sonucu ortaya çıkan boşluk türüdür.

b. Kural İçi Boşluk

▶ Kanun koyucunun bilerek ve isteyerek yarattığı boşluk türüdür. Kural içi boşluğu hakim takdir yetkisini kullanarak doldurur.

c. Kural Dışı Boşluk

▶ Kanun koyucunun bir konu hakkında bilinçsiz ve özensiz davranarak o konuya dair kanun yapmayı unutmasıdır. Kural dışı boşlukta hakim hukuk yaratarak boşluğu doldurur.

d. Örtülü Boşluk (Çatışma Boşluğu)

▶ Kanun koyucu konu ile alakalı bir veya birkaç madde öngörmüştür. Ancak hakim somut ortaya uygulayacağı bu kuralı tatmin edici bulmaz; kural yetersiz ve çelişiyor ise ortaya çıkan boşluk türüdür.

KURAL DIŞI BOŞLUK (Bilinçsiz Boşluk)	KURAL İÇİ BOŞLUK (Bilinçli Boşluk)
▶ Kanun Boşluğu	↓
▶ Örtülü Boşluk	Hakim takdir yetkisini kullanır.
↓	**Örnek:** Nafaka veya velayet davaları
▶ Hakim hukuk yaratır.	

F. NORMLAR HİYERARŞİSİ

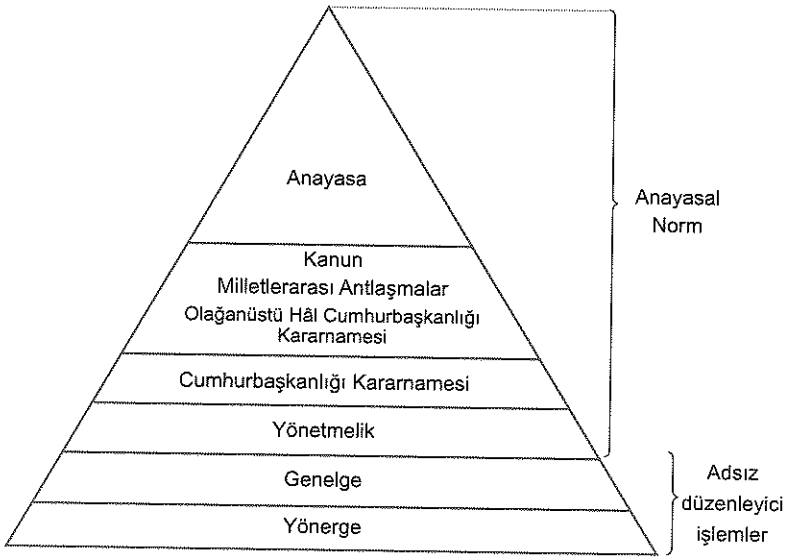

EMRAH HOCA UYARIYOR!

- Milletlerarası antlaşmalar yürürlüğe girdiği an kanunlarla eş değerdir. Fakat temel hak ve hürriyetlerle ilgili kanunlarla, milletlerarası antlaşmalar arasında bir ihtilaf çıkarsa milletlerarası antlaşmalara üstünlük tanınır.
- Genelge, yönerge 1982 Anayasası'nda yer almayan normlardandır. Bunlar adsız düzenleyici işlem olarak adlandırılır. Diğer normlar 1982 Anayasası'nda yer aldığı için anayasal norm olarak adlandırılır.

İNDEKS AKADEMİ

G. HUKUKUN TÜRLERİ

Hukuk Türü	Tanım	Güncel Örnekler
Pozitif Hukuk (Müspet, Dogmatik, Yürürlükteki Hukuk)	Bir ülkede halen yürürlükte olan yazılı veya yazısız tüm hukuk kurallarını kapsar.	▶ 1982 Anayasası ▶ Türk Ceza Kanunu (5237) ▶ Kabahatler Kanunu ▶ Örf ve âdet kuralları
Mevzuu Hukuk (Mevzuat Hukuku)	Yalnızca yazılı ve yetkili organlarca yapılmış hukuk kurallarıdır.	▶ Devlet Memurları Kanunu (657) ▶ Türk Ceza Kanunu (5237) ▶ Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri
İdeal Hukuk (Doğal, Tabii Hukuk)	Olması gereken hukuk olarak adalet, eşitlik, insan onuru gibi değerlere dayanır.	▶ Kişisel verilerin korunması hakkı ▶ Yapay zekâ etiği ▶ İklim adaleti ilkeleri
Tarihi Hukuk	Yürürlükten kalkmış, artık uygulanmayan hukuk kurallarıdır.	▶ Mecelle ▶ 1961 Anayasası ▶ İdam cezası (2004'te kaldırıldı) ▶ 1926 Medeni Kanunu

H. NİTELİKLERİ BAKIMINDAN HUKUK KURALLARI

1. Emredici Hukuk Kuralları

Tarafların uyma zorunluluğu olan, aksi kararlaştırılamayan kurallardır. Hukuk düzeni bu kuralları mutlak biçimde uygulamayı emreder.

Amaç: Ahlak, kamu düzeni, kişilik hakları ve zayıfların korunmasıdır.

- Bir kişi boşanmadan önce başka biriyle evlenemez.
- 3. dereceye kadar hısımlar arasında evlenmek yasaktır.
- Asgari ücretin altında maaş belirlenemez.

2. Tanımlayıcı Hukuk Kuralları

Hukuki kavram ve terimlerin ne anlama geldiğini açıklayan kurallardır.

Amaç: Anlaşmazlıkları önlemek ve kavram birliğini sağlamaktır.

- "18 yaşını dolduran herkes ergin sayılır."
- "Evlenme vaadiyle yapılan sözleşmeye nişanlanma denir."
- "Güneşin batmasından 1 saat sonra güneşin doğmasından 1 saat önceki zaman, gece vaktidir."
- "İkametgah, sürekli oturma niyetiyle kalınan yerdir."

3. Tamamlayıcı Hukuk Kuralları

Taraflar bir konuda kendi düzenlemelerini yapmamışsa, boşluğu doldurmak için devreye giren kurallardır.

Amaç: Sözleşmelerde açıklık olmayan noktaları tamamlamak.

- Sözleşmede ödeme yeri belirtilmemişse, para borcu alacaklının ikametgâhında ödenir.
- Teslim süresi belirtilmemişse, makul süre içinde teslim edilmesi gerekir.
- Faiz oranı yazılmamışsa, yasal faiz oranı geçerli olur.
- Malın taşıma masrafı kimin tarafından ödeneceği belirtilmemişse, borçluya aittir.

4. Yorumlayıcı Hukuk Kuralları

Tarafların kullandığı belirsiz ifadelerin ne anlama geldiğini belirleyen kurallardır.

Amaç: Anlam karışıklıklarını önlemek, ortak iradeye en yakın anlamı bulmak.

- "Ayın başında ödeyeceğim" ifadesi, ayın 1'i olarak yorumlanır.
- "Ürün kısa sürede teslim edilecek" ifadesi, makul süre olarak kabul edilir.
- "Piyasa değerinden satılacak" ibaresi, satış tarihindeki rayiç bedel olarak anlaşılır.
- "İş sonbaharda başlayacak" ifadesi, Eylül–Kasım ayları arasında yorumlanabilir.

5. Yetki Verici Hukuk Kuralları

Taraflara bir hakkı kullanma veya bir işlem yapma konusunda serbestlik tanıyan kurallardır.

Amaç: Kişisel irade ve özgürlük alanı yaratmak.

- Mirasçının, borca batık mirası 3 ay içinde reddetme hakkı vardır.
- Eşler mal rejimi konusunda farklı bir rejim seçebilir.
- Borçlu, borcunu vadesinden önce ödeyebilir.

I. HUKUKUN DALLARI

HUKUKUN DALLARI

KAMU HUKUKU

1. Anayasa Hukuku
2. İdare Hukuku
3. Ceza Hukuku
4. Vergi Hukuku
5. İcra–İflas Hukuku
6. Yargılama (Usul) Hukuku
7. Devletler Genel Hukuku

ÖZEL HUKUK

1. Medeni Hukuk
   a. Kişilik Hukuku
   b. Aile Hukuku
   c. Eşya Hukuku
   d. Miras Hukuku
2. Borçlar Hukuku
3. Devletler Özel Hukuku
4. Ticaret Hukuku
   a. Ticari İşletme Hukuku
   b. Şirketler Hukuku
   c. Kıymetli Evrak Hukuku
   d. Sigorta Hukuku
   e. Deniz Ticareti Hukuku

KARMA HUKUK

1. İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku
2. Bankacılık Hukuku
3. Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku
4. Toprak Hukuku
5. Uzay Hukuku
6. Çevre Hukuku

Medeni Hukuk

- Özel hukukun en geniş ve en kapsamlı dalıdır.

Kişilik Hukuku	Aile Hukuku	Eşya Hukuku	Miras Hukuku
▸ Hısımlık ▸ İkametgâh ▸ Dernekler ▸ Vakıflar ▸ Kişiliğin kazanılması, kaybedilmesi	▸ Velayet ▸ Vesayet ▸ Boşanma ▸ Soybağı ▸ Evlilik birliği	▸ Mülkiyet hakkı ▸ Menkul eşya ▸ Gayrimenkul eşya ▸ Zilyetlik	▸ Muris ▸ Varis ▸ Tereke
İkametgâh ▸ Bir kimsenin uzun süre yerleşmek niyeti ile oturduğu meskene denir. ▸ Herkesin ikametgâhı olmalıdır. (Genellik ilkesi) ▸ Herkesin mutlaka tek bir ikametgâhı olmalıdır. (Teklik ilkesi)	**Velayet** ▸ Kural olarak küçüklerin, istisnai olarak da kısıtlıların bakım ve korunmasını sağlamak için kişilikleri ve malları üzerinde anne ve babanın sahip olduğu yetkidir. **Vesayet** ▸ Velayet altında bulunmayan küçüğün ve kendilerini ve kendi mallarını yönetmekten aciz durumda, korunmaya muhtaç ergin kişilerin korunmasına yönelik mahkeme tarafından vasi atanmasıdır. **Nesep (Soybağı)** ▸ Çocuklar ile ana ve baba arasındaki ilişkidir. ▸ Anne ile çocuk arasında soybağı doğum ile kurulur, baba ile çocuk arasında soybağı ise evlenme, tanıma ve babalık davası ile kurulur.	**Mülkiyet** ▸ Kişinin sahip olduğu taşınır (menkul), taşınmaz (gayrimenkul) eşyalar üzerinde kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma hakkı veren yetkidir. **İktisap** ▸ Kazanma, edinme anlamlarına gelen bir terimdir. Medeni Kanuna göre gayrimenkulde iktisap yani mülkiyetin kazanılması tescil ile olur. Tescil ise tapu devir işlemi ile gerçekleştirilir. **Zilyetlik** ▸ Bir eşyayı, (taşınır, taşınmaz) fiili hakimiyetinde bulundurma iradesidir.	**Muris** ▸ Ölen ve gaipliğine karar verilen kişi, miras bırakandır. **Varis** ▸ Miras bırakanın ölümü üzerine mal varlığı üzerinde hak sahibi olan kişi, mirasçıdır. **Tereke** ▸ Ölen veya gaipliğine karar verilen kişilerin hak ve borçların dahil olduğu mal varlığının tümüdür.

İ. KİŞİLİK

- Hukukta haklara ve borçlara sahip olabilen varlık ve şahıslara kişilik denir. Kişilik gerçek ve tüzel kişilik olmak üzere ikiye ayrılır.

a. Gerçek Kişilik	
Başlangıç	Bitiş
Tam ve sağ doğum: Tam doğmak ana rahminden tamamiyle sıyrılıp ayrılmış olması, sağ doğmak ise bir saniye bile nefes almış olmasıdır.	▸ Ölüm ▸ Ölüm karinesi ▸ Gaiplik

Karine	
Bilinen bir olaydan bilinmeyen bir sonuç çıkarma işlemine karine denir. Kanuni karineler adi ve kesin karine olmak üzere ikiye ayrılır.	
Adi Karine (Aksi ispat edilebilen)	Kesin Karine (Aksi ispat edilemeyen)
▸ Babalık karinesi ▸ Gaiplik karinesi ▸ Ölüm karinesi ▸ Birlikte ölüm karinesi ▸ İyiniyet karinesi	▸ Analık karinesi ▸ İkametgâh karinesi ▸ Erginlik karinesi ▸ Tapu siciline güven karinesi

b. Gerçek Kişiliği Sonlandıran Durumlar

Ölüm Karinesi
▸ Kişinin ölümüne kesin gözüyle bakılan bir olay sonucunda haber alınamaz ise o kişi ölmüş sayılır. ▸ Bekleme süresi ve mahkeme aşaması yoktur. ▸ Ölüm karinesinde kişinin ölü sayıldığı an nüfus kütüğüne ölü kaydı yazısı düşüldüğü andır. Bu yazıyı o yerin en büyük mülki idari amirleri yazar. (Vali, kaymakam)

Birlikte Ölüm Karinesi
▸ Kimin önce kimin sonra öldüğü tespit edilemez ise kişiler birlikte ölmüş sayılır. ▸ Birlikte ölmüş kişiler birbirlerine mirasçı olamazlar.

Gaiplik	
Ölümüne muhtemel gözle bakılan bir olay durumunda ölüm tehlikesinden itibaren	Kişinin kendisinden uzun süre haber alınmaması durumunda son haber alınmasından itibaren
1 yıl beklenir. Miras için teminat süresi 5 yıl	5 yıl beklenir. Miras için teminat süresi 15 yıl
▸ Gaiplik kararına hükmeden mahkeme **Sulh Hukuk Mahkemesi**dir.	
▸ Gaiplik kararı ile evlilik kendiliğinden sonlanmaz.	

İNDEKS AKADEMİ

c. Hak Ehliyeti	d. Fiil Ehliyeti
▶ Kişinin haklara ve borçlara sahip olma iktidarıdır. Sağ ve tam doğmak şartıyla ana rahmine düştüğü andan itibaren başlar. ▶ Herkes hak ehliyetine sahiptir. ▶ Hak ehliyeti pasif bir ehliyettir. ▶ Hak ehliyetinin usül (yargılama) hukukundaki karşılığı **taraf ehliyetidir**.	▶ Kişinin kendi eylem ve davranışları ile kendi adına haklar ve borçlar yaratabilmesidir. ▶ Fiil ehliyeti aktif bir ehliyettir. Herkes fiil ehliyetine sahip değildir. Fiil ehliyeti için gerekli şartlar şunlardır: ▶ Reşit olmak ▶ Mümeyyiz olmak ▶ Kısıtlı olmamak ▶ Fiil ehliyetinin usül (yargılama) hukukundaki karşılığı **dava ehliyetidir**.

Fiil Ehliyeti Şartları

1. Reşit Olmak

▶ Medeni Kanun'a göre 18 yaşın doldurulması ile başlar. Fakat bazı hâllerde 18 yaşından küçük kişiler de kanunen reşit (ergin) sayılabilir.

Bu hâller:

- Evlenme: Erkek ve kadında olağan evlenme yaşı 17 yaşın doldurulmasıdır. Yasal temsilcilerin izni ile evlenebilirler. Evlenme ile kazanılan erginlik daimidir.
- Olağanüstü Evlenme: Erkek veya kadın olağanüstü bir sebebin varlığı durumunda mahkeme kararı ile evlenebilirler. Her iki tarafın da 16 yaşını doldurmuş olma şartı aranır. (Evlenecek olan kadının erkekten hamile kalmış olması, kadının kimsesiz ve yoksul olması) Hakim gerekli görürse veli ve vasisini dinleyebilir.

NOT

Evlenme ile kazanılan erginlik daimidir. Evlilik sonlansa bile erginlik devam eder.

İNDEKS AKADEMİ

- Kaza-i Rüşt: (Küçüğün mahkeme kararı ile ergin kılınması) 15 yaşını dolduran küçük kendi isteği ve velisinin rızası ile mahkeme kararı ile reşit sayılabilinir. Bunun için;
  1. 15 yaşını tamamlamış olmak
  2. Küçüğün isteği ve menfaatinin olması
  3. Küçüğün velisinin veya vasisinin yasal izni
  4. Görevli mahkemenin kararı (Sulh Hukuk Mahkemesi)

15 yaşını dolduran herkes vasiyetname düzenleyebilir.

2. Mümeyyiz Olmak

▶ Ayırt etme (temyiz) gücüne sahip olmaktır. Eğer ayırt etme gücünden yoksun ise (gayri mümeyyiz) bu kişilerin fiil ehliyeti yoktur. Gayri mümeyyiz kişiler iyi ve kötüyü birbirinden ayıramaz, akli melekeleri yerinde değildir.

▶ **Ayırt etme gücünü etkileyen faktörler:**
- Yaş
- Akıl hastalığı
- Akıl zayıflığı
- Sarhoşluk

3. Kısıtlı olmamak

- Mahkeme kararı ile 18 yaşından büyük bir kimse kısıtlanabilir. Kısıtlanan kişi vasisinin iznini almadan kendi adına hukuki işlemler yapamaz.

Kısıtlılık Nedenleri

- Alkol ve uyuşturucu bağımlılığı
- Savurganlık
- Kötü yaşama tarzı
- Akıl hastalığı ve akıl zayıflığı (adli tıp raporu gerekli)
- Yaşlılık, sakatlık, deneyimsizlik (kendi isteği ile kısıtlanma)
- Toplam 5 yıl veya daha fazla kesinleşmiş hapis cezasına mahkûm olan ergin kişi isteği bulunmasa dahî kişiliğinin ve mal varlığının korunması bakımından hakimin gerekli görmesi hâlinde kısıtlanabilecektir. 5 yıldan daha az kesinleşmiş hapis cezası olan bir mahkûm ise kendi isteği ile kısıtlanabilecektir. (Kendi isteği ile kısıtlanma)

Sarhoşluk, evlenme ve yaş küçüklüğü kısıtlanma sebebi değildir.

e. Gerçek Kişilerin Ehliyet Türleri

Tam Ehliyetliler	Tam Ehliyetsizler	Sınırlı Ehliyetsizler	Sınırlı Ehliyetliler
▶ Reşit, ayırt etme gücüne sahip, mümeyyiz, kısıtlı olmayan kişilerdir. ▶ Her türlü hukuki işlemi kimseye danışmadan kendi adına yapabilirler.	▶ Ayırt etme gücünden tamamen yoksun kişilerdir. Mümeyyiz değillerdir. ▶ Bu kişilerin ceza ehliyetleri yoktur. ▶ Bu kişilerin hukuki işlem yapma ehliyetleri yoktur. ▶ Tam ehliyetsizlerin kural olarak haksız fiil sorumlulukları yoktur. Ancak hakkaniyet gereği hakim vermiş oldukları zararların tazmin edilmesine hükmedebilir. ▶ Yapmış olduğu işlemler mutlak butlan yaptırımlara tabidir.	▶ Reşit olmayan veya kısıtlı olan kişilerdir. Sınırlı ehliyetsizler veli veya vasiden izin almadan işlem yapamazlar. Sınırlı ehliyetsizlerle yapılan işlemler tek taraflı bağlamazlık yaptırımına tabiidir. Fakat sınırlı ehliyetsizlerin velisi ve vasisi izin verse dahi hiçbir şekilde yapamayacağı yasak işlemleri de vardır. Bunlar; ▸ Kefil olamaz, bağış yapamaz, vakıf kuramaz, rekabet yasağı sözleşmesi yapamaz. ▸ Fakat şahsı sıkı sıkıya bağlı olan işlemleri izne tabi olmadan yapabilirler. (Vasiyetname düzenleme gibi.)	▶ Aslında bu kişilerin ehliyetleri tamdır. Reşit, mümeyyiz ve kısıtlanmamışlardır. Ancak yapmış oldukları işlemlerin geçerli olabilmesi için yasal danışmanın izin ve onayı gerekir.

f. Tüzel Kişilik

- Belirli bir amacı gerçekleştirmek üzere haklara ve borçlara sahip olan kişi veya mal topluluğudur. Tüzel kişiler ikiye ayrılır:

Özel Hukuk Tüzel Kişileri	
Kişi Topluluğu	Mal Topluluğu
▶ Dernekler ▶ Şirketler ▶ Siyasi Partiler ▶ Sendikalar	▶ Vakıflar

Kamu Hukuk Tüzel Kişileri		
Kişi Topluluğu	Mal Topluluğu	
▶ İl Özel İdaresi ▶ Belediye ▶ Köy	▶ BDDK ▶ EPDK ▶ TOBB	▶ TRT ▶ RTÜK ▶ YÖK ▶ Üniversite

Dernekler

- En az yedi kişinin (gerçek veya tüzel) belirli bir amacı gerçekleştirmek için bir araya geldiği tüzel kişiliktir. Dernekler Medeni Kanun'da düzenlenmiş olup ticari (iktisadi) amaç güdemezler. Herkes önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Derneklerin tüzel kişiliğini kazandığı an dernek tüzüğü ve gerekli belgeleri yerleşim yerinin bulunduğu yerin en büyük mülki amirine verdikleri andır. Derneklerin zorunlu organları yönetim, denetim ve genel kuruldur.
- Kuruluş amacı aynı olan beş dernek bir **federasyonu** en az üç federasyon bir araya gelerek **konfedarasyonu** oluşturur.

Şirketler

- Tamamen ticari ve iktisadi amaçla kurulurlar. İktisadi amaç güttükleri için Ticaret Kanunu'nda düzenlenir. Ticaret siciline tescil edildikleri anda tüzel kişilik kazanır. (Anonim şirket, limited şirket, kollektif, kooperatif ve komandit şirket)

Vakıflar

- Mal topluluğu şeklinde kurulmuşlardır. Belirli bir amacı gerçekleştirmeye yönelik kurulurlar. Gerçek veya tüzel kişiler vakıf kurabilir. Vakıflar yerleşim yeri mahkemesinde tutulan sicile tescil edildiği anda tüzel kişilik kazanır. (Asliye Hukuk Mahkemesi) Vakıflar ticari işletmelerden elde ettiği gelirleri vakfın amacı dışında başka bir amaca tahsis edemez. Kişiler vasiyetname yoluyla da vakıf kurabilirler. Vakıfların tek bir zorunlu organı vardır, o da yönetim kuruludur.

Kamu tüzel kişileri kanunla veya Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kurulur.

Dernekler, siyasi parti ve sendikalar izin almaksızın kurulabilirken şirketler ve vakıflar tescil ile tüzel kişilik kazanırlar.

Özel Hukuk Tüzel Kişiliğinin Son Bulması

- Özel hukuk tüzel kişiliği, bazı durumların gerçekleşmesiyle birlikte kendiliğinden veya yetkili bir makamın kararıyla sona erebilir. Bu sona erme şekli iki başlık altında incelenir:

a) İnfisah (Kendiliğinden Dağılma)

- Tüzel kişiliğin herhangi bir dış müdahaleye gerek kalmaksızın hukuken kendiliğinden sona ermesidir. Bu durumlarda mahkeme kararı gerekmez; tüzel kişilik, kendiliğinden dağılmış sayılır.
  - **Amacın gerçekleşmesi:** Örneğin, sadece depremzedelere yardım amacıyla kurulan bir vakıf, yardım faaliyetlerini tamamladıktan sonra amacının kalmaması nedeniyle kendiliğinden sona erer.
  - **Amacın gerçekleşmesinin imkânsız hâle gelmesi:** Bir çevre derneği, faaliyet yürüttüğü göl tamamen kuruduğu için faaliyet amacını yerine getiremez duruma gelirse dağılır.
  - **Borcundan dolayı acze düşmesi:** Bir anonim şirketin borçlarını ödeyemeyecek duruma gelmesi ve malvarlığının alacaklıları karşılamaya yetmemesi hâlinde infisah meydana gelir.
  - **Zorunlu organların oluşturulamaması:** Bir kooperatifte genel kurul ve yönetim kurulu gibi zorunlu organlar yasal sürede oluşturulamazsa, tüzel kişilik kendiliğinden sona erer.
  - **Genel kurul ve yönetim kurulu toplantılarının yapılamaması:** Derneklerde, arka arkaya yapılan çağrılara rağmen yeterli katılım sağlanamıyor ve genel kurul toplanamıyorsa dernek infisah eder.

İNDEKS AKADEMİ

b) Fesih (Yetkili Makam Kararıyla Dağıtılma)

- Tüzel kişiliğin yetkili bir makamın kararı ile sona erdirilmesidir. Genellikle mahkeme kararı ile uygulanır. Fesih, tüzel kişiliğin amacı, faaliyetleri veya durumu kamu düzeniyle çelişmeye başladığında gündeme gelir.
  - **Ahlaka, adaba veya hukuka aykırı faaliyetler:** Örneğin, bir dernek, amacı dışında faaliyet göstererek yasa dışı toplantılar düzenliyorsa mahkeme kararıyla feshedilebilir.
  - **Toplum güvenliği açısından tehlike oluşturma:** Bir vakıf, radikal ya da şiddet içerikli ideolojilerin yayılmasına hizmet etmeye başlamışsa, kamu düzenini tehdit ettiği gerekçesiyle kapatılır.
  - **Suç kaynağı hâline gelme:** Bir şirket, sistematik olarak kara para aklama, yasa dışı bahis, dolandırıcılık gibi suçların merkezinde yer alıyorsa mahkeme tarafından feshedilir.

NOT

Fesih kararı verildikten sonra tasfiye süreci başlar. Tüzel kişiliğin malvarlığı, kuruluş amacına en yakın başka bir kuruluşa devredilir veya hukuka uygun şekilde tasfiye edilir.

J. HAK VE HAK TÜRLERİ

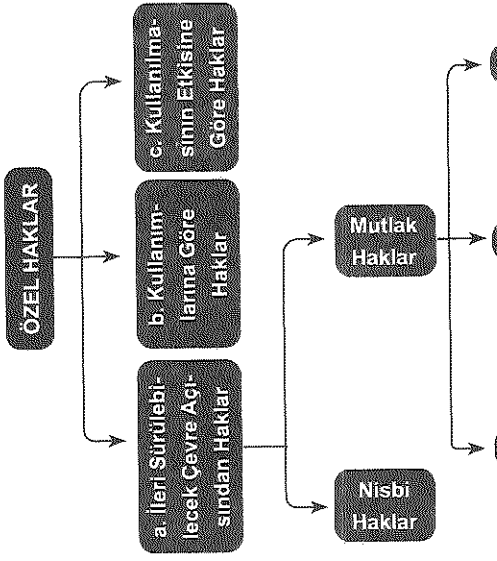

Sadece tarafların birbirine karşı ileri sürebileceği ve sadece tarafların ihlal edebileceği haklardır. Alacak hakkı sadece sözleşmenin tarafları arasında ortaya çıkan nisbi haktır. (Kefil olmak nispilik ilkesine istisna teşkil etmez.)

Maddi olmayan şeyler üzerinde

Patent hakkı: Buluş sahibinin buluş konusu ürünü belirli bir süre üretme, satma veya ithâl etme hakkıdır.

Telif hakkı: Eser sahibinin her türlü emeği ile meydana getirdiği ürünler üzerinde hukuken sağlanan haklardır.

Eşyalar üzerinde

Mülkiyet hakkı: Bir kişiye taşınır veya taşınmaz eşya üzerinde **kullanma, yararlanma, tasarrufta** bulunma yetkileri veren en geniş mutlak hak türüdür.

Sınırlı mülkiyet hakkı: Sadece kullanma, yararlanma veya sadece tasarrufta bulunma hakkı verir. İntifa, rehin, geçit, kaynak hakkı, sükna (oturma) hakkı.

Kişiler üzerinde

- **Kendi kişiliği üzerinde (yaşama):** Kişinin kendi maddi, manevi bütünlüğü üzerinde sahip olduğu kişilik haklarıdır. Kişinin şerefi, özel hayatı, vücudu, görüntüsü gibi.
- **Başkasının kişiliği üzerinde (velayet, vesayet):**

Hukuken zayıf ve korunmaya muhtaç durumda olan kişilerin korunması için yasal temsilcilerine tanınan haklardır. Velayet ve vesayet gibi.

Velayet: Küçüklerin gerek kendilerine gerekse mallarına özen gösterme ve onları temsil etme konusunda ana ve babaya yüklediği yükümlülükler ve haklardır.

Vesayet: Çeşitli sebeplerle kısıtlanmış, kendilerini ve mallarını yönetmekten aciz bulunan ergin kişileri veya velayet altında bulunmayan çocukları korumaya yönelik ilgili mahkemenin atadığı vasinin haklarıdır.

b. Kullanımlarına Göre Haklar

Devredilebilen Haklar	Devredilemeyen Haklar
Sahibinin kendi isteğiyle bir başkasına geçirebildiği haklardır. Bu haklar, miras yoluyla mirasçılara geçebilir ve temsilci (vekil) aracılığıyla da kullanılabilir. Bu haklar genellikle ekonomik değeri olan, malvarlığına ilişkin haklardır. ▶ Mülkiyet hakkı (Bir taşınmazı başkasına devretmek) ▶ Alacak hakkı (Borç senedi devri) ▶ Telif hakkı (Bir eserin çoğaltma hakkını devretmek) ▶ Rehin hakkı (Bir malın teminat gösterilmesi) ▶ Kira hakkı (Kiralama sözleşmesini devretmek) ▶ Patent hakkı (Bir buluşun kullanım hakkını satmak) ▶ Ticari marka hakkı (Markayı başka bir firmaya devretmek)	Kişinin şahsına sıkı sıkıya bağlı olup yalnızca hak sahibi tarafından kullanılabilen haklardır. Bu haklar temsilci aracılığıyla kullanılamaz, miras yoluyla da geçmez. Genellikle kişilik hakları kapsamındadır. ▶ Yaşama hakkı (Sadece kişi tarafından yaşanır, devredilemez) ▶ Evlenme hakkı (Ancak bireyin kendi kararıyla gerçekleşir) ▶ Boşanma davası açma hakkı (Ancak eş tarafından açılır.) ▶ Nafaka isteme hakkı (Ancak hak sahibi tarafından talep edilir.) ▶ Vasiyetname düzenleme hakkı (Sadece kişinin kendi iradesiyle yapılır.) ▶ Soybağını reddetme hakkı (Ancak babalık karinesine karşı baba tarafından kullanılır.) ▶ Dava açma hakkı (şahsi) (Özellikle manevi tazminat davaları) ▶ İtibarın korunmasını isteme hakkı (Kişisel onurla ilgilidir)

İNDEKS AKADEMİ

c. Kullanılmasının Etkisine Göre Haklar

Yenilik Doğuran (İnşai) Haklar	Alelade Haklar
Kullanımlarıyla yeni bir hukuki durum yaratan, var olan hukuki durumu ortadan kaldıran veya değiştiren haklardır. Yenilik doğuran haklar kurucu, değiştirici ve bozucu olmak üzere üçe ayrılır. a. Kurucu yenilik doğuran haklar ▶ Yeni bir hukuki sonuç doğuran haklardır. Kabul beyanı, evlenme, önalım (şufa) ve gerialım (vefa) hakkı. b. Değiştirici yenilik doğuran haklar ▶ Mevcut hukuki durumu değiştiren onun üzerine yeni bir hukuki durum yaratan haklardır. Ayıplı malın ayıpsızla değiştirilmesi, ayıp oranında indirim talep edilmesi veya ayıplı malın tamir ettirilmesi. c. Bozucu yenilik doğuran haklar ▶ Mevcut hukuki durumu ortadan kaldıran haklardır. Azil, istifa, iptal, fesih, takas.	Kullanılması herhangi bir hukuki sonuç yaratmayan, doğurmayan, değiştirmeyen haklardır. Örneğin: İcap, velayet, vesayet. İcap: Sözleşme yapılması adına, tek taraflı irade beyanı ile karşı tarafa sunulan tekliftir. (Bu arabayı sana 500 bin TL'ye satarım." dediğinde bu sadece bir teklif olur. Karşı taraf kabul etmezse hiçbir sonuç doğurmaz.)

NOT

Yenilik Doğuran (İnşai) Hakların Özellikleri

- Tek taraflı irade beyanı ile kullanılırlar.
- Kullanıldıkları anda hukuki sonuç doğururlar.
- Kayıt ve şarta bağlanamazlar.
- Bir kez kullanıldıklarında tükenirler.

d. Hakların Kazanılması

- Bir hakkın kazanılmasına, başka bir deyişle hakkın doğumuna yol açan olgular üç tanedir. Bunlar;

Hukuki Olay

- Kişinin iradesi dışında gerçekleşen durumlara hukuk dünyasında sonuç bağlanması ve kişinin hak kazanmasıdır. Ölüm sonucunda kişinin miras hakkı kazanması, doğum sonucunda kişinin kişilik hakkını kazanması, on sekiz yaşını dolduran bir kişinin reşit olması vb.

Hukuki Fiil

- Kişinin kendi iradesiyle gerçekleştirdiği davranışlara hukuk dünyasında sonuç bağlanması ve hak kazanılmasıdır. Burda kişinin kendi isteğiyle gerçekleştirdiği bir davranış, fiil vardır. Örneğin; özel mülkiyette bulunmayan sahipsiz bir eşyayı sahiplenmesi (ihraz), tapuya kayıtlı olmayan bir arazinin belirli bir süre içerisinde kullanılması (işgal) veya define bulmak.

Hukuki İşlem

- Aynı amaca yönelik olarak birden fazla kişinin hukuki sonuç yaratmak amacıyla irade beyanında bulunmasıdır. Balıkçıdan balık satın alınması, kira sözleşmesi yapılması vb.

Aslen Kazanma	Devren Kazanma
▶ Kişinin o ana kadar kimsenin malı olmayan bir şey üzerinde kendi fiilleri ile bir hak kurmasına, hiçbir aracı olmadan hak kazanmasına hakların aslen kazanılması denir. (ihraz, işgal ve define bulma aslen kazanma yöntemidir.)	▶ Kişinin bir hakkı o zamana kadar sahibi olan kişiden elde etmesidir. Devren kazanmada bir hak eski sahibinden yeni hak sahibinin mal varlığına geçmekte, bir kişi hakkı kaybederken diğeri devren kazanmaktadır. Alım, satıma dair hukuki işlemler ve miras yoluyla kazanım devren kazanmadır.

İNDEKS AKADEMİ

e. Hakların Kazanılmasında Temel İlke

Subjektif İyiniyet

- Bir hakkın doğumuna engel olan bir durumun olayda varlığı veya hakkın doğumu içingeçerli unsurlardan birinin yokluğu konusunda kişide mazur görülebilecek bilgisizlik veyanlış bilgidir. Hakların kazanılmasında geçerlidir.

1. Örnek

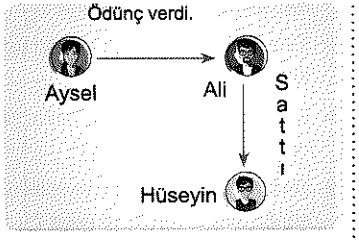

- Aysel kendisine ait saati arkadaşı Ali'ye vermiştir. Ali ise ödünç aldığı bu saati kendi arkadaşı Hüseyin'e satmıştır. Hüseyin bu saatin Ali'ye ait olduğunu bilmeden Ali'ye güvenerek almıştır. Hüseyin burda mazur görülebilecek bilgisizliğe sahip olduğu için hukuken iyiniyetlidir. Saatin mülkiyeti Hüseyin'e geçer.

2. Örnek

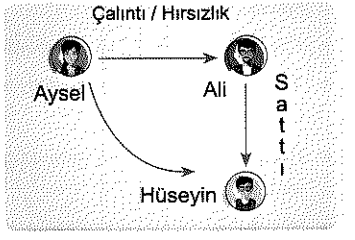

- Eğer mal kişinin rızası dışında elinden çıkarsa iyi niyetli üçüncü kişi hemen hak sahibi olamaz. Davasız ve aralıksız olarak beş yıl boyunca eşyayı elinde bulundurursa bu durumda mülkiyet hakkını iyi niyetli üçüncü kişi kazanabilir. Mal elinden rıza dışında çıkan kişi beş yıl içinde hakkını talep ederse iyi niyetli üçüncü kişi eşyayı geri iade etmek zorundadır.

f. Hakların Kullanılmasında Temel İlke

Objektif İyiniyet (Dürüstlük Kuralı)

- Hakların kullanılmasında veya borçların ifasına (ödenmesinde) ilişkin bir durumda orta zekalı, makul normal kimselerin toplum içerisinde karşılıklı güvene, ahlaka ve adaba dayalı davranışlar sergilemesidir.

Dürüstlük Kuralına Aşağıdaki Durumlarda Başvurulur

- Hakların kullanılması
- Borçların ifası (yerine getirilmesi)
- Sözleşmenin değişen koşullara göre uyarlanması
- Sözleşmenin kurulması ve tamamlanması
- Kanunların ve sözleşmenin yorumlanması
- Hakimin takdir yetkisini kullanması

g. Hakların Korunması

<table>
<tr><th colspan="5">Hakların Korunması</th></tr>
<tr><th colspan="2">Devlet Tarafından Korunması</th><th colspan="3">Kişi Tarafından Korunması</th></tr>
<tr><th>Talep Hakkı</th><th>Dava Hakkı</th><th>Meşru Müdafaa (Haklı Savunma)</th><th>Zaruret Hâli (Iztırar Hâli)</th><th>Kuvvet Kullanma</th></tr>
<tr><td>▶ Bir kimsenin hakkının verilmesi ya da başkalarının kendi hakkına saygı göstermesini istemek yetkisine talep hakkı denir.

Örnek: Kira borcunun ödenmesi için noterden ihtar çekilmesi veya ayıplı malın ayıpsızla değiştirilmesini talep etmek</td><td>▶ Talep hakkını kullandığı hâlde kişinin hakkına kavuşmadığı durumlarda hakkını mahkeme önünde ileri sürmesidir.

Örnek: Tahliye davası açmak, tüketici mahkemesine başvurmak</td><td>▶ Gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş haksız saldırıyı defetmek amacıyla saldırıda bulunan kişiye orantılı bir şekilde saldırıyı defetme zorunluluğudur. Meşru müdafaa cana, mala veya ırza yönelik olabilir. Hukuka uygunluk sebebidir.</td><td>▶ Kişinin kendisine veya başkasına yönelik gerçekleşen tehlikeden kurtulmak adına, olayla ilgili olmayan 3. bir kişinin malına veya canına zarar verilmesi hâlidir. Cezasızlık sebebi olmasına rağmen hakim hakkaniyet gereği tazminata hükmedebilir.</td><td>▶ Hakkın kaybolma tehlikesi varken o anda devlet güçlerine başvurmanın imkansız olması durumunda o kişinin hakkını bizzat kuvvet kullanarak korumasıdır.</td></tr>
<tr><td colspan="5">EMRAH HOCA UYARIYOR! Meşru müdafaa hukuka uygunluk sebebi olduğu için hakim ne cezaya ne de tazminata hükmeder. Fakat zaruret hâli sadece cezasızlık sebebidir. Zaruret hâlinde hakim hakkaniyet gereği tazminata hükmedebilir.</td></tr>
</table>

K. CEZA HUKUKU

Ceza Sorumluluğu Genel İlkeleri

1. Ceza sorumluğu şahsidir.
2. Ölüm ve genel müsadere cezası verilemez. (İdam 2004'te kalktı.)
3. Kimse işlediği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı fiilden dolayı cezalandırılamaz. (kanunilik ilkesi) Ceza hukukunda kıyas ve yorum yasaktır. Hakim örf ve adet hukukuna başvuramaz, boşluk dolduramaz, hukuk yaratamaz.
4. Kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için öngörülmüş cezadan daha ağır bir ceza verilmez.
5. Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmaya ve bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.
6. Kanuna aykırı elde edilmiş bulgular delil olarak kullanılamaz.
7. Uluslararası ceza divanına taraf olmanın gerektiği durumlar dışında vatandaş suç sebebiyle yabancı devlete verilemez. Devlet ülkesi sınırları içinde işlenen tüm suçlara, fail veya mağdurların vatandaşlığına bakılmaksızın ilgili ülkenin ceza kanunları uygulanır. (Mülkilik ilkesi)
8. Hiç kimse yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirmemesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz. (İstisna nafaka)
9. İdare kişi hürriyetini kısıtlanması sonucu doğuran bir yaptırım uygulayamaz. (TSK iç hizmet yönetmeliğinde istisnalar mevcuttur.)
10. Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz. (Masumiyet karinesi)

İNDEKS AKADEMİ

CEZA YARGILAMASI VE AŞAMALARI

Bir suçla ilgili savcılığın soruşturma yapmasından sonra dava açılması için yeterli şüphe bularak iddianame hazırlanması ve iddianamenin mahkeme tarafından kabul edilmesi ile başlayan sürece **ceza davası** denir.

Ceza davası aşamaları şunlardır.

Soruşturma	Kovuşturma	İnfaz
Suç şüphesi ile başlar iddianamenin mahkemece kabul edilmesine kadar devam eden aşamadır. Burada kişi **şüpheli** konumundadır.	İddianamenin mahkeme tarafından kabulü ile başlayan ve davanın sonlandırılmasına kadar geçen evredir. Burada kişi **sanık** konumundadır.	Yargılama sürecinin sona erip cezası kesinleşen kişinin cezalandırılması aşamasıdır. Kişi burada **hükümlü** konumundadır.

- **İddia Mercii:** Kamu davasını devlet adına açmaya yetkili **cumhuriyet savcısıdır.** Şüpheli hakkında iddianameyi düzenler, gerekli delilleri toplar.
- **Karar Mercii:** Kamu davasına bakan ceza hakimidir.
- **Müdafii:** Şüpheli veya sanığın ceza mahkemesinde savunmasını yapan avukattır.
- **Vekil:** Suçtan zarar gören kişiyi yargılamada temsil eden avukattır.
- **Müşteki:** Suçtan zarar gören veya suçun mağduru olan kişidir. Müşteki yani şikâyetçi gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir.

Ceza Ehliyeti

- Ceza ehliyeti; bir kimsenin belirli bir tarihte ve yerde işlediği bir suça ilişkin kusur yeteneğine sahip olmasını ifade eder. Bu nitelikler yaş, algılama ve yönlendirme yetenekleridir.Ceza ehliyetini etkileyen faktörler şunlardır:

a. Akıl Sağlığı

- Anlama ve idrak yeteneğinden yoksun, mümeyyiz olamayan kişilerin ceza ehliyeti yoktur. Hakim güvenlik tedbiri olarak akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirlerine hükmedilebilir.

b. Yaş

- 0-12 Yaş aralığındaki bir çocuğun cezai ehliyeti yoktur. Güvenlik tedbiri olarak ıslah evine gönderilmesine hakim hükmedebilir.
- 12-15 Yaş aralığındaki bir çocuğun anlama ve idrak kabiliyetine bakılarak hakim indirimli ceza verebileceği gibi seçenek yaptırım olarak ıslah evine de gönderebilir.
- 15-18 Yaş aralığındaki çocuğun suçun anlam ve sonuçlarını idrak edebilecek kabiliyette olduğundan sadece indirimli ceza uygulanır.

Sağır ve Dilsizler

- 0-15 Yaş aralığındaki bir çocuğun cezai ehliyeti yoktur. Güvenlik tedbiri olarak ıslah evine gönderilmesine hakim hükmedebilir.
- 15-18 Yaş aralığındaki bir çocuğun anlama ve idrak kabiliyetine bakılarak hakim indirimli ceza verebileceği gibi seçenek yaptırım olarak ıslah evine de gönderebilir.
- 18-21 Yaş aralığındaki çocuğa suçun anlam ve sonuçlarını idrak edebilecek kabiliyette olduğundan sadece indirimli ceza uygulanır.

İNDEKS AKADEMİ

SUÇUN UNSURLARI

- Kanunilik Unsuru (Tipiklik)
- Maddi Unsur
  - Fiil (icrai hareket)
  - Fail
  - Mağdur
- Manevi Unsur
  - Kast
  - Taksir

1. Kanunilik Unsuru

- Fiilin ceza kanununda yazılı olan tanıma uygun olmasıdır. Bu unsura tipiklik de denilmektedir. Bu unsur "Kanunsuz suç ve ceza olmaz." ilkesinin bir sonucudur.

2. Maddi Unsur

a. Fiil: Kişinin iradesi ile hakim olduğu, belli bir amaca yönelik olarak dış dünyada gerçekleştirdiği davranıştır. Fiilsiz suç olmaz.
b. Fail: Suçun aktif sujesi, suçu oluşturan bir eylemi gerçekleştiren kişidir.
c. Mağdur: Suçun pasif sujesi olup suç fiili ile saldırıya uğrayan kişidir.

- Türk Ceza Kanunu, suçun maddi unsurunu cezalandırır.

3. Manevi Unsur

- Fiilin kusurlu bir irade tarafından yaratılmış olmasıdır ki buna kısaca kusurluluk denilmektedir. Kusurluluk kendi içerisinde ikiye ayrılır:

a. Kast; kanunun suç saydığı bir eylemi bilerek ve isteyerek işlemek iradesidir. Bilmek ve istemek kast unsurunun özetidir. "Kanunu bilmek mazeret sayılmaz." ilkesinin sonucudur.
b. Taksir; hukuka aykırı sonucu görmek, fakat istememektedir. Dikkatsiz ve özensiz davranarak suça sebebiyet vermektir.

I. BORÇLAR HUKUKU

Özel hukuk dalı olup eşitler arasında meydana gelen borç ilişkilerini inceleyen hukuk alanıdır.

1. Borç İlişkisinin Unsurları

1. **Alacaklı:** Bir borç ilişkisinde, borç konusunun ifa edilmesini talep hakkına sahip olan kişidir.
2. **Borçlu:** Aralarındaki borç ilişkisinden dolayı karşısındaki alacaklıya bir edimde bulunma yükümlülüğü altına girmiş olan taraftır.
3. **Edim:** Borç ilişkisinde, alacaklının isteme hakkına ve borçlunun yerine getirme yükümlülüğüne konu olan davranışa edim denir. Edim, borçlunun gerçekleştirmek zorunda olduğu bir davranışı ifade eder. Bu davranış bazen bir şey yapmak, bazen bir şeyi teslim etmek, bazen de bir şey yapmaktan kaçınmak olabilir.

Olumlu Edim (Aktif Edim)	Olumsuz Edim (Pasif Edim)
Borçlunun bir davranışta bulunmasını gerektirir. ▶ Yani bir şey yapma ya da verme yükümlülüğüdür. ▶ Bir kiracının kira bedelini ödemesi ▶ Satıcının malları zamanında teslim etmesi ▶ Bir özel okulun sözleşme gereği öğrenciye ders vermesi	Borçlunun bir davranıştan kaçınmasını ya da bir hakkını kullanmamasını gerektirir. ▶ Kiracının, kiralananı izinsiz şekilde başkasına devretmemesi ▶ Rekabet yasağı anlaşmasına uyan işçinin benzer bir işte çalışmaması ▶ Bir müzik şirketinin, başka bir markayla aynı anda çalışmama taahhüdü

2. Borcun Kaynakları

1. **Hukuki İşlem:** Belirli bir hukuki sonuç doğmasına yönelik irade beyanıdır. Satım, kira sözleşmeleri buna örnek gösterilebilinir.
2. **Haksız Fiil:** Aralarında bir sözleşme ilişkisi olmamasına rağmen, kişilerin haksız bir fiil ile birbirlerine vermiş oldukları zararları ödemekle yükümlü olmalarıdır. Örneğin; kavga esnasında kolu kırılan kişinin işe gidememesi maddi ve manevi kayıplara uğraması gibi.
3. **Sebepsiz Zenginleşme:** Bir kimsenin mal varlığının haklı bir sebep olmaksızın diğer bir kimsenin mal varlığı aleyhine çoğalmasıdır.

Sebepsiz Zenginleşmenin Şartları

- Borçlunun malvarlığında bir zenginleşme olmalıdır.
- Zenginleşme başka şahıs zararına meydana gelmiş olmalıdır.
- Zenginleşme haklı bir sebebe dayanmamalıdır. Örneğin; nişan hediyelerinin iadesi.

İfa borcun unsuru değildir. Borcun yerine getirilmesi, ödenmesidir. Edim yapılması gereken şeydir, ifa ise o şeyin gerçekten yapılmasıdır.

Söz vermek = Edim	Sözünü tutmak = İfa

3. Borçlar Hukukunda Hakim Olan İlkeler	
a. Eşitlik ilkesi	Borç ilişkisinin tarafları olan alacaklı ve borçlu eşittir. Taraflardan hiçbirinin diğerine karşı üstünlüğü yoktur.
b. Rızailik İlkesi	Sözleşmeler karşılıklı ve birbirine uygun sarih (açık) irade beyanları ile kurulur. Zorlama, tehdit, hata veya hile ile bir kişi borç altına girer ise burada rızailik ilkesi sakatlanmış olur. Bu yönde borç altına giren kişi sözleşmeyi iptal ettirip kendini borçtan kurtarabilir.
c. İrade Serbestliği	Tarafların kanunda belirtilen sınırlar içerisinde istedikleri konuda, istedikleri kimse ile istedikleri sözleşmeyi yapabilmeleridir. Fakat sözleşmenin konusu ahlaka ve adaba, emredici hukuk kurallarına aykırı olmamalıdır.
d. İvazlılık İlkesi (Karşılıklık)	Sözleşmedeki edimler birbirinin karşılığını oluşturur. Satım, kira, ödünç sözleşmeleri karşılıklıdır. İvazlılık ilkesinin istisnalarından biri de bağışlama sözleşmesidir.
e. Nisbilik İlkesi	Borç ilişkisi sözleşmeyi yapan taraflar arasında geçerli olup bir 3. kişiyi bağlamaz. Sözleşmenin tarafları arasında kişisel, şahsi bir ilişki doğmasıdır.
f. Kusurlu Sorumluluk İlkesi	Bir kişinin başkasına verdiği zarardan dolayı kusuru varsa, kusur oranında sorumludur. Bir sürücü kırmızı ışıkta geçerek bir yayaya çarparsa, kusuru olduğu için tazminatla sorumlu olur. (İstisnai durum kusursuz sorumluluk hâlleridir.)
g. Kusursuz Sorumluluk İlkesi	Kusursuz sorumluluk, bir kişinin kusuru olmasa bile, bazı özel durumlar nedeniyle meydana gelen zararlardan hukuken sorumlu tutulmasıdır. Burada önemli olan, zararın doğmuş olması ve kişinin sorumluluk yaratan bir durumu (tehlike, özen eksikliği, sebep olma vb.) taşımasıdır. Bir fabrika, kimyasal madde üretimi yaparken patlama olur ve çevreye zarar verirse, işletmeci kusurlu olmasa bile zarardan sorumlu tutulur. Otomobil sahibi, kusuru olmasa da aracın karıştığı kazadan sorumlu tutulabilir.
h. Üçüncü Kişi Aleyhine Borç Kurulamaması İlkesi	Borç altına girecek kişinin özgür iradesinin varlığının aranıyor olması sonucu olarak 3. kişiler herhangi bir irade açıklamasında bulunmaksızın başkalarınca yapılan sözleşme gereği borç altına sokulamazlar. Ahmet, Ali adına Mehmet'e "Ali sana 10.000 TL borç verecek" diyemez. Ali kabul etmedikçe bu sözleşme Ali'yi bağlamaz.
i. Borçlunun Yerleşim Yerinde İfa İlkesi	Aksine bir hüküm yoksa borç, borçlunun yerleşim yeri nerdeyse orada ifa edilmelidir. Bunun istisnası ise para ve parça borçlarıdır. Para borçları götürülecek borçlardan olup alacaklının ikametgâhında ifa edilir.

4. Borçlar Hukukuyla İlgili Temel Kavramlar	
a. Defi	Kişinin borçlu olduğunu kabul etmekle birlikte, borcu ifa etmeme hakkını ileri sürdüğü bir hukuki savunmadır. Borcu sona erdirmez, sadece ödememe hakkı sağlar. ▶ **Zamanaşımı Def'i:** Borçlu, "Bu alacak artık zamanaşımına uğradı, ödemek zorunda değilim" diyebilir. ▶ **Ödemezlik (İfa etmeme) Def'i:** Satıcı malı teslim etmeden alıcı parasını ödemez. Alıcı "Sen teslim etmedin, ben de ödeme yapmıyorum" der.
b. İtiraz	Borcun hiç doğmadığını, ya da sona erdiğini ileri sürerek yapılan savunmadır. Borcu tümüyle ortadan kaldırır. Hâkim tarafından kendiliğinden dikkate alınabilir. "Ben bu sözleşmeyi imzalamadım; böyle bir borç doğmadı."
c. Temerrüd	Borçlunun vadede borcunu ödememesi, alacaklının da vadede alacağını almaktan kaçınmasıdır. Temerrüde düşen borçlu, faiz ödemek, hatta sözleşmenin feshi veya tazminat gibi sonuçlara katlanabilir.
d. Emprevizyon (Öngörülmezlik) İlkesi	Bir sözleşme yapılırken öngörülmeyen (mücbir) sebepler ortaya çıkarsa taraflar, sözleşmedeki edimlerini yerine getiremeyecek duruma gelirse, sözleşmenin taraflar arasında değişen koşullara göre tekrar uyarlanmasıdır. (Dürüstlük kuralı ile ilişkili) ▶ Döviz kurundaki ani artış nedeniyle yüklenici inşaat işini zararına yapacak hâle gelirse, sözleşmenin uyarlanmasını isteyebilir. ▶ Pandemi nedeniyle turizm firması, rezervasyonları iptal etmek zorunda kalmışsa, hizmet sağlayıcı mücbir sebep savunmasıyla sorumluluktan kurtulabilir.
e. Ahde Vefa	Taraflar, geçerli şekilde kurulan sözleşmeye uymakla yükümlüdür. Sözleşmenin maddelerine bağlı kalma yükümlülüğüne "ahde vefa" denir. Türk Borçlar Kanunu'nun temel ilkelerindendir. "Bu işi 30 günde teslim edeceğim" diyen bir müteahhit, sözleşmeye sadık kalmakla yükümlüdür.
f. Muvazaa	İrade ile irade beyanı arasındaki karşılıklı ve bilerek yaratılan uyuşmazlığa muvazaa denir. Burada tarafların iradeleri ile beyanları arasında fark olmasının sebebi, tarafların gerçekte yapmak istemedikleri bir işlemi yapmış gibi göstererek üçüncü kişileri aldatmaktır. Muvazaalı işlemler gerçek iradeyi yansıtmadığı için geçersizdir. ▶ Mal kaçırmak isteyen biri, malını güvendiği kişiye göstermelik olarak satmış gibi yapar; gerçekte satış yoktur. ▶ Baba, kızının icralık olmaması için evi onun üzerine devreder gibi yapar ama tapuda kalır.

5. Borçlunun Sorumluluğu

▶ Borçlunun borcunu rızasıyla yerine getirmemesi durumunda alacaklının, borçlunun mal varlığına devlet gücüyle el koydurarak zorla alacağını aldırabilmesidir.

Sorumluluk Türleri
1. **Şahıs varlığı ile sorumluluk:** Borçlunun borcunu ödememesi hâlinde, alacaklının borçlunun bizzat kendisine (bedenine, özgürlüğüne, hatta hayatına) yönelerek borcunu tahsil etmeye çalıştığı ilkel sorumluluk sistemidir. Bu sistemde borçlunun malvarlığı değil, şahsi varlığı (bedeni, özgürlüğü, fiziksel bütünlüğü) hedef alınır. Bu tür sorumluluk, modern hukuk öncesi dönemlerde görülür.
2. **Mal varlığı ile sorumluluk:** Borçlunun mal varlığı değerleri ile alacaklıya karşı sorumlu olmasıdır. **İkiye ayrılır:** **a) Sınırsız sorumluluk:** Borçlunun alacaklıya karşı haciz edilen mal varlığının tamamı ile sorumlu olmasıdır. Ali, Ahmet'e 200.000 TL borçludur. **Borcunu ödemezse:** ▸ **Ali'nin arabasına**, ▸ **bankadaki parasına**, ▸ **evine** veya ▸ **düzenli maaşına** haciz koydurabilir. Borç bir eşya satımından doğsa bile, borçlunun başka taşınmazı da icra kapsamında olabilir. Borcun kaynağı önemli değildir; tüm mal varlığı sorumluluğa dahildir. **b) Sınırlı sorumluluk:** Borçlunun alacaklıya karşı sadece belirli mal veya miktar ile sorumlu olmasıdır. ▸ **İpotekli Konut Kredisi:** Ayşe, bankadan konut kredisi çekti. Borcunu ödemezse banka yalnızca ipotekli evi satarak alacağını tahsil eder. Eğer evin değeri borcu karşılamıyorsa ve ek bir taahhüt yoksa, başka mallarına gidemez. ▸ **Taşınır rehni (taşıt kredisi):** Mehmet'in taşıt kredisi için rehin gösterdiği araç var. Ödeme yapılmazsa, banka sadece arabayı satar, başka malına dokunamaz (sözleşmede aksi kararlaştırılmadıysa).

6. Borcu Sona Erdiren Nedenler

Borcu Sona Erdiren Nedenler					
İfa (Edimin Yerine Getirilmesi)	**İbra (Borçtan Kurtarma)**	**Yenileme (Tecdit)**	**İfa İmkânsızlığı (Kusursuz İmkânsızlık)**	**Takas**	**Birleşme (Şahısların Birleşmesi)**
Usulüne uygun olarak yapılan ifa (borç ödeme) borcu sona erdirir. Ali, Ayşe'ye 10.000 TL borcunu zamanında banka aracılığıyla öder. ▶ Borç ifa edilmiştir, artık bir borç ilişkisi kalmaz.	Alacaklı ile borçlu arasında yapılan sözleşme ile borç ilişkisinin sonlandırılmasıdır. Borçtan kurtarmaktır. Ayşe, "Ali'nin bana olan borcunu artık istemiyorum, alacağımı feragat ediyorum" derse ▶ Borç ibra yoluyla sona erer.	Eski borcun, yeni bir borç yaratılmak suretiyle ortadan kaldırılmasıdır. Ahmet'in Mehmet'e 50.000 TL borcu vardır. Ahmet ödeme zorluğu yaşar. Taraflar anlaşır ve bu borcu artık Ahmet değil, onun kardeşi Hasan üstlenir. ▶ Yenileme ile yeni bir borç ilişkisi doğar.	Sözleşmenin ifasından önce borçlunun kusuru olmaksızın borcun ifasının imkansızlaşmasıdır. Satıcı, Ayşe'ye satacağı tabloyu depremde kaybederse ▶ Tablo ortadan kalktığı için borç ifa edilemez, borç imkânsızlık nedeniyle sona erer.	Karşılıklı olarak hem alacaklı hem de borçlu olanların birbirlerinden olan aynı cinsten alacaklarının takas edilerek sona erdirilmesidir. Ahmet'in Mehmet'ten 5.000 TL, Mehmet'in de Ahmet'ten 5.000 TL alacağı varsa ▶ Borçlar takas edilir ve sona erer.	Alacaklı ve borçlu sıfatların aynı kişide birleşmesi sonucu borç sona erer. (Genellikle miras hukukunda karşımıza çıkmaktadır. Bir baba, oğluna 20.000 TL borç vermiştir. Baba vefat edince oğul, hem alacaklı (mirasçı olarak) hem de borçlu olur. ▶ Borç birleşme yoluyla sona erer.

Zamanaşımı doğrudan borcu sona erdirmez, eksik borç hâline getirir. Belirli bir süre içerisinde hakkını talep etmemiş olan alacaklının, alacağını dava yoluyla elde etme olanağını kaybetmesidir. Yani zamanaşımına uğrayan borç talep edilebilinir fakat dava edilemez. Borçlar Kanunu'na göre genel zamanaşımı süresi 10 yıldır. (Zaman aşımına uğrayan borçlar, kumar borçları ve evlilik tellallığından doğan borçlar hukuken eksik borçtur. Eksik borçlar talep edilebilir ama dava edilemez borçlardır.)

M. TİCARET HUKUKU

<table>
<tr><th colspan="6">Ticaret Hukuku</th></tr>
<tr><th colspan="2">Ticari İşletme Hukuku</th><th>Şirketler Hukuku</th><th>Kıymetli Evrak Hukuku</th><th>Sigorta Hukuku</th><th>Deniz Ticareti Hukuku</th></tr>
<tr><td>Tacir</td><td>Esnaf</td><td rowspan="2">Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş şirketlerin kuruluşu, tasfiyesi ve kazançlarına dair düzenlemeler vardır. Bu şirketler;
▶ Anonim şirket
▶ Kolektif şirket
▶ Komandit şirket
▶ Limited şirket
▶ Kooperatifler</td><td rowspan="2">Hak ve senet arasındaki bağlantı, senet türleri ve bunların şekli tutarı ile ilgili hukuktur. Çek, bono, poliçe bunların başında gelen senetlerdir.
▶ Keşideci: Senedi düzenleyen kişidir.
▶ Ciranta: Ticari senedi ciro eden kimsedir.
▶ Hamil: Kıymetli evrak yani senedi elinde bulunduran kişidir.</td><td rowspan="2">Sigortacı ile sigorta ettiren arasında sigorta poliçesi nasıl düzenlenir, sigorta tazminatı ve türlerinden bahseder.
▶ Sigorta primi
▶ Sigorta poliçesi
▶ Sigorta tazminatı</td><td rowspan="2">Kaptan ve donatanın sorumluluğunu, yük taşıma sözleşmelerinden bahseder.
▶ Navlun: Gemide yük taşımak için düzenlenen sözleşmedir. Bu sözleşmeye dayalı ödenen ücrete navlun ücreti denir.</td></tr>
<tr><td>Herhangi bir işletmeyi kendi adına işleten kişiye denir. İflasa tabii olup ticari defter tutmak zorundadır.</td><td>Ticari faaliyeti sermayeden çok bedeni çalışmaya dayanan ve kazanç geçimini sağlamaya yetecek derecede az olan sanat ve ticaret sahibidir.</td></tr>
</table>

NOT

Korkodato: Borçların ertelenmesi anlamına gelen konkordato mali durumu kötü olan borçlular için bir yeniden yapılandırma seçeneğidir. Bir borçlunun ticari durumunun sarsılmış olmasıyla alacaklıların, alacaklarını belli bir plana göre almaları konusunda kendi aralarında vardıkları ve mahkemece onaylanan anlaşmadır.

EMRAH HOCA UYARIYOR!

Adi şirket, Türk Ticaret Kanunu'nda değil, Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiş bir şirket türüdür.

N. DEVLETLER ÖZEL HUKUKU

- Çeşitli devletlere mensup bulunan kişiler (yani aynı uyrukta bulunmayan) arasındaki özel hukuk ilişkilerinde hangi devletin kanunu uygulanacağını içeren kuralların tümüdür. Devletler Özel Hukuku'nun başlıca konuları şunlardır:

Devletler Özel Hukuku

Uyruklu

- Kişileri veya şeyleri (uçak, gemi vs.) devlete bağlayan hukuki veya siyasi bağdır. Gerçek kişileri devlete bağlayan hukuki bağa ise **vatandaşlık** denir.

Yabancılar Hukuku

- Bir devletin kendi vatandaşları için koymuş olduğu kurallardan, hakların tamamından yabancılar faydalanamaz. İşte ülkemizde yabancıların hangi haklardan yararlanacağını anlatan hukukun konusudur. Mesela yabancılar özel haklardan yararlanabilirken kamusal haklardan yararlanamazlar.

Kanunlar İhtilafı

- Aynı konuda, değişik ülkelerin yasalarının farklı olması ve bu yasalar arasında uygulanacak olay bakımından çatışma çıkmasıdır.

Vatandaşlığın Kazanılması

Aslen Kazanma

- Doğumla kazanılan vatandaşlıktır. Türk anadan veya Türk babadan doğan çocuk nerede doğarsa doğsun Türktür.

Sonradan Kazanma

- Doğum dışında başka nedenle kazanılan vatandaşlıktır.
- **Evlenme:** Vatandaşlık başvurusunda yabancının en az 3 yıldan beri Türk vatandaşı ile evli olması ve evliliğin devam ediyor olması gereklidir. Evlilik ile kazanılan vatandaşlık daimidir. Evlilik bitse bile vatandaşlık hakkı devam eder. Buna kazanılmış (müktesep) vatandaşlık denir.
- **Evlat edinme**
- **Yetkili organ kararıyla**
  - Vatandaşlığa almaya yetkili genel organ İçişleri Bakanlığı'dır.
  - Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel ve sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen kişiler veya göçmen olarak kabul edilen kişiler Cumhurbaşkanı kararı ile vatandaşlığı kazanabilirler.
  - Kendi isteği ile yabancı devlet vatandaşı olan kişi Türk vatandaşlığından çıkma izin belgesi alarak vatandaşlıktan çıkabilir.
  - Yabancı bir devlette Türkiye'nin menfaatlerine uymayan herhangi bir hizmette bulunup uyarıya rağmen hizmeti sürdürenler veya Türkiye ile savaş hâlinde bulunan bir devletin her türlü hizmetinde çalışan kişiler Cumhurbaşkanı kararı ile vatandaşlıktan çıkartılabilir.
  - Türk vatandaşlığından bir kişi Cumhurbaşkanı kararı ile çıkartılabilir. Vatandaşlıktan çıkarılma işlemine karşı yargı yolu kapatılamaz. Vatandaşlıktan çıkartma işlemine karşı Danıştay'a iptal davası açılabilir.

P. VERGİ HUKUKU

- Kamu harcamalarını karşılamak adına gerçek ve tüzel kişilerden vergi toplanır.
- Devletin en önemli gelir kalemlerinden biridir.
- Vergi dışındaki diğer gelir kalemleri ise harç, resim, şerefiye ve parafiskal gelirlerdir.

Vergi: Devletin kamu giderlerini karşılamak için toplumu oluşturan gerçek ve tüzel kişilerden iktisadi güçlerine göre karşılıksız ve zorunlu olarak kamuya aktardığı ekonomik birim ya da değerlerdir.Devletin en önemli gelir kalemi olan vergi karşılıksızdır. Devletin vergi dışındaki diğer gelir kalemleri ise şunlardır.

Harç: Belli kamu kurumlarınca yerine getirilen belli ve somut bazı hizmetlerinden yararlananlardan bu hizmetler karşılığında alınan cebri nitelikte ödentilerdir. Pasaport harcı, tapu harcı, yargılama harcı vb.

Resim: Kamu idarelerinin verdiği bir izin ya da sağladıkları bir ayrıcalık karşılığında ilgililerden aldıkları cebri kamu gelirleridir.Ülkemizde halihazırda resim uygulaması yoktur, günümüzde resimler kaldırılmış, bu nitelikte kamu gelirlere harç veya vergi adı altında düzenlenmiştir. Örneğin gümrük resmi yerine gümrük vergisi, damga resmi yerine damga vergisi getirilmiştir.

Şerefiyeler: Yerel yönetimlerce yapılan bazı bayındırlık hizmetleri sonucunda bu hizmetlerden yarar gördüğü varsayılan gayrimenkul sahiplerinden alınan değer artış bedelidir.

Parafiskal Gelirler: Ekonomik, mesleki ya da sosyal bir amacın ve belirli bir hizmetin gerçekleştirilmesine ayrılmak üzere üyelerinden gelir toplama yetkisinin verilmesiyle ortaya çıkan bir kamu geliridir. Örneğin Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu, Bağ-Kur primleri.

VERGİ HUKUKU

Vergiye Hakim Olan İlkeler

Kanunilik

- Vergi ve benzeri mali yükümlülükler ancak kanunla belirlenebilir. **(TBMM)**

Genellik

- Herkesin vergi ödemekle yükümlü olmasıdır. Vergi ödeme anayasal bir ödevdir.

Adalet

- Herkesin mali kazancına göre vergi alınmasıdır.

NOT

- Cumhurbaşkanının mevcut vergi, harç, resim gibi mali yükümlülüklerin muaflık, indirim, aşağı ve yukarı sınırlar içerisinde oransal değişiklik yapma yetkisi bulunmaktadır.

Vergi Türleri

Gelir Üzerinden Alınan Vergiler

- Gelir Vergisi (Gerçek kişilerden tahsil edilir.)
- Kurumlar Vergisi (Tüzel kişilerden tahsil edilir.)

Servet Üzerinden Alınan Vergiler

- Emlak Vergisi
- Veraset ve İntikal Vergisi
- Motorlu Taşıt Vergisi

Gider Üzerinden Alınan Vergiler

- Özel Tüketim Vergisi
- Katma Değer Vergisi
- Banka İşlemleri Vergisi
- Sigorta İşlemleri Vergisi
- Şans Oyunları Vergisi
- Özel İletişim Vergisi
- Gümrük Vergisi

Dolaysız Vergi Türleri: Gelir, kazanç ve servet üzerinden alınan vergilerdir. Burada bir işlem yapılmaksızın, gelir veya servet sahibi olmak bu vergilerin alınmasının gerekçesidir. Dolaysız vergi türleri gelir vergisi, kurumlar vergisi, veraset ve intikal vergisi, emlak vergisidir.

Dolaylı Vergi Türleri: Bir hizmet bir işlem üzerinden tahsil edilen vergi türüdür. Hizmet ve mal satın alınırken ödendiği için tahsili kolay ve ucuzdur. Katma değer vergisi ve özel tüketim vergisi dolaylı vergiler arasında sayılır.

1. I. Mavi Rota Anonim Şirketi
II. Şafak Eğitim Vakfı
III Ankara Büyükşehir Belediyesi
IV Çınar Mahallesi

Yukarıdakilerden hangileri kişi topluluğu şeklinde örgütlenmiş özel hukuk tüzel kişileridir?

A) Yalnız I B) I ve II C) I, II ve IV
D) II ve IV E) Yalnız II

2. **Akıl zayıflığı sebebiyle kısıtlanmış bir kişi, aşağıdaki hangi ehliyet türüne girer?**

A) Sınırlı ehliyetli B) Sınırsız ehliyetli
C) Tam ehliyetli D) Sınırlı ehliyetsiz
E) Sınırsız ehliyetsiz

3. **Dürüstlük kuralının aşağıdakilerden hangisi üzerinde bir etkisi yoktur?**

A) Sözleşmelerin yorumlanmasında
B) Sözleşmelerdeki boşlukların doldurulmasında
C) Sözleşmelerdeki yan yükümlülüklerin yerine getirilmesinde
D) Sözleşme öncesi müzakerelerde
E) Sözleşmede öngörülen bir hakkın kazanılmasında

İNDEKSAKADEMİ

4. I. Alacak hakkı
II. Yaşama hakkı
III. Mülkiyet hakkı
IV. Velayet hakkı
V. Rehin hakkı

Yukarıdakilerden hangileri nispi haklar arasında yer alır?

A) Yalnız I B) I ve II C) I ve IV
D) II, III ve IV E) I, IV ve V

5. **Taşınmaz üzerinde mülkiyet hakkı kazanılması kural olarak aşağıdakilerden hangisi ile mümkündür?**

A) Tarafların anlaşması
B) Satım sözleşmesinin notere onaylattırılması
C) Tapu siciline tescil yapılması
D) Satım sözleşmesi yapılması
E) Alım sözleşmesi yapılması

6. **Bir ülkede, yetkili organlarca konulmuş ve yürürlükte olan hukuk kurallarına ne ad verilir?**

A) Tabii hukuk B) Pozitif hukuk
C) Emredici hukuk D) Tarihsel hukuk
E) Mevzu hukuk

7. **Aşağıdakilerden hangisi, bir küçüğün erginliğine karar verilebilmesi için gerekli koşullardan değildir?**

A) Küçüğün menfaatinin bulunması
B) Velinin rızası
C) Küçüğün 15 yaşını bitirmiş olması
D) Küçüğün istemi
E) Varsa vasisinin dinlenmesi

8. **Türk hukuk mevzuatında, aşağıdaki normlardan hangilerinin hiyerarşide birbirine üstünlüğü bulunmamaktadır?**

A) Anayasa – Kanun
B) Kanun – Yönetmelik
C) Yönetmelik – Genelge
D) Anayasa – CBK
E) Kanun – Olağanüstü hâl CBK

9. **Murat'ın, eşi Elif'in erkek kardeşi Serkan ile olan hısımlık derecesi ve türü aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?**

A) 1. dereceden yan soy kan hısımlığı
B) 3. dereceden alt soy yarım kan hısımlığı
C) 2. dereceden kayın hısımlığı
D) 4. dereceden tam kan kayın hısımlığı
E) 1. dereceden kayın hısımlığı

İNDEKS AKADEMİ

10. **Kişiler Hukuku'na göre, sınırlı ehliyetsiz bir kişi aşağıdaki işlemlerden hangisini yasal temsilcisinin onayını almadan da yapabilir?**

A) Vakıf kurmak
B) Vasiyetname yapma hakkını kullanmak
C) Bağış yapmak
D) Kefalet sözleşmesi yapmak
E) Alım satım sözleşmesi yapmak

11. **Aşağıdakilerden hangisi, ceza hukukunda ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri arasında yer almamaktadır?**

A) Eşya müsaderesi
B) Kazanç müsaderesi
C) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması
D) Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma
E) Adlî para cezası

12. **Bir kimsenin, gerek kendi kişiliğini ya da malını gerekse başkasının kişiliğini ya da malını bir tehlikeden korumak amacıyla, bu tehlikeyle ilgisi olmayan bir üçüncü kişiye ait mala zarar vermesine ne ad verilir?**

A) Hukukî olay B) Meşru müdafaa C) Zaruret hâli
D) Kuvvet kullanma E) İhkak-ı hak

13. **Ölüm karinesi ve birlikte ölüm karinesi kavramlarıyla ilgili olarak, aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?**

A) Bir kimse, ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içinde kaybolursa, cesedi bulunamamış olsa bile gerçekten ölmüş sayılır.

B) Ölüm karinesi durumunda, kişinin evliliği de sona ermiş sayılır.

C) Bir kimse, ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içinde ortadan kaybolursa, cesedi bulunamamış olsa bile o yerin en büyük mülkî amirinin emriyle kütüğe ölü kaydı düşürülür.

D) Aynı olayda ölen kişilerden hangisinin önce öldüğü tespit edilemiyorsa, bu kişiler aynı anda ölmüş sayılır.

E) Ölüm karinesinde, kişinin mirası mirasçılarına paylaştırılmaz.

14. **Hâkim, somut olaya uygulanacak yazılı ve yazısız hukuk kurallarında hüküm bulamazsa, bu boşluğu hangi şekilde tamamlar?**

A) Mevcut konuyu temyiz etmesi için bir üst mahkemeye gönderir.

B) Mevcut konu hakkında takdir yetkisini kullanır.

C) Mevcut konu çözülemez olarak kayıtlara geçirilir.

D) Mevcut konuyu Anayasa Mahkemesi'ne gönderir.

E) Mevcut konuyla ilgili olarak, kendi vicdanî kanaatine göre hukuk yaratır.

15. Bir müteahhit, inşa edeceği bina için gerekli olan malzemeleri bir tedarikçiden temin etmek üzere sözleşme yapar. Teslim tarihi yaklaşmasına rağmen, tedarikçi siparişi zamanında göndermez. Müteahhit, gecikme nedeniyle başka bir yerden daha yüksek fiyata malzeme almak zorunda kalır. Buna rağmen tedarikçi, kendi teslim yükümlülüğünün sona erdiğini ve sorumlu tutulamayacağını iddia eder.

Bu durumda müteahhit, tedarikçiden zararının karşılanmasını talep ediyorsa, hangi borçlar hukuku kurumuna dayanarak hareket etmektedir?

A) Haksız fiil sorumluluğu

B) Sebepsiz zenginleşme

C) Kusursuz sorumluluk

D) Borç ilişkisinden doğan tazminat

E) Zamanaşımı def'i

İNDEKS AKADEMİ

CEVAP ANAHTARI							
1. A	2. D	3. E	4. A	5. C	6. E	7. E	8. E
9. C	10. B	11. E	12. C	13. E	14. E	15. D	

DEVLET VE DEVLET YAPILARI YILLARA GÖRE ÇIKMIŞ SORU DAĞILIM ANALİZİ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

▶ Bu ünite ile ilgili ÖSYM sorularına baktığımızda KPSS Ortaöğretim ve Ön Lisans sınavlarında da genelde 1 tane soru gelmiştir.

DEVLET, DEVLET YAPILARI

A. DEVLET VE DEVLET BİÇİMLERİ

▶ Belirli sınırlar içerisinde toprağı bulunan, ülkü birliği çerçevesinde toplanan insanların bağımsız olarak bir yönetim altında örgütlenmeleridir. Devlet yapısının oluşması için:

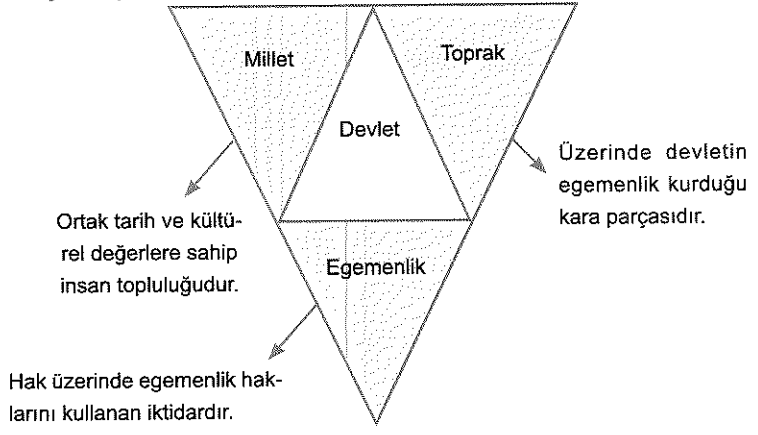

NOT

▶ Toprak ve millet devletin oluşması için gerekli maddi unsurdur; egemenlik ise manevi unsurdur.

İNDEKS AKADEMİ

Devletin Biçimleri

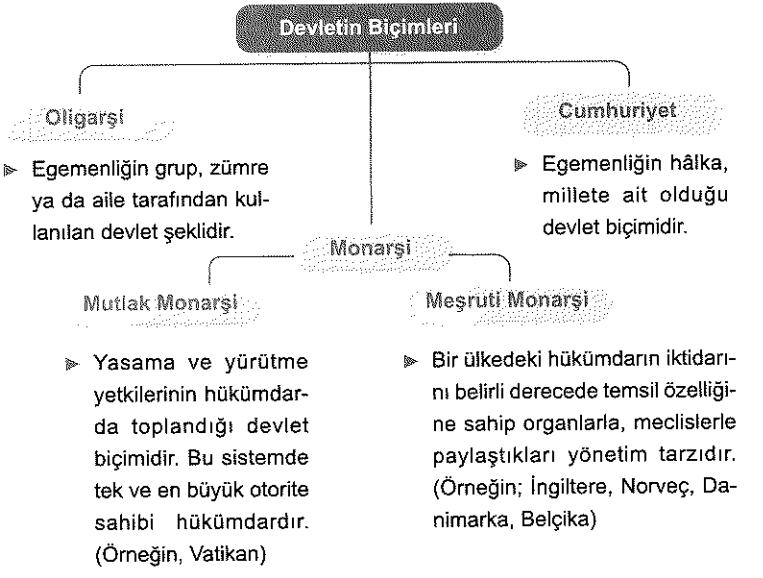

NOT

▶ 1982 Anayasası'na göre Türkiye'nin devlet biçimi cumhuriyettir.

B. DEVLET YAPILARI

Devlet Yapıları			
Tek Yapılı Devletler		Birleşik Devletler	
Üniter Devlet	Bölgeli Devlet	Federasyon	Konfederasyon
▶ Egemenlik yetkilerinin tek bir merkezde toplanması sonucu ortaya çıkan devlet yapısıdır. Tek millet, tek hukuk, tek devlet anlayışının kabul edildiği sistemdir. *(Fransa, Türkiye, İtalya, Yunanistan, Japonya, İngiltere, İsveç, Norveç)*	▶ Ülkenin ve devletin bölünmediğinin tekliği içinde bölgesel özerkliklerin tanındığı devlet yapısıdır. *(İspanya, Keşmir, Sincan, Nahcivan)*	▶ Birden fazla devletin (federe) iç ve dış egemenliklerini birbirinden ayırarak iç egemenliklerini korurken dış egemenliklerini merkezî (federal) devlete terk etmeleri ile oluşan devlet yapısıdır. ▶ Federe devletler, federal (ana) devlete tek bir anayasa ile bağlanırlar. ▶ Federasyonda hukuk birliği yoktur. ▶ Üye devletler istedikleri zaman bu topluluktan ayrılamazlar. ▶ Çift yapılı meclis mevcuttur. *(Almanya, ABD, Rusya, İsviçre, Kanada, Çin)*	▶ Birden fazla devletin ortak bir amacı gerçekleştirmek amacıyla bir sözleşme ile bir araya gelerek oluşturduğu topluluktur. ▶ Üye devletler iç ve dış ilişkilerde bağımsızdır. ▶ Üye devletler istedikleri zaman bu topluluktan çıkabilirler.

C. DEVLET ORGANLARI

Devlet Organları		
Yasama	Yürütme	Yargı
▶ Kanun yapan, yasa yapan organ meclis	▶ Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu, Başkan	▶ Bağımsız ve tarafsız mahkemeler

D. HÜKÜMET SİSTEMLERİ

KUVVETLER BİRLİĞİ

Monarşi

Yasama + Yürütme ⇒ Yürütme

Meclis Hükümeti Sistemi

Yasama + Yürütme ⇒ Yasama

Yasama yürütmeyi denetleyebilir. Fakat yürütme yasamayı denetleyemez. Bakanlar teker teker meclis tarafından seçilir, bakanların meclise karşı bireysel sorumlulukları vardır. **Meclis başkanı devletin başkanıdır.** Yasamayı kimse dağıtıp feshedemez. Yasama ancak kendi kendini feshedebilir.

Diktatörlük

Yasama + Yürütme ⇒ Tek bir kişide

KUVVETLER AYRILIĞI

Parlamenter Sistem

Yasama = Meclis

Yürütme = Cumhurbaşkanı + Bakanlar Kurulu

Yasama ve yürütme arasında **yumuşak ayrım** vardır. Yasama yürütmeyi, yürütme de yasamayı denetleyebilir. Yürütmede yer alan kişi aynı zamanda yasamada yer alabilir. Yürütme organı bazı şartların varlığı hâlinde yasamayı feshedebilir. Bu sistemde başbakan mutlaka meclis içinden seçilir. Yürütme **iki başlı, dualist** bir yapı sergiler. Bakanlar meclis içinden veya dışından atanabilir. Başbakanı Cumhurbaşkanı seçer ve atar; bakanları ise başbakan seçer. Cumhurbaşkanı atar. **(Yunanistan, Almanya, İtalya)**

Yarı Başkanlık

Yasama = Meclis

Yürütme = Cumhurbaşkanı + Bakanlar Kurulu

Devlet başkanı doğrudan **hâlk tarafından seçilir**, önemli siyasal yetkilere sahiptir. Bakanlar Kurulu parlamentoya karşı sorumludur. Yürütme iki başlıdır. Burda devlet başkanı parlamenter sistemdekinden daha genişyetkilere sahiptir. **(Fransa, Rusya)**

Başkanlık

Yasama = Meclis Yürütme = Başkan

Yasama ve yürütme birbirinden **katı** bir şekilde ayrılmıştır. Yasama, yürütmeyi yürütme de yasamayı denetleyemez, birbirlerinin varlıklarınason veremez. Yasamada görev alan bir kişi aynı zamanda yürütmede görev alamaz. Yürütme **tek kanatlı** olup başkan doğrudan hâlk tarafından seçilir. Yürütme tek kanatlı yani **monist** yapılanma sergiler. Bakanlar devlet başkanı tarafından seçilir ve atanır. **(ABD, Brezilya, Arjantin)**

E. DEMOKRASİ, DEMOKRASİ TÜRLERİ VE MODELLERİ

Demokrasi

- Hâlkın doğrudan doğruya ve temsilciler aracılığı ile yönetime katılması ve kendi kendini yönetmesidir. Milli egemenlik, çok seslilik, özgürlük ve eşitlik demokrasinin dayanağı olan temel ilkelerdir.

Demokrasi Türleri		
Doğrudan Demokrasi	**Temsili Demokrasi**	**Yarı-Doğrudan Demokrasi**
▶ Hâlkın doğrudan doğruya karar alması, uygulamasıdır. Nüfusun az olduğu eski Yunan (site) devletlerinde uygulanmıştır.	▶ Hâlk doğrudan doğruya yönetime katılmaz. İradesini seçimler yoluyla belli eder. Hâlk adına karar alan ve uygulayan temsilcilerdir.	▶ Hâlkın seçimler aracılığı ile doğrudan yönetime katılmasıdır. Yarı doğrudan demokrasi araçları şunlardır: 1. **Hâlk Vetosu:** Yasama organı tarafından kabul edilen kanunun hâlk tarafından kabul edilmemesidir. 2. **Hâlk Oylaması (Referandum):** Kanunların hâlk oyu ile kabul edilmesidir. 3. **Temsilcilerin Azli:** Hâlkın seçtiği temsilcilerden memnun kalmadığı zaman görevden almasıdır. 4. **Hâlk Girişimi:** Hâlkın belirli bir imza ile teklif ve önergede bulunması

F. DEMOKRASİ MODELLERİ

Çoğulcu Demokrasi	Çoğunlukçu Demokrasi
▶ Hâlk sadece yöneticileri seçmez, aynı zamanda yönetime katılır. ▶ Azınlık hakları, göz ardı edilmez. Azınlık hakları çoğunluğun içinde erimez. ▶ Hâlkın yönetim üzerinde etkin bir denetim mekanizması vardır. ▶ Kadın ve gençlik kolları, sivil toplum örgütleri gelişmiş ve çok seslilik mevcuttur. ▶ **1961 → Çoğulcu demokrasi**	▶ Çoğunluğun hakları mutlaktır, azınlık hakları yoktur. Azınlığın hakları çoğunluğun içinde erir. ▶ Hâlk yöneticileri seçer, fakat yönetime katılmaz. ▶ Hâlkın yönetim üzerinde etkin bir denetim mekanizması yoktur. ▶ Çoğunluğun hakları hiçbir sınırlandırmaya tabii tutulmaz, çok seslilik azdır. ▶ **1924 → Çoğunlukçu demokrasi** ▶ **1982 → İlk hâli çoğunlukçu demokrasi**

G. İKTİDAR VE İKTİDAR TİPLERİ

- Devletin yönetimini elinde bulundurma ve devlet gücünü kullanma yetkisine denir.

İKTİDAR TİPLERİ

KURUCU İKTİDAR

ASLİ KURUCU İKTİDAR

Devrim, hükümet darbesi, savaş gibidurumlarda yönetimi aslen ele geçiren iktidarın anayasayı yapma iktidarıdır.

- Fransız,
- Rus ihtilalleri,
- 1960 ve 1980 darbeleri

TALİ KURUCU İKTİDAR

Bir anayasayı, anayasada belirtilen usuller çerçevesinde değiştireniktidardır.

- 1982 Anayasası'nın 2001, 2010, 2017 değişiklikleri tali kurucu iktidarörnekleridir.

KURULMUŞ İKTİDAR

YASAMA

YÜRÜTME

YARGI

ANAYASA TÜRLERİ

YAZILI ANAYASA

Bir anayasada yer almasıgereken kuralların sistematikbir şekilde bir belgede kayıtaltına alınmasıdır.

Dünyadaki ilk yazılı anayasa ABD Anayasası'dır. (1787)

YAZISIZ ANAYASA

Toplum içinde kesintisizolarak tekrarlanan vebağlayıcı olduğu düşünülenuygulamalardan oluşur.

İngiltere Anayasası

YUMUŞAK ANAYASA

Normal kanunlarla aynıusuller içerisinde, kolaydeğiştirilebilen anayasadır.

1921 Anayasası

KATI (SERT) ANAYASA

ANAYASANormal kanunlardan daha farklı usullerleve daha zor değiştirilebilen anayasadır.Bir anayasanın sert olduğunu gösterenkriterler şunlardır:

- Değiştirilemeyecek maddeler varsa
- Anayasa değişikliği için nitelikli çoğunluklar aranıyorsa
- Anayasa değişikliği için onay ve hâlkoylaması safhâları yer alıyorsa

1924, 1961 ve 1982 katı anayasalardır.

ÇERÇEVE ANAYASA

Ayrıntılı olmayan genel soyut hükümlerden oluşan anayasadır.

1921 Anayasası

KAZUISTİK ANAYASA

Ayrıntılı ve detaylı düzenlenmiş anayasadır. Bir anayasanın kazuistik olduğunu gösteren kriterler şunlardır:

- Cümleler uzunsa
- Madde sayısı artmışsa
- Başlangıç metni (dibace) varsa

1924, 1961 ve 1982 Kazuistik anayasalardır.

1. **Aşağıdakilerden hangisi, üniter devleti federal devletten ayıran temel farklardan biridir?**

A) Yasama, yürütme ve yargı erklerinin ayrı olması
B) Vatandaşlık hakkının anayasada tanımlanması
C) Egemenliğin millete ait olması
D) Siyasal yetkilerin tek merkezde toplanması
E) Temel hak ve özgürlüklerin anayasal güvenceye alınması

2. **Aşağıdakilerden hangisi parlamenter hükümet sistemi ile başkanlık sistemi arasındaki farklardan biri değildir?**

A) Yasama ve yürütme organları arasındaki ilişki
B) Yürütmenin çift başlı ya da tek başlı oluşu
C) Yürütmenin yasamayı feshetme yetkisi
D) Yürütme organının yasama organı içinden çıkması
E) Yargı organının yürütmeye bağlı olması

3. **Başkanlık sisteminin uygulandığı bir devlette, aşağıdakilerden hangisinin olması beklenmez?**

A) Başkanın halk tarafından seçilmesi
B) Yasama organının yürütme üzerindeki güvenoyu yetkisinin bulunması
C) Yürütmenin tek başlı olması
D) Başkanın yasama organını feshedememesi
E) Sert kuvvetler ayrılığı ilkesinin benimsenmesi

İNDEKS AKADEMİ

4. **Aşağıdakilerden hangisi, anayasa türlerini belirlemede esas alınan ölçütlerden biri değildir?**

A) Anayasanın ayrıntılı olup olmaması
B) Anayasanın yumuşak ya da katı olması
C) Anayasanın değiştirilebilir olup olmaması
D) Anayasanın yapım usulü
E) Anayasanın maddi anlamda kanun olup olmaması

5. **Aşağıdakilerden hangisi, çoğulcu demokrasi anlayışına uygun bir özellik değildir?**

A) Azınlık hakları, çoğunluk kararları karşısında anayasal güvence altındadır.
B) Toplumda farklı görüşlerin temsil edilmesi demokratik sistemin doğal parçası olarak kabul edilir.
C) Hâlk sadece seçimle yöneticileri belirlemekle kalmaz, karar süreçlerine de katılır.
D) Siyasal iktidar, çoğunluğun mutlak iradesine dayanır ve azınlık görüşlerine sınırlı alan tanır.
E) Sivil toplum kuruluşları ve baskı grupları siyasal katılımın araçları olarak görülür

CEVAP ANAHTARI	1. D	2. D	3. B	4. E	5. D

ANAYASA TARİHİ VE ANAYASANIN GENEL ESASLARI YILLARA GÖRE ÇIKMIŞ SORU DAĞILIM ANALİZİ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
	1	1	1	-	1	-	-	-	1	-	-

► Bu ünite ile ilgili ÖSYM sorularına baktığımızda KPSS Ortaöğretim ve Ön Lisans sınavlarında da genelde 1 tane soru gelmiştir.

ANAYASA TARİHİ VE ANAYASANIN GENEL ESASLARI

Anayasa hukuku, bir devletin hukuki ve siyasi yapısını, iktidarın kaynağını ve sınırlarını, devlet organlarının kuruluşunu, görevlerini ve yetkilerini, ayrıca bireylerin temel hak ve özgürlüklerini inceleyen ve düzenleyen hukuk dalıdır.

A. TÜRK TARİHİNDEKİ İLK ANAYASAL GELİŞMELER

1. Senedi İttifak (1808)

► İlk anayasal belge niteliğindedir.
► Padişah II. Mahmut ile ayanlar arasında yapılmıştır.
► Padişahın yetkileri ilk kez sınırlandırılmıştır.
► Bir "misak" (sözleşme) belgesidir.

2. Tanzimat Fermanı (1839)

► II. Mahmut'un ölümünden sonra Sultan Abdülmecid tarafından ilan edilmiştir.
► Can, mal, ırz güvenliği, adil yargılanma, vergide adalet, eşitlik gibi hukuk devleti ilkelerine yer verilmiştir.
► Padişah ilk kez kanunun üstünlüğünü kabul etmiştir.
► Anayasal düzene geçişin hazırlayıcı belgesidir.

3. Islahat Fermanı (1856))

► Azınlık hakları lehine düzenlemeler içerir.
► Yabancıların mülk edinme hakkı tanınmıştır.
► Din farkı gözetmeksizin eşit vatandaşlık anlayışı benimsenmiştir.
► Osmanlı'nın Batılılaşma sürecindeki önemli adımlardandır.

İNDEKS AKADEMİ

B. TÜRK ANAYASALARI

a. Kanunuesasi (1876)

► Türk tarihinin ilk yazılı anayasasıdır.
► İlk kez parlamentodan bahsetmiştir.
► Bu parlamento iki meclisten oluşmaktadır:
► Meclisi Mebusan: Hâlk tarafından 4 yıllığına seçilen mebuslardan oluşur.
► Meclisi Ayan: Padişah tarafından seçilen üyelerden oluşur. Ömür boyu meclisin daimî üyesidirler.
► İlk kez yargılama faaliyetini güvence altına alan ilkelere yer vermiştir. (Yargı bağımsızdır, yargılamalar alenidir.)
► Temel hak ve hürriyetlerden bahsetmiştir. Fakat güvence altına almamıştır.
► Yüce Divan sıfatıyla yargılama yapan mahkemelere ilk kez yer vermiştir.
► Padişaha meclisi dağıtma feshetme yetkisi, sürgün ve basını sansür etme yetkisi tanınmıştır.

Kanunuesasi'de 1909 Değişiklikleri

► İlk kez "basın sansür edilemez" ilkesi getirilmiştir.
► Padişahın sürgün yetkisi kaldırılmıştır.
► Padişahın meclisi feshetme (dağıtma) yetkisi sınırlandırılmıştır.
► Padişahın kanunları sınırsız veto yetkisi kaldırılmıştır.
► Mebusların kanun teklif etmek için padişahtan izin alma yetkisi kaldırılmıştır.
► Meşruti monarşiye geçiş sağlanmıştır.

b. 1921 Anayasası (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu)

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk anayasasıdır.1921 Anayasası, istiklal mücadelesinin anayasasıdır; olağanüstü bir dönemde hazırlanmış, halk egemenliği ve meclis iradesine dayalı bir metnidir.

Temel Özellikleri

1. **Millî egemenlik ilkesi ilk kez açıkça yazılı bir metinde yer almıştır:**
   - "Egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir."
2. **Meclis Hükûmeti Sistemi benimsenmiştir:**
   - Yürütme yetkisi doğrudan TBMM'ye aittir.
   - Bakanlar Meclis içinden seçilir, başbakan yoktur.
3. **Kuvvetler birliği ilkesi kabul edilmiştir:**
   - Yasama ve yürütme yetkisi TBMM'dedir.
   - Yargıdan hiç bahsedilmemiştir.
4. Kanunuesasi (1876) tamamen yürürlükten kaldırılmamış; bu nedenle ikili anayasa dönemi yaşanmıştır.
5. **Yumuşak ve çerçeve anayasa özelliğine sahiptir:**
   - Madde sayısı azdır. (23 madde).
   - Detaydan çok ilke bildirir.
   - Türk anayasa tarihindeki **tek yumuşak ve tek çerçeve** anayasadır.
6. Temel hak ve özgürlüklere yer verilmemiştir.
7. TBMM seçimleri **2 yılda** bir yapılacaktır.
8. Yerinden yönetim ilkesine vurgu yapılmış, il özel idareleri tüzel kişiliğe sahip olarak tanımlanmıştır.

1923 Değişiklikleri:

- Devletin dili Türkçedir.
- Devletin dini İslâm'dır. (1928'de kaldırılmıştır)
- Devletin hükümet şekli Cumhuriyet olarak ilan edilmiştir. (29 Ekim 1923)
- Cumhurbaşkanlığı makamı kurulmuştur.

Parlamenter sistemin ilk izleri 1923 değişikliği ile görülmeye başlanmıştır: Artık yürütme, meclis içinden çıkan bir cumhurbaşkanı + hükümet şeklinde organize edilmektedir.

İNDEKS AKADEMİ

c. 1924 Anayasası

1. **Cumhuriyet rejimi anayasal güvence altına alındı:**
   - "Devletin şekli Cumhuriyettir." ifadesi anayasaya girmiştir.
   - Bu ifade değiştirilemez hüküm olarak belirlenmiştir. (İlk kez)
2. **İkili anayasal dönem sona erdi:**
   - 1921 Anayasası ve 1876 Kanunu Esasi birlikte yürürlükteydi. 1924 ile sadece tek anayasa hâkim oldu.
3. **Katı ve kazuistik (ayrıntılı) bir anayasadır:**
   - Eski anayasaların aksine daha detaylıdır. Madde sayısı fazladır.
   - Katıdır çünkü değiştirme usulü zorlaştırılmıştır.
4. **Karma hükümet sistemi benimsenmiştir:** (Güçler bir, görevler ayrıdır.)
   - Karma kabine sistemi, yürütme yetkisinin devlet başkanı (genellikle halk tarafından seçilir) ile bakanlar kurulu arasında paylaşıldığı ve bakanlar kurulunun yasama organına karşı sorumlu olduğu bir sistemdir. Karma kabine sistemi, yasama ve yürütme organları arasında yarı-bağımlı bir ilişki kuran, parlamenter sistem ile başkanlık sistemi arasında bir geçiş modeli olarak kabul edilen hükümet sistemidir.

4. Yasama yorumu ilk ve son kez bu anayasada düzenlendi:

- TBMM, çıkardığı kanunların anlamını açıklamak yetkisine sahipti.
- Bu yetki 1961 Anayasası ile kaldırılmıştır.

5. Temel hak ve özgürlüklerden bahsetmiştir, ancak:

- Bu haklar güvence altına alınmamıştır.

6. Ankara'nın başkent olduğu hükmü ilk kez anayasaya girmiştir.

7. Anayasanın üstünlüğü ilk kez vurgulanmıştır:

- "Anayasa kanunların üstündedir, herkes ona uymak zorundadır."

1924 Anayasası'nın Değişiklikleri

- 1928 → "Devletin dini islamdır." ibaresi anayasadan çıkartılmıştır.
- 1934 → Kadınlara ilk kez seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. (1930 yılında belediye, 1933 yılında muhtar, 1934 yılında vekil olma hakkı kadınlara tanınmıştır.)
- 1937 → Atatürk ilkeleri anayasaya girmiştir. (6 ok)
- 1945 → Anayasanın dili sadeleştirilmiştir.
- 1946 → Çok partili hayat ve tek dereceli seçim benimsenmiştir.
- 1950 → Gizli oy, açık sayım döküm ilkesi benimsenmiştir.

Kadınlar 1935'te ilk kez Türkiye genel seçimlerinde oy kullanmış ve vekil seçilebilmişlerdir. 17 kadın milletvekili ilk kez meclise girmiştir. Daha sonra yapılan ara seçimle yapılan bu sayı 18'e ulaşmıştır.

İNDEKS AKADEMİ

d. 1961 Anayasası

1961 Anayasası, 27 Mayıs 1960 askerî müdahalesi sonrasında, demokratik rejimi yeniden yapılandırmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu anayasa, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk kez bir kurucu meclis eliyle oluşturulan anayasadır.

Kurucu Meclis, iki ana bileşenden oluşmuştur:

- **Askeri Kanat:** Millî Birlik Komitesi
- **Sivil Kanat:** Temsilciler Meclisi

Anayasa, 9 Temmuz 1961 tarihinde yapılan halkoylamasıyla kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

Temel İlkeler ve Anayasal Yenilikler

- **Devletin Şekli:** "Devletin şekli Cumhuriyettir, değiştirilemez." ilkesi, 1924 Anayasası'ndan devralınarak aynen korunmuştur.
- **Kuvvetler Ayrılığı:** 1961 Anayasası, yasama, yürütme ve yargı organlarını birbirinden kesin çizgilerle ayıran ilk anayasa olmuştur.
- **Çoğulcu Demokrasi:** Siyasal partiler ve toplumsal kesimlerin temsilini önceleyen çoğulcu demokrasi modeli ilk kez benimsenmiştir.
- **Parlamenter Sistem:** 1961 Anayasası ile parlamenter hükümet sistemine geçilmiştir.
- **Çift Meclisli Yapı:** Yasama organı ilk kez iki kanatlı olarak düzenlenmiştir:
  - **a. Cumhuriyet Senatosu**
  - **b. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)**

Anayasal Kurumlar ve Kuruluşlar

- **Anayasa Mahkemesi:** Türkiye'de anayasa yargısını gerçekleştiren ilk mahkeme olarak kurulmuştur.
- **Yüksek Hâkimler Kurulu:** Hâkim teminatını sağlamak amacıyla yargı mensuplarının atama, nakil ve disiplin işlerini yürüten kurul oluşturulmuştur (bugünkü HSK'nın öncüsüdür).
- **Devlet Planlama Teşkilatı (DPT):** Ekonomik kalkınmayı planlamak ve yönlendirmek amacıyla kurulmuştur (2011 yılında kaldırılmıştır).
- **Millî Güvenlik Kurulu (MGK):** Güvenlik politikalarının belirlenmesinde rol alan anayasal bir kurul olarak anayasaya girmiştir.
- **Diyanet İşleri Başkanlığı:** Anayasada yer verilerek anayasal statüye kavuşturulmuştur.

Haklar ve Özgürlükler Alanındaki Gelişmeler

- **İnsan Haklarına Dayalı Devlet:** Anayasa, ilk kez "insan haklarına dayalı devlet" ilkesini benimsemiştir.
- **Sosyal Devlet:** Devletin, vatandaşların sosyal refahını sağlamakla yükümlü olduğu açıkça belirtilmiştir.
- **Demokratik Hukuk Devleti:** Hukukun üstünlüğü ilkesi ve demokratik değerlerle yönetilen bir devlet yapısı esas alınmıştır.
- Özerklik:
  - Üniversiteler ve Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) ilk kez özerklik kazanmıştır.

Sendika ve Grev Hakları:

- Memurlara sendikaya üye olma hakkı,
- İşçilere grev hakkı ilk kez tanınmıştır.

İNDEKS AKADEMİ

1961 Anayasası'nın 1971 Değişiklikleri

1971 Anayasa Değişiklikleri

1971 yılı değişiklikleri, 12 Mart 1971 muhtırasının ardından yapılmış olup, anayasanın özgürlükçü yapısını dengelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu değişikliklerle yürütme güçlendirilmiş, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması yönünde önemli düzenlemeler getirilmiştir.

Öne çıkan değişiklikler:

- **Askerî kanat güçlendirilmiştir.**
  - Anayasa, silahlı kuvvetlerin anayasal sistemdeki etkisini artıracak biçimde yeniden düzenlenmiştir.
- **Askerî Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) kurulmuştur.**
  - Bu mahkeme, asker kişilerin idarî işlemlere karşı açacağı davalara bakmak üzere oluşturulmuştur. *2017 Anayasa değişikliği ile AYİM tamamen kaldırılmıştır.*
- **Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi tanınmıştır.**
- **TRT'nin özerkliği kaldırılmış, üniversitenin ise sınırlandırılmıştır.**
- **Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına yönelik "genel sınırlama sebepleri" ilk kez getirilmiştir.**
  - Önceden sadece ilgili maddelerde sınırlama sebepleri yer alırken, bu değişiklikle anayasa metnine genel bir sınırlandırma çerçevesi eklenmiştir.

Genel Sınırlama Sebepleri				
Genel ahlak	Genel sağlık	Millî güvenlik	Kamu düzeni	Suç işlenmesinin önlenmesi

Bu genel sınırlama sebepleri, temel hakların mutlak olmadığını ve kamu yararı doğrultusunda sınırlanabileceğini ifade eden anayasal bir yeniliktir.

1973 Anayasa Değişikliği

1973 yılında yapılan anayasa değişikliği, dönemin iç güvenlik ihtiyaçlarına yanıt vermeyi hedeflemiştir.

Temel düzenleme:

- Devlet Güvenlik Mahkemeleri (DGM) kurulmuştur.
- Terör, rejim aleyhine faaliyetler gibi devletin güvenliğine yönelik suçlara bakan özel yetkili mahkemeler olarak kurulmuştur. *2004 Anayasa değişikliğiyle bu mahkemeler kaldırılmıştır.*

e. 1982 Anayasası

1982 Anayasası, 12 Eylül 1980 askerî darbesinin ardından oluşturulan kurucu meclis tarafından hazırlanmış ve 7 Kasım 1982'de halkoylamasıyla kabul edilmiştir.

Kurucu meclis iki kanattan oluşmuştur:

- **Askerî Kanat:** Millî Güvenlik Konseyi
- **Sivil Kanat:** Danışma Meclisi

Bu anayasa, **otoriter ve merkezîyetçi bir yönetim anlayışını** esas alan, aynı zamanda geniş ve ayrıntılı hükümler içeren bir anayasadır.

Anayasanın Genel Özellikleri

En Sert ve En Kazuistik Anayasa: Hükümleri ayrıntılı biçimde düzenlenmiş, çok sayıda madde ve alt düzenleme içermektedir. Bu yönüyle hukukçular arasında "kazuistik" (olaycı) bir anayasa olarak değerlendirilir.

Çoğunlukçu Demokrasi Anlayışı: Çoğulculuktan uzak, katılımı sınırlayan ve çoğunluğun iradesine dayalı bir demokrasi modeli benimsenmiştir.

Yürütmeyi Güçlendirme: Anayasa, yürütme organını hem yetkili hem de görevli olarak tanımlayarak, kuvvetler ayrılığı ilkesinde yürütmeye ağırlık veren bir denge kurmuştur.

Bu kapsamda:

- Cumhurbaşkanlığı yetkileri genişletilmiş,
- Bakanlar Kurulu'nun işlevi artırılmıştır.

Geçiş Dönemi Düzenlemesi: Anayasanın ilk bölümlerinde, anayasa kabul edildikten sonra belli bir süre askerî idarenin devam etmesine imkân tanıyan geçici hükümler yer almıştır.

Kurulan Anayasal Kurumlar ve Yenilikler

Devlet Denetleme Kurulu (DDK): Kamu kurum ve kuruluşlarının işleyişini denetlemek amacıyla Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulmuştur.

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK): Hâkim ve savcıların mesleğe kabulü, atanmaları, terfileri ve disiplin işlemleriyle ilgili kararları veren anayasal bir organ olarak yapılandırılmıştır. *(2017 Anayasa değişikliğiyle adı Hâkimler ve Savcılar Kurulu olarak değişmiştir.)*

Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği: Cumhurbaşkanının görevlerini yerine getirmesinde yardımcı olan idari bir birim olarak oluşturulmuştur. *(Bu yapı, 2018 sonrası Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile kaldırılmıştır.)*

Sistemsel Düzenlemeler ve Anayasal Model

Meclis Yapısı: Önceki anayasada bulunan çift meclis (TBMM + Cumhuriyet Senatosu) yapısı kaldırılmış, tek meclisli yapı benimsenmiştir.

Seçimlerin Yenilenmesi Yetkisi: Hükümet kurulamaması veya siyasi kriz durumlarında, Cumhurbaşkanına seçimlerin yenilenmesine karar verme yetkisi tanınmıştır.

Olağanüstü Hâl Kanun Hükmünde Kararnameleri (OHAL KHK): Olağanüstü hâllerde yürütmenin yetkilerini genişleten OHAL KHK düzenlemeleri anayasada yer almıştır.

İNDEKS AKADEMİ

Hürriyet–Otorite Dengesi

- 1982 Anayasası, bireysel hak ve özgürlükler ile devlet otoritesi arasında bir denge kurmaya çalışmış ancak bu denge, otorite lehine kurulmuştur.
- Devlet, temel hak ve özgürlükleri tanımakla birlikte, çok sayıda sınırlama sebebi ve yöntem öngörerek yürütmeyi ön plana çıkarmıştır. **İnsan haklarına saygılı** devlet modeli benimsenmiştir.

1961 VE 1982 ANAYASASI'NIN	
Benzerlikleri	**Farklılıkları**
▶ Her iki anayasa askerî darbe sonucu hazırlanmıştır. ▶ Her iki anayasa da kurucu meclis tarafından hazırlanmıştır. ▶ Her iki anayasa da hâlk oylaması sonucu kabul edilmiştir.	▶ 1982 Anayasası, 1961 Anayasası'na göre daha sert ve daha kazuistiktir. ▶ 1982 Anayasası hâlk tarafından kabul edilmez ise ne yapılacağı belirtilmemiş, önlem alınmamıştır. 1961 Anayasası'nda ise hâlk tarafından kabul edilmez ise tekrardan genel seçimler yapılacağı söylenmiştir. ▶ 1961 hâlk oylamasının aksine, 1982 hâlk oylamasında Cumhurbaşkanlığı seçimi ile birleştirilmiştir. ▶ 1961 Anayasası temel hak ve hürriyetlere dayalı bir anayasa iken 1982 Anayasası ise temel hak ve hürriyetlere saygılı bir anayasadır. ▶ 1982 Anayasası'nın kurucu meclisi 1961 Anayasası'na göre daha az katılımcıdır.

İNDEKS AKADEMİ

C. 1982 ANAYASASI'NIN GENEL ESASLARI

Başlangıç Metni (Dibace)

- Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkeleri içermektedir. Başlangıç metni anayasanın değiştirilemeyecek ilk üç maddesi değildir. Fakat başlangıç metni anayasa metnine dahildir. Anayasa metnine dahil olmayan, madde kenar başlıklarıdır.

NOT

Anayasa madde kenar başlıkları anayasa metnine dahil değildir. Sadece ilgili oldukları maddenin konusu ve maddeler arasındaki sıralama ve bağlantıyı gösterir.

Başlangıç Metninde Belirtilen İlkeler

- Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlılık
- Atatürk milliyetçiliği ve medeniyetçiliği
- Kuvvetler ayrılığı
- Milli egemenlik ilkesi
- Hürriyetçi demokrasi
- Eşitlik ve sosyal adalet
- Yurtta sulh cihanda sulh
- Çağdaş medeniyetlere ulaşma azmi
- Üniter devlet
- Laiklik
- Her Türk vatandaşının temel hak ve hürriyetlerden yararlanacağı

NOT

Türk Anayasa tarihi içerisinde başlangıç metninden bahseden anayasalar sadece 1961 ve 1982 Anayasalarıdır.

D. 1982 ANAYASASI'NIN DEĞİŞTİRİLEMEYECEK HÜKÜMLERİ

1. MADDE: Devletin şekli

- Türkiye Devleti bir Cumhuriyet'tir.

2. MADDE: Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içerisinde

- Atatürk milliyetçiliğine bağlı
- İnsan haklarına saygılı
- Başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan
- Laik
- Sosyal
- Demokratik
- Hukuk devleti

3. MADDE: Türkiye Devleti'nin; ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğu (üniter devlet)

- Bayrağın şeklinin kanunda gösterilen ay yıldızlı, al bayrak olduğu
- Resmî dilin Türkçe olduğu
- Millî marşın İstiklal Marşı olduğu
- Başkentin Ankara olduğu ifade olunur.

4. MADDE: Anayasanın 1. maddesindeki devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile 2. maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3. madde değiştirilemez ve değiştirilmesi dahi teklif edilemez.

Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu 1924, 1961 ve 1982 anayasalarının ortak değiştirilemeyecek hükmüdür.

İNDEKS AKADEMİ

Devletin temel amaç ve görevleri

Madde 5

- Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak,
- Kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak,
- Kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleri ile bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak,
- İnsanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

Egemenlik

Madde 6 – Egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir. Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır. Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz.

Yasama yetkisi

Madde 7 – Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez.

Yürütme yetkisi ve görevi

Madde 8 – Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.

Yargı yetkisi

Madde 9 – Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır.

Kanun önünde eşitlik

Madde 10 – Herkes; dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım gözetmeksizin kanun önünde eşittir. **Kadınlar ve erkekler** eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. **Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler** için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. **(Pozitif ayrımcılık)**

Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü

Madde 11 – Anayasa hükümleri; yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.

"Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir." ifadesi 6. maddede yer alırken yasama yetkisinin Türk Milleti adına TBMM adına kullanılacağı 7. maddede yer alır; anayasamızın ilk üç maddesinde yer almaz.

E. CUMHURİYETİN NİTELİKLERİ

- Toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde devlet
- Hukuk devleti
- Laik devlet
- Demokratik devlet
- Atatürk milliyetçiliğine bağlı devlet
- İnsan haklarına saygılı devlet
- Sosyal Devlet
- Başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan devlet

İNDEKS AKADEMİ

a. Laik Devlet

- Devletin resmî dininin olmaması din ve devlet işlerinin ayrı ayrı yürütülmesidir. (1921 Anayasasının 1923 değişikliği ile "Devletin Dini İslam'dır." ibaresi getirilmiştir. Fakat bu madde 1928 değişikliği ile kaldırılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin tam anlamı ile laik olduğu yıl 1937'de Atatürk İlkeleri'nin anayasamıza dahil edilmesiyle gerçekleşmiştir.)

Laik Devletin Unsurları

- Resmî bir devlet dininin olmaması
- Devlet hukuk sisteminin ve yönetiminin din kurallarına bağlı olmaması
- Herkesin din ve vicdan hürriyetine sahip olması
- Herkesin ibadet hürriyetine sahip olması
- Din hizmetlerinin bir kamu hizmeti olarak kabul edilmesi (Diyanet İşleri Başkanlığı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi örnek verilebilinir.)

Laik devlette mutlak ve sınırsız olan din ve vicdan özgürlüğüdür. İbadet hürriyeti mutlak ve sınırsız değildir.

NOT

2017 Anayasa değişikliğine göre ve çıkarılan uyum yasalarına göre artık Diyanet İşleri Başkanlığı Cumhurbaşkanlığına bağlı çalışan bir anayasal kuruluştur.

b. Atatürk Milliyetçiliğine Bağlı Devlet

- 1924 Anayasası'nın 1937 yılında yapılan değişiklikte anayasada "milliyetçilik" ilkesine ilk kez yer verilmiştir.

Anayasalarımızda yer alan milliyetçilik ilkesi:		
1924 Anayasası ↓ Milliyetçilik	1961 Anayasası ↓ Milli Devlet	1982 Anayasası ↓ Atatürk Milliyetçiliğine bağlı devlet

- Atatürk milliyetçiliği subjektif milliyetçilik anlayışını benimser. Yani geçmişte bir arada yaşayan, gelecekte de bir arada yaşam arzusunda olan, ortak bir tarihe ve mirasa sahip vatandaşlık esasına dayalı milliyetçilik anlayışıdır.
- Atatürk milliyetçiliği ile doğrudan ilgili olan anayasal maddeler şunlardır:
  - Devletin dili Türkçe'dir.
  - Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
  - Anayasanın 66. maddesi (Türk Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türkt'ür.)

NOT

Başbakanlığa bağlı olan Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Başbakanlık kaldırıldığından, çıkartılan Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlanmıştır.

İNDEKS AKADEMİ

c. Sosyal Devlet

- Ekonomik ve toplumsal yönden yurttaşların tümüyle ilgilenen, onların yaşam düzeyi, sosyal güvenliği gibi konularla gerekli önlemleri alan, vatandaşlarına asgari bir yaşama standartı getiren devlet modelidir.

Amaçları

- Sosyal ve ekonomik refahı sağlamak
- İşsizliği önlemek
- Çalışma şartlarını iyileştirmek
- Fırsat eşitliğini sağlamak
- Milli geliri adaletli bir şekilde dağıtmak

Araçları

- Vergilendirme
- Sosyal ve ekonomik haklara yer verme
- Planlama (12. Kalkınma Planı 2004-2008 uygulanmaktadır.)
- Devletleştirme: Kamu hizmeti taşıyan özel teşebbüslerin ve işletmelerin kamu yararının zorunlu kıldığı hâllerde devletin tasarrufu altına alınmasıdır.
- Kamulaştırma: Kamu hizmetini yürütebilmek için, özel mülkiyette bulunan taşınmazın, kamu yararı amacıyla sahibinin isteğine bakılmaksızın bedeli ödenerek kamu mülkiyetine geçirilmesidir.
- Kural olarak kamulaştırma bedeli peşin ödenir. Ama bazı projelerde kamulaştırma bedeli taksitlere bölünebilir. Bu taksitlendirme beş yılı geçemez. Taksitlendirme yoluyla ödenen kamulaştırma bedellerinde en yüksek devlet faizi oranı uygulanır.

Bu projeler şunlardır:

1. Tarım reformu
2. Büyük enerji ve sulama projeleri
3. İskan projeleri
4. Yeni ormanların yetiştirilmesi
5. Kıyıların korunması ve turizm amaçlı kamulaştırılmalardır.

İstimval: İstimval olağanüstü durumlarda devletin özel mülkiyette bulunan taşınır mallara geçici olarak el koymasıdır. Kamulaştırma (istimlak) ile istimval karıştırılmamalıdır.

Geçici İşgal: Bir bayındırlık hizmetinin görülmesi sırasında, bu hizmetin görülmesi için ihtiyaç duyulan taş, kum ve kireç gibi maddeleri çıkarmak, hazırlayabilmek ya da bazı araç gereçleri koyabilmek için özel mülkiyette bulunan taşınmaza idare tarafından geçici el atılmasıdır.

d. Hukuk Devleti

Hukuk Devletinin Temel Unsurları

1. **Yargı Bağımsızlığı ve Aleniyeti:** Yargı organları bağımsızdır; hiçbir kişi veya kurum yargı yetkisine müdahale edemez. Yargılamalar halka açık (aleni) yapılır. Bu sayede yargının tarafsızlığı ve güvenilirliği sağlanır.

2. **Yargı Denetimi:** Yasama, yürütme ve özellikle idari işlemler yargı denetimine tabidir. İdarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır.

3. **Kanuni Hâkim Güvencesi:** Hiç kimse, kanunen tabi olduğu mahkeme dışında başka bir merci önünde yargılanamaz. Bu ilke, keyfî yargılamaların önüne geçer.

4. **Kuvvetler Ayrılığı İlkesi:** Yasama, yürütme ve yargı erkleri birbirinden bağımsızdır ve aralarında denge-denetim ilişkisi vardır. Bu yapı, otoritenin tek elde toplanmasını engeller.

5. **İdari Belirlilik ve Mali Sorumluluk:** İdari işlemler açık, öngörülebilir ve belirli olmalıdır. Ayrıca idare, yaptığı işlem ve eylemlerden doğan zararları tazmin etmekle yükümlüdür.

6. **Temel Hak ve Hürriyetlerin Tanınması ve Güvence Altına Alınması:** Anayasada yer verilen temel haklar sadece tanınmakla kalmaz; aynı zamanda etkin biçimde korunur ve yargı tarafından güvence altına alınır.

7. **Anayasanın Üstünlüğü ve Bağlayıcılığı:** Anayasa, devletin tüm kurum ve organlarını bağlayan en üstün normdur. Diğer tüm hukuk kuralları anayasa ile uyumlu olmak zorundadır.

8. **Adil Yargılanma Hakkı:** Her bireyin bağımsız ve tarafsız bir mahkemede, makul sürede, hakkaniyete uygun biçimde yargılanma hakkı vardır. İddia, savunma ve karar üçlüsü bu hakkın temelini oluşturur.

9. **Hukukun Evrensel İlkelerine Bağlılık:** Hukuk devleti, yalnızca ulusal kurallara değil; evrensel hukuk ilkelerine de bağlıdır. Bunlar arasında:
   - Kazanılmış haklara saygı,
   - Kanunların geçmişe yürümemesi,
   - İyiniyet gibi ilkeler yer alır.

NOT

Hukuk devletinin tam tersi Polis devlet tipidir. Sosyal devletin tam tersi Jandarma devlet tipidir.

İNDEKS AKADEMİ

e. Demokratik Devlet

- Hâlkın kendi kendini yönetmesi olup dayanağını şu unsurlardan alır. Milli egemenlik, eşitlik, özgürlük, çok seslilik, belirli aralıklarla seçimlerin düzenli yapılması

1. Seçim İlkeleri

a. Genel Oy İlkesi

- Irk, dil, din, mezhep ve cinsiyet ayrımı gözetmeksizin herkesin oyunu kullanabilmesidir. Genel oy ilkesi ilk kez 1934 yılında kadınlara seçme ve seçilme hakkının tanınmasıyla gerçekleşmiştir. 1982 Anayasası'na göre oy kullanmak hem bir hak hem de bir ödevdir.

Oy Kullanabilecekler	Oy Kullanamayacaklar
► T.C. vatandaşı olmak	► Silah altında bulunan er ve erbaşlar
► 18 yaşını doldurmak	► Askerî öğrenciler
► Seçmen kütüklerine kayıtlı olmak	► Mümeyyiz olmayanlar
	► Kasıtlı bir suçtan dolayı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlüler

EMRAH HOCA UYARIYOR!

Cezaevlerinde bulunan tutuklu kişiler seçimlerde oy kullanabilir. Yine aynı şekilde taksirli suçlardan hüküm giyenler de oy kullanabilir. Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşları sadece genel seçimlerde oy kullanabilirler. Yerel seçimlerde oy kullanamazlar.

b. Eşit Oy İlkesi

- Her seçmenin yalnızca bir oy hakkı bulunmasıdır. Oyların ağırlığı ve değeri arasında fark olmamalıdır.

c. Gizli Oy Açık Sayım İlkesi

- Oy verme işlemi gizli olarak yapılır; oylar ise tüm parti temsilcilerinin huzurunda açık şekilde sayılır. Açık sayım ve döküm ilkesi ilk kez **1950** seçimlerinde uygulanmıştır.

d. Tek Dereceli Seçim İlkesi

- Temsilciler, seçmenler tarafından doğrudan seçilir. Bu uygulamaya **1946** yılında geçilmiştir

e. Serbest Oy

- Seçmen, oyunu herhangi bir baskı, zorlama veya yönlendirme olmaksızın, özgür iradesiyle kullanmalıdır. 1982 Anayasası'nın **1987 değişikliği** ile oy kullanma, yasal bir zorunluluk hâline getirilmiştir. Oy kullanmak hem anayasal hak hem ödevdir.

Seçimlerin Yargı Organların Denetiminde Yapılması

- Seçim yargısını gerçekleştiren organ Yüksek Seçim Kuruludur.

2. Yüksek Seçim Kurulu

Yüksek Seçim Kurulu, seçimlerin yargı güvencesi altında yürütülmesini sağlamak amacıyla 1982 Anayasası ile düzenlenmiş olan bağımsız ve anayasal bir kurumdur. 1982 Anayasası'nın **yasama** bölümünde düzenlenmiştir.

Görev ve Yetkileri

- Seçimlerin başlamasından sonuçlanmasına kadar olan süreci düzen içinde yürütmek.
- Seçim yolsuzluklarını ve itirazlarını incelemek ve karara bağlamak.
- Seçimlerin adil, dürüst ve güvenilir şekilde sonuçlandırılmasını sağlamak.
- Açık sayım ve döküm ilkesi çerçevesinde sandıkların tüm parti temsilcilerinin huzurunda açılarak sayılmasını denetlemek.

İNDEKS AKADEMİ

Kurulun Yapısı

- YSK, **7 asıl** ve **4 yedek** üye olmak üzere toplam **11** üyeden oluşur.
- Üyeler; **Yargıtay** ve **Danıştay** üyeleri arasından seçilir.
- Kurul kendi üyeleri arasında kendilerine bir tane başkan seçer.
- Görev süresi **6 yıl**dır. Görev süresi dolan üyeler yeniden seçilebilir.
- YSK kararları kesin olup **yargı yolu kapalıdır.** (Yüksek Seçim Kurulunun kararlarına karşı, kendisine bir defaya mahsus olmak üzere itiraz edilebilir.)

NOT

Türkiye'de temsilde adalet yönetimde istikrar ilkesi gereği nisbi temsile dayanan ülke barajlı d'hont (%7) sistemi uygulanmaktadır. Türkiye'de toplam 87 tane seçim bölgesi vardır.

3. Seçim Türleri

Seçim Türleri		
Genel Seçim	Ara Seçim	Yerel Seçim

Genel Seçim

- Anayasada 2017 yılında yapılan değişiklikle birlikte genel seçimler 5 yılda bir yapılır. 5 yılda bir 600 milletvekilinin seçilmesi genel seçimdir. 2017 Anayasa değişikliğine göre TBMM milletvekilleri seçimleri ve Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır.

Seçimlerin Yenilenmesi

- Kural olarak genel seçimler 5 yılda bir yapılır. Fakat 5 yıl dolmadan da seçimler yenilenebilir. Seçimleri yenileyebilecek yetkili organ ve kişiler şunlardır:

a. TBMM

- TBMM erken seçim kararı alırken hiçbir sebep ve gerekçe göstermek zorunda değildir.

Seçimlerin yenilenmesi → Parlamento kararı ile → Meclis üye tam sayısının beşte üç çoğunluğu (360)

2017 Anayasa değişikliği

b. Cumhurbaşkanı

- Cumhurbaşkanının da seçimleri yenileme yetkisi vardır. 2017 Anayasa değişikliğine göre Cumhurbaşkanı bu kararı alırken bir sebep veya gerekçe gösterme zorunluluğu anayasada belirtilmemiştir.
- Erken seçim kararı alınırsa 48 saat içerisinde Resmî Gazete'de yayımlanır. Kararın alınmasından sonra gelen 60. günü takip eden ilk pazar günü seçim yapılır.

TBMM seçimleri ve Cumhurbaşkanlığı seçimi 5 yılda bir birlikte yapılır.
(2017 Anayasa değişikliği)

Seçimlerin Ertelenmesi

- Savaş sebebi ile genel seçimler TBMM tarafından 1 yıllığına ertelenip geriye bırakılabilir.

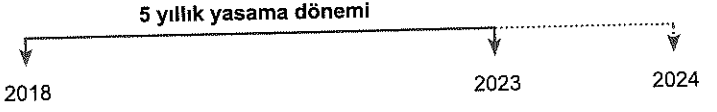

İNDEKSAKADEMİ

Ara Seçim

- TBMM üyeliklerinde boşalma olması durumunda, boşalan üyeliklerin doldurulması amacıyla yapılan seçim türüdür.

1982 Anayasası'na göre

- Bir yasama döneminde kural olarak ara seçim bir kez yapılır.
- Genel seçimlerden 30 ay geçmedikçe ara seçim yapılamaz.
- Genel seçimlere 1 yıl kala ara seçim yapılamaz.

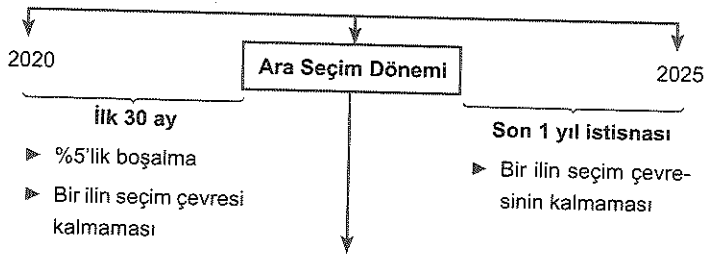

Ara seçime karar vermeye yetkili organ TBMM'dir.
Ara seçim 90 gün sonraki ilk pazar günü yapılır.

Yerel Seçim

- 5 yılda bir yapılan belediye başkanı, muhtar, ihtiyar heyeti, il genel meclisi seçimleridir. Seçim Kanunu'nda yapılan değişikliğe göre yerel seçimlerle, genel seçimler birleştirilemez.

4. Siyasi Partiler

Kuruluş ve Bildirim

- En az 30 gerçek kişi, önceden izin almaksızın siyasi parti kurabilir.
- Parti kurulduktan sonra, İçişleri Bakanlığına bildirim yapılması zorunludur.

Üye Olabilecekler	Üye Olamayacaklar
▶ T.C. vatandaşı olmak	▶ Hakim ve savcılar
▶ 18 yaşını doldurmak	▶ Yüksek yargı mensupları
▶ Medeni hakları kullanmaya ehil	▶ Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları
	▶ İşçi niteliği taşımayan kamu görevlileri
	▶ Yükseköğretim öncesi öğrenciler

NOT

- Yükseköğretim elemanları siyasi partilerin merkez karar organlarında bulunmak şartıyla siyasi partilere üye olabilir. Fakat YÖK Kanuna göre siyasi parti üyesi olan öğretim elemanları rektör, dekan ve bölüm başkanı olamazlar.

Mali Yardım ve Mali Denetim

- **%3** ülke barajını aşan siyasi partilere, devlet tarafından hakça ve yeterli düzeyde mali yardım yapılır.
- Siyasi partilerin mali denetimini Anayasa Mahkemesi yapar. Bu denetim sırasında Sayıştay'dan yardım alır.

Siyasi Partilerin Yasaklanan Faaliyetleri

- Siyasi partiler; tüzük, program ve eylemlerinde aşağıdaki ilkelere aykırı davranamaz:
  - Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne
  - Laik ve demokratik cumhuriyet ilkelerine
  - İnsan haklarına, eşitlik ilkesine ve millî egemenlik esasına
  - Sınıf veya zümre diktatörlüğüne
  - Suç işlenmesine teşvik edecek faaliyetlere

İNDEKS AKADEMİ

Parti Kapatma ve Siyaset Yasağı

- Siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin davayı yalnızca **Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı**, **Anayasa Mahkemesi**'ne açabilir.
- 2010 Anayasa değişikliği ile bir partinin kapatılabilmesi ya da devlet yardımından yoksun bırakılabilmesi için Anayasa Mahkemesi'nin toplantıya katılan üyelerinin **2/3** oy çokluğu şartı getirilmiştir.
- Kapatılan bir siyasi parti, **başka bir ad altında yeniden kurulamaz**.

Siyaset Yasağı (2010 Değişikliği)

- Anayasa Mahkemesi, bir siyasi partinin kapatılmasına eylem ve söylemleriyle sebep olan kişinin milletvekilliğini düşüremez.
- Ancak bu kişilere en fazla **5 yıl süreyle** siyaset yasağı getirilebilir.
- Siyaset yasağı bulunan kişi; bir partinin üyesi, genel başkanı veya eş başkanı olamaz.

Diğer Sınırlamalar ve Serbestiler

- Yabancı devletlerden veya Türk vatandaşı olmayan gerçek/tüzel kişilerden **mali yardım alamaz**.
- Yurt içi ve yurt dışında teşkilatlanabilir, şube açabilir, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyebilir.
- **Ticari faaliyette bulunamaz.**
- Siyasi partilerin mali denetimini Anayasa Mahkemesi yapar. Bu denetimi yaparken Sayıştay'**dan** yardım alır.

Siyasi partiler muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinde aday göstermezler. Cumhurbaşkanı, milletvekili, belediye başkanı, belediye meclisi ve il genel meclis seçimlerinde siyasî partiler aday gösterir.

İNDEKS AKADEMİ

NOT ALINIZ!

1. **Aşağıdakilerden hangisi, 1921 Anayasası'nın özelliklerinden biri değildir?**

A) Kuvvetler birliği ilkesini benimseyerek meclis hükümeti sistemini esas almıştır.
B) Egemenliğin millete ait olduğunu açıkça belirten ilk anayasa olmuştur.
C) Temel hak ve özgürlüklerle ilgili kapsamlı düzenlemelere yer vermiştir.
D) Yerinden yönetim anlayışını benimsemiş ve il özel idarelerinin tüzel kişiliğini tanımıştır.
E) Yumuşak ve çerçeve anayasa niteliği taşıyan tek Türk anayasasıdır

2. I. Devletin şeklinin cumhuriyet olduğu ve bu hükmün değiştirilemeyeceği belirtilmiştir.
II. "Devletin dini İslam'dır." hükmü anayasadan çıkarılmıştır.
III. Kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.
IV. Ankara'nın başkent olduğu anayasal güvenceye alınmıştır.

Yukarıda verilen gelişmelerden hangileri, 1924 Anayasası döneminde yapılan değişiklikler arasında yer alır?

A) I ve II B) I, II ve III C) II, III ve IV
D) I, II, III ve IV E) Yalnız I

3. **Aşağıdakilerden hangisi, 1961 Anayasası ile birlikte anayasa tarihinde ilk kez gerçekleştirilen uygulamalardan biri değildir?**

A) Anayasa Mahkemesi'nin kurulması
B) Devlet Denetleme Kurulunun anayasal kurum hâline gelmesi
C) Parlamenter hükümet sistemine geçilmesi
D) Çift meclisli yasama organı yapısının benimsenmesi
E) Sosyal ve demokratik devlet ilkelerinin anayasada yer alması

İNDEKS AKADEMİ

4. **Aşağıdakilerden hangisi, 1982 Anayasası'nın genel yapısı ve getirdiği düzenlemeler açısından yanlış bir değerlendirmedir?**

A) Yürütmeyi hem görevli hem yetkili organ hâline getirerek yürütme organını güçlendirmiştir.
B) Geçiş dönemi öngörerek anayasanın bazı hükümlerinin aşamalı olarak yürürlüğe girmesini sağlamıştır.
C) Devlet Denetleme Kurulu ve Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği gibi kurumlar anayasal statüye kavuşturulmuştur.
D) Demokratik katılımı genişletmiş ve çoğulcu demokrasiyi esas alarak sivil toplumun önünü açmıştır.
E) Olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri düzenleyerek olağanüstü dönemde yürütmeye geniş yetkiler tanımıştır.

5. **1961 Anayasası'nın özellikle 1971 ve 1973 değişiklikleriyle ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?**

A) 1971 değişiklikleriyle birlikte, temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının sınırlandırılmasına ilişkin genel gerekçeler anayasaya eklenmiştir.
B) 1971'de yapılan değişikliklerle yürütme organı güçlendirilmiş ve Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmiştir.
C) 1971 değişiklikleriyle TRT ve üniversitelere tanınan özerklik tamamen kaldırılmış, devlet denetimi ön plana çıkartılmıştır.
D) 1971'de yapılan değişiklikler ile Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru alma yetkisi genişletilmiş, anayasa yargısı güçlendirilmiştir.
E) 1973'te Askerî Yüksek İdare Mahkemesi kurulmuş ve bu kurum, askeri personelin idari işlemlerine karşı yargı yolunu oluşturmuştur.

6. **1982 Anayasası'nın başlangıç metni ile ilgili aşağıda verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?**

A) Başlangıç kısmı, anayasa metnine dâhil olup bağlayıcılığı olan bir bölümdür.
B) Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlılık, başlangıç metninde açıkça vurgulanmıştır.
C) Anayasa hükümlerinin hiçbirinin başlangıçta belirtilen ilkelere aykırı yorumlanamayacağı hükme bağlanmıştır.
D) Başlangıç metni, anayasanın temel haklar ve ödevler kısmında düzenlenmiştir.
E) Başlangıç metni, Türk vatanı ve milletinin bölünmez bütünlüğünü esas alarak hazırlanmıştır.

7. I. Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür; dili Türkçedir.
II. Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.
III. Türkiye Devleti bir cumhuriyettir.
IV. Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara'dır.
V. Türkiye Cumhuriyeti genel oy ve tek dereceli seçim esasına göre yönetilir.

Yukarıdaki ifadelerden hangileri, 1982 Anayasası'na göre değiştirilmesi teklif dahi edilemeyen hükümler arasında yer alır?

A) I, II ve III B) I, III ve IV C) II, III ve V
D) I, II ve IV E) I, III ve V

İNDEKS AKADEMİ

8. **Aşağıdakilerden hangisi, sosyal hukuk devleti ilkesinin doğrudan uygulanma araçlarından biri olarak değerlendirilemez?**

A) Vergi sistemi aracılığıyla gelir dağılımının dengelenmesi
B) Kamulaştırma yoluyla kamu hizmetinin yaygınlaştırılması
C) Çalışma şartlarını iyileştirmek ve fırsat eşitliği sağlaması
D) Devletleştirme yoluyla özel teşebbüslerin kamu yararına alınması
E) Geçici işgal ile bayındırlık faaliyetlerinde ihtiyaç duyulan taşınmazların tamamen kamu mülkiyetine geçirilmesi

9. **Aşağıdakilerden hangisi, 1982 Anayasası'na göre hukuk devleti ilkesinin gereklerinden biri değildir?**

A) Yasaların herkes için bağlayıcı olması ve kanun önünde eşitlik ilkesinin geçerli olması
B) İdarenin yargı denetimine tâbi olması ve keyfî işlem yapamaması
C) Suç ve cezaların kanuniliği ilkesi gereği, bireylerin geçmişe etkili ceza yaptırımlarından korunması
D) Devletin işlem ve eylemlerinin toplumsal yarara uygun olması koşuluyla, yargı denetiminden muaf tutulması
E) Yargı organlarının bağımsız ve tarafsız olması, hak arama özgürlüğünün anayasal güvence altında bulunması

10. I. Silahaltında bulunan er ve erbaşlar
II. Askeri öğrenciler
III. Taksirli suçtan tutuklu olanlar
IV. Ceza infaz kurumunda bulunan tüm hükümlüler
V. Temyiz kudretinden tamamen yoksun olanlar

1982 Anayasası'na göre yukarıdakilerden hangileri, oy kullanma hakkına sahip olmayan kişiler arasında yer alır?

A) I, II ve IV B) I, IV ve V C) II, III ve IV D) I, II, IV ve V E) I ve V

11. **Aşağıdakilerden hangisi, 1982 Anayasası'na göre Yüksek Seçim Kurulu'nun (YSK) görev, yetki ve yapısıyla ilgili doğru bir değerlendirme değildir?**

A) Seçimlerin genel yönetim ve denetimi Yüksek Seçim Kurulu'nun gözetim ve denetimi altında yapılır.

B) Yüksek Seçim Kurulu'nun kararları kesin olup, kararları aleyhine başka bir merciye başvurulamaz.

C) Yüksek Seçim Kurulu, Anayasa Mahkemesi ve Sayıştay gibi anayasanın yargı bölümünde düzenlenmiştir.

D) Kurulun üyeleri, Yargıtay ve Danıştay tarafından gösterilen adaylar arasından seçilir.

E) Yüksek Seçim Kurulu, sadece milletvekili genel seçimlerinde değil, yerel ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinde de görev yapar.

12. **1982 Anayasası'na göre, seçimlerin ertelenmesi ve yenilenmesiyle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?**

A) TBMM seçimleri, savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkân görülmezse, Meclis tarafından bir yıl ertelenebilir.

B) TBMM, üye tamsayısının beşte üç çoğunluğuyla seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.

C) Cumhurbaşkanı, yürütmenin işleyemez hâle gelmesi durumunda TBMM seçimlerini yenileyebilir.

D) TBMM seçimlerinin Cumhurbaşkanı tarafından yenilenmesi hâlinde, Cumhurbaşkanlığı seçimi de birlikte yapılır.

E) Erken seçim kararı alınırsa 48 saat içerisinde Resmî Gazete'de yayımlanır. Kararın alınmasından sonra gelen 60. günü takip eden ilk pazar günü seçim yapılır.

İNDEKS AKADEMİ

13. I. Hâkimler ve savcılar
II. Yükseköğretim elemanları
III. Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları
IV. Yükseköğretim öğrencileri
V. Baroya kayıtlı avukatlar

1982 Anayasası'na göre yukarıdakilerden hangileri siyasi partilere üye olamaz?

A) I,ve III B) I, III ve V C) II, IV ve V
D) I, III, IV ve V E) I, II, III ve V

14. **1982 Anayasası ve ilgili mevzuata göre, aşağıdakilerden hangisi siyasi partilerle ilgili yanlış bir ifadedir?**

A) Kapatılan bir siyasi partinin yeniden aynı adla kurulması mümkün değildir.

B) Siyasi partilerin mali denetimini Anayasa Mahkemesi yapar ve bu denetimde Sayıştay'dan yardım alabilir.

C) Siyasi partiler, kamu yararına faaliyet gösteren dernekler gibi ticari faaliyette bulunabilir.

D) Siyasi partiler, yurt içinde ve yurt dışında teşkilatlanabilir; toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyebilir.

E) Siyasi partilerin kapanmasına neden olan kişilerin milletvekilliği düşürülemez; ancak bu kişilere 5 yıl siyaset yasağı getirilebilir.

CEVAP ANAHTARI	1. C	2. D	3. B	4. D	5. D	6. D	7. A
	8. E	9. D	10. E	11. C	12. C	13. A	14. C

TEMEL HAK VE HÜRRİYETLER YILLARA GÖRE ÇIKMIŞ SORU DAĞILIM ANALİZİ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
	-	-	1	1	-	1	1	1	1	1	2

▶ Bu ünite ile ilgili ÖSYM sorularına baktığımızda KPSS Ortaöğretim ve Ön Lisans sınavlarında da genelde 1 tane, nadiren 2 tane soru gelmiştir.

A. TEMEL HAK VE HÜRRİYETLER (KAMUSAL, ANAYASAL HAKLAR)

Temel Hak ve Hürriyetler		
Kişi Hak ve Ödevleri	Sosyal ve Ekonomik Haklar	Siyasi Haklar
▶ Negatif Statü Hakları ▶ Koruyucu Haklar ▶ I. Kuşak Haklar	▶ Pozitif Statü Hakları ▶ İsteme Hakları ▶ II. Kuşak Haklar	▶ Aktif Statü Hakları ▶ Katılma Hakları
⇩	⇩	⇩
▶ Kişiyi devlete karşı koruyan kişisel hak ve hürriyetlerdir. Bu hak ve hürriyetler devlete karışmama, gölge etmeme, müdahâlede bulunmama gibi negatif bir tutum ve ödevi yükler.	▶ Kişiye devletten yaşam seviyesini yükselten pozitif (olumlu) bir davranış, bir hizmet ve yardım isteme olanağı tanır. Devlete sosyal alanda belirli ödevler yükler. Devlet bu hakları mali kaynaklar ölçüsünde yerine getirir.	▶ Kişilere siyasal tutum ve görüşlerine açıklama, örgütlenme, seçme ve seçilme yoluyla devlet yönetimine katılma yetkisi veren haklardır.

B. KİŞİNİN HAK VE ÖDEVLERİ (NEGATİF STATÜ HAKLARI)

- Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı
- Kişi hürriyeti ve güvenliği
- Özel hayatın gizliliği
- Konut dokunulmazlığı
- Haberleşme hürriyeti
- Yerleşme ve seyahat hürriyeti
- Din ve vicdan özgürlüğü
- Düşünce ve kanaat hürriyeti
- Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti
- Bilim ve sanat hürriyeti
- Basın hürriyeti, süreli ve süresiz yayın hakkı
- Düzeltme ve cevap hakkı
- Dernek kurma hürriyeti, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı
- Mülkiyet hakkı
- Hak arama hürriyeti, kanuni hâkim güvencesi
- İspat hakkı

C. SOSYAL VE EKONOMİK HAKLAR (POZİTİF STATÜ HAKLARI)

- Ailenin korunması
- Eğitim ve öğrenim hakkı
- Kıyılardan yararlanma hakkı
- Kamulaştırma, devletleştirme, özelleştirme
- Çalışma ve sözleşme hürriyeti
- Dinlenme hakkı
- Sendika kurma hakkı
- Toplu iş sözleşmesi hakkı
- Grev ve lokavt hakkı
- Ücrette adaletin sağlanması
- Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması
- Konut hakkı
- Gençliğin korunması, sporun geliştirilmesi ve tahkim
- Sosyal güvenlik hakkı
- Tarih, kültür, tabiat varlıkları, sanat ve sanatçının korunması
- Toprak mülkiyeti

D. SİYASİ HAKLAR VE ÖDEVLER (AKTİF STATÜ HAKLARI)

- Türk vatandaşlığı (Türk anadan ya da babadan doğan herkes Türk'tür.)
- Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı
- Siyasi parti kurma, üye olma ve partiden ayrılma hakkı
- Kamu hizmetine girme hakkı
- Mal bildiriminde bulunma
- Vatan hizmeti
- Vergi ödeme
- Dilekçe hakkı
- Bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı

Yabancılara Tanınan Siyasi Hak ve Ödevler

- Vergi ödeme
- Kamu denetçisine başvurma
- Bilgi edinme
- Dilekçe hakkı

TEMEL HAK VE HÜRRİYETLER

A. Kişi Hak ve Ödevleri

1. Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı

- Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı hâller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.

Yaşama hakkına müdahalenin istisnaları ise olarak şunlardır:

1. Meşru müdafaa hâli
2. Yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi
3. Bir ayaklanma veya isyanın bastırılması
4. Olağanüstü hâllerde yetkili mercinin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri

NOT

Kişi kendi rızası ile kendi yaşamı hakkından vazgeçemez. (Ötanazi hukukumuza göre yasaktır.)

2. Zorla çalıştırma yasağı

Hiç kimse zorla çalıştırılamaz. **Angarya yasaktır.** Şekil ve şartları kanunla düzenlenmek üzere hükümlülük veya tutukluluk süreleri içindeki çalıştırmalar; olağanüstü hâllerde vatandaşlardan istenecek hizmetler; ülke ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda öngörülen vatandaşlık ödevi niteliğindeki beden ve fikir çalışmaları, zorla çalıştırma sayılmaz.

İNDEKS AKADEMİ

3. Kişi hürriyeti ve güvenliği

- Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.
- Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesi veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hâllerde **hâkim kararıyla** tutuklanabilir. Hâkim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü hâlinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.
- Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç **kırk sekiz saat** ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok **dört gün** içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hâl ve savaş hâllerinde uzatılabilir.
- Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhâl bildirilir.

4. Özel hayatın gizliliği ve korunması

- Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.
- Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde de kanunla yetkili kılınmış mercinin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili mercinin kararı **yirmi dört saat** içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren **kırk sekiz saat** içinde açıklar; aksi hâlde, el koyma kendiliğinden kalkar.
- Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda

kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hâllerde veya **kişinin açık rızasıyla** işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.

5. Konut dokunulmazlığı

- Kimsenin konutuna dokunulamaz.Usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yetkili kılınmış mercinin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. Yetkili mercinin kararı **yirmi dört saat** içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi hâlde, el koyma kendiliğinden kalkar.

6.Haberleşme hürriyeti

- Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

7.Yerleşme ve seyahat hürriyeti

- Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.

Yerleşme hürriyeti,

- Suç işlenmesini önlemek,
- Sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak,
- Sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek,
- Kamu mallarını korumak; amacıyla sınırlandırılabilir.

Seyahat hürriyeti,

- Suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle suç işlenmesini önlemek amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir. Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, ancak **suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararına bağlı olarak sınırlanabilir.** Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz.

8. Din ve vicdan hürriyeti

- Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.
- Kimse, ibadete, dinî ayin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.
- Din ve ahlak eğitim ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır.

9. Düşünce ve kanaat hürriyeti

- Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebeple ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.

10. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti

- Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir.
- Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla **sınırlanabilir.**

11. Bilim ve sanat hürriyeti

- Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

12. Basın hürriyeti

- Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz.

13. Süreli ve süresiz yayın hakkı

- Süreli veya süresiz yayın önceden izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz.

14. Basın araçlarının korunması

- Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz.

15. Düzeltme ve cevap hakkı

- Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şerefine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hâllerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.

16. Dernek kurma hürriyeti

- Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir. Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye olmaya zorlanamaz. Dernek kurma hürriyeti ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlak ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

17. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı

- Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla **sınırlanabilir.**

18. Mülkiyet hakkı

- Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

19. Hak arama hürriyeti

- Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.

20. Kanuni hâkim güvencesi

- Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.

21. Suç ve cezalara ilişkin esaslar

- Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.
- Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.
- Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.
- Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.
- Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.
- Ceza sorumluluğu şahsidir.
- Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirmemesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.
- Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez.

İNDEKS AKADEMİ

- İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir.
- Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.

B. Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler

1. Ailenin korunması ve çocuk hakları

- Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle annenin ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar. Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.

2. Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi

- Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.
- Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılamaz.
- Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz. İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.
- Devlet, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.
- Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.
- Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası antlaşma hükümleri saklıdır.

3. Kıyılardan yararlanma

- Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir.
- Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir.

4. Toprak mülkiyeti

- Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Bu amaçla dağıtılan topraklar bölünemez, miras hükümleri dışında başkalarına devredilemez ve ancak dağıtılan çiftçilerle mirasçıları tarafından işletilebilir. Bu şartların kaybı hâlinde, dağıtılan toprağın Devletçe geri alınmasına ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.

5. Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması

- Devlet, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır. Devlet, bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve gerçek değerlerinin üreticinin eline geçmesi için gereken tedbirleri alır.

İNDEKS AKADEMİ

6. Kamulaştırma

- Kamu hizmetini yürütebilmek için, özel mülkiyette bulunan taşınmazın, kamu yararı amacıyla sahibinin isteğine bakılmaksızın bedeli ödenerek kamu mülkiyetine geçirilmesidir.
- Devlet ve kamu tüzel kişileri; kamu yararının gerektirdiği hâllerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idari irtifaklar kurmaya yetkilidir.
- Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli **nakden** ve **peşin** olarak ödenir.Taksitlendirme yoluyla ödenen kamulaştırma bedellerinde en yüksek devlet faizi oranı uygulanır.

Taksitlendirme yapılabilecek projeler şunlardır:

1. Tarım reformu
2. Büyük enerji ve sulama projeleri
3. İskân projeleri amaçları
4. Yeni ormanların yetiştirilmesi
5. Kıyıların korunması ve turizm amaçlı kamulaştırılmalardır.

7. Devletleştirme ve özelleştirme

- **Devletleştirme:** Bir işletmenin veya hizmetin, özel sektörden alınarak kamu mülkiyetine geçirilmesidir. Örneğin Osmanlı Dönemi'nde yabancılar tarafından işletilen demir yolu hatları Cumhuriyet'in ilk yıllarında devletleştirildi. Devletleştirme sonucunda **TCDD** (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları) kuruldu.
- **Özelleştirme:** Kamuya ait olan bir işletmenin veya hizmetin özel sektöre devredilmesidir. Örnek: Türkiye'de 2000'li yıllarda Türk Telekom, TÜPRAŞ gibi kamu işletmelerinin özel sektöre devri.

İNDEKS AKADEMİ

8. Çalışma hakkı ve ödevi

- Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.
- Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır.

9. Çalışma şartları ve dinlenme hakkı

- Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılamaz. Küçükler ve kadınlar ile bedenî ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar.
- Dinlenmek, çalışanların hakkıdır. Ücretli hafta ve bayram tatili ile ücretli yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir.

10. Sendika kurma hakkı

- Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden **izin almaksızın** sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir.
- **Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.** Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlak ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir. Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

11. Toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme hakkı

- İşçiler ve işverenler, karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahiptirler. Toplu iş sözleşmesinin nasıl yapılacağı kanunla düzenlenir. Taraflar, toplu iş sözleşmesi uyuşmazlığını çözmek için karşılıklı anlaşarak Yüksek Hakem Kuruluna başvurabilirler.

- Kurul, uyuşmazlıkla ilgili **nihai ve bağlayıcı** kararlar alır. Bu kararlar hem işçi hem de işveren tarafı için uygulanmak zorundadır.
- Verilen kararlar yargıya taşınamaz, **yargı yolu kapalıdır.**
- Memurlar ve diğer kamu görevlileri, toplu sözleşme yapma hakkına sahiptirler. Kamu görevlileri sendikaları ile kamu işvereni (devlet) arasında yapılır.Toplu sözleşme yapılması sırasında uyuşmazlık çıkması hâlinde taraflar **Kamu Görevlileri Hakem Kuruluna** başvurabilir. Kamu Görevlileri Hakem Kurulu kararları kesindir ve toplu sözleşme hükmündedir.Verilen kararlar yargıya taşınamaz, **yargı yolu kapalıdır.**

12. Grev hakkı ve lokavt

- **Grev:** İşçilerin, ekonomik veya sosyal haklarını savunmak veya geliştirmek amacıyla iş bırakma eylemidir. İşçilerin talepleri karşılanmadığında veya toplu iş sözleşmesi sürecinde anlaşmazlık çıktığında grev yapılabilinir. Grev hakkı ve lokavt iyi niyet kurallarına aykırı tarzda, toplum zararına ve millî serveti tahrip edecek şekilde kullanılamaz.
- **Lokavt:** İşverenin, işçilerin toplu iş durdurma (grev) tehdidine karşı, iş yerini geçici olarak kapatma ve işçilerin çalışmasını durdurma kararıdır.

Grev ve Lokavt Arasındaki Farklar

	Grev	Lokavt
Taraf	İşçiler tarafından uygulanır.	İşveren tarafından uygulanır.
Amaç	İşveren üzerinde baskı kurmak.	İşçiler üzerinde baskı kurmak.
Sonuç	İşçiler işe gitmez, iş durur.	İşveren iş yerini kapatır, iş durur.
Hedef	İşçi haklarının iyileştirilmesi	İşverenin ekonomik çıkarlarının korunması

- Grev ve lokavtın yasaklandığı hâllerde veya ertelendiği durumlarda ertelemenin sonunda, uyuşmazlık **Yüksek Hakem Kurulunca** çözülür. Uyuşmazlığın her safhasında taraflar da anlaşarak Yüksek Hakem Kuruluna başvurabilir. Yüksek Hakem Kurulunun **kararları kesindir** ve toplu iş sözleşmesi hükmündedir. Yüksek Hakem Kurulunun kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir.
- Greve katılmayanların iş yerinde çalışmaları, greve katılanlar tarafından hiçbir şekilde engellenemez.

13. Ücrette adalet sağlanması

- Ücret emeğin karşılığıdır.
- Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır. Asgari ücretin tespitinde çalışanların geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu da göz önünde bulundurulur.

14. Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması

- Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, iş birliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.

15. Konut hakkı

- Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.

16. Gençliğin korunması

- Devlet, istiklal ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır.
- Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.

İNDEKS AKADEMİ

17. Sosyal güvenlik hakkı

- Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.

18. Sporun geliştirilmesi ve tahkim

- Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder.
- Devlet başarılı sporcuyu korur. Spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabilir. Tahkim kurulu kararları kesin olup bu kararlara karşı hiçbir yargı mercisine başvurulamaz.

19. Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması

- Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır.

20. Sanatın ve sanatçının korunması

- Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır.

C. Siyasi Haklar ve Ödevler

1. Türk vatandaşlığı

- Türk Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan **herkes Türk**'tür.
- **Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türk**'tür. Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hâllerde kaybedilir.
- Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz. Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı **yargı yolu kapatılamaz.**

2. Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma

- Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir.

3. Kamu hizmetlerine girme hakkı

- Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir.

4. Mal bildirimi

- Kamu hizmetine girenlerin mal bildiriminde bulunmaları ve bu bildirimlerin tekrarlanma süreleri kanunla düzenlenir.

5. Vatan hizmeti

- Vatan hizmeti, her Türk'ün hakkı ve ödevidir. Bu hizmetin Silahlı Kuvvetlerde veya kamu kesiminde ne şekilde yerine getirileceği veya getirilmiş sayılacağı kanunla düzenlenir.

6. Vergi ödevi

- Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.
- Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler **kanunla** konulur, değiştirilir veya kaldırılır. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve

İNDEKS AKADEMİ

indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi **Cumhurbaşkanına** verilebilir.

7. Dilekçe hakkı

- Vatandaşlar ve **karşılıklılık** (mütekabiliyet) esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir.

8. Bilgi edinme hakkı

- Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir.
- Bireyler, bilgi edinmek istedikleri konu hakkında kamu kurumuna yazılı veya elektronik ortamda başvuru yapar.Türkiye'de ikamet eden yabancılar da **karşılıklılık** (mütekabiliyet) esası gözetilerek bu haktan yararlanabilirler.

9. Kamu denetçisine başvuru hakkı

- Kamu Denetçiliği Kurumu **(ombudsmanlık)**, kamu hizmetlerinde karşılaşılan sorunların çözümünde bireylerin haklarını aramalarını kolaylaştıran, devlet ile vatandaş arasında bir köprü görevi gören bağımsız bir denetim mekanizmasıdır. Bu kuruma vatandaşların karşılaştıkları idari sorunları çözmek ve haklarını savunmak için başvurulur.
- Kamu denetçisi, sorunu çözecek bir uzlaşma veya tavsiye kararı sunar.
- Vatandaş memnun kalmazsa, çözüm için mahkemeye başvurma hakkı saklıdır. **Kararları bağlayıcı değildir.**
- **Kamu başdenetçisinin seçimi:** Kamu başdenetçisi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından **gizli** oyla **dört yıl** için seçilir. İlk iki oylamada üye tam sayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan aday seçilmiş olur.

NOT

2024 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi genel kurulunda yapılan oylama sonucunda **Mehmet Akarca** Kamu Başdenetçisi seçilmiştir.

İNDEKS AKADEMİ

Önceden İzin Almaksızın Kullanılacak Haklar

- Sendika kurma hakkı
- Dernek kurma hakkı
- Basımevi kurma hakkı
- Siyasi parti kurma hakkı
- Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı
- Süreli veya süresiz yayın hakkı

Anayasamıza Göre Hem Hak Hem Ödev Olanlar

- Eğitim ve öğretim hakkı
- Oy kullanma hakkı
- Vatan hizmeti
- Çevre hakkı
- Çalışma hakkı

E. TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN SINIRLANDIRILMASI VE DURDURULMASI

1. Olağan Dönemde

Olağan dönemde temel haklar, yalnızca Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından çıkarılan kanunlarla **sınırlandırılabilir**.

- **Sınırlandırmanın Anayasal Esasları**
  1. Olağan dönemde yapılan sınırlandırmalarda aşağıdaki anayasal ilkelere mutlaka uyulmalıdır:
  2. Sınırlandırmalar Anayasa'nın sözüne ve ruhuna aykırı olamaz.
  3. Sınırlandırmalar demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmalıdır.
  4. Sınırlandırmalar laik Cumhuriyetin gereklerine aykırı olamaz.
  5. Temel haklar ancak ilgili maddelerde öngörülen özel sınırlandırma sebeplerine dayalı olarak sınırlandırılabilir.
  6. Sınırlandırmalar, hakkın özüne dokunamaz.
  7. Sınırlandırmalar ölçülülük ilkesine uygun olmalıdır.

- **Genel sınırlandırma sebepleri**, ilk kez 1961 Anayasası'nın 1971 değişikliği ile anayasa metnine eklenmiştir.
- Ancak **1982 Anayasası'nın 2001 değişikliği** ile bu genel sınırlandırma sebepleri **anayasa metninden çıkartılmıştır.** Artık yalnızca **özel sınırlandırma sebepleri** geçerlidir

2. Olağanüstü Dönemde

- **Cumhurbaşkanı tarafından Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile sınırlandırılabilir ve durdurulabilir.**
- Savaş, seferberlik veya olağanüstü hâllerde milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek şartıyla temel hak ve hürriyetlerin kullanılması **kısmen veya tamamen** durdurulabilir.
  1. Milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemelidir.
  2. Sınırlandırmalar ölçülü olmalıdır.
  3. Sınırlandırmalar olağanüstü hâlin gerekli kıldığı kanunlarda ve ilan edildiği yeri aşmayacak şekilde yapılmalıdır.
  4. Sert çekirdek haklara dokunulamaz.

Sert Çekirdek Haklar

- Savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında; kişinin yaşama hakkına, maddi-manevi bütünlüğüne dokunulamaz.
- Kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; bunlardan dolayı suçlanamaz.
- Suç ve cezalar geçmişe yürütülemez.
- Suçluluğu mahkeme kararı ile kesinleşinceye kadar kimse suçlu sayılamaz. (masumiyet karinesi)

NOT

Savaş, seferberlik ve olağanüstü hâller dışında temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması mümkün değildir. Savaş, seferberlik ve olağanüstü hâllerde temel hak ve hürriyetler kısmen veya tamamen sınırlandırılıp, durdurulabilir.

1. **Aşağıdakilerden hangisi, 1982 Anayasası'na göre "kişi hak ve ödevleri" arasında yer almaz?**

A) İspat hakkı
B) Silgi edinme hakkı
C) Özel hayatın gizliliği
D) Zorla çalıştırma yasağı
E) Suç ve cezalara ilişkin esaslar

2. **1982 Anayasası'na göre temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasıyla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?**

A) Temel hak ve hürriyetlere yönelik sınırlamalar, düzenledikleri temel hak ve hürriyetin özüne dokunamaz.
B) Temel hak ve hürriyetler, Anayasa'da gösterilen genel nedenlerle ve ayrıca Anayasa'nın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle sınırlanabilir.
C) Temel hak ve hürriyetlere yönelik sınırlamalar, demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz.
D) Temel hak ve hürriyetlere yönelik sınırlamalar, ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.
E) Temel hak ve hürriyetlere yönelik sınırlamalar, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna aykırı olamaz.

3. **1982 Anayasası'na göre, temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi olağan dönem için değil, yalnızca olağanüstü dönemlerde geçerlidir?**

A) Hakların sınırlandırılması laik Cumhuriyetin gereklerine uygun olmalıdır.
B) Sınırlamalar, yalnızca kanunla yapılabilir.
C) Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olmaldır.
D) Uluslararası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırı olamaz.
E) Demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk aranır.

4. **Aşağıdaki haklardan hangisi, Anayasa'nın 15. Maddesine göre olağanüstü hâl döneminde durdurulması mutlak olarak yasaklanan hak ve özgürlükler arasında yer almaz?**

A) Din ve vicdan özgürlüğü
B) Düşünceyi açıklama özgürlüğü
C) Yaşama hakkı
D) Suç ve cezaların geçmişe yürümemesi
E) Maddi ve manevi varlığın korunması hakkı

İNDEKS AKADEMİ

5. I. Dilekçe hakkı
II. Oy kullanma
III. Bilgi edinme hakkı
IV. Kamu hizmetlerine girme hakkı

Yukarıdaki temel hak ve hürriyetlerin hangisi ya da hangileri, karşılıklılık esası gözetilerek yabancılar tarafından da kullanılabilir?

A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) I, II ve III E) I, II, III ve IV

6. **Aşağıdaki haklardan hangisi, devletten yalnızca müdahale etmeme (çekilme) yükümlülüğü talep edilebilen, dolayısıyla negatif statü hakları kapsamında yer alır?**

A) Sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı
B) Sendika kurma hakkı
C) Toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma hakkı
D) Konut hakkı
E) Sosyal güvenlik hakkı

İNDEKS AKADEMİ

7. **Aşağıdakilerden hangisi, 1982 Anayasası sistematiğine göre siyasi hak ve ödevler arasında yer alır?**

A) Kamu denetçisine başvurma hakı
B) Mülkiyet hakkı
C) Ailenin korunması hakkı
D) Eğitim hakkı
E) Yaşama hakkı

8. **1982 Anayasası'nın din ve vicdan hürriyetine ilişkin hükümleri dikkate alındığında aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?**

A) Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, tüm ilk ve ortaöğretim kurumlarında zorunlu dersler arasında yer alır.
B) Hiç kimse dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz..
C) Hiç kimse dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.
D) Devletin temel düzeninin bir bölümünün din kurallarına dayandırılması, anayasal çerçevede mümkündür.
E) Hiç kimse dini inançları nedeniyle ibadete zorlanamaz.

CEVAP ANAHTARI	1. B	2. B	3. D	4. B	5. B	6. C	7. A	8. D

YASAMA YILLARA GÖRE ÇIKMIŞ SORU DAĞILIM ANALİZİ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
	1	1	1	3	1	-	-	2	3	-	1

▶ Bu ünite ile ilgili ÖSYM sorularına baktığımızda KPSS Ortaöğretim ve Ön Lisans sınavlarında da genelde 2 tane, nadiren 3 tane soru gelmiştir.

Devletin Kuvvetleri		
Yasama	**Yürütme**	**Yargı**
TBMM	Cumhurbaşkanı	Bağımsız ve Tarafsız Mahkemeler

YASAMA

▶ Yasama yetkisi Türk milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisi'nindir. Bu yetki devredilemez.

A. YASAMA YETKİSİNİN ÖZELLİKLERİ			
Yasama Yetkisinin Özellikleri (Sınırsızlığı)	**Yasamanın Aslîliği (İlk Elliği)**	**Yasamanın Sürekliliği**	**Yasama Yetkisinin Devredilemezliği**
▶ Anayasaya aykırı olmamak şartıyla yasama organının her konuda, istediği ölçüde ve ayrıntıda kanun çıkarabilmesidir.	▶ Yasama organının bir konuyu araya başka bir organ veya kişiyi koymadan doğrudan düzenlemesidir.	▶ Yasama yetkisinin hiçbir zaman kesintiye uğramadan sürekli olarak çalışmasıdır.	▶ Yasama yetkisini Türk milleti adına sadece TBMM kullanabilir. Bu yetki başka hiçbir kişi ya da kuruma devredilemez.

B. MİLLETVEKİLİ OLMA ŞARTLARI

- T.C. vatandaşı olmak
- En az 18 yaşını doldurmuş olmak (2017 Anayasa değişikliği)
- En az ilkokul mezunu olmak
- Askerlik ile ilişiği olmamış olmak (2017 Anayasa değişikliği)
- Kısıtlı olmamak
- Kamu haklarından mahrum olmamak
- Kasıtlı suçtan toplam 1 yıl veya daha fazla hüküm giymemiş olmak
- Bazı suçlarda 1 gün bile ceza alınmış olsa milletvekili olunamaz; zimmet, rüşvet, irtikap, ihâleye fesat karıştırmak, devlet sırlarını açığa çıkarmak, kaçakçılık, hırsızlık, dolandırıcılık gibi yüz kızartıcı suçtan hüküm giymek ve terör olaylarına karışmak milletvekili olmaya engeldir.

İdeolojik ve anarşik eylemlerden hüküm giyme ibaresi 2002 yılında yüz kızartıcı suçlar arasından çıkartılmıştır. Yerine terörden ve örgüt kurmaktan hüküm giymemiş ibaresi getirilmiştir.

NOT

Taksirli suçlardan hüküm giyenler milletvekili olabilirler.

İNDEKS AKADEMİ

Görevden Çekilmedikçe Milletvekili Olamayacaklar;		
▶ Hakim ve Savcılar ▶ Yüksek Yargı Mensupları ▶ Türk Silahlı Kuvvetleri üyeleri	→	Milletvekili seçilemezlerse mesleğe geri dönemezler.
▶ Kamu çalışanları ▶ Yükseköğretim elemanları	→	Milletvekili seçilemezlerse mesleğe geri dönebilirler.

NOT

Yükseköğrenim elemanları görevinden çekilmedikçe siyasi partiye üye olabilirken, görevinden çekilmedikçe milletvekilliğine aday olamazlar.

▶ Milletvekilleri ve belediye başkanları mazbatasını	→	İl seçim kurulu düzenler.
▶ Cumhurbaşkanı mazbatasını	→	Yüksek seçim kurulu düzenler.

NOT

Milletvekilliği İl Seçim Kurulu tarafından mazbatanın düzenlenmesi ile başlar. Milletvekillerinin göreve başlama şartı ise mecliste yemin etmeleridir.

Milletvekili Yemin Metni	Cumhurbaşkanı Yemin Metni
"Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma; hukukun üstünlüğüne, demokratik ve laik Cumhuriyete ve Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı kalacağıma; toplumun huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerden yararlanması ülküsünden ve Anayasaya sadakattan ayrılmayacağıma; büyük Türk milleti önünde namusum ve şerefim üzerine ant içerim."	"Cumhurbaşkanı sıfatıyla, Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma, Anayasaya, hukukun üstünlüğüne, demokrasiye, Atatürk ilke ve inkılaplarına ve laik Cumhuriyet ilkesine bağlı kalacağıma, milletin huzur ve refahı, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerinden yararlanması ülküsünden ayrılmayacağıma, **Türkiye Cumhuriyetinin şan ve şerefini korumak**, yüceltmek ve üzerime aldığım görevi tarafsızlıkla yerine getirmek için bütün gücümle çalışacağıma Büyük Türk Milleti ve tarih huzurunda, namusum ve şerefim üzerine ant içerim."

NOT

Mecliste yemin ederek göreve başlayacak kişiler şunlardır:

- Cumhurbaşkanı
- Cumhurbaşkanı yardımcısı
- Bakanlar
- Milletvekilleri
- Kamubaş Başdenetçisi

İNDEKS AKADEMİ

C. DOKUNULMAZLIK (YASAMA BAĞIŞIKLIĞI)

a. Yasama Sorumsuzluğu (Mutlak)

- Milletvekillerinin meclis çalışmalarında ileri sürdükleri
  a. oy,
  b. söz,
  c. düşüncelerden dolayı sorumlu olmamalarıdır.
- Bu mutlak dokunulmazlığı TBMM kaldıramaz.
- Yasama sorumsuzluğu milletvekilliği bittikten sonra da devam eder.
- Fiziksel hareketler ve davranışlar yasama sorumsuzluğu kapsamı dışındadır.
- Meclisin asayişini ve huzunu bozan milletvekileri hakkında meclis başkanı disiplin cezası verebilir.

b. Yasama Dokunulmazlığı (Nisbi)

- Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen milletvekili hakkında, meclis kararı olmadıkça
  a. tutulamaz,
  b. tutuklanamaz,
  c. sorgulanamaz,
  d. yargılanamaz.
- Yasama dokunulmazlığına sahip milletvekili hakkında soruşturma açılabilir, soruşturmaya yönelik deliller toplanabilir.
- Yasama dokunulmazlığı sadece milletvekilliği süresi boyunca geçerlidir.
- Milletvekilliği süresince ceza kovuşturması yapılamayan milletvekili hakkında ceza zamanaşımı işlemez.

Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması

- TBMM tarafından basit çoğunlukla kaldırılabilinir.
- Yasama dokunulmazlığında milletvekilleri kendiliğinden feragat edemezler, sadece TBMM kaldırabilir.
- Dokunulmazlığı kaldırılan bir milletvekili 7 gün içerisinde Anayasa Mahkemesi'ne itiraz edebilir. Anayasa Mahkemesi ise kararını 15 gün içinde açıklar.

TBMM → 7/15 → Anayasa Mahkemesi

Yasama Dokunulmazlığının Kendiliğinden Kalktığı Hâller

- Ağır cezayı gerektiren bir suçüstü hâlinde
- Soruşturması seçimden önce başlamış olmak şartıyla Anayasanın 14. maddesine giren suçlardan birini işlerse dokunulmazlık kendiliğinden kalkar.

NOT

- Görevi ile ilgili olmayan suçlardan dolayı bakanlar ve cumhurbaşkanı yardımcıları yasama dokunulmazlığından yararlanırlar.

- Dokunulmazlığın kaldırılması milletvekilliğini düşürmez. Yasama dokunulmazlığı milletvekilini ceza davalarına karşı korur. Hukuk davalarına karşı koruma sağlamaz.

D. MİLLETVEKİLLİĞİ İLE BAĞDAŞMAYAN İŞLER (YASAMA UYUMSUZLUĞU)

Anayasamız milletvekillerinin bazı işleri yapmalarını ve bazı görevleri almalarını yasaklamıştır.

- Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri ve bunlara bağlı kuruluşlarda
- Devletin veya diğer kamu tüzel kişilerinin doğrudan veya dolaylı olarak katıldıkları teşebbüs ve ortaklıklarda
- Özel gelir kaynakları ve özel imkanları yasa ile sağlanmış kamu yararına çalışan derneklerde
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar, vekili olamazlar, herhangi bir taahhüt işini doğrudan veya dolaylı olarak kabul edemezler, temsilcilik ve hakemlik yapamazlar.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, yürütme organının teklif, inha, atama veya onamasına bağlı resmî veya özel herhangi bir işle görevlendirilemezler.

İNDEKS AKADEMİ

E. MİLLETVEKİLLİĞİNİN SONA ERMESİ

MİLLETVEKİLLİĞİNİN SONA ERMESİ

KENDİLİĞİNDEN

- Ölüm
- Gaiplik
- T.C. vatandaşlığı kaybı
- Yeniden seçilememesi
- Bakan seçilmesi
- Cumhurbaşkanı yardımcısı seçilmesi
- Cumhurbaşkanı seçilme

MECLİS KARARIYLA

- İstifa
- Milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görevi sürdürmekte ısrar etme
- Meclis çalışmalarına izinsiz ya da özürsüz olarak 1 ay içinde 5 birleşim günü katılmama.

↓

Milletvekilliği meclis kararı ile düşürülen kişi 7 gün içinde iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilir. Anayasa Mahkemesi bu iptal istemini 15 gün içinde sonuçlandırır.

YARGI KARARIYLA

- Kısıtlama
- Milletvekilliğine engel bir suçtan dolayı kesin hüküm giyerse

↓

Bu iki durumda mahkeme kararının meclis genel kuruluna bildirilip meclis kürsüsünde okunduğu an milletvekilliği düşer.

NOT

Cumhurbaşkanı tarafından bakan veya Cumhurbaşkanı yardımcısı seçilen kişiler mecliste yemin etmesiyle göreve başlar, milletvekilinin istifa etmesine gerek yoktur. Yürütme kanadına geçen cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanların milletvekilliği kendiliğinden düşer.

EMRAH HOCA UYARIYOR!

Milletvekilliğinin son bulmadığı hâller;

- Dokunulmazlığın kaldırılması
- Partiden istifa etmek
- TBMM Başkanı seçilmek
- Eylem ve beyanları ile siyasi partinin kapatılmasına sebep olmak

F. TBMM'NİN GÖREV VE YETKİLERİ

- Kanun yapmak, değiştirmek, kaldırmak
- Para basılmasına karar vermek (Para basan merkez bankasıdır, bozuk para basan ise darphanedir.)
- Bakanları, Cumhurbaşkanını, cumhurbaşkanı yardımcılarını; Yüce Divan'a sevketmek
- İç tüzük yapmak (Yöntemsel bağımsızlık)
- Milletlerarası antlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak
- Genel ve özel af çıkarmak (3/5 nitelikli oy çoğunluğu)
- Olağanüstü hâl kararlarını onaylamak ve süresini uzatmak
- Bütçe ve kesin hesap kanun tekliflerini görüşüp karara bağlamak
- Savaş ilan etmek, yabancı ülkeye asker göndermek
- Erken seçim ilan etmek
- Kalkınma planlarını onaylamak
- Meclis başkanını seçmek
- Anayasa Mahkemesi üyelerinden üçünü seçmek
- RTÜK üyelerini seçmek
- Sayıştay başkan ve üyelerini seçmek
- Kamu başdenetçisini seçmek
- Hakimler ve Savcılar Kurulu üyelerinin yedisini seçmek

G. TBMM'NİN İŞLEMLERİ

TBMM'nin İşlemleri		
Kanunlar	Parlamento Kararları	İçtüzük

a. Kanunların TBMM Tarafından Kabulü

Milletvekili ⇒ TBMM Başkanı ⇒ Komisyon ⇓ TBMM Başkanı ⇐ Genel Kurul Oylama

Karar Yeter Sayısı	Toplantı Yeter Sayısı
Toplantıya katılanların salt çoğunluğu	Meclis üye tamsayısının 1/3'ü (200 milletvekili)

Hiçbir şekilde meclisüye tam sayısının 1/4'ten 1 fazlasından az olamaz.
En az - 151 milletvekili

NOT

- Kanun teklifi için özel bir çoğunluk aranmaz. Bir milletvekili bile kendi adına bireysel kanun teklifinde bulunabilir.

b. Kanunların Yürürlüğe Girmesi

Cumhurbaşkanı Tarafından Yayımlanması: TBMM tarafından kabul edilen kanunlar, **15 gün** içinde Cumhurbaşkanı tarafından Resmî Gazete'de yayımlanır.

Yayımlandığı Gün Yürürlük: Resmî Gazete'de yayımlanan kanunlar, **yayım tarihinde** yürürlüğe girer. Ancak TBMM, kanun metninde yürürlük tarihi için ayrıca özel bir tarih belirleyebilir.

İNDEKS AKADEMİ

Seçim Kanunlarında 1 Yıllık Uygulama Sınırlaması: Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren **1 yıl içinde** yapılacak seçimlerde uygulanmaz.

Veto Durumu ve Yeniden Görüşme Süreci

Cumhurbaşkanının Veto Yetkisi: Cumhurbaşkanı, TBMM tarafından kabul edilen kanunları bir kez daha görüşülmek üzere **15 gün içinde** geri gönderebilir.

Meclisin Aynen Kabulü: Cumhurbaşkanı tarafından veto edilen kanun, **üye tam sayısının salt çoğunluğu** (301) ile TBMM tarafından aynen kabul edilirse, Cumhurbaşkanı bu kanunu Resmî Gazete'de yayımlamak zorundadır.

Değiştirilerek Kabul Edilen Kanun: TBMM, Cumhurbaşkanının veto ettiği kanunu değiştirerek kabul ederse, Cumhurbaşkanı bu yeni metni tekrar veto edebilir.

Tekliflerin Reddedilmesi ve Kadük Olma Durumu

Yeniden Teklif Yasağı: TBMM tarafından reddedilen bir kanun teklifi, 1 yıl geçmeden tekrar teklif edilemez.

Kadük Olma (Hükümsüzlük): Bir yasama döneminde görüşülüp kanunlaşmayan teklifler, yeni yasama dönemine devretmez, hükümsüz (kadük) hâle gelir.

Yargı Yolu Kapalı Olan Tek Kanun Grubu: İnkılap Kanunları

1982 Anayasası'nın Geçici 1. maddesi gereğince, aşağıdaki inkılap kanunları anayasa güvencesine alınmış olup, Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenemez. Bu kanunlar değiştirilemez, iptal edilemez.

Yargı Yolu Kapalı Olan İnkılap Kanunları:

1. Tevhid-i Tedrisat Kanunu
2. Şapka İktisası Hakkında Kanun
3. Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması ile Birtakım Unvanların Kaldırılması Hakkında Kanun
4. Medeni Nikâh Esasını Getiren Kanun
5. Beynelmilel Erkamın Kabulü Hakkında Kanun (Uluslararası rakamlar)
6. Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun
7. Efendi, Bey, Paşa gibi lakap ve unvanların kaldırılmasına dair kanun
8. Bazı kisvelerin (kıyafetlerin) giyilemeyeceğine dair kanun

c. Bütçe Kanunu

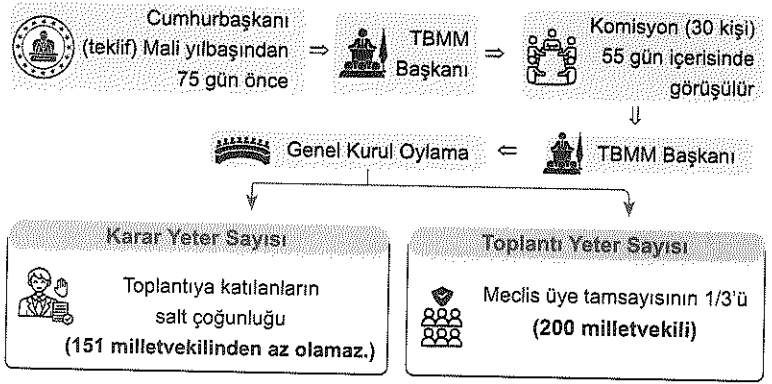

- Bütçe Kanunu Cumhurbaşkanı tarafından veto edilemez.
- Bütçe Kanunu yıllık plan şekli bir kanundur.
- Bütçe Kanunu için yargı yolu açıktır. Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenebilir.
- Bütçe Kanunu süresince yürürlüğe konulamaz ise geçici bütçe kanunu çıkartılır. (2017 Anayasa değişikliği)

d. Kesin Hesap Kanunu

- Belirli bir mali yıla ait bütçe uygulanmasının dönem sonunda TBMM tarafından kontrolü sonucunda kabul edilen ve o bütçe yılında gerçekleşen gelir ve gider tutarını gösteren kanundur.

İNDEKS AKADEMİ

ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ USULÜ

Teklif
Meclis üye tam sayısının 1 / 3 yazılı teklifi **(200)** ⇒

Görüşme
(İvedilikle görüşülmez)
İki defa görüşülür. İlk görüşme ile ikinci görüşme arası **48** saat. (Serinleme soğuma süresi)

⇓

GENEL KURULDA OYLAMA

3 / 5 < Çoğunluk < 2 / 3
(360 - 399)

- **Halk Oylaması** — Mecburi Referandum
- **Geri Gönderme** — Güçleştirici Veto

> 2 / 3
(400 veya daha fazla)

- **Halk Oylaması** — İhtiyari Referandum ⇓ İsterse
- **Onay**
- **Geri Gönderme** — Güçleştirici Veto ⇓ İsterse

- Anayasa değişiklikleri mecliste gizli oylama ile yapılır.
- Cumhurbaşkanı Anayasa değişikliğini hâlk oyuna sunarsa hâlk oyu 60 gün sonraki ilk pazar günü yapılır.
- Anayasa değişikliğinin Cumhurbaşkanı tarafından onaylanma ve hâlk oyuna sunulma yetkisi ilk kez 1982 Anayasası'nda getirilmiştir.
- Türk Anayasa tarihi içerisinde toplam 7 kez anayasa değişikliği referandumu yapılmıştır. (1961, 1982, 1987, 1988, 2007, 2010, 2017)

e. Milletlerarası Antlaşmaların Yürürlüğe Girmesi

Milletlerarası antlaşmaları onaylamak ve yayımlamak Cumhurbaşkanının görevi iken, milletlerarası antlaşmaları onaylanmasını uygun bulmak ise TBMM'nin görevidir. Onaylanmasını uygun bulmayı çıkaracağı kanunla yapar. Fakat;

- Ekonomik, ticari ve teknik ilişkileri düzenleyen
- Süresi **1 yılı** aşmayan
- Devlet maliyesi bakımından yük getirmeyen
- Kişi hâllerine ve Türklerin yabancı memleketteki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla bu milletlerarası antlaşmalar Resmî Gazete'de yayımlanması ile doğrudan yürürlüğe girer. ⇒ Bu milletlerarası antlaşmalar Resmî Gazete'de yayımnlanmasından itibaren **2 ay** içerisinde TBMM'nin bilgisine sunulur.

H. TBMM'NİN KANUNLA YAPTIĞI İŞLEMLER
Para basılmasına varar vermek
Af ilan etmek (af kanunu)
Milletlerarası antlaşmaları uygun bulmak
Bütçe ve kesin hesap işlemleri
Bir il-ilçenin kurulması, kaldırılması ad ve merkezinin değiştirilmesi
Milletvekillerinin ödeneklerinin belirlenmesi
Büyükşehir Belediyesi, üniversite ve mahkemelerin kurulması

NOT

Kural olarak parlemento kararları için yargı yolu kapalıdır. Fakat 3 tane parlemento kararını Anayasa Mahkemesi denetleyebilir.

Dokunulmazlığın kaldırılması	Milletvekilliğinin düşürülmesi	İç tüzük

PARLAMENTO KARARIYLA YAPTIĞI İŞLEMLER
Savaş ilan etmek
Erken seçim ilan etmek
İç tüzük yapmak
Meclis denetim uygulamaları (Meclis araştırması, meclis soruşturması)
Meclisin tatile karar vermesi
Ohâl kararlarını onaylamak ve süresini uzatmak
Dokunulmazlığı kaldırmak
Milletvekilliğini düşürmek
Yabancı ülkeye asker göndermek
Bakan, Cumhurbaşkanı ve cumhurbaşkanı yardımcısını Yüce Divana sevk etmek

- Parlamento kararları meclis başkanı tarafından Resmî Gazete'de yayımlanır. parlamento kararları Cumhurbaşkanına gönderilmez.

H. TBMM'NİN NİTELİKLİ VE BASİT ÇOĞUNLUKLA YAPTIĞI İŞLEMLER

1. TBMM'nin Nitelikli Çoğunlukla Yapması Gereken İşlemler

İşlem	Gerekli Oy Oranı
Genel ve özel af ilanı	3/5 (360 milletvekili)
Cumhurbaşkanı, yardımcıları ve bakanların Yüce Divan'a sevki	2/3 (400 milletvekili)
Anayasa değişikliği	3/5 (360 milletvekili)
TBMM Başkanı seçimi (1. ve 2. tur)	2/3 (400 milletvekili)
Kamu Başdenetçisi seçimi (1. ve 2. tur)	2/3 (400 milletvekili)
Meclis soruşturması açılması	3/5 (360 milletvekili)
Anayasa Mahkemesi üyelerinin seçimi (1. ve 2. tur)	2/3 (400 milletvekili)
Erken seçim kararı alma	3/5 (360 milletvekili)
Devamsızlık nedeniyle milletvekilliğinin düşmesi	Salt çoğunluk (301)

2. TBMM'nin Basit Çoğunlukla (Toplantıya Katılanların Salt Çoğunluğu) Yapması Gereken İşlemler

- Savaş ilan etmek
- Yabancı ülkeye asker göndermek
- Dokunulmazlığı kaldırmak
- Olağanüstü hâl kararlarını onaylamak ve süresini uzatmak
- İç tüzük yapmak
- Üyelikle bağdaşmayan bir görevde ısrar nedeniyle milletvekilliğinin düşürülmesi.
- Kanunları kabul etmek, değiştirmek, kaldırmak

I. TBMM'NİN ÇALIŞMA DÜZENİ

- Yasama dönemi → İki milletvekilliği seçim süresi arasında zaman aralığına bir yasama dönemi denir. 5 yıldır.
- Yasama Yılı → 1 Ekim – 30 Eylül
- Birleşim → Genel Kurulun belirli bir gününde açılan toplantıdır.
- Oturum → Birleşimin ara ile bölünen kısımlarıdır.
- Meclis her yıl ekim ayında kendiliğinden toplanır.
- Meclis bir yasama yılı içerisinde en fazla 3 ay tatil yapar.
- Meclis tatil dışında çalışmalarına 15 gün ara verebilir. (İstediği kadar ara verebilir.)
- Meclis tatilde veya aradayken toplanır ise meclis olağanüstü toplanmış sayılır. TBMM'yi toplantıya çağıracaklar;

Meclisi doğrudan toplantıya çağıracaklar ↓ Cumhurbaşkanı, TBMM Başkanı
Meclisi dolaylı toplantıya çağıracaklar ↓ Meclis üye tam sayısının beşte biri (120 milletvekili)

İNDEKS AKADEMİ

İ. TBMM BAŞKANLIK DİVANI

1. Meclis Başkanı
2. Başkan Vekilleri
3. Katip Üyeler
4. İdari Amirler

NOT

Meclis Başkanlık Divanı siyasi parti gruplarının üye sayısı oranına göre oluşturulur.

Meclis Başkanı

- TBMM tarafından meclis içerisinden gizli oyla seçilir. (Milletvekili olması zorunlu) Meclis başkanı seçimi aday gösterme süresinin bitiminden itibaren 5 gün içinde tamamlanır. Meclis başkanlığı seçimi 4 turlu yapılır.
  - 1. Tur: 2/3 (400)
  - 2. Tur: 2/3 (400)
  - 3. Tur: Meclis üye tam sayısının salt çoğunluğu (301)
  - 4. Tur: 3. turda en çok oy alan 2 aday katılır. Bunlar arasında fazla oy alan TBMM başkanı seçilir. (Basit çoğunluk)

- Meclis Başkanı seçilen kişinin milletvekilliği düşmez, siyasi partiyle ilişiği kesilmez, fakat siyasi faaliyette bulunamaz.
- Oy kullanma hakkı yoktur. Toplantı yeter sayısına dahil karar yeter sayısına dahil değildir. Meclis başkanı kanun teklif edebilir.
- Başkan vekilleri meclis genel kurul toplantısını yürütmediği zaman oy kullanabilir.

- Bir yasama döneminde meclis başkanlığı 2 kez yapılır.
- Birinci başkanın görev süresi 2 yıldır. İkinci başkanın görev süresi yasama dönemi bitene kadardır.
- Aynı yasama döneminde, aynı kişi ikinci kez meclis başkanı seçilebilir.

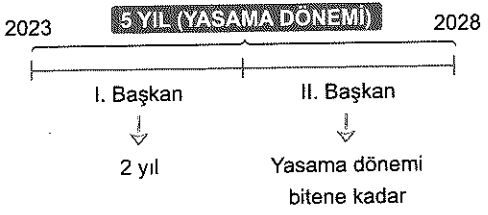

Meclis Başkanının Görev ve Yetkileri

- Meclisi resen veya 1/5 milletvekili istemiyle toplantıya çağırmak
- TBMM komisyonlarını denetlemek
- TBMM'nin idari, mali ve kolluk faaliyetlerini denetlemek
- TBMM toplantılarını yürütmek ve toplantı gündemini hazırlamak
- TBMM'yi meclis dışında temsil etmek

NOT

Meclis başkanının Cumhurbaşkanına vekâlet yetkisi 2017 Anayasa değişikliği ile kaldırılmıştır.

J. SİYASİ PARTİ GRUPLARI

- En az 20 milletvekilinden oluşur. Üye sayıları oranında Meclis Başkanlık Divanına katılırlar.

Yapabilecekleri İşlemler
▶ Genel görüşme ve meclis araştırması isteyebilirler.
▶ Cumhurbaşkanlığı için aday gösterebilirler.
▶ Mecliste kapalı oturum yapılmasını isteyebilirler.
▶ Anayasa Mahkemesi'ne iptal davası açabilirler. (Sadece en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubu)
▶ Bir siyasi partinin kapatılması için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısına talepte bulunabilirler.

Yapamayacakları İşlemler
▶ TBMM başkanlığı için aday gösteremezler.
▶ Yasama dokunulmazlığının kaldırılması ve meclis soruşturması ile ilgili görüşme yapamazlar.
▶ Yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin soru soramaz, görüşme yapamaz, karar alamazlar.
▶ Bakanın, Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı yardımcısının Yüce Divan'a sevk edilmesine ilişkin soru soramaz, görüşme yapamaz, karar alamaz.

K. TBMM'NİN BİLGİ EDİNME VE DENETİM YOLLARI

1. Yazılı Soru

- Bakanlar ve Cumhurbaşkanı yardımcılarına yazılı olarak soru yöneltilmesidir.
- Yazılı soru önergesi milletvekilleri tarafından verilir ve ilgili kişiler tarafından yazılı olarak cevaplandırılır

İNDEKS AKADEMİ

2. Genel Görüşme

- Genel görüşme açılması, Cumhurbaşkanı, siyasi parti grupları veya en az yirmi milletvekili tarafından istenebilir. Genel görüşme açılması, Cumhurbaşkanı, siyasi parti grupları veya en az yirmi milletvekili tarafından istenebilir.

3. Meclis Araştırması

- Belirli bir konuda bilgi edinilmek amacıyla yapılan incelemedir.
- Meclis araştırması açılması, siyasi parti gruplarının veya en az yirmi milletvekilinin vereceği önergeyle istenebilir.
- Genel Kurulca kabul edilmesi hâlinde araştırma komisyonu kurulur.
- Komisyonun çalışma usulleri ve raporları Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ile düzenlenir.

4. Meclis Soruşturması

- (Cezai sorumluluk, bireysel) → (Cumhurbaşkanı Yardımcıları ve Bakanlar hakkında istenir.)

TBMM üye tam sayısının salt çoğunluğunun vereceği önerge isteği (301) → 1 ay içerisinde TBMM'de görüşülür. → TBMM üye tam sayısının 3/5'inin gizli oyu ile soruşturma açılmasının kabulü (360)

↓

Komisyon (15 kişi) (2 ay + 1 ay = 3 ay) → Meclis Başkanlığı Genel Kurulda oylama → TBMM üye tam sayısının 2/3'ünün gizli oyuyla (400)

↓

Yüce Divana sevk (3 ay + 3 ay = 6 ay) → Anayasa Mahkemesi yargılaması 3 ay içinde tamamlanır, bu sürede yargılama tamamlanmaz ise bir defaya mahsus olmak üzere üç aylık ek süre verilir, yargılama bu sürede kesin tamamlanır.

EMRAH HOCA UYARIYOR!

- Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan dolayı mahkum edilen cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanın görevi sona erer.
- Görev süresi biten bakan veya cumhurbaşkanı yardımcısı hakkında da meclis soruşturması açılabilir.

L. TBMM KOMİSYONLARI

1982 Anayasası'nın 87 ve 98. maddeleri ile 5.3.1973 tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü çerçevesinde, TBMM'de çeşitli ihtisas komisyonları görev yapar.

TBMM İçtüzüğüne Göre İhtisas Komisyonları

- Adalet Komisyonu
- Anayasa Komisyonu
- Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu
- Çevre Komisyonu
- Dışişleri Komisyonu
- Dilekçe Komisyonu
- İçişleri Komisyonu
- İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu
- Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) Komisyonu
- Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu
- Millî Savunma Komisyonu
- Plan ve Bütçe Komisyonu
- Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu
- Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu
- Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Hesaplarını İnceleme Komisyonu

İNDEKS AKADEMİ

1982 Anayasası'nda doğrudan adı geçen komisyonlar şunlardır:

- Plan ve Bütçe Komisyonu
- Anayasa Komisyonu
- Adalet Komisyonu

Bu komisyonların adı, anayasa metninde geçmektedir. Diğer komisyonlar içtüzükle düzenlenmiştir.

1. **Aşağıdakilerden hangisi Anayasa'ya göre TBMM'nin görev ve yetkileri arasında yer almaz?**

A) Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak
B) Para basılmasına karar vermek
C) Genel ve özel af ilanına karar vermek
D) Cumhurbaşkanı yardımcısı atamak
E) Milletlerarası antlaşmaları uygun bulmak

2. **1982 Anayasası'na göre, aşağıdakilerden hangisi milletvekilliğinin düşme sebepleri arasında yer almaz?**

A) Milletvekilinin partisinden istifa etmesi
B) Milletvekilinin, partisinin kapatılmasına beyan veya eylemleriyle sebep olması
C) Milletvekilinin, bir ay içinde toplam beş birleşim gününe izinsiz ve özürsüz katılmaması
D) Milletvekilinin bakan olarak atanması
E) Milletvekilinin mahkeme kararıyla kısıtlanması

İNDEKS AKADEMİ

3. **1982 Anayasası'na göre, Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgi edinme ve denetim yolları arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?**

A) Soru
B) Meclis araştırması
C) Genel görüşme
D) Meclis soruşturması
E) Gensoru

4. I. Cumhurbaşkanı
II. TBMM Başkanı
III. Anayasa Mahkemesi Başkanı
IV. TBMM üyelerinin beşte biri
V. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı

Yukarıdakilerden hangileri, Türkiye Büyük Millet Meclisini doğrudan olağanüstü toplantıya çağırma yetkisine sahiptir?

A) Yalnız I
B) I ve II
C) I, II ve IV
D) II, III ve V
E) I, III ve IV

5. I. Cumhurbaşkanlığı için aday gösterme
II. Meclis Başkanlığı için aday gösterme
III. Anayasa Mahkemesine iptal davası açma
IV. Meclis soruşturması ile ilgili görüşme yapma

182 Anayasasına göre siyasi parti grupları yukarıdakilerden hangilerini yapabilir?

A) I ve III
B) II ve IV
C) Yalnız III
D) I, II ve III
E) Yalnız IV

6. **Aşağıdakilerden hangisi 1982 Anayasası'na göre Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplanma usulleri arasında yer almaz?**

A) Yasama yılı başında kendiliğinden toplanma
B) Cumhurbaşkanınca olağanüstü toplantıya çağrılma
C) TBMM Başkanı tarafından olağanüstü toplantıya çağrılma
D) Siyasi parti gruplarının çağrısı üzerine toplanma
E) Üyelerinin beşte birinin talebiyle olağanüstü toplantıya çağrılma

7. **1982 Anayasası'na göre, bütçe kanun teklifi aşağıdakilerden hangisi tarafından hazırlanır?**

A) Maliye Bakanı
B) Bütçe ve Plan Komisyonu
C) Cumhurbaşkanı
D) Milletvekilleri
E) Sayıştay

8. I. Tezkere kararı
II. Milletvekilliğinin düşürülmesi
III. Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması

Yukarıdakilerden hangisi veya hangileri, Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi olan parlamento kararları arasında yer alır?

A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) Yalnız III
D) II ve III
E) I, II ve III

İNDEKS AKADEMİ

9. **1982 Anayasası'na göre milletvekillerine tanınan yasama dokunulmazlığı ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?**

A) Milletvekili, seçimden önce ya da sonra bir suç işlediği iddiasıyla tutuklanamaz.
B) Milletvekilliği sona erdiği an yasama dokunulmazlığı kalkar..
C) Yasama dokunulmazlığı, kişisel bir haktır; milletvekili vazgeçebilir.
D) Suçüstü hâlinde dahi milletvekilinin yakalanabilmesi için TBMM'nin izni gerekmez.
E) Dokunulmazlığın kaldırılmasına TBMM karar verir.

10. **1982 Anayasası'na göre, kanunların yapılma şekliyle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?**

A) Cumhurbaşkanı, yayımlanmasını uygun bulmadığı kanunları TBMM'ye geri gönderebilir.
B) Kanunlar, Meclis Genel Kurulunda aksine bir düzenleme yoksa basit çoğunlukla oylanır.
C) Kanunlar, özel bir yürürlük tarihi belirtilmemişse yayımlandığı gün yürürlüğe girer.
D) Veto edilen bir kanunun TBMM tarafından aynen kabul edilebilmesi için üye tam sayısının beşte üç çoğunluğu gerekir.
E) Cumhurbaşkanının yayımlanmasını uygun bulduğu kanunlar, 15 gün içinde Resmî Gazete'de yayımlanır.

CEVAP ANAHTARI	1. D	2. E	3. E	4. B	5. A
	6. D	7. C	8. D	9. C	10. D

YÜRÜTME YILLARA GÖRE ÇIKMIŞ SORU DAĞILIM ANALİZİ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
	-	-	2	2	1	1	1	-	-	3	-

- Bu ünite ile ilgili ÖSYM sorularına baktığımızda KPSS Ortaöğretim ve Ön Lisans sınavlarında da genelde 1 tane, nadiren 2 tane soru gelmiştir.

YÜRÜTME: CUMHURBAŞKANI (MONİST YAPILANMA)

- 1982 Anayasası yürütme, yetki ve görevini anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanma, yerine getirme görevi cumhurbaşkanına ait olduğu açıkça belirtmiştir.

A. CUMHURBAŞKANI OLABİLME ŞARTLARI

- T.C. vatandaşı olmak
- 40 yaşını doldurmuş olmak
- Yükseköğretim mezunu olmak
- Milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olmak

1982 Anayasası'na göre

- Cumhurbaşkanı halk tarafından 5 yıllığına seçilir. Bir kişi en fazla 2 defa Cumhurbaşkanlığı yapabilir.

Cumhurbaşkanlığı İçin Aday Gösterebilecekler

- Siyasi parti grupları
- En son yapılan genel seçimlerde toplam geçerli oyların tek başına veya birlikte en az %5'ini almış siyasi partiler
- En az yüz bin seçmenin imzası

B. CUMHURBAŞKANLIĞININ SEÇİMİ

- Cumhurbaşkanlığı seçimi iki turlu olup birinci turda hâlkın kullandığı geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.
- Birinci turda salt çoğunluk sağlanamaz ise birinci turu takip eden ikinci pazar günü 2. tur oylama yapılır. 2. tur oylamaya birinci turda en fazla oyu alan iki aday katılır. 2. turda ise oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

İNDEKS AKADEMİ

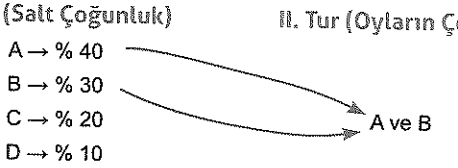

- Şayet ikinci turda tek aday kalırsa seçim referandum şeklinde yapılır.
- Seçimlerin tamamlanamaması durumunda, yeni Cumhurbaşkanı göreve başlayana kadar mevcut Cumhurbaşkanın görevi devam eder.

C. CUMHURBAŞKANININ GÖREV VE YETKİLERİ

- Gerekli gördüğünde yasama yılının ilk günü TBMM'de açılış konuşması yapmak
- TBMM'yi gerektiğinde toplantıya çağırmak
- Kanunları tekrar görüşülmek üzere TBMM'ye göndermek
- Anayasa değişikliklerini gerek gördüğünde hâlkoyuna sunmak
- Kanun, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, içtüzük için hem şekil hem esas yönünden Anayasa Mahkemesi'ne iptal davası açmak, Anayasa değişiklikleri açısından ise şekil yönünden iptal davası açmak
- TBMM seçimlerinin yenilenmesine karar vermek
- Anayasa Mahkemesi üyelerini seçmek
- Danıştay'ın üyelerinin 1/4'ünü seçmek
- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nı ve vekilini seçmek
- Hakimler ve Savcılar Kuruluna üye seçmek
- Bakanları atamak

- Yabancı devletlere temsilci göndermek ve kabul etmek
- Milletlerarası antlaşmaları onaylamak ve yayımlamak
- TSK'nin acil hâllerde kullanılmasına karar vermek
- MGK'yi toplantıya çağırmak
- Sürekli hastalık, sakatlık, kocama gibi sebeplerle belirli kişilerin cezalarını hafifletmek veya kaldırmak
- Devlet Denetleme Kurulu üyelerini seçmek
- YÖK üyelerini atamak (Dekanları; cumhurbaşkanı değil, YÖK atar.)
- Genelkurmay Başkanını atamak
- TRT genel müdürünü atamak
- Yüksek Askerî Şura'ya başkanlık etmek
- TSK'yi yurt savunmasına hazırlamak (Bu görevinden dolayı TBMM'ye karşı sorumludur.)
- Cumhurbaşkanı yardımcılarını seçmek ve atamak
- Yönetmelik çıkartmak
- Yürütmeye ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çıkartmak
- Üst kademe yöneticilerini atamak ve görevlerine son vermek
- Olağanüstü hâl ilan etmek
- Ülkenin iç ve dış siyaseti hakkında TBMM'ye mesaj vermek
- Bütçe Kanununu teklif etmek

EMRAH HOCA UYARIYOR!

2017 Anayasa değişikliği ile Cumhurbaşkanı seçilen kişinin siyasi parti ile ilişkisi devam eder, kesilmez hükmü getirilmiştir. Buna bağlı olarak Cumhurbaşkanı seçilen kişi artık siyaset yapabilecek, siyasi parti ile bağlantısı kesilmeyecektir.

İNDEKS AKADEMİ

D. CUMHURBAŞKANININ CEZAİ SORUMLULUĞU

TBMM üye tam sayısının salt çoğunluğunun vereceği önerge **(301)** → 1 ay içerisinde TBMM'de görüşülür. → TBMM üye tam sayısının 3/5'inin gizli oyu ile soruşturma açılmasının kabulü **(360)**

↓

Komisyon **(15 kişilik)** **2 ay + 1 ay = 3 ay süre** → Meclis Başkanlığına havale

↓

Genel Kurulda oylama

↓

TBMM üye tam sayısının 2/3'ünün gizli oyuyla **(400)** → **Yüce Divana Sevk**

Anayasa Mahkemesi 3 ay içinde davayı sonuçlandırmalıdır. Eğer bu süre yetmez ise ek 3 aylık bir süre verilir. Bu kesin süre olup 6 ay içinde dava sonuçlandırılmalıdır.

EMRAH HOCA UYARIYOR!

- Kendisi hakkında soruşturma açılmış Cumhurbaşkanı erken seçim kararı alamaz.
- Yüce Divan'da seçilmeye engel bir suçtan mahkum edilen Cumhurbaşkanı'nın görevi sona erer.
- Görevi sona eren Cumhurbaşkanı hakkında da bu denetim aracı işletilebilinir.

E. CUMHURBAŞKANLIĞI TEŞKİLATI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI TEŞKİLATI

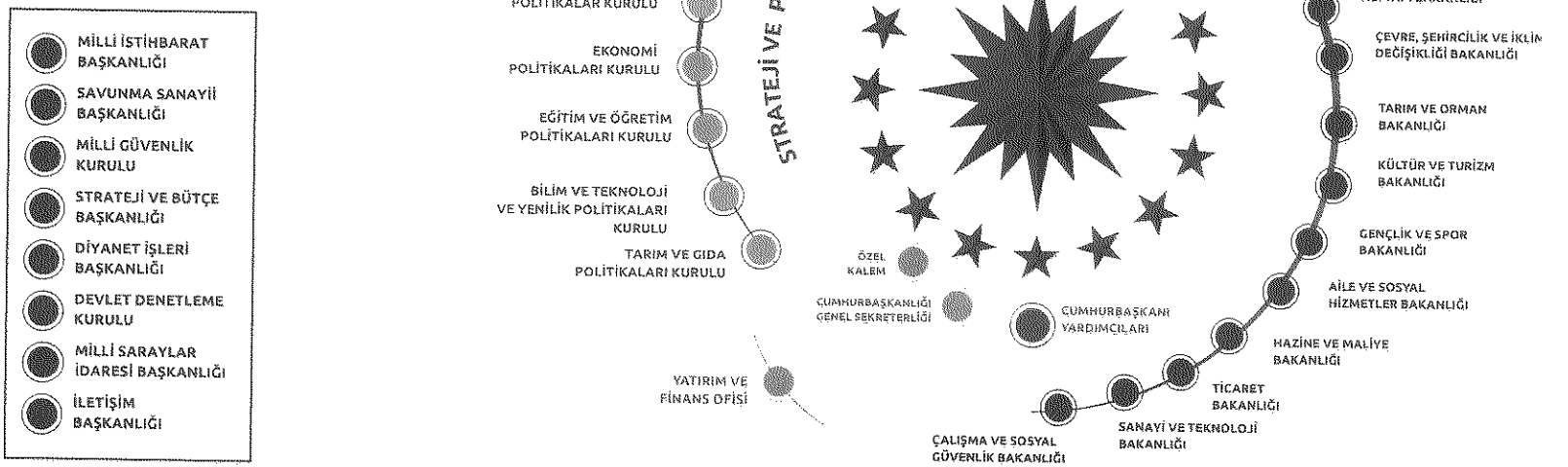

F. DEVLET DENETLEME KURULU

- İdarenin hukuka uygunluğuna düzenli ve verimli çalışmasını sağlamak amacıyla Cumhurbaşkanı'nın isteği üzerine denetleme yapar. Hem üyesini hem başkanını Cumhurbaşkanı seçer.
- İlk kez 1982 Anayasasında düzenlenmiştir.
- DDK soruşturma raporları gizli olup kararları bağlayıcı değildir.
- Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenir. DDK kurumlar hakkında idari soruşturma açabilir. (2017 Anayasa değişikliği)

Denetleyebildiği Organlar	Denetleyemeyeceği Organ
▶ Kamu kurum ve kuruluşları ▶ Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ▶ İşçi ve işveren meslek kuruluşları ▶ Kamuya yararlı dernek ve vakıflar ▶ TSK (2017 Anaysa değişikliği)	▶ Yargı organları

G. MİLLİ GÜVENLİK KURULU (MGK)

- 1961 Anayasası ile anayasal bir kuruluş hâline getirilmiştir. Devletin güvenliği ve uygulanacak siyasetin tayini için 2 ayda bir toplanır.

Cumhurbaşkanı başkanlığında,	
▶ Cumhurbaşkanı yardımcıları ▶ Adalet Bakanı ▶ İçişleri Bakanı ▶ Dışişleri Bakanı ▶ Milli Savunma Bakanı	▶ Genelkurmay Başkanı ▶ Kuvvet Komutanlıkları (Hava, kara, deniz komutanlıkları)

İNDEKS AKADEMİ

- Jandarma Genel Komutanı 2017 Anayasa Değişikliği ile MGK'nın doğal üyeleri arasından çıkartılmıştır.
- MGK Genel Sekreteri MGK toplantılarına katılır, fakat doğal üyesi değildir.
- Milli Güvenlik Kurulunun gündemi cumhurbaşkanı yardımcıları ve Genelkurmay Başkanının önerileri dikkate alınarak cumhurbaşkanı tarafından düzenlenir.
- Cumhurbaşkanı'nın katılmadığı durumlarda MGK, cumhurbaşkanı yardımcısının başkanlığında toplanır.
- MGK Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile düzenlenir.
- Milli Güvenlik Kurulunun kararları bağlayıcı değildir, tavsiye niteliğindedir.

H. CUMHURBAŞKANINA VEKÂLET, BAKANLAR VE CUMHURBAŞKANI YARDIMCILARI

- Cumhurbaşkanı göreve başladıktan sonra milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasında bir veya birden fazla Cumhurbaşkanı yardımcısı atayabilir.
- Cumhurbaşkanı göreve başladıktan sonra milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasından bakanları seçer ve atar.
- Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, teşkilat ve yapısı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile düzenlenir.
- Hastalık, ölüm, çekilme ve yurt dışına çıkma durumlarında Cumhurbaşkanlığı makamına Cumhurbaşkanı yardımcılarından biri vekalet eder.
- TBMM üyeleri, Cumhurbaşkanı yardımcısı olarak atanırsa meclis üyelikleri sona erer.

NOT

Hastalık yurt dışına çıkma durumunda Cumhurbaşkanının kendi görevlendirdiği yardımcısı ona vekâlet eder. Ölüm ve çekilme durumunda en yaşlı cumhurbaşkanı yardımcısı koltuğa vekâlet eder.

I. CUMHURBAŞKANLIĞI MAKAMININ BOŞALMASI

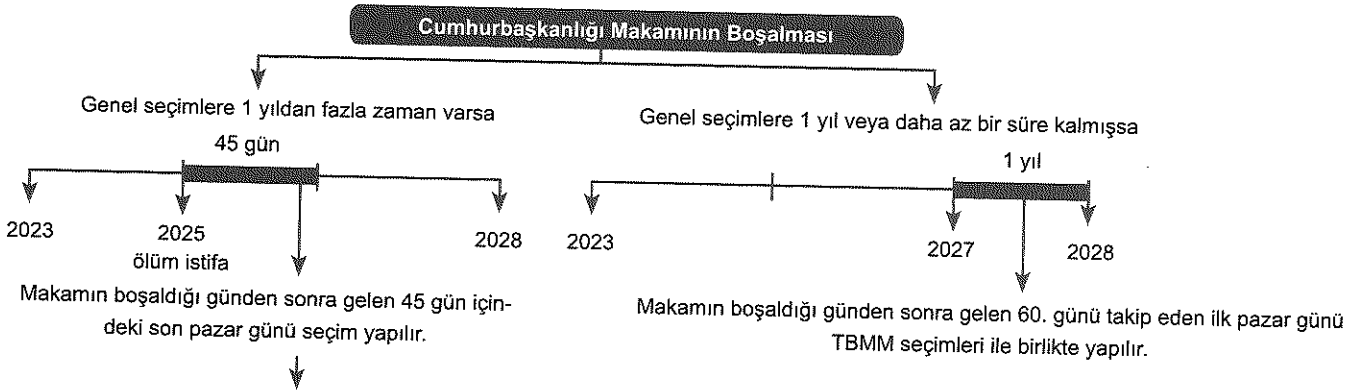

İ. BAŞKOMUTANLIK VE GENELKURMAY BAŞKANLIĞI

- Milli güvenliğin sağlanmasında ve silahlı kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasında TBMM'ye karşı Cumhurbaşkanı sorumludur. Başkomutanlık TBMM'nin manevi varlığına aittir. TBMM'nin manevi varlığı adına başkomutanlık yetkisi Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur.
- Genelkurmay başkanı Cumhurbaşkanı'nca atanır, görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.
- Genelkurmay başkanı görev ve yetkilerinden dolayı Milli Savunma Bakanına karşı sorumludur.
- Genelkurmay Başkanlığı ve kuvvet komutanlıkları Milli Savunma Bakanlığına bağlanmıştır.
- Savaşta başkomutanlık görevini Cumhurbaşkanlığı namına Genelkurmay Başkanı yerine getirir.

NOT

Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı İçişleri Bakanlığına bağlıdır.

1. CUMHURBAŞKANI KARARNAMELERİ

1. Olağan Dönem Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri	2. Olağanüstü Hâl Yönetimindeki Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri
▶ Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çıkartabilir. ▶ **Sosyal ve ekonomik haklar konu olabilir.** (Kişi hak ve ödevleri ile siyasi hak ve ödevleri konu olamaz.) ▶ Resmî Gazete'de yayımlanmak zorundadır. Aksine bir tarih belirtilmediği sürece yayımlandığı gün yürürlüğe girer. ▶ TBMM'nin onayına sunulmasına gerek yoktur. ▶ Anayasa **yargı yolu açıktır**. Anayasa Mahkemesi denetleyebilir. ▶ Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çıkarılamaz, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması hâlinde kanun hükümleri uygulanır. ▶ TBMM'nin aynı konuda kanun çıkarması durumunda Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi **hükümsüz hâle gelir.**	▶ Kişi hak ve ödevleri, sosyal, siyasi hak ve ödevleri konu olabilir. **(Sert çekirdek haklara dokunulamaz.)** ▶ Resmî Gazete'de yayımlanır. Yayımlandığı an yürürlüğe girer. ▶ TBMM onayına sunulur. (TBMM 3 ay içerisinde görüşür ve karara bağlar. Savaş ve mücbir sebeplerde toplanamazsa 3 aylık süre aranmaz.) ▶ TBMM onayına sunulmayan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kendiliğinden yürürlükten kalkar. ▶ **Anayasa yargı yolu kapalıdır.**

K. OLAĞANÜSTÜ HÂLLER

- Savaş, savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi
- Seferberlik
- Ayaklanma, vatan veya cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli kalkışma
- Ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması
- Anayasal düzeni ve temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması
- Kamu düzeninin ciddi bir şekilde bozulması
- Tabii afet, salgın hastalık ve ağır ekonomik bunalım.

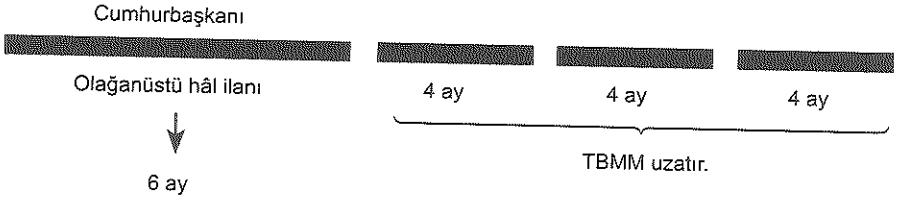

- Olağanüstü hâl yurdun tamamında veya bir bölgesinde, süresi altı ayı geçmemek üzere Cumhurbaşkanı tarafından ilan edilir. Olağanüstü hâl ilan kararı, verildiği gün Resmî Gazete'de yayımlanır ve aynı gün TBMM'nin onayına sunulur.
- TBMM tatilde ise derhâl toplantıya çağrılır; meclis gerekli gördüğü taktirde olağanüstü hâli uzatabilir, kısaltabilir veya kaldırabilir.
- Cumhurbaşkanının talebi ile TBMM her defasında dört ayı geçmemek üzere süreyi uzatabilir. Savaş zamanında bu dört aylık süre aranmaz.
- Temel hak ve hürriyetleri kısmen veya tamamen durdurulması mümkündür. Vatandaşlara birtakım ek mali yükümlülükler getirilebilir. Olağanüstü hâl durumunda özel mülkiyetteki taşınır mallara el konulabilir. (İstimval)
- 2017 Anayasa değişikliğine göre sıkıyönetim olağanüstü hâl ve sebepler arasından çıkartılmıştır.

L. YÜKSEK ASKERÎ ŞÛRA

Cumhurbaşkanlığı başkanlığı yılda 1 kez toplanır. Anayasal bir kuruluş değildir.

Üyeleri;

- Cumhurbaşkanı başkanlığında;
  - Cumhurbaşkanı yardımcısı
  - Adalet Bakanı
  - İçişleri Bakanı
  - Dışişleri Bakanı
  - Hazine ve Maliye Bakanı
  - Milli Eğitim Bakanı
  - Milli Savunma Bakanı
  - Genelkurmay Başkanı
  - Kuvvet Komutanlıkları
- YAŞ'ın gündemi Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Genelkurmay Başkanının önerileri üzerine Cumhurbaşkanı tarafından belirlenir.
- Şûra'nın genel sekreterliğini Milli Savunma Bakanı yürütür.
- Toplantı ve alınan kararlar gizlidir.
- YAŞ'ın terfi işlemleri ile kadrosuzluk sebebi ile emekliliğe ayrılma hariç her türlü ilişik kesme kararlarına karşı yargı yolu açıktır. (2010 Anayasa değişikliği)

İNDEKS AKADEMİ

NOT ALINIZ!

1. **1982 Anayasası'na göre Cumhurbaşkanının görev ve yetkileri arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?**

A) Millî güvenlik politikalarını belirlemek ve uygulanmasını sağlamak
B) Kalkınma planlarını onaylamak
C) Kanunları yayımlamak veya tekrar görüşülmek üzere Meclise geri göndermek
D) Üst kademe kamu yöneticilerini atamak ve görevlerine son vermek
E) Anayasa değişikliklerine ilişkin halkoylaması yapılmasına karar vermek

2. **1982 Anayasası'na göre Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanları hangi usulle görevden alabilir?**

A) TBMM'nin onayı ile
B) Anayasa Mahkemesinin kararı ile
C) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının önerisi ile
D) Resmî Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı kararı ile
E) Resmî Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile

3. **Aşağıdakilerden hangisi Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle düzenlenemez?**

A) MGK Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve yapısı
B) Devlet Denetleme Kurulunun yapısı
C) Temel hak ve ödevler alanındaki bir düzenleme
D) Bakanlıkların kurulması ve kaldırılması
E) Kamu tüzel kişiliklerin kurulması, kaldırılması

İNDEKS AKADEMİ

4. **Cumhurbaşkanlığı seçimi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?**

A) Cumhurbaşkanlığı seçimi en fazla iki turlu oylama ile yapılır.
B) Birinci turda en çok oyu alan aday Cumhurbaşkanı seçilir.
C) Adaylardan hiçbiri birinci turda yeterli oy alamazsa, ikinci oylama takip eden ikinci pazar günü yapılır.
D) İkinci turda, birinci turda en çok oyu alan iki aday yarışır ve daha fazla oy alan aday Cumhurbaşkanı seçilir.
E) İkinci tur öncesinde tek aday kalırsa, seçim halk oylamasına (referanduma) dönüşür.

5. **1982 Anayasası'na göre olağanüstü hâl aşağıdaki durumlardan hangisinde ilan edilebilir?**

A) Meclis çoğunluğunun güvenoyunu kaybetmesi
B) Cumhurbaşkanının ölmesi
C) Ekonomik bunalımın baş göstermesi
D) Anayasa Mahkemesinin iptal kararı vermesi
E) Şiddet olayları sonucu kamu düzenini ciddi şekilde bozması

6. **1982 Anayasası'na göre, Cumhurbaşkanlığı kararıyla ilan edilen olağanüstü hâlin süresi ve TBMM'nin uzatma yetkisiyle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?**

A) Olağanüstü hâl Cumhurbaşkanı tarafından ilan edilir.
B) OHAL kararı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girer.
C) OHAL süresi her defasında altı ayı geçmemek üzere uzatılabilir.
D) TBMM, OHAL süresini her defasında dört ayı geçmemek üzere uzatabilir.
E) OHAL süresi TBMM tarafından uzatılmazsa sona erer.

7. I. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak
II. Yükseköğrenim yapmış olmak
III. Kırk yaşını doldurmuş olmak
IV. TBMM üyesi olmak
V. Milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olmak

Yukarıdakilerden hangileri, 1982 Anayasası'na göre Cumhurbaşkanlığına aday olabilmek için aranan şartlardandır?

A) I, II ve III B) I, III ve IV C) I, II, III ve V
D) II, IV ve V E) I, II, III, IV ve V

8. I. Sayıştay
II. Yüksek Seçim Kurulu
III. Devlet Denetleme Kurulu
IV. Uyuşmazlık Mahkemesi

Yukarıdakilerden hangilerinin üyelerinin atanmasında Cumhurbaşkanının yetkisi yoktur?

A) Yalnız III B) I ve II C) I ve III D) I ve IV E) I, II ve IV

9. **Genelkurmay Başkanı aşağıdakilerden hangisine karşı sorumludur?**

A) Türkiye Büyük Millet Meclisine B) Bakanlar Kuruluna
C) Cumhurbaşkanına D) Başbakana
E) Millî Savunma Bakanına

10. **Devlet Denetleme Kurulu aşağıdakilerden hangisini denetleyemez?**

A) Danıştay
B) Türkiye Kızılay Derneği
C) Milli Eğitim Bakanlığı
D) Emniyet Genel Müdürlüğü
E) Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü

11. I. Olağanüstü hâl ilan etmek
II. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar vermek
III. Millî Güvenlik Kurulu'nu toplantıya çağırmak
IV. Acil durumlarda Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar vermek

1982 Anayasası'na göre, hakkında Yüce Divan'da ceza davası açılan bir Cumhurbaşkanı, yukarıda verilen anayasal yetkilerden hangilerini kullanamaz?

A) Yalnız II B) Yalnız III C) I ve IV D) II ve III E) I, II ve IV

CEVAP ANAHTARI	1. B	2. D	3. C	4. B	5. E	6. C
	7. C	8. E	9. E	10. A	11. A	

İNDEKS AKADEMİ

YARGI YILLARA GÖRE ÇIKMIŞ SORU DAĞILIM ANALİZİ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
	2	2	-	-	2	2	2	1	1	-	1

► Bu ünite ile ilgili ÖSYM sorularına baktığımızda KPSS Ortaöğretim ve Ön Lisans sınavlarında da genelde 1 tane, nadiren 2 tane soru gelmiştir.

YARGI

► Yargı bağımsız ve tarafsız mahkemeler eliyle kullanılır. 1921 Anayasası hariç tüm anayasalar yargıdan bahsetmiştir.

A. YARGININ BAĞIMSIZLIĞI	B. HAKİMLİK VE SAVCILIK TEMİNATI
► Hiçbir organ ve makam yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili hakim ve mahkemelere emir ve talimat veremez. ► Görülmekte olan bir dava hakkında mecliste yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz, karar alınamaz. ► Yasama, yürütme ve idare mahkeme kararlarına uymak zorundadır. Mahkeme kararlarını değiştiremez, uygulanmasını geciktiremez.	► Kendileri istemedikçe 65 yaşından önce emekliye sevk edilemezler. ► Hakim ve savcılar azledilemez. (İhraç etme) ► Bir mahkeme ve kadronun kaldırılması sebebiyle özlük, ödenek ve aylık haklarından mahrum bırakılamazlar.

NOT

- ► Hakim ve savcıların coğrafi teminatları yoktur.
- ► Duruşmalar herkese açık ve alenidir. (İstisna çocuk mahkemeleri)
- ► Bütün mahkeme kararları gerekçelidir.
- ► Mahkemelerin kuruluşu ve işleyişi kanunla düzenlenir.
- ► İdari kuruluşlar mahkemenin vermiş olduğu kararları 30 gün içinde yerine getirmek zorundadır.

C. TÜRK HUKUKUNDA YARGI YOLLARI

Anayasa Yargısı
- Anayasa Mahkemesi

Adli Yargı
- Yargıtay **(En üst derece, temyiz mahkemesi)**
- Bölge Adliye Mahkemesi **(İstinaf) (Üst Derece Mahkemeleri)**
- **İlk Derece Mahkemeleri**
  - **Hukuk Mahkemeleri**
    - **Genel Hukuk Mahkemeleri**
      - Sulh Hukuk Mahkemeleri
      - Asliye Hukuk Mahkemeleri
    - **Özel Hukuk Mahkemeleri**
      - İş Mahkemeleri
      - Aile Mahkemeleri
      - Tüketici Mahkemeleri
      - Ticaret Mahkemeleri
      - Kadastro Mahkemeleri
  - **Ceza Mahkemeleri**
    - **Genel Ceza Mahkemeleri**
      - Asliye Ceza Mahkemeleri
      - Ağır Ceza Mahkemeleri
    - **Özel Ceza Mahkemeleri**
      - Çocuk Mahkemeleri
      - Trafik Mahkemeleri

Uyuşmazlık Yargısı
- Uyuşmazlık Mahkemesi

İdari Yargı
- Danıştay (Temyiz) **(En üst derece, temyiz mahkemesi)**
- Bölge İdare Mahkemesi (İstinaf) **(Üst Derece Mahkemeleri)**
- **İlk Derece Mahkemeleri**
  - Vergi Mahkemesi
  - İdare Mahkemesi

NOT 2017 Anayasa değişikliğine göre Askeri Yargıtay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi kaldırılmıştır. Askeri yargıda sadece disiplin mahkemeleri varlığını sürdürmektedir. Yine 2017 Anayasa değişikliğine göre sadece savaş zamanında asker kişileri yargılamak adına askerî mahkemeler kurulabilir.

Yüksek Mahkemeler

- Anayasa Mahkemesi
- Yargıtay
- Danıştay
- Uyuşmazlık Mahkemesidir.

Sayıştay, Hakimler ve Savcılar Kurulu ve Yüksek Seçim Kurulu yüksek mahkeme değildir.

NOT

Kendi yargı alanında sadece ilk ve son derece mahkemesi olarak çalışan yargı organları Anayasa Mahkemesi ve Uyuşmazlık Mahkemesidir.

D. KANUN YOLU VE TAHKİM

Kanun Yolu

- Hakim ve mahkeme tarafından verilmiş olan kararlara karşı temyiz ve itiraz gibi kanun tarafından tanınmış haklara kanun yolu denir.
- Kanun yoluna başvurulması kararın kesinleşmesini engeller.
- Olağan Kanun Yolları: Kararın kesinleşmesini engelleyen kanun yollarıdır. (Temyiz, itiraz ve istinaftır.)
- Olağanüstü Kanun Yolları: Kararın kesinleşmesinden sonra gidilen kanun yollarıdır. (Yargılamanın iadesi, kanun yararına bozma ve Cumhuriyet Başsavcısının itirazı)

Tahkim

- Kanunun izin verdiği hâllerde uyuşmazlığa düşen tarafların aralarında anlaşarak söz konusu uyuşmazlığının çözümünü mahkeme yerine hakem adı verilen özel kişilere bırakmaları ve uyuşmazlığın hakemler tarafından kesin ve bağlayıcı bir şekilde çözülmesidir.
- Tahkime gidilebilmesi için uyuşmazlığın çözümü tahkime elverişli olması gerekir, aynı zamanda tarafların uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi konusunda anlaşmış olması gerekir.
- Tahkim sonucunda hakemlerin vermiş olduğu kararlar kesindir.

Toplu iş sözleşmesi yapılması konusunda işçi ve iş veren arasında çıkan uyuşmazlıklarda zorunlu tahkim usulu getirilmiştir. Bunun için Yüksek Hakemler Kurulu oluşturulmuştur. Yine tüketicinin korunmasına ilişkin kanunda da zorunlu tahkim şartı getirilmiş olup tüketici hakem heyetine başvurulmalıdır.

E. ANAYASA MAHKEMESİ

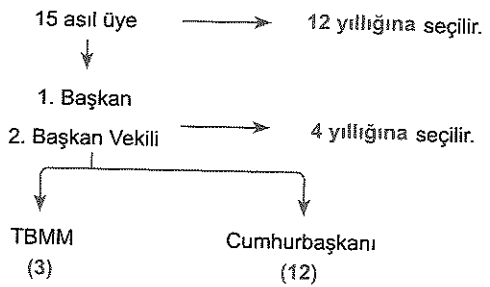

İNDEKS AKADEMİ

NOT

Anayasa Mahkemesi üyelerinin görev süresi bittikten sonra, tekrar Anayasa Mahkemesi üyeliği yapamazlar. Başkan ve başkan vekilleri ise görev süresi bittikten sonra tekrar seçilebilirler.

Anayasa Mahkemesinin Yapısı

Anayasa Mahkemesinin Yapısı	
Bölümler (2 Bölüm)	**Genel Kurul**
Başkan Vekilleri + 4 üye ⇩ [Bireysel Başvuru] ⇩ Bireysel başvuru 2010'da geldi. ⇩ İç hukuk yolları tükenince başvurulur.	Anayasa Mahkemesi Başkanı + 10 üye ⇩ ▶ Siyasi partilerin kapatılma davaları ▶ İptal davalarına bakmak ▶ Yüce Divana ilişkin yargılama yapmak

NOT

Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkı, temel hak ve hürriyetlerin ihlali konusunda yapılır. İç hukuk yollarının tüketilmesi gerekir. Bireysel başvurunun diğer bir ismi de anayasa şikâyetidir.

EMRAH HOCA UYARIYOR!

Bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalinin öğrenildiği tarihten itibaren 30 gün içinde yapılması gerekir.

F. NORM DENETİMİ

NORM DENETİMİ

Soyut Norm Denetimi (İptal Davası)

1. Anayasa Değişikliği

- **Şekli açıdan** → Cumhurbaşkanı, 1/5 milletvekili → **10 gün**

2. Kanunlar

- **Şekli açıdan** → Cumhurbaşkanı, 1/5 milletvekili → **10 gün**
- **Esas açısından** → Cumhurbaşkanı, 1/5 milletvekili, en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubu → **60 gün**

3. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi

- **Şekli ve esas açısından** → Cumhurbaşkanı, 1/5 milletvekili, en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubu → **60 gün**

4. İç tüzük

- **Şekli ve esas açısından** → Cumhurbaşkanı, 1/5 milletvekili, en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubu dava açar → **60 gün**

Somut Norm Denetimi (İtiraz, Defi yolu)

- Somut norm denetimine sadece **kanunlar** ve **Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri** konu olabilir.
- Bu denetimde sadece esas yönden normlar denetlenir, şekli denetim yoktur.
- Davaya bakan mahkeme olmalı
- Bakılmakta olan o davada uygulanmakta olan bir norm olacak
- Hakim kendiliğinden veya taraflardan birinin iddiası üzerine Anayasa Mahkemesi'ne başvurur.
- Anayasa Mahkemesi davayı **5 ay** içerisinde sonuçlandırır.

NOT

Anayasa Mahkemesi bir davayı esastan görüp reddetmişse, yeniden inceleme başvurusu **10 yıl** geçmedikçe yapılamaz.

H. YÜCE DİVAN SIFATIYLA YARGILANABİLECEKLER

- Cumhurbaşkanı
- Cumhurbaşkanı yardımcıları
- Bakanlar
- Yüksek Yargı Mensupları
- Sayıştay Başkan ve Üyeleri
- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı ve Vekili
- HSK Üyeleri
- Meclis Başkanı
- Genelkurmay Başkanı
- Hava Kuvvet Komutanı
- Deniz Kuvvet Komutanı
- Kara Kuvvet Komutanı

NOT

2017 Anayasa değişikliği ile Jandarma Genel Komutanlığı Yüce Divan sıfatı ile yargılanacaklar arasından çıkarılmıştır.

Anayasa Mahkemesi adalet bakanı müsteşarını HSK'nın doğal üyesi olduğu için Yüce Divan sıfatıyla yargılar. Yüce Divan yargılamaları duruşmalı olarak yapılır.

I. ANAYASA MAHKEMESİNİN KARARLARININ ÖZELLİKLERİ

- Anayasa Mahkemesi kararları herkesi bağlar.
- Anayasa Mahkemesi kararları geçmişe yürümez.
- Anayasa Mahkemesi kararlarının hepsi gerekçelidir.
- Anayasa Mahkemesi kararları kesindir. (Tek istisnası Yüce Divan sıfatıyla vermiş olduğu yargılamalara itiraz edilebilinir. 2010 Anayasa değişikliği)
- Anayasa Mahkemesinin bütün kararları Resmî Gazete'de yayımlanır.
- Anayasa Mahkemesi iptal kararlarının yürürlüğe girişini 1 yılı geçmemek şartıyla erteleyebilir.

İNDEKS AKADEMİ

Anayasa Mahkemesinin Denetimine Tabii Olan Normlar

- Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
- TBMM içtüzüğü
- Anayasa değişiklikleri, kanunlar
- Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin meclis kararları
- Milletvekilliğinin düşürülmesine ilişkin meclis kurarlar.

Anayasa Mahkemesinin Denetimine Tabii Olmayan Normlar

- Milletlerarası antlaşmalar
- İnkılap Kanunları
- Olağanüstü dönemde çıkan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri
- Parlamento kararları

NOT Kural olarak parlamento kararları için yargı yolu kapalıdır. Fakat üç tane istisnası vardır. İç tüzük, dokunulmazlığın kaldırılmasına ilişkin meclis kararı, milletvekilliğinin düşürülmesine ilişkin meclis kararı

İ. YARGITAY

- Kanunda gösterilen belirli davalara ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.
- Adli yargı merciilerince verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir.
- Yargıtay üyeleri **Hakimler ve Savcılar Kurulu** tarafından seçilir.
- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve vekilini ise **Cumhurbaşkanı seçer.**
- Yargıtay üyeleri 12 yıllığına seçilir. Bir kez üye seçilen kişi ikinci defa üye seçilemez. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve vekili ise 4 **yıllığına** seçilir. Görev süresi biten Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve vekili tekrar seçilebilir.
- Yargıtay başkanı kendi üyeleri arasından Yargıtay genel kurulunca üye tam sayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla 4 **yıllığına** seçilir. Görev süresi bitenler tekrar seçilebilir.

J. DANIŞTAY

- İdari mahkemelerce verilen ve kanunda başka bir idari yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin inceleme merciidir.
- Danıştayın 3/4'ünü **Hakimler ve Savcılar Kurulu** seçerken 1/4'ünü **Cumhurbaşkanı** seçer.
- Danıştay üyeleri 12 yıllığına seçilir. Seçilen üye ikinci defa üye seçilemez.
- Danıştay Başkanı kendi üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca üye tam sayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla 4 **yıllığına** seçilir. Görev süresi bitenler tekrar seçilebilir.

İNDEKS AKADEMİ

K. UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ

- Adli, idari yargı merciileri arasında çıkan görev ve hüküm uyuşmazlığını kesin olarak çözmeye yetkili mahkemedir.
- 12 üye (6 asıl, 6 yedek) ve bir tane başkandan oluşur. 3 asil, 3 yedek Yargıtay tarafından, 3 asil, 3 yedek Danıştay tarafından seçilir.
- **Uyuşmazlık Mahkemesi başkanını ise Anayasa Mahkemesi kendi üyeleri arasından seçer.**
- Başkan, başkan vekilleri ve üyeleri 4 yıllığına seçilir.

L. SAYIŞTAY

- Genel ve katma bütçeli idarelerin bütün gelir ve giderleri ile mallarını TBMM adına denetler.
- Sayıştay Başkan ve üyelerini **TBMM** seçer.
- Kararları kesindir, yargı yolu kapalıdır. Fakat Sayıştay'ın kesin hükümlerine karşı ilgililer yazılı bildirimden itibaren 15 gün içinde bir kereye mahsus olmak üzere karar düzeltme yoluna gidilebilir. Bu kararlara karşı idari yargı yoluna başvurulamaz.
- Vergi ve benzeri mali yükümlülüklerde Danıştay ve Sayıştay uyuşmazsa Danıştay'ın kararı esastır.
- Sayıştay aslında bir yargı merci değildir. Ancak gördüğü hizmetin niteliği ve çalışma usulünün yargısal usule yakınlığı nedeniyle yargı bölümü içerisinde düzenlenmiştir.
- Yüksek mahkeme değildir.

M. HAKİMLER VE SAVCILAR KURULU

- Adli ve idari hakim ve savcıların atama, terfi, görevden alma, kadro verme ve görevden alma gibi mesleki kararları almaya yetkili kuruldur.

13 asıl üye ve iki daireden oluşur.	
TBMM (7)	Cumhurbaşkanı (4)

- Başkanı: Adalet Bakanı
- Doğal üye: Adalet Bakanı müsteşarıdır.
- HSK üyeleri 4 yıllığına seçilirler. Görev süresi biten üyeler tekrar seçilebilirler.
- Kurulun yönetimi ve temsili başkana ait olup kurul başkanı dairelerin çalışmalarına katılamaz.
- HSK'nin meslekten çıkarma kararı hariç, diğer kararlarına karşı yargı yolu kapalıdır. (2010 Anayasa değişikliği)
- Hakim ve savcılar adli yönden bağımsızdır. Fakat idari yönden Adalet Bakanlığına bağlıdır.
- Hakim ve savcıların denetimi adalet müfettişleri ve iç denetçiler eliyle gerçekleştirilir.

N. YARGI YOLUNA KAPALI İŞLEMLER

- Milletlerarası antlaşmalar
- Ohâl Cumhurbaşkanlığı kararnameleri
- Sayıştay kararları
- Yüksek Seçim Kurulu kararları
- Yüksek Hakem Kurulu kararları
- İnkılap Kanunları

NOT

Cumhurbaşkanının yapmış olduğu işlemlere karşı yargı yolu açılmıştır. (2017 Anayasa değişikliği)

İNDEKS AKADEMİ

1. **Anayasa Mahkemesi aşağıdakilerden hangisini denetleyemez?**

A) Kanunlar
B) Anayasa değişiklikleri
C) Cumhurbaşkanlığı kararnameleri
D) Olağanüstü hâl Cumhurbaşkanlığı kararnameleri
E) Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzüğü

2. **1982 Anayasası'na göre Danıştay'ın temel görevi aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Kanunların iptaline karar vermek
B) Yargıtay kararlarına itirazları incelemek
C) İdari yargı alanında en üst dereceli mahkeme olarak görev yapmak
D) Anayasa değişikliklerini incelemek
E) Cumhurbaşkanlığı kararnamelerini doğrudan iptal etmek

3. **1982 Anayasası'na göre aşağıdakilerden hangisi Anayasa Mahkemesi'nin görevlerinden biri değildir?**

A) Siyasi partilerin kapatılması davalarına bakmak
B) Yüce Divan sıfatıyla yargılama yapmak
C) TBMM tarafından kabul edilen kanunları şekil ve esas bakımından denetlemek
D) Anayasa değişikliklerini iptal etmek
E) Ceza Mahkemesi kararlarının itirazını incelemek

İNDEKS AKADEMİ

4. **1982 Anayasası'na göre, Anayasa Mahkemesi üyelerinin görev süresi ile ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?**

A) Üyeler dört yıllık bir süre için seçilir ve yeniden seçilebilir.
B) Üyeler altı yıllık bir süre için seçilir, bir defa daha seçilebilir.
C) Üyeler on iki yıl görev yapar ve yeniden seçilemez.
D) Üyelik süresi on beş yıldır ve bir kez daha seçilme hakkı vardır.
E) Üyelik süresi seçimle değil, yaş haddine göre belirlenir.

5. **Anayasa Mahkemesi aşağıdaki hangi işlemi sadece şekil bakımından denetler?**

A) Cumhurbaşkanlığı kararnameleri
B) TBMM içtüzüğü
C) Olağanüstü hâl kararnameleri
D) Kanunlar
E) Anayasa değişiklikleri

6. **Anayasa Mahkemesi, aşağıdakilerden hangisine Yüce Divan sıfatıyla yargılamaz?**

A) Milletvekilleri
B) Cumhurbaşkanı
C) TBMM Başkanı
D) Adalet Bakanı
E) Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyeleri

7. **1982 Anayasası'na göre, aşağıdakilerden hangisi Yargıtay'ın görevleri arasında yer alır?**

A) İdari davalarda son sözü söylemek
B) Anayasa Mahkemesi kararlarına itirazları incelemek
C) Adli yargı kararlarına karşı temyiz incelemesi yapmak
D) Bakanlıkların düzenleyici işlemlerini denetlemek
E) Cumhurbaşkanı kararlarını iptal etmek

8. **Aşağıdaki mahkemelerden hangisi idari yargı düzeninde yer alır?**

A) Asliye Ceza Mahkemesi
B) Aile Mahkemesi
C) Sulh Hukuk Mahkemesi
D) Vergi Mahkemesi
E) Ağır Ceza Mahkemesi

9. **Aşağıdakilerden hangisi adlî yargı içinde yer alan mahkemelerden biri değildir?**

A) Asliye Ceza Mahkemesi
B) Sulh Hukuk Mahkemesi
C) Aile Mahkemesi
D) İdare Mahkemesi
E) Ağır Ceza Mahkemesi

10. I. Yüksek Askerî Şûra'nın disiplinsizlik nedeniyle Silahlı Kuvvetlerden ayırma kararı
II. Olağanüstü hâl döneminde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri
III. Hâkimler ve Savcılar Kurulunun bütün kararları
IV. Yüksek Seçim Kurulunun bütün kararları

Yukarıdakilerden hangileri yargı yoluna kapalı işlemler arasında yer almaz?

A) Yalnız III B) I ve III C) II ve IV D) III ve IV E) I, III ve IV

11. **1982 Anayasası'na göre, aşağıdakilerden hangisi hakkında Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunulamaz?**

A) Kişinin haberleşme hürriyetinin ihlali
B) Mülkiyet hakkına yapılan müdahale
C) Adil yargılanma hakkının ihlali
D) Vergi oranlarının yüksek belirlenmesi
E) Özel hayatın gizliliğine yönelik devlet müdahalesi

CEVAP ANAHTARI	1. D	2. C	3. E	4. C	5. E	6. A
	7. C	8. D	9. D	10. B	11. D	

İNDEKS AKADEMİ

İDARE HUKUKU YILLARA GÖRE ÇIKMIŞ SORU DAĞILIM ANALİZİ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
	3	3	2	2	2	3	2	3	2	2	2

▶ Bu ünite ile ilgili ÖSYM sorularına baktığımızda KPSS Ortaöğretim ve Ön Lisans sınavlarında da genelde 2 tane, nadiren 3 tane soru gelmiştir.

İDARE HUKUKU

A. İDARE HUKUKUNUN ÖZELLİKLERİ

▶ İdare hukuku genç bir hukuk dalıdır.
▶ İdare hukuku tedvin edilmemiş (dağınık) bir hukuk dalıdır.
▶ İdare hukukunun amacı kamu yararının sağlanmasıdır.
▶ İdare hukuku içtihatlara dayanan bir hukuk dalıdır.
▶ İdare hukukundan doğan uyuşmazlıklar idari yargıda çözümlenir.
▶ İdare hukukunun konusu devlet idaresidir.
▶ İdare hukuku statüler hukukudur. (İdare hukuku aynı kanunda bulunan kişilerin hukuki durumlarında soyut, sürekli ve kişilik dışı düzenleme yapar.)

B. İDARİ FONKSİYON

▶ İdari fonksiyonun konusunu, devletin yasama ve yargı işlemleri ile yürütme organının siyasi işlemleri dışında kalan ve toplumun gündelik ihtiyaçlarını sağlamak amacı ile yürütülen kamusal faaliyetlerdir.
▶ İdari fonksiyon, idari işlemler ve idari eylemler ile yerine getirilir.
▶ İdari fonksiyon, üstün ve ayrıcalıklı yetkiler (kamu gücü) kullanılarak yerine getirilir.
▶ İdari fonksiyon, kendiliğinden harekete geçer.
▶ İdari fonksiyon, herkesi yani tüm bireyleri kapsar.
▶ İdari fonksiyon, sürekli bir devlet fonksiyonudur.
▶ İdare Hukuku, KAMU HUKUKU dalları arasında yer alır.

İNDEKS AKADEMİ

▶ İdare Hukukunun amacı; KAMU YARARININ SAĞLANMASIDIR.

C. İDARİ KARARLARIN ÖZELLİKLERİ

▶ TEK YANLILIK VE İCRAİLİK
  ▸ İdari kararlar, ilgililerin rızasına tabi değildir.
  ▸ İdare hukukunda işlemler genellikle tek yanlıdır. Taraflar arasında eşitlik yoktur. Çoğu zaman, bir idari işlemin yapılması için karşı tarafın iradesine gerek yoktur.

Örnek: İdare, tek taraflı bir idari kararla bir kimsenin taşınmaz malını kamulaştırabilir.

▶ YARGISAL DENETİME TABİ OLMA
  ▸ İstisnaları hariç olmak üzere tüm idari kararlar yargısal denetime tabidirler.
▶ HUKUKA UYGUNLUK KARİNESİNDEN YARARLANMA İdari kararlar, hukuka uygun olarak kabul edilirler.

D. T.C. DEVLETİ İDARESİNİN GÖREVLERİ

▶ Milli Güvenliğin Sağlanması
▶ Kamu Hizmetlerinin Yürütülmesi
▶ Kolluk Faaliyetleri
▶ Özendirme ve Destekleme (Teşvik) Faaliyetleri
▶ İç Düzen (Öz Yönetim) Faaliyetleri
▶ Planlama Faaliyetleri

E. İDARE HUKUKUNA HAKİM OLAN İLKELER

1. İdare, hukuka uygun olmalıdır.
2. İdare, laiktir.
3. İdare, demokratiktir.
4. Merkezden yönetim ilkesini uygular.
5. Yetki genişliği ilkesini uygular.
6. Yerinden yönetim ilkesini uygular.
7. İdarenin bütünlüğü ilkesini uygular.

F. MERKEZDEN YÖNETİM İLKESİ

- Karar alma ve sorumluluğun merkeze ait olduğu, kamu hizmetlerinin tek elde toplandığı yönetim modelidir. Tüm kamu hizmetlerinin devlet tüzel kişiliği eliyle yürütülmesidir.

Merkezden Yönetimin Faydaları	Sakıncaları
▶ Güçlü bir merkez yapısının oluşmasını sağlar. ▶ Rasyonel bir harcama sağlar. (Gelir- Gider dengesi gözetir.) ▶ Hizmetler daha ucuza üretilir. ▶ Mali denetim kolaydır.	▶ Bürokrasi ve kırtasiyeciliği artırır. ▶ Kamu hizmetleri gereksinimlere uygun yürütülmez. ▶ Demokratik ilkelere uygun değildir.

G. YETKİ GENİŞLİĞİ İLKESİ

- Merkezden yönetim sakıncalarını gidermek amacıyla ve kamu hizmetlerinin taşrada gecikmesini önlemek amacıyla yapılan bir ilkedir.
- Anayasanın 126. maddesine göre Türkiye, sosyal, ekonomik ve coğrafi özelliklerine göre illere, iller ise diğer kademeli bölümlere ayrılır. İllerin yönetimi ise yetki genişliği esasına dayanır. İllerde valiler, bazı durumlarda merkeze danışmadan il sınırları içinde karar alma ve uygulama yetkisine dayanır. Örneğin; Kar yağdığında valinin okulları tatil etmesi, salgın hastalık başladığında karantina ilan etmesi vb.

ÖNEMLİ

Sadece illerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır. Kaymakamın yetki genişliği ilkesini kullanma hakkı yoktur.

H. YERİNDEN YÖNETİM İLKESİ

- Merkezi idari teşkilatı içerisinde yer almayan kamu tüzel kişileri tarafından yürütülen idari faaliyetlerdir.

Yerel Yönetim (Mahalli Teşkilat)	Hizmet Yerinden Yönetim
▶ İl Özel İdaresi ▶ Belediye ▶ Köy ▶ Kişi topluluğu şeklinde örgütlenmişlerdir. Karar organları seçimle iş başı yapar.	▶ Uzmanlık ve özel teknik bilgi gerektiren bir kamusal hizmet devletten ayrı kamu tüzel kişilerine verilmiştir. ▶ Üniversite, RTÜK, YÖK, TRT ▶ Mal topluluğu şeklinde örgütlenmiştir. ▶ Karar organları merkezin ataması ile iş başına gelirler.

İNDEKS AKADEMİ

Yerinden Yönetimin Yararları	Sakıncaları
▶ Demokratik ilkelere daha yakındır. ▶ Hizmetler, ihtiyaçlara daha uygun bir şekilde yürütülür. ▶ Bürokrasi ve kırtasiyecilik azalır.	▶ Ülke bütünlüğünün sarsılmasına yol açar. ▶ Partizanca uygulamalara yol açar. ▶ Hizmetler yeknesak (tek) bir şekilde uygulanmaz. ▶ Mali denetimde güçlükler yaşanır.

I. İDARENİN BÜTÜNLÜĞÜ

▶ Devletin kurum ve kuruluşlarının uyum içinde çalışması idarenin bütünlüğü ilkesiyle sağlanır. İdarenin bütünlüğünü sağlayan araçlar iki tanedir. Bunlar; a) Hiyerarşi, b) İdari Vesayet

a. Hiyerarşi

1. Olağan bir yetki olup yasal dayanağa ihtiyaç yoktur.
2. Bir örgüt içinde çalışan kişilerin alttan üste doğru ast üst ilişkisi içerisinde birbirlerine bağlanmalarıdır.
3. Hem hukukilik hem yerindelik denetimi gerçekleşir.
4. Hiyerarşi emir ve talimat yetkisi içerir.
5. Amir astların statülerine ilişkin birtakım yetkileri kullanabilir. (Disiplin cezası verme, terfi ettirme vb.)
6. Amir, astın yetkilerini değiştirebilir, düzeltebilir, geri alabilir ve kaldırabilir. Fakat amir, astın yerine geçerek işlem yapamaz.

Kanunsuz Emir:

▶ Anayasanın 137. maddesine göre ast; emrin yönetmelik, tüzük, kanun ve anayasaya aykırı olduğunu görür ise üstüne bildirir. Üst, emrinde yazılı olarak ısrar ederse, ast emri yerine getirmek zorundadır. Buradaki sorumluluk üste aittir.

▶ Emir, bir suç teşkil ediyorsa emir kesinlikle uygulanmaz. Eğer uygulanıyorsa üst ve ast birlikte (müteselsilen) sorumlu olurlar.

Hiyerarşik Amirler	
Merkezi Yönetim	Mahalli Teşkilat
▶ Cumhurbaşkanı ▶ Bakan ▶ Vali ▶ Kaymakam	▶ Vali ▶ Belediye Başkan ▶ Muhtar

NOT

Merkez teşkilatının en üst hiyerarşik amiri Cumhurbaşkanıdır. Kamu hizmeti içerisindeki en üst hiyerarşik amir ise bakandır.

b. İdari Vesayet

1. Kanunda öngörülmüş durumlarda merkezi idarenin yerinden yönetim kuruluşlarının işlemleri ve organları üzerinde sahip olduğu sınırlı bir denetim yetkisidir.
2. Ayrıksı bir yetki olup mutlaka kanuna dayanmalıdır.
3. Merkezi idare, yerinden yönetim kuruluşlarını denetler ya da idari vesayet kanunun öngördüğü sınırlar içerisinde iki ayrı kamu tüzel kişiler arasında da olur. Ör: YÖK - Üniversite, Büyükşehir Belediyesi - İlçe Belediyesi
4. İdari vesayette sadece hukukilik denetimi vardır.
5. İdari vesayet denetimi, organlar ve işlemler üzerinde olur.

ÖNEMLİ

Belediye Başkanı ve valiyi görevden uzaklaştırmaya yetkili organ İçişleri Bakanlığı'dır. Fakat görevden alan organ Danıştay'dır.

Muhtar seçilmiş kişi olmasına rağmen Danıştay değil, il idare kurulu görevden alır.

İNDEKS AKADEMİ

HİYERARŞİK DENETİM

- Aynı tüzel kişilikteki üst makamların alt makamlara emir ve talimat verme yetkisini içeren hukuki bağdır. Merkezi yönetimde her bakanlığın başındaki bakan en üst hiyerarşik amirdir.
- Üstün, ast üzerinde sahip olduğu yetkiler; atama, sicil verme, terfi ettirme, disiplin cezası verme, emir ve talimat verme gibi.

  Örnek: Vali ile kaymakam arasında hiyerarşi vardır.
- Çünkü, vali merkeze bağlı taşra teşkilatındaki il genel idaresinde yer alırken kaymakam da merkeze bağlı taşra teşkilatındaki ilçe idaresinde yer alır. (İkisi de merkeze bağlı aynı kuruluşta yer alır.)

  Örnek: Kaymakam ile İlçe Milli Eğitim Müdürü arasında hiyerarşi vardır.
- Çünkü, ikisi de merkeze bağlı taşra teşkilatındaki ilçe idaresinde yer alır.

İDARİ VESAYET

- Merkezi yönetim kuruluşlarının idarenin bütünlüğünü sağlamak amacı ile yerinden yönetim kuruluşları üzerinde sahip olduğu denetim yetkisidir.

  Örnek: Köy muhtarının aldığı kararın kamu yararına aykırı olması nedeniyle kaymakam tarafından iptal edilmesi durumunda idari vesayet vardır.
- Çünkü, muhtar yerel yönetimler içinde yer alırken, kaymakam merkeze bağlı olan taşra teşkilatı içerisindedir.

  Örnek: Aksaray İl Özel İdaresi ile Ortaköy Kaymakamlığı arasında idari vesayet vardır.
- Çünkü, Aksaray İl Özel İdaresi yerel yönetimler içinde yer alırken, Ortaköy Kaymakamlığı merkeze bağlı taşra teşkilatındaki ilçe idaresinde yer alır.

İ. KAMU TÜZEL KİŞİLİĞİ

1. Kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kuruluyorsa;
2. Üstün ve ayrıcalıklı yetkileriyle donatılmış ise;
3. Karar yetkisine sahip ise, malları kamu malı ise, geliri kamu geliri ise ve personeli kamu personeli ise kamu tüzel kişisidir.

KAMU TÜZEL KİŞİLİĞİ OLAN KURULUŞLAR	
Anayasada Kamu Tüzel Kişiliği Belirtilenler	**Kanun İle Kamu Tüzel Kişiliği Belirtilenler**
► Üniversiteler	► SPK
► TRT	► RTÜK
► Odalar, Barolar gibi Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları	► BDDK
► Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu	► YÖK
► İl Özel İdareleri	► TMSF
► Belediyeler	► TÜBİTAK
► Köy İdareleri	► TODAİE
	► Sosyal Güvenlik Kurumu
	► Türkiye Atom Enerjisi Kurumu
	► Yüksek Teknoloji Enstitüsü
	► Türk Standartları Enstitüsü
	► Orman Genel Müdürlüğü
	► Karayolları Genel Müdürlüğü
	► Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü
	► Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü
	► Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü
	► Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
	► Devlet Opera ve Bale Genel Müdürlüğü
	► Savunma ve Sanayi Başkanlığı
	► Türkiye Uzay Ajansı

İNDEKSAKADEMİ

ÖNEMLİ

- YÖK ve RTÜK anayasal kuruluşlar olmasına rağmen tüzel kişiliklerini kanundan almışlardır.
- Diyanet İşleri Başkanlığı, Anayasada Cumhurbaşkanlığına bağlı bir kuruluş olarak düzenlenmiştir. Kamu tüzel kişiliği yoktur.
- 2017 Olağanüstü Hâl KHK'sı ile Milli İstihbarat Teşkilatı Cumhurbaşkanlığı'na bağlanmıştır.

KAMU TÜZEL KİŞİLİĞİ OLMAYAN KURULUŞLAR	
► Devlet Denetleme Kurulu	► Yüksek Seçim Kurulu
► Bakanlıklar	► Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
► Milli Güvenlik Kurulu	► Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay
► Genelkurmay Başkanlığı	► Uyuşmazlık Mahkemesi
► Milli İstihbarat Başkanlığı	► Bölge İdare Mahkemesi
► Emniyet Genel Müdürlüğü	► Sayıştay
► Jandarma Genel Komutanlığı	► Merkez teşkilatı ve taşra teşkilatı
► Sahil Güvenlik Komutanlığı	
► Diyanet İşleri Başkanlığı	
► Devlet Personel Başkanlığı	
► Gelir İdaresi Başkanlığı	

NOT

Cumhurbaşkanlığına bağlı olup da kamu tüzel kişiliğine sahip kuruluşlar Savunma Sanayii Başkanlığı ve Yatırım Finans Ofisidir.

2011 yılında; İlk kez Bakan Yardımcılığı getirilmiştir. Buna göre, Bakana bağlı olarak, Bakana ve Bakanlığa verilen görevlerin yerine getirilmesine yardımcı olmak üzere Bakan Yardımcısı atanabilir.

3. İDARENİN SAHİP OLDUĞU YETKİLER

1. Düzenleme yapma yetkisi
2. Yaptırım uygulama yetkisi
3. Mal edinme yetkisi

Düzenleme yapma yetkisi

- Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ve yönetmelik, genelge ve yönerge gibi düzenleyici işlemler yapma yetkisidir.

Yaptırım uygulama yetkisi

- İdarenin kendi içinde aldığı kararları uygulama yetkisidir.

Mal edinme yetkisi

- Kamu gücünü kullanarak mal edinme yetkisidir. İdare, görevlerini yerine getirebilmek için ihtiyaç duyduğu taşınır veya taşınmaz malları kamu ihâle kanununa göre satın alma suretiyle elde edebilir. Zaruret hâllerinde; üstün kamu yararı nedeniyle İdareye, kamu kudretini kullanmak yoluyla mal edinme yetkileri verilmiştir. Malını satmak istemeyen kişiler ve tüzel kişiler üzerinde uygulanır. İdarenin mal edinme yöntemleri şunlardır:

İNDEKS AKADEMİ

a. Kamulaştırma

- Karşılığı peşin ödenmek şartıyla tamamen veya kısmen kamu gücünü kullanarak idarenin ihtiyaç duyduğu taşınmaz malları elde etme yoludur. Bedelin arttırılması davaları Asliye Hukuk Mahkemesi'nde açılır.

Kamulaştırma bedeli nakden ve peşin ödemesi gerekir. Ancak;

- Tarım reformunun uygulanması
- Büyük enerji ve sulama projelerinin gerçekleştirilmesi
- İskan projelerinin gerçekleştirilmesi
- Yeni ormanların yetiştirilmesi
- Kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırma bedeli taksitle ödenebilir. Bu taksitlendirme süresi 5 yılı aşamaz. Bu taksitlendirmede kamu alacaklıları için öngörülen en yüksek faiz oranı uygulanır.

b. İstimval

- Olağanüstü durumlarda idarenin mal edinmesidir. Taşınabilir mallar üzerinde uygulanır.

c. Devletleştirme

- Kamu yararı için özel mülkiyete ait işletmelere el koymasıdır.

d. Geçici işgal

- Bir bayındırlık hizmetinin görülmesi esnasında devletin gereksinim duyduğu özel mülkiyette bulunan taşınmaza el koymasıdır. İdare gayrimenkulun mülkiyetine el atmaksızın o taşınmaza geçici olarak el atmasıdır. Geçici işgalin konusu arazi ve arsalar olup konutlar buna konu olamaz.

K. T.C. İDARİ TEŞKİLATI

Merkezi Yönetim

Başkent Teşkilatı

Cumhurbaşkanlığı
- Bakanlıklar
- Yatırım Finans Ofisi
- Cumhurbaşkanı Politika Kurulları
- Bağlı kurum ve kuruluşlar

Yardımcı Kuruluşlar
- Sayıştay
- Danıştay
- MGK
- Ekonomik ve Sosyal Konsey

Taşra Teşkilatı

İl Genel İdaresi
- Vali
- İl İdare Kurulu
- İl Şube Başkanı

İlçe İdaresi
- Kaymakam
- İlçe İdare Kurulu
- İlçe Şube Başkanı

Bölgesel Kuruluşlar
- GAP
- KOP
- DAP
- DOKAP

Yerinden Yönetim

Mahalli İdareler
Yer Bakımından Yerinden Yönetimler

İl Özel İdaresi
- Valilik
- İl Encümeni
- İl Genel Meclisi

Belediye
- Belediye Başkanı
- Belediye Encümeni
- Belediye Meclisi

Köy
- Muhtar
- İhtiyar Meclisi
- Köy Derneği

Hizmet Bakımından Yerinden Yönetimler

İdari Kamu Kurumları
- Orman ve Vakıf Genel Müdürlüğü
- Devlet Su İşleri
- Karayolları Genel Müdürlüğü

İktisadi Kamu Kurumları
- KİT, İDT

Sosyal Kamu Kurumları
- SGK, Türkiye İş Kurumu, Basın İlan Kurumu

Bilimsel ve Sanatsal Kuruluşlar
- Üniversite, YÖK, TRT, TÜBİTAK, Opera, Bale, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü

Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Kuruluşları
- Barolar, Odalar, Borsalar

Bağımsız İdari Otoriteler
- RTÜK, SPK, KİK, RK, EPDK, BDDK, BTK, KVKK

I. CUMHURBAŞKANLIĞI TEŞKİLATI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI TEŞKİLATI

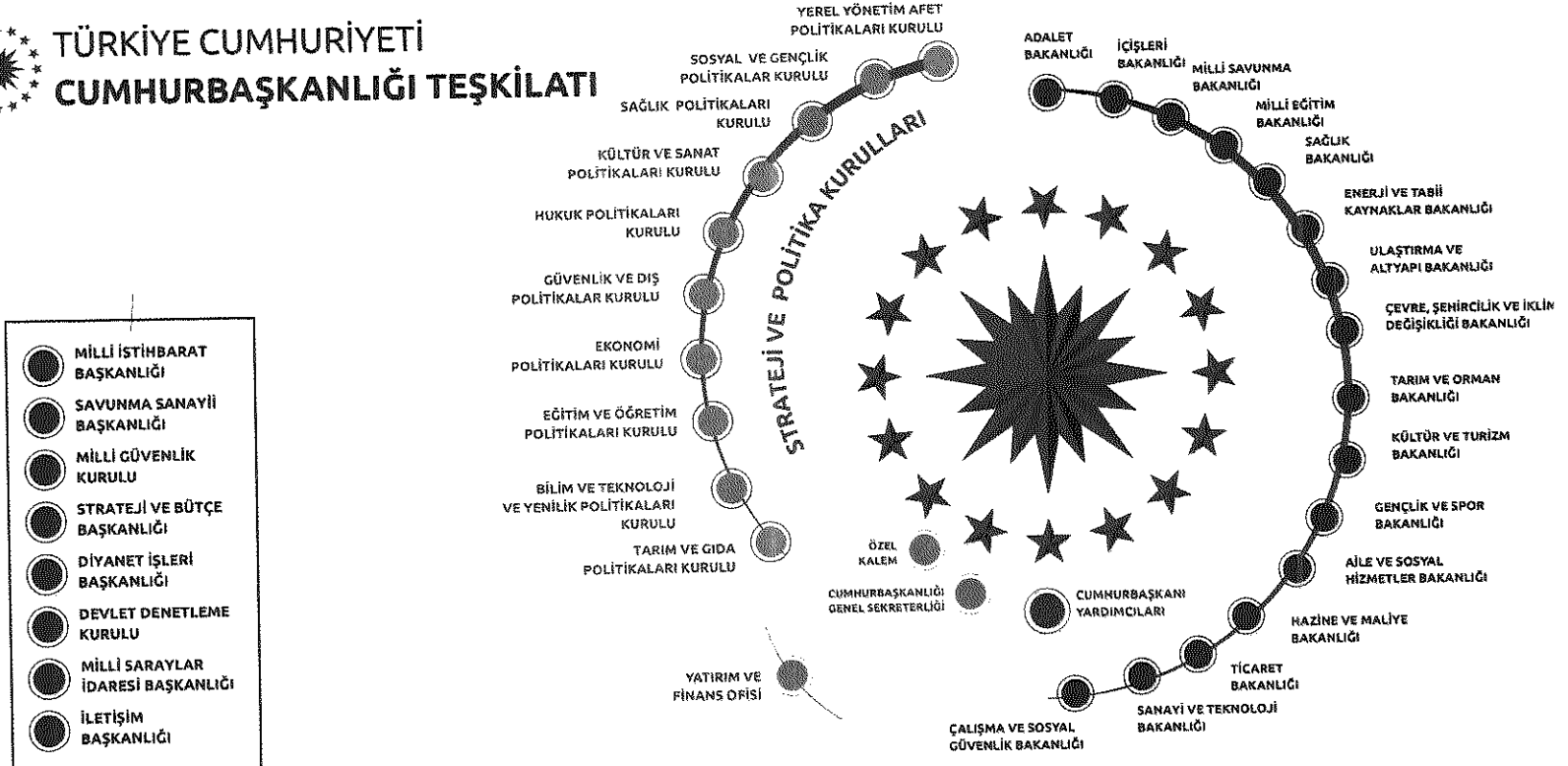

Cumhurbaşkanı

- Devletin başı olup yürütme yetkisini 1982 Anayasası Cumhurbaşkanına tanımıştır.

Cumhurbaşkanı Yardımcıları

- Cumhurbaşkanına vekâlet eder, Cumhurbaşkanına ait olan yetkileri kullanır.

Özel Kalem Müdürlüğü

- Cumhurbaşkanına ait yazışmaları yürütür.

Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği

- En yüksek devlet memuru Cumhurbaşkanı Genel Sekreteri olup, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin en üst amiridir.

Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları

- Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Kurulu
- Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu
- Ekonomi Politikaları Kurulu
- Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu
- Hukuk Politikaları Kurulu
- Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu
- Sağlık Politikaları Kurulu
- Sosyal Gençlik Politikalar Kurulu
- Yerel Yönetim Politikaları Kurulu
- Tarım ve Gıda Politikaları Kurulu

İNDEKS AKADEMİ

EMRAH HOCA UYARIYOR!

2025 tarihli 183 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile aşağıdaki Cumhurbaşkanlığı ofisleri kapatılmıştır: (Dijital Dönüşüm Ofisi, Finans Ofisi, İnsan Kaynakları Ofisi)

Eskiden sadece "Yatırım Ofisi" olan bu yapı, adını değiştirerek "Yatırım ve Finans Ofisi" oldu. İçinde yeni bir "Finans Dairesi Başkanlığı" kuruldu.

Cumhurbaşkanlığına Bağlı Kurum ve Kuruluşlar

- Diyanet İşleri Başkanlığı
- İletişim Başkanlığı
- Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği
- Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanlığı
- Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı
- Savunma Sanayi Başkanlığı
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı
- Türkiye Varlık Fonu
- Devlet Arşivleri Başkanlığı
- Devlet Denetleme Kurulu

Cumhurbaşkanlığı Kabinesinde Yer Alan Bakanlar

- Adalet Bakanlığı
- İçişleri Bakanlığı
- Sağlık Bakanlığı
- Milli Eğitim Bakanlığı
- Milli Savunma Bakanlığı
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
- Kültür ve Turizm Bakanlığı
- Gençlik ve Spor Bakanlığı
- Hazine ve Maliye Bakanlığı
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı
- Dışişleri Bakanlığı
- Tarım ve Orman Bakanlığı
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
- Ticaret Bakanlığı
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

MERKEZİ YÖNETİM VE YERİNDEN YÖNETİM

- Türkiye Cumhuriyeti Merkezden Yönetim ve Yerinden Yönetim esaslarına göre teşkilatlanmıştır.

Merkezi İdare Teşkilatı

- Bütün devlet hizmetlerinin devlet merkezinden yürütülmesini sağlar. Başkent Teşkilatı ve Taşra Teşkilatı olarak ikiye ayrılmaktadır.

Başkent Teşkilatı

- Cumhurbaşkanlığı
- Bakanlıklardan oluşur.

TAŞRA TEŞKİLATI						
İL GENEL İDARESİ			İLÇE GENEL İDARESİ			BÖLGE İDARESİ
Vali	İl İdare Kurulu	İl İdare Şube Başkanlar	Kaymakam	İlçe İdare Kurulu	İlçe İdare Şube Başkanları	Kamu hizmetlerinde verim ve uyumu sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan teşkilattır. (GAP, KOP)
İlde Cumhurbaşkanının temsilcisidir. İl idaresinin başıdır. Yetki genişliğini kullanır. İstisnai bir memurdur. Cumhurbaşkanı kararı ile atanırlar.	Vali'ye danışmanlık yapan ve yardımcı olan kuruldur. Vali veya vali yardımcısı başkanlığında; ▶ Hukuk İşleri Müdürü ▶ Defterdar ▶ İl Milli Eğitim Müdürü ▶ İl Sağlık Müdürü ▶ İl Tarım Müdürü ▶ İl Bayındırlık Müdürü ▶ İl Veteriner Müdüründen oluşur.	Bakanlıkların illerdeki teşkilatının başında bulunan kişilerdir.	▶ İlçenin en büyük mülki idare amiridir. İlçe idaresinin başıdır. ▶ Sürekli devlet memurudur. Cumhurbaşkanı onayı ile atanırlar.	Kaymakam başkanlığında; ▶ Yazı İşleri Müdürü ▶ Mal Müdürü ▶ İlçe Milli Eğitim Müdürü ▶ İlçe Tarım Müdürü ▶ Veteriner ▶ Hükümet hekiminden oluşur.	Bakanlıkların ilçelerdeki teşkilatının başında bulunan kişilerdir.	

YEREL YÖNETİMLER		
İL ÖZEL İDARESİ	VALİ	▶ İl Özel İdaresinin başıdır. ▶ Yürütme organıdır. ▶ Vesayet makamıdır. ▶ İl Özel İdaresi personelini atar.
	İL GENEL MECLİSİ	▶ Görüşme ve karar organıdır ▶ Seçmenler tarafından seçilir. ▶ Seçimler 5 yılda bir yapılır. ▶ Yıllık programları onaylar. ▶ İl bütçesini inceler ve kabul eder. ▶ Başkanını kendi üyeleri arasından kendi seçer.
	İL DAİMİ ENCÜMENİ	▶ Danışma organıdır. ▶ İl bütçesini inceler. ▶ Kamulaştırma kararı alır. ▶ Ceza kararlarını verir.
BELEDİYE İDARESİ	BELEDİYE BAŞKANI	▶ Belediyenin en büyük mülki amiridir. ▶ Yürütme organıdır. ▶ Seçmenler tarafından seçilir. ▶ Seçimler 5 yılda bir yapılır.
	BELEDİYE MECLİSİ	▶ Görüşme ve karar organıdır. ▶ Başkanı Belediye Başkanıdır. ▶ Seçmenler tarafından seçilir. ▶ Bütçeyi kabul eder. ▶ İmar planlarını kabul eder. ▶ Kamu hizmeti imtiyazı verir.
	BELEDİYE ENCÜMENİ	▶ Danışma organıdır. ▶ Başkanı Belediye Başkanıdır. ▶ Bütçeyi inceler. ▶ Kamulaştırma kararı alır.

İNDEKS AKADEMİ

KÖY İDARESİ	MUHTAR	▶ Köyün başı ve yürütme organıdır. ▶ Köy derneği tarafından seçilir. ▶ 5 yıl için seçilir.
	İHTİYAR HEYETİ	▶ Köy derneği tarafından seçilir. ▶ Köyün karar organıdır. ▶ 5 yıl için seçilir. ▶ Öğretmen ve imam doğal üyedir. ▶ İmece ve salmaya karar verir.
	KÖY DERNEĞİ	▶ Köydeki seçmenlerdir. ▶ Muhtarı ve ihtiyar heyetini seçer. ▶ İsteğe bağlı işleri zorunlu hâle getirir.
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ	▶ Nüfusu 750.000'den fazla olan il belediyelerinin, fiziki yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri dikkate alınarak, kanunla kurulur.	

- Belediye kurulabilme için nüfus en az 5000 olmalıdır.
- Büyükşehir Belediyesi kurulabilmesi için nüfusu en az 750.000 olmalıdır. (Kanunla kurulur.)
- Belediye Başkanını görevinden alarak uzaklaştırma yetkisi İçişleri Bakanına, sürekli görevden uzaklaştırma ise Danıştay'a aittir. Köyde ihtiyar heyeti tarafından imece ve salmaya karar verilebilir.
- İMECE: Köy işlerin bütün köylünün birleşerek yapmasıdır.
- SALMA: Köyün işleri için köylüden toplanan paradır.
- Mahâlle ile köy birbirine karıştırılmamalıdır.
- Köyün kamu tüzel kişiliği VARDIR, ancak mahâllenin YOKTUR.

- Belediye sınırları içinde mahâlle kurulması, kaldırılması belediye meclisinin kararı ve kaymakamın görüşü üzerine Vali'nin onayı ile olur.
- Nüfus 500'ün altında ise mahâlle kurulamaz.
- Köyün kurulması ve adının değiştirilmesi **İçişleri Bakanlığının** kararıyla olur. Fakat nüfusu 2000'in altına düşen belediyeler, **Cumhurbaşkanı** kararı ile köye dönüştürülür.

Yapılan yasal değişikliklere göre, büyükşehir belediyesi olan yerlerde il özel idaresi ve köyler kaldırıldı. Köyler mahâlleye çevrildi.

VALİ

- İl idaresinin başıdır. İlde Cumhurbaşkanının temsilcisidir.
- Adliye personeli ve askerî örgütler valinin yönetim ve denetimi dışındadır.
- İlde devletin temsilcisi durumundadır.
- İlde, bakanlığın ve Cumhurbaşkanlığının temsilcisidir.
- Her bir bakanlığa karşı ayrı ayrı sorumludur.
- Vali, istisnai bir memurluktur.
- **Cumhurbaşkanlığı kararı** ile atanırlar.

Görevleri:

1) Vali, kanun, yönetmelik ve Cumhurbaşkanı kararnamesinin yayımı ve uygulanmasını sağlamak üzere genel emirler çıkarma yetkisine sahiptir.
2) Bakanlıklarca verilen emir ve talimatları yürütmek zorundadır.
3) İldeki kamu düzenini sağlamak için tüm kolluk, karar ve tedbirleri alır.
4) İldeki devlet memurları üzerinde hiyerarşik yetkilerini kullanır.
5) Devlet temsilcisi olması sıfatı ile resmî törenlere başkanlık eder.
6) Yabancı ülke konsolosları ve komşu ülkelerin sınır makamları ile ilişkide bulunma yetkisine sahiptir.
7) Vali, yeniden yönetim kuruluşları üzerinde idari vesayet yetkisini kullanır.
8) Hâlkın askerlik işleri ile şikâyetlerini dinler, durumu askerlik şubelerine ve dairelerine yazar.
9) Olağanüstü durumlarda askeri birliklerden yardım ister.
10) Valinin isteğinin askeri makamlarca yerine getirilmesi zorunludur.

KAYMAKAM

- Görevlerini valinin gözetimi altında yapar. Bu yüzden valiler devlet tüzel kişiliği adına işlem yapabilirken kaymakamlar sadece kanunun emrettiği hükümler doğrultusunda hareket edebilirler.
- İlçe idaresinin başıdır.
- İlçede cumhurbaşkanının temsilcisidir.
- Klasik bir devlet memurluğudur.
- **Cumhurbaşkanının onayı** ile atanırlar.

Kaymakamın Görevleri

1) İlçede kanunların uygulanmasından sorumludur.
2) İlçedeki yerinden yönetim kuruluşları üzerinde idari vesayet yetkisini kullanır.
3) İlçeyle ilgili tüm yazışmaları yapar.
4) Hâlkın askerlikle ilgili şikayetlerini dinler.

İNDEKS AKADEMİ

BELEDİYE YÖNETİMİ

- Belediyeler; il ve ilçe merkezleri ile nüfusu 5000'den fazla olan yerlerde kurulur. Belediyelerin imar, sosyal yardım, ekonomi, sağlık ve kolluk alanlarında pek çok görevi vardır. Belediye üç bölümden oluşur.
- Bunlar:
  a. Belediye Meclisi: Belediyenin en yüksek karar organı olup belde hâlkı tarafından 5 yıllığına seçilir. Belediye bütçesini kabul etmek, çalışma programı hazırlamak, imar planını kabul etmek gibi görevleri vardır.
  b. Belediye Ercümeni: Belediyedeki ikinci karar organıdır. Belediye hizmet birimi olan hesap işleri, fen işleri gibi görevliler ile belediye meclisi içinden seçilen üyelerden oluşur. Kamulaştırma kararı almak, bazı ihtiyaç maddelerinin satış fiyatını belirlemek gibi görevleri vardır.
  c. Belediye Başkanı: Belediye tüzel kişiliğini temsil eden belediye başkanı hem belediye meclisinin hem de belediye encümeninin başıdır. Belediyenin yürütme organıdır.

Büyükşehir Belediyesi:

- Kanunla kurulur.
- Nüfusu yedi yüz elli binden fazla olan yerlerde kurulur.
- Büyükşehirin adını taşıyan bir büyükşehir belediyesi ve büyükşehirin sınırları içindeki ilçelerin adını taşıyan ilçe belediyelerini bünyesinde bulundurur.
- En az üç ilçe belediyesini kapsayan, bu belediyeler arasında koordinasyonu sağlayan; kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; idari ve mali özerkliğe sahip ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisidir.
- Büyükşehir belediyesi; büyükşehir belediye meclisi, büyükşehir encümeni ve büyükşehir belediye başkanı olmak üzere üç temel organdan oluşur.

İNDEKS AKADEMİ

NOT

2004 yılında çıkartılan 5216 sayılı yasayla Büyükşehir Belediye sınırları için yeni kıstaslar getirildi. Buna göre büyükşehir olma koşulu nüfusun en az 750.000 olmasıdır. İl ve ilçede nüfusa bakılmaksızın belediye kurulması zorunludur.

KÖY YÖNETİMİ

- Nüfusu iki binden az olan yerleşim yerlerine köy denir. Köyde danışma ve karar organı olarak köy derneği ve ihtiyar meclisi, yürütme organı olarak da muhtar vardır.
  a. Köy Derneği: Köyde bulunan tüm seçmenlerden oluşur. Köy ihtiyar meclisini ve muhtarı seçer, köyün isteğe bağlı işlerini zorunlu hâle getirir.
  b. İhtiyar Meclisi: Köy derneği tarafından seçilmiş üyeler ve doğal üyelerden oluşur. Doğal üyeler köyün imamı ve köyün öğretmenidir. Muhtarın harcamalarını denetlemek, köy bütçesini kabul etmek, kamulaştırmaya karar vermek gibi görevleri vardır.
  c. Muhtar: Köy yönetiminin başı olup köy tüzel kişiliğini temsil eder. Muhtarların köy yararına olmayan kararlarını kaymakam veya vali bozabilir. Ancak kaymakam ve vali muhtar adına karar veremez, muhtara belli bir görüşü zorla kabul ettiremezler.

- Bir ilin veya ilçenin kurulması veya kaldırılması, ad veya merkezini belirlenmesi, bir ilçenin bir ilden ayrılıp başka bir ile bağlanması → Kanunla
- İl ve ilçe sınır değişikliğinin yapılması → Cumhurbaşkanı Kararı
- Büyükşehir Belediyesinin kurulması → Kanunla (Nüfusu 750.000 ve üzeri olan yerlerde)
- Köylerin Kurulması → İçişleri Bakanlığı'nın kararı (Nüfusu 150 ile 2000 arası yerlerde)
- Belediyenin köye dönüştürülmesi → Cumhurbaşkanı kararı (Nüfusu 5.000'den 2.000'in altına düşerse)

HİZMET YÖNÜNDEN YERİNDEN YÖNETİM KURULUŞLARI

- Teknik bilgi ve uzmanlık isteyen belli bir hizmetin devlet tüzel kişiliği ve merkezi idare teşkilatı dışında örgütlenmesi ve tüzel kişiliğe kavuşturulması sonucu ortaya çıkan kuruluşlardır. En önemli özellikleri belli bir hizmeti yürütmek için kurulmuş olmalarıdır. Özerk bir yapıya sahiptirler, idari vesayet denetimine tabidirler, ayrı bir malvarlığı ve bütçeye sahiptirler.

Hizmet Yönünden Yerinden Yönetim Kuruluşları	
İdari Kamu Kurumlar	Bilimsel Teknik ve Kültürel Kamu Kurumları
İktisadi Kamu Kurumlar	Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları
Sosyal Kamu Kurumları	Düzenleyici ve Denetleyici Kuruluşlar

I. **İdari Kamu Kurumları:** Devletin uzun yıllardır gördüğü bazı hizmetlerin ayrı tüzel kişiliğine sahip kuruluşlarca yerine getirilmesi sonucu ortaya çıkmışlardır. Klasik kamu kurumları da denir. Örneğin; Vakıflar Genel Müdürlüğü, Orman Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü gibi.

II. **İktisadi Kamu Kurumları (KİT):** Ticaret, sanayi, madencilik, bankacılık gibi iktisadi faaliyetlerde bulunmak üzere oluşturulan kurumlardır. Örneğin; T.C. Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü, Devlet Malzeme Ofisi, Makina ve Kimya Kurumu Endüstrisi gibi

III. **Sosyal Kamu Kurumları:** İnsanların, çalışma, işsizlik, emeklilik, sağlık gibi sosyal haklarını ve güvenlikleri karşılamak amacıyla oluşturulmuş kurumlardır. Örneğin; SGK, Bağkur, Türkiye İş Kurumu, Basın İlan Kurumu.

IV. **Bilimsel, Teknik ve Kültürel Kamu Kurumları:** Bilimsel, teknik, kültürel ve sanatsal alanlarında hizmet gören kurumlardır. Örneğin: Üniversiteler, TÜBİTAK, YÖK, TRT, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü vb.

V. **Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları:** Belli mesleğe mensup olanların oluşturduğu kuruluşlardır. Bu meslek kuruluşları için zorunlu üyelik şarttır. Meslek kuruluşları başkanlarını kendi üyeleri arasında kendi seçer. Barolar, tabip odaları, ticaret odaları, borsalar gibi. Görevlerini kaybetmemesine ise yargı organları karar verir.

VI. **Düzenleyici ve Denetleyici Kuruluşlar:** Kamu tüzel kişiliğine sahiptirler, idari ve mali özerklikleri vardır. Bağımsız idari otoritelerin (düzenleyici ve denetleyici kuruluşlar) görev alanları ile ilgili karar alma ve uygulama yetkisi otorite düzeyinde olup diğer kuruluşlara göre daha özerk bir yapıya sahiptirler. Kendi görev alanları ile ilgili düzenleme ve denetleme yaparlar.

İNDEKS AKADEMİ

En Bilinen Düzenleyici ve Denetleyici Kuruluşlar şunlardır:

A) Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)

- Üyeleri, siyasi parti grubuna düşen üye esas sayısı esas alınmak suretiyle 6 yıllığına TBMM tarafından seçilir.
- Ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde kamu ya da özel yayın kuruluşlarında gerçekleştirilen radyo TV faaliyetleri düzenlemek ve denetlemek, radyo ve televizyon kuruluşlarına lisans ve yayın izni vermek en temel görevleri arasında yer alır.

B) Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)

- **İlişkili olduğu bakanlık:** Hazine ve Maliye Bakanlığı
- **Temel görevi:** Tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarını korumak, sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlılık ve bir disiplin içinde çalışmasını sağlamak amacıyla düzenleme yapmak, izin vermek, denetleme yapmak, menkul kıymetlerle ilgili ödünç alıp verme, açığa satış ve repo işlemlerini düzenlemek, menkul kıymetleri (hisseleri) hâlka arz olunan anonim şirketlerin uyacakları esasları belirlemek gibi görevleri vardır.

C) Rekabet Kurumu

- İlişkili olduğu bakanlık: Ticaret Bakanlığı
- Temel görevi: Serbest rekabeti sağlamak ve piyasalarda tekelleşmeyi önlemek en önemli görevleri arasındadır.
- TMSF tarafından yapılan ihâleler ile Özelleştirme İdaresi tarafından yapılan satışlar (tekelleşmenin önlenmesi açısından) "Rekabet Kurulu" tarafından incelenir ve karara bağlanır.

D) Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK)

- İlişkili olduğu bakanlık: Hazine ve Maliye Bakanlığı

Temel görevi:

- Türkiye'de banka kurulmasına izin vermek,
- Yabancı bir bankanın Türkiye'de şube açmasına izin vermek,
- Tasarruf sahiplerinin haklarını korumak ve bankaların düzenli ve güvenli çalışmasını sağlamak için her türlü tedbiri almak.
- Bankaların, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna (TMSF) devredilmesine karar vermek önemli görevleri arasındadır.

E) Kamu İhâle Kurumu (KİK)

- İlişkili olduğu bakanlık: Hazine ve Maliye Bakanlığı
- En temel görevi: Kamu kaynağı kullanan veya kamu hukukuna tabi olan kamu kurum ve kuruluşlarının yapacağı ihâlelerde uygulanacak esasları belirler.

İNDEKS AKADEMİ

F) Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK)

- İlişkili olduğu bakanlık: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığıdır.
- En temel görevi: Elektriğin, doğal gazın, petrolün ve LPG'nin (sıvılaştırılmış petrol gazları) sürekli, kaliteli şekilde tüketicilerin kullanımına sunulmasını sağlamak için rekabet ortamında enerji piyasasının düzenlenmesi ve denetlenmesi en temel görevidir. Yapılan yasal düzenlemeyle doğal gaz ve elektrik fiyat tarifesi belirleme yetkisi EPDK'ye verilmiştir.

G) Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTİK)

- İlişkili olduğu bakanlık: Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı
- En temel görevi: Telsiz Kanunu ile Telgraf ve Telefon Kanunu'nda belirtilen genel esasları çerçevesinde, telekomünikasyon alanında gerekli planları hazırlamak ve Ulaştırma Bakanlığına sunmak ve ilgili diğer kurum ve kuruluşlar ile gerçek ve özel hukuku tüzel kişilerinin bu konudaki faaliyetlerine yön vermek.
- Telekomünikasyon Kurumunun adı 2008 yılında bilgi teknolojileri BTİK olarak değişmiştir.

H) Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu

- **İlişkili olduğu bakanlık:** Hazine ve Maliye Bakanlığı
- **En temel görevi:** Türkiye'de denetim raporlarının doğru ve bağımsız olarak hazırlanmasına ilişkin kamu yararını korumak, doğru, güvenilir ve karşılaştırılabilir. Finansal bilginin sunumunu sağlamak ve borsa şirketleri, bankalar ve sigorta şirketleri olmak üzere belirlenen büyük ölçekli şirketlerin denetimlerini gözetmek için kurulmuş olan bir kurumdur.

I) Kişisel Verileri Koruma Kurumu

- **İlişki Olduğu Bakanlık:** Adalet Bakanlığı
- **En Temel Görevi:** Türkiye'de kişisel verilerin korunmasını sağlamak ve gözetmek için kurulmuş bir kuruluştur. Kişisel verilerle ilgili uluslararası gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek, görev alanına giren konularda uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapmak, toplantılara katılmak. Yıllık faaliyet raporunu Cumhurbaşkanlığına, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna ve Başkanlığa sunmak.

İ) Nükleer Düzenleme Kurumu

- **İlişki Olduğu Bakanlık:** Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
- **En Temel Görevi:** Türkiye'de nükleer enerji sektöründeki faaliyetleri ile radyasyonla ilgili tesis ve faaliyetleri düzenlemek ve denetlemekle görevli kurumdur.

J) Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu

- **İlişki Olduğu Bakanlık:** Hazine ve Maliye Bakanlığı
- **En Temel Görevi:** Sigortacılık ve özel emekliliğe ilişkin mevzuatı hazırlamak, uygulamak ve ilgililer tarafından uygulanmasını izlemek ve yönlendirmek. Sigortacılık ve özel emeklilik alanında faaliyet gösteren kişi ve kuruluşlarla ilgili inceleme, denetleme ve soruşturma işlerini yürütmek.

M. İDARENİN (YÜRÜTMENİN) DÜZENLEYİCİ İŞLEMLERİ

1. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
2. Yönetmelik
3. Genelge
4. Yönerge
5. Sirküler

N. YÖNETMELİK

1) Yönetmelikler kendi alanlarını ilgilendiren kanunların uygulanmasını sağlamak üzere çıkarılabilir.
   - **1982 Anayasasına göre kim yönetmelik çıkartır?**
     - Cumhurbaşkanlığı
     - Bakanlıklar
     - Kamu Tüzel Kişileri
2) Kanunun daha önce düzenlemediği bir alanda yönetmelik çıkartılamaz.
3) Hangi yönetmeliklerin Resmî Gazete'de yayımlanması gerektiği kanunla gösterilir. Ülke çapında herkesi ilgilendiren yönetmelikler Resmî Gazete'de yayımlanır.
4) Ülke çapında herkesi ilgilendiren, tüm kamu için çıkartılan yönetmeliklerin iptali, Danıştay tarafından yapılır. Belirli bir zümre ve kesim için çıkartılan yönetmelik iptalini ise idare mahkemesi yapar.

İNDEKS AKADEMİ

0. İDARENİN KOLLUK FAALİYETLERİ

- Bireylerin ve toplulukların toplumdaki tutum ve davranışlarını denetlemeye ve onların temel hak ve özgürlüklerini yeri geldiğinde sınırlamaya yönelik faaliyetleridir. Kamu düzenini korumak ve sağlamak amacı ile girişilen faaliyetlerdir.

Kamu Düzeninin Unsurları

1. Güvenlik

- Toplumun ve bireylerin can, mal emniyetinin sağlanması, fiziksel güvenlik tehditlerinin önlenmesi.
  - Depreme dayanıklı olmayan binaların tahliyesi ve yıkımı.
  - Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde güvenliği sağlamak için yolların geçici olarak kapatılması.
  - Drone kullanımının hava sahası güvenliği nedeniyle yasaklanması.
  - Okul çevresinde şüpheli kişilerin uzaklaştırılması.
  - Konutlara zorla girilmesini engelleyen tedbirler.

2. Dirlik ve Esenlik (Kamu Huzuru)

- Kamu yaşamının günlük akışının, toplumsal uyumun ve bireysel huzurun sağlanması.
  - Yüksek sesle müzik dinleyen kişilere belediye zabıtası tarafından ceza yazılması.
  - Parklarda taşkınlık yapan grupların dağıtılması.
  - Mahalle arasındaki düğünlerde saat sınırlamasına uyulmaması durumunda kolluğun müdahalesi.
  - Kalabalıkta yüksek sesle bağırarak huzuru bozan kişilere işlem yapılması.

İNDEKS AKADEMİ

3. Genel Sağlık

- Bireylerin ve toplumun sağlığının korunması, salgın ve bulaşıcı hastalıkların önlenmesi.
  - COVID-19 döneminde sokağa çıkma yasağı ve maske zorunluluğu uygulamaları.
  - Salgın riski olan bir köyde karantina kararı alınması.
  - Ruhsatsız su arıtma tesisinin kapatılması.
  - Sokak hayvanlarının sağlığa tehdit oluşturması hâlinde toplanması.
  - Gıda satışı yapan işletmelerin hijyen denetiminden geçirilmesi.

4. Genel Ahlak

- Toplumun ahlaki değerlerini koruma ve ahlaka aykırı faaliyetleri sınırlandırma.
  - Sosyal medya üzerinden müstehcen içerik yayanlara BTK tarafından erişim engeli getirilmesi.
  - Genelevlerin yasal denetimi.
  - Kumar oynatılan mekânların kapatılması.
  - İçki satışı yapılan yerlerin okul çevresine yakınlığı gerekçesiyle ruhsatlarının iptali.
  - Açık alanda uygunsuz davranışlar sergileyen kişilere kolluğun müdahalesi.

Kolluk Türleri

1) **Adli kolluk (Bastırıcı kolluk):** Kamu düzeni bozulduktan sonra harekete geçen, suçluları ve delilleri araştıran kolluktur. Cumhuriyet savcısı, doğrudan doğruya veya emrindeki adli kolluk aracılığı ile her türlü araştırmayı yapabilir. Başka bir deyişle adli kolluk suçun ortaya çıkartılması, suçluların ve suç delillerinin bulunarak adli makamlara teslim edilmesine yönelik faaliyetlerdir.
2) **İdari kolluk (Önleyici kolluk):** Kamu düzeni bozulmadan önce faaliyet gösteren ve kamu düzeninin bozulmaması için gerekli tedbirleri alan kolluktur.
3) **Siyasi kolluk:** Milli İstihbarat Teşkilatı (Cumhurbaşkanlığı'na bağlıdır.)

Kolluk Türü	Kolluk Makamları	Kolluk Personeli
Merkezi İdare Kolluğu	▶ Cumhurbaşkanı ▶ İçişleri Bakanı ▶ Vali ▶ Kaymakam	▶ Polis ▶ Jandarma ▶ Sahil Güvenlik ▶ Bekçiler
Mahalli İdare Kolluğu	▶ Belediye Başkanı ▶ Belediye Meclisi ▶ Belediye Encümeni ▶ Muhtar ▶ İhtiyar Meclisi	▶ Zabıta
Özel İdari Kolluk	Belirli faaliyet alanlarında, belirli kişi grupları üzerinde görevli kolluk birimleridir.	▶ Köy korucuları ▶ Gümrük muhafız memurları ▶ Orman muhafız memurları ▶ İnfaz koruma memurları ▶ Özel güvenlik mensupları ▶ MİT özel kolluk personeli

İNDEKS AKADEMİ

Ö. MEMURLAR

▶ Kamu hizmetlerini görürken gerekli insan kaynağını devlet memurları ve diğer kamu görevlileri oluşturur. Kamu görevlileri geniş anlamda Cumhurbaşkanından herhangi bir kamu işçisine kadar herkesi kapsar. Dar anlamda kamu görevlileri ise devletin siyasi yapısını oluşturan organlar ile özel hukuk hükümlerine göre çalışanlar hariç, bir kamu idaresine bağlı olarak çalışan herkesi kapsamaktadır. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda yer alan istihdam türleri

- Memurlar
- Sözleşmeli personel
- İşçilerdir.

MEMURLAR	▶ 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu ▶ Devlet ve diğer kamu tüzel kişilerince özel idare esaslarına göre yürütülen asli ve sürekli kamu hizmetlerini ifa ile görevlendirilir.
SÖZLEŞMELİ PERSONEL	▶ Özel bir meslek bilgisine ve uzmanlığa gerek gösteren geçici işlerde ve zorunlu durumlarda kullanılan kamu personelidir.
İŞÇİLER	▶ Kamu işçileri, bir hizmet akdine dayalı olarak ve özel hukuk hükümlerine tabi bir biçimde çalışırlar. Bunlar için toplu sözleşme ve grev yasağı yoktur, siyasi partilere üye olabilirler, iş hukuku hükümleri çerçevesinde çalışırlar.

Memurluk Mesleğinin İlkeleri	
Liyakat (Yeterlilik)	Kamu hizmetine giriş, hizmet içerisinde yükselme ve görevlendirmede açıklık (yeterlilik) anlamına gelmektedir. Göreve kabul edilme ve yükselmelerde bilgi, görgü ve diplomayı esas alan bir anlayıştır. Yani herhangi bir işe en uygun kişinin alınmasıdır.
Kariyer	Devlet memurlarına, yaptıkları hizmetler için lüzumlu bilgilere ve yetişme şartlarına uygun şekilde, sınıflar içinde en yüksek derecelere kadar ilerleme imkanı sağlamaktır.
Sınıflandırma	Devlet kamu hizmetleri görevini ve bu görevlerde çalışan devlet memurlarının görevlerinin gerektiği niteliklere ve mesleklere göre sınıflara ayırmaktadır.

Memurların Sınıflandırılması

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, devlet memurlarını görevlerine göre çeşitli sınıflara ayırmıştır. Sınıflandırmada memur esas alınıyorsa rütbe sınıflandırması; görev esas alınıyorsa kadro sınıflandırması söz konusudur. 657 sayılı kanun rütbe sınıflandırmasını esas almıştır.

Buna göre memurlar şu sınıflara ayrılır:

- Genel idare hizmetleri sınıfı
- Teknik hizmetler sınıfı (mimar, mühendis, jeolog gibi)
- Sağlık hizmetleri sınıfı
- Avukatlık hizmetleri sınıfı
- Din hizmetleri sınıfı
- Yardımcı hizmetler sınıfı (aydınlatma, ısıtma, temizlik vb.)
- Mülki idare amirliği hizmetleri sınıfı
- Milli istihbarat hizmetleri sınıfı
- Emniyet hizmetleri sınıfı
- Jandarma hizmetleri sınıfı
- Sahil güvenlik hizmetleri sınıfı
- Eğitim ve öğretim hizmetleri sınıfı

İNDEKS AKADEMİ

Memurluğa Giriş Koşulları

Her Türk kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir. Memurluğa girişte serbestlik ve eşitlik ilkesi geçerlidir.

- **Türk Vatandaşlığı:** Çifte vatandaşlık memuriyete girmeye engel değildir ve yabancılar sözleşmeli personel olarak çalıştırılabilir.
- **Yaş:** Kural olarak on sekiz yaşın doldurulması gerekir. Ancak bir meslek veya sanat okulunu bitirenler ile on beş yaşını doldurmak ve kazai rüşt kararı almak koşuluyla on sekiz yaşından önce memur olmak mümkündür.
- **Öğrenim:** En az ortaokul mezunu olmak şarttır. (Belirli meslek gruplarında daha yüksek öğrenim koşulu aranır.)
- **Mahkumiyet:** Taksirli suçlar hariç 1 yıl hapis cezası alanlar ile ağır hapis cezası alanlar memur olamazlar. Bu cezalar tecil edilirse memurluğu engellemez. Fakat yüz kızartıcı suçlardan (zimmet, rüşvet, ihâleye fesat karıştırmak, dolandırıcılık, hırsızlık, kaçakçılık, terör eylemlerine karışma) bir gün ceza alsa dahi memurluğa engeldir.
- **Askerlik:** Askerliğini yapmış, muaf, tecilli olmak gerekir.
- **Sağlık:** 657 sayılı kanunda engellilerin de belli görevlerde çalışabilecekleri hükme bağlanmıştır. Memurlukta adaylık en az 1 sene, en fazla 2 senedir.
- Güvenlik soruşturmasından başarıyla geçmiş olmak

NOT

- Memurların haftalık çalışma süresi 40 saattir.
- Kurum ve kuruluşlar kanuna göre çalıştırdıkları personele ait kadrolarda %3 oranında engelli çalıştırmak zorundadır.

Göreve Başlama

- Memur, adaylık süresi bittikten sonra yetkili amir tarafından atanır. Atama işleminin yazılı olması şarttır.
- Memur, bulunduğu yere atanmışsa tebligattan bir sonraki gün, başka bir yere atanmışsa 15 gün içinde görevine başlamak zorundadır.

Aday Memurluk

- Sınavı kazanan aday memur statüsü ile göreve başlar. Adaylık süresi en az 1 yıl, en çok 2 yıldır. Aday memur, adaylığı süresince yalnızca kendi kurumunda çalışabilir. Adaylık süresi içinde aday memur, süre sona ermeden adaylıktan çekilirse 3 yıl süreyle tekrar memuriyete alınamaz.

Asli Devlet Memurluğu

- Asli devlet memurluğuna atandıktan sonra memurlar en geç 1 ay içerisinde kurumlarınca düzenlenecek merasim ile yetkili amirlerin huzurunda yapacakları yeminle ve özlük dosyalarına konulacak "Yemin Belgesini" imzalayarak göreve başlarlar.

Memurların Yükümlülükleri (Müsbet Edimler)

- Anayasa ve kanunlara saygılı davranma ödevi (sadakat borcu)
- Hizmeti kişisel olarak ve kesintisiz bir biçimde yürütme ödevi
- Hiyerarşik üste bağlılık ve itaat ödevi
- Kıyafet sorumluluğu
- Davranışlarda özel bir itina gösterme ödevi
- Mal bildirimi ödevi (Devlet memurları; kendileri, eşler ve velayeti altındaki çocuklarına ait taşınır ve taşınmaz malları, alacak ve borçları için 0 ve 5 ile biten yıllarda MAL BEYANINDA bulunurlar.)
- Resmî belge, araç ve gereçleri iade ödevi
- Tarafsız olma

İNDEKS AKADEMİ

Memurlara Uygulanan Yasaklar (Menfi Edimler)

- Başka bir görev alma yasağı
- Bir sanat ve ticaretle uğraşma yasağı (memurlar, mesleki faaliyette veya serbest meslek icrasında bulunmak üzere ofis, büro, muayenehane ve benzeri yerler açamaz.)
- Siyasal faaliyette bulunma ve siyasi partilere girme yasağı
- Dernek kurma ve derneklere girme yasağı
- Toplu hareket yasağı
- Grev yasağı
- Hediye ve çıkar sağlama yasağı
- Gizli bilgileri açıklama yasağı
- Ayrıldığı kuruma karşı görev alma yasağı
- Kamu görevleri hakkında, haber ajanslarına, radyo ve televizyon kurumlarına bilgi veya veremezler.

NOT

Memurlar sendika kurabilir ve sendikalara üye olabilirler ve ayrıca toplu sözleşme yapma hakkınada sahiptirler.

Memurlarda Kademe ve Kademe İlerlemesi

- Kademe; derece içinde, görevin önemi veya sorumluluğu artmadan, memurun aylığındaki ilerlemedir. Memurun kademe ilerlemesinin yapılabilmesi için bulunduğu kademede en az 1 yıl çalışmış olması ve bulunduğu derecede ilerleyebileceği kademenin bulunması şarttır.
- Son 8 yıl içinde herhangi bir disiplin cezası almayan memurlara, aylık derecelerinin yükseltmesinde dikkate alınmak üzere bir kademe ilerlemesi uygulanır.
- Kademe ilerlemesi ile ilgili onay mercii **atama yetkili amir**dir.

Memurlara Uygulanan Disiplin Cezaları

▶ Disiplin cezaları idari kuruluşun iç düzenine aykırı davranışlara uygulanır. İdari ceza sayılır ve mahkeme tarafından değil, idare tarafından verilir.

DİSİPLİN CEZALARI	SEBEPLERİ
Uyarma: Görevinde ve davranışlarında daha dikkatli olması gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir.	▶ Özürsüz ve izinsiz göreve geç gelmek ▶ Usulsüz şikayette bulunmak ▶ Tasarruf tedbirlerine uymamak ▶ Kılık ve kıyafet hükümlerine aykırı davranmak
Kınama: Görevinde ve davranışlarında kusurlu olduğunun yazı ile bildirilmesidir.	▶ Amire saygısız davranmak ▶ Devlete ait araç ve gereçleri özel işlerinde kullanmak ▶ Verilen emirlere itiraz etmek ▶ Yetkili olmadığı hâlde basın ve televizyon kurumlarına demeç vermek ▶ Kurumun çalışma düzenini bozmak, iş arkadaşlarına hakaret etmek ▶ Borçlarını kasten ödememek ve eşlerin ve reşit olmayan çocukların kazanç faaliyetini bildirmemek
Aylıktan Kesme: Brüt aylığından 1/30 – 1/8 arasında kesinti yapılmasıdır.	▶ Özürsüz olarak 1 veya 2 gün işe gelmemek ▶ Devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak ▶ Kasıtlı olarak verilen emir ve görevleri tam zamanında yapmamak
Kademe İlerlemesinin Durdurulması: Fiilin ağırlık derecesine göre memurun, bulunduğu kademe ilerlemesinin 1 - 3 yıl durdurulmasıdır.	▶ Göreve sarhoş gelmek, görev yerinde alkollü içki içmek ▶ Özürsüz ve izinsiz 3 - 9 gün göreve gelmemek ▶ Belirlenen sürede mal bildiriminde bulunmamak ▶ Ticaret yapmak ▶ Dil, ırk, cinsiyet, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı yapmak
Kamu Görevinden Çıkarma: Bir daha devlet memurluğuna atanmamak üzere memurluktan çıkarmaktır.	▶ Terör örgütüne üye olmak ▶ Özürsüz olarak toplam 20 gün göreve gelmemek ▶ Gizli belgeleri açıklamak ▶ Amirlerine ve iş sahiplerine fiili tecavüzde bulunmak ▶ Siyasi partiye girmek ▶ Grev yapmak

DİSİPLİN CEZALARINDA USUL
▶ Memurun savunması alınmadan disiplin cezası VERİLEMEZ.
▶ Memurun savunması için en az 7 gün süre verilir.
▶ Uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezaları için memurun savunması alındıktan sonra amir 15 gün içinde cezayı vermek zorundadır. ▶ Kademe ilerlemesinin durdurulmasının cezasını disiplin kurulu, dosyayı aldığı tarihten itibaren 30 gün içinde soruşturma evrakına göre kararını bildirir. ▶ Memurluktan çıkartma cezası ise yüksek disiplin kurulunca azami 6 ay içinde karara bağlanır.
▶ Disiplin amirleri tarafından verilen uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarına karşı DİSİPLİN KURULUNA; kademe ilerlemesinin durdurulması cezalarına karşı ise YÜKSEK DİSİPLİN KURULUNA itiraz edilebilir.
▶ İtiraz süresi, kararın memura tebliğinden itibaren 7 gündür. Süresi içinde itiraz edilmeyen disiplin cezaları kesinleşir.
▶ İtiraz mercileri, 30 gün içinde kararlarını vermek zorundadır. İtirazın kabulü hâlinde disiplin amirleri kararı gözden geçirerek cezayı hafifletebilir veya tamamen kaldırabilirler.
▶ Disiplin cezaları memurların özlük dosyalarına işlenir.
▶ Bütün disiplin cezalarına karşı idari yargı yolu açıktır.

Disiplin Cezalarının Özlük Dosyasından Silinmesi

▶ Devlet memurluğundan çıkarma cezasından başka bir disiplin cezasına çarptırılmış olan memur uyarma, kınama cezalarının uygulanmasından 5 sene, diğer cezaların uygulanmasından 10 sene sonra atamaya yetkili amire başvurarak verilmiş olan cezaların özlük dosyasından silinmesini isteyebilir.

İNDEKS AKADEMİ

Görevden Uzaklaştırma

▶ Görevden uzaklaştırma, Devlet kamu hizmetlerinin gerektirdiği hallerde, görevi başında kalmasında sakınca görülecek devlet memurları hakkında alınan ihtiyati bir güvenlik tedbirdir.

▶ Devlet memurları hakkında soruşturma başlatılmışsa görevlerinden 3 ay uzaklaştırılabilirler.

▶ Görevden uzaklaştırılan memurların aylıklarının üçte ikisi ödenir. Kanun öngördüğü sosyal hak ve yardımlardan faydalanmaya devam ederler. Görevden uzaklaştırılan devlet memurları hakkında görevden uzaklaştırmayı izleyen 10 iş günü içinde soruşturmaya başlanması şarttır. Görevden uzaklaştırma disiplin cezası değil güvenlik tedbiridir.

Görevden uzaklaştırmaya yetkililer şunlardır.

a) Atamaya yetkili amirler;

b) Bakanlık ve genel müdürlük müfettişleri;

c) İllerde valiler;

d) İlçelerde kaymakamlar (İlçe idare şube başkanları hakkında valinin muvafakati şarttır.)

İstisnai Memuriyet

▶ İstisnai memuriyet haklarında devlet memurluğu kanunun atanma, sınavlar, kademe ilerlemesi ve derece yükselmesi hükümleri uygulanmayan devlet memuriyetleridir.

Bu memuriyetler şunlardır:

▶ Özel kalem müdürlükleri

▶ TBMM memurlukları

▶ Savunma Sanayi Başkanlığı ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'na ait Başkan, Başkan Yardımcısı, Hukuk Müşaviri, Daire Başkanı, Uzman, Uzman Yardımcısı, Müşavir Avukat ve Şube Müdürleri

- Milli Savunma Bakanlığı ile Türk Silahlı Kuvvetleri kadrolarında veya kadro açıklamalar bölümünde özel nitelikli olarak gösterilen görev yerleri
- Valilikler
- Büyükelçiliklere, daimi temsilciliklere, dış kuruluşlarda çalışma müşavirlikleri nezdinde görevlendirilecek sendika uzmanlıkları
- Milli İstihbarat Teşkilatı memurlukları
- Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Müşavirlikleri istisnai devlet memurudur.
- En yüksek devlet memuru Cumhurbaşkanı İdari İşler Başkanıdır.

MEMURLARIN İZİN HAKKI
▶ Yıllık İzin: Devlet memurlarının yıllık izin süresi, hizmeti 1 yıldan 10 yıla kadar (10 yıl dahil) olanlar için 20 gün, hizmeti 11 yıl ve üzeri olanlar için 30 gündür.
▶ Doğum İzni: Kadın memura; doğumdan önce 8 hafta, doğumdan sonra 8 hafta olmak üzere toplam 16 hafta süreyle analık izni verilir.
▶ Babalık İzni: Memura, eşinin doğum yapması hâlinde, isteği üzerine 10 gün babalık izni verilir.
▶ Evlilik İzni: Memura, kendisinin veya çocuğunun evlenmesi hâllerinde isteği üzerine 7 gün izin verilir.
▶ Cenaze İzni: Memura eşinin, çocuğunun, kendisinin veya eşinin ana, baba ve kardeşinin ölümü hâllerinde isteği üzerine 7 gün izin verilir.
▶ Hastalık ve Refakat İzni: Memura, aylık ve özlük hakları korunarak, verilecek raporda gösterilecek lüzum üzerine, kanser, verem ve akıl hastalığı gibi uzun süreli bir tedaviye ihtiyaç gösteren hastalığı hâlinde on sekiz aya kadar, diğer hastalık hâllerinde ise on iki aya kadar izin verilir.
▶ Memurun bakmakla yükümlü olduğu veya memur refakat etmediği takdirde hayatı tehlikeye girecek ana, baba, eş ve çocukları ile kardeşlerinden birinin ağır bir kaza geçirmesi veya tedavisi uzun süren bir hastalığının bulunması hâllerinde, bu hâllerin sağlık kurulu raporuyla belgelendirilmesi şartıyla, aylık ve özlük hakları korunarak, üç aya kadar izin verilir. Gerektiğinde bu süre bir katına kadar uzatılır.
▶ Mesleklerine ait öğrenimini bitirerek devlet memurluğuna alınmış ve asli memur olarak atanmış olanlardan mesleklerine ait hizmetlerde yetiştirilmek, eğitilmek, bilgilerini artırmak veya staj yapmak üzere 2 yıla kadar dış memleketlere gönderilme müsadesi verilebilir.

MEMURLUĞUN SONA ERDİĞİ HÂLLER
▶ Memurluktan çıkarılma
▶ Memurluk ile bağdaşmayan bir görevi kabul etme
▶ Memur olma şartlarını yitirme
▶ Emeklilik
▶ Ölüm
▶ Çekilme (istifa) ◗ Kurallara uygun şekilde istifa edenler; 6 ay ◗ Yerine atanan kişinin gelmesini beklemeden çekilenler; 1 yıl ◗ Devir-teslim yükümünü yerine getirmeden çekilenler; 3 yıl ◗ Olağanüstü hâllerde yerine atanan memuru beklemeden çekilenler; hiçbir zaman devlet memuru olamazlar.
▶ Çekilmiş sayılma (müstafi) ◗ Bulunduğu ile atanan memur, atama emrinin tebliğinden itibaren 1 gün içinde, ◗ Başka ile atanan memur, atama emrinin tebliğinden itibaren 15 gün içinde, ◗ Silah altındaki memur, terhisten sonra 10 gün içinde, ◗ İzinli olarak yurt dışına çıkan memur, iznin bitiminden sonra 15 gün içinde göreve başlamazlarsa çekilmiş sayılırlar. Görevinden çekilmiş sayılan kişiler 1 yıl yeniden devlet memuru olamazlar.

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre 2'den fazla istifa eden bir kişinin tekrar memur olarak atanamayacağı belirtilmiştir.

1. **1982 Anayasasına göre aşağıdakilerden hangisi kanunla kurulması gereken idari birimlerden biri değildir?**

A) Devlet Üniversitesi B) Büyükşehir Belediyesi C) İl D) İlçe E) Bakanlık

2. **Büyükşehir belediyelerinin kurulabilmesi için gerekli olan nüfus en az aşağıdakilerden hangisidir?**

A) 5.000 B) 50.000 C) 500.000 D) 75.000 E) 750.000

3. **Memurlukta adaylık süresi en az ve en çok ne kadardır?**

A) 2 ay – 6 ay B) 6 ay – 1 yıl C) 1 yıl – 2 yıl D) 1 yıl – 3 yıl E) 1 yıl – 5 yıl

4. **Devlet memurları ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?**

A) Sendikalara üye olamazlar.
B) Kamusal faliyet gütmeyen derneklere üye olamazlar.
C) Ticaret yapamazlar.
D) Basın toplantısı yapıp, demeç veremezler.
E) Siyasi partilere üye olamazlar.

5. **Aşağıdakilerden hangisi özel kolluk personelidir?**

A) Zabıta B) Sahil güvenlik C) Jandarma D) Polis E) Bekçi

İNDEKS AKADEMİ

6. **İl özel idaresinin karar organı aşağıdakilerden hangisidir?**

A) İl idare kurulu B) İl genel meclisi C) İl daimî encümeni D) Vali E) İl şube başkanlığı

7. Aşağıda bazı idari birimlerle bu birimlerin bağlı olduğu teşkilat türleri eşleştirilmiştir:

I. İl Milli Eğitim Müdürlüğü → Merkez teşkilatı
II. İl Sağlık Müdürlüğü → Taşra teşkilatı
III. Orman Bölge Müdürlüğü → Taşra teşkilatı
IV. İçişleri Bakanlığı → Mahallî idare

Bu eşleştirmelerden hangileri yanlıştır?

A) Yalnız I B) I ve IV C) II ve III D) III ve IV E) I, II ve IV

8. **Aşağıdakilerden hangisi, mahallî idarelerin ortak özelliklerinden biri değildir?**

A) Coğrafi yerleşim esasına göre örgütlenmiş olmaları
B) Tüzel kişiliğe sahip olmaları
C) Demokratik yolla seçilmiş organlara sahip olmaları
D) Kanunla kurulmayan özel düzenlemelerle kurulabilmeleri
E) İdari vesayet denetimine tabi olmaları

9. I. Hiyerarşi
II. Yetki genişliği
III. İdari vesayet

Yukarıdakilerden hangileri, idarenin bütünlüğü ilkesinin araçları arasında yer alır?

A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III D) II ve III E) I, II ve III

10. Kamu görevlisi A, üstü olan amirinden bir emir alır. Bu emrin açıkça suç oluşturduğunu fark eder ancak emri yazılı olarak tekrarlamasını ister. Amir, emri yazılı olarak tekrar eder. Bunun üzerine A, bu emri yerine getirir.

Bu durumda, A'nın hukuki sorumluluğu açısından aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

A) A, emri yerine getirdiği için hiçbir şekilde sorumlu tutulamaz.
B) Yazılı emir kuralı uygulandığından A sorumluluktan kurtulur.
C) Emir açıkça suç oluşturduğundan A, emri yerine getirse bile sorumluluktan kurtulamaz.
D) A, yalnızca disiplin yönünden sorumlu tutulabilir.
E) Amir, emrin yazılı olmasını sağladığı için tek başına sorumludur.

11. **657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre aşağıdaki fiil ve hallerden hangisi, kademe ilerlemesinin durdurulması cezasını gerektirir?**

A) Kasıtlı olarak verilen emir ve görevleri tam zamanında yapmamak
B) Özürsüz olarak bir veya iki gün göreve gelmemek
C) Verilen görevle ilgili olarak her türlü öğrenmeye engel davranışta bulunmak
D) Ticaret yapmak veya Devlet memuruna yasaklanan diğer kazanç getirici faaliyetlerde bulunmak
E) Amirlerine ve iş sahiplerine fiili tecavüzde bulunmak

12. **657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre, hizmet süresi 5 yıl 3 ay olan bir devlet memuruna her hizmet yılı için verilecek yıllık izin süresi aşağıdakilerden hangisidir?**

A) 10 gün B) 15 gün C) 20 gün D) 25 gün E) 30 gün

İNDEKS AKADEMİ

13. I. İl millî eğitim müdürü
II. Yükseköğretim Kurulu (YÖK)
III. Bakanlıklar
IV. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı
V. Valilik

Yukarıdakilerden hangileri yönetmelik çıkarma yetkisine sahip değildir?

A) Yalnız I B) I ve IV C) I, IV ve V
D) I, II, IV ve V E) I, II, III ve IV

14. **Aşağıdakilerden hangisinde, kurumlar arasında *hiyerarşi* ilişkisi değil, *idari vesayet* ilişkisi söz konusudur?**

A) Milli Eğitim Bakanlığı → İl Millî Eğitim Müdürlüğü
B) İçişleri Bakanlığı → Kaymakamlık
C) Adalet Bakanlığı → Cezaevi müdürlüğü
D) Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı → Belediye Başkanlığı
E) Sağlık Bakanlığı → İl Sağlık Müdürlüğü

15. **657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre, kademe ilerlemesinin durdurulması cezası almış bir devlet memuru, bu cezanın özlük dosyasından silinmesini en erken hangi sürenin sonunda talep edebilir?**

A) 3 yıl B) 5 yıl C) 7 yıl D) 10 yıl E) Cezalar silinemez.

CEVAP ANAHTARI							
1. E	2. E	3. C	4. A	5. A	6. B	7. D	8. D
9. D	10. C	11. D	12. C	13. C	14. D	15. D	

İNSAN HAKLARI HUKUKU YILLARA GÖRE ÇIKMIŞ SORU DAĞILIM ANALİZİ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-

► Bu ünite ile ilgili ÖSYM sorularına baktığımızda KPSS Ortaöğretim ve Ön Lisans sınavlarında da şimdiye kadar 1 tane soru gelmiştir.

İNSAN HAKLARI HUKUKU

A. İNSAN HAKLARI KAVRAMI VE KAPSAMI

► İnsan hakları, genel olarak kişinin sadece insan olması dolayısıyla sahip olduğu haklar olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu haklar, insanın başka bir özelliğe sahip olması gerekmeksizin sadece insan olmasından dolayı, şerefli, haysiyetli bir hayat yaşayabilmesi için sahip olduğu haklardır.

1. İnsan haklarına herkes sahiptir. (Evrenseldir.)
2. İnsan hakları doğuştandır. (İnsan haklarının varlığı devletin tanımasına bağlı değildir, insan hakları insanın doğuştan sahip olduğu kişiliğinden ayrılmaz nitelikte hak ve özgürlüklerdir.)
3. İnsan hakları mutlaktır. (İnsan hak ve özgürlüklerinin varlığı, herhangi bir kayıt ve şarta bağlanamaz; hiçbir düşünceyle varlıkları yadsınamaz, geçersiz kılınamaz.)
4. İnsan hakları eşit, devredilmez ve vazgeçilmezdir. (Kişiler doğuştan sahip oldukları insan haklarını sözleşmeyle başkalarına devredemezler ve bu hak ve özgürlüklerinden vazgeçemezler.)
5. İnsan haklarının kapsamı genişler ve değişir. (İnsan hakları üzerinde mutabakata varılmış mutlak ve değişmez bir kapsamı yoktur, doğal hukuk kapsamında değerlendirilir.)
6. İnsan hakları hukuksal olarak devletin tanıması ve koruması hukuki teminatlar sağlaması gereklidir. (Haklarla ilgili uyuşmazlıklar tarafsız ve bağımsız mahkemelerce çözümlenmelidir.)

İNDEKS AKADEMİ

Devletlerin insan hakları alanında yükümlülükleri vardır:

1. Saygı göstermek
2. Korumak
3. Yerine getirmek
4. Geliştirmek

NOT

Bir insan fiili + hukuk düzeni tarafından,

a) Yasaklanmamışsa hürriyettir.

b) Korunuyorsa haktır.

c) Emrediyorsa ödevdir.

B. İNSAN HAKLARI BELGELERİ - TARİHSEL BOYUT

1. Kiros Silindiri (MÖ 539)

► Dönemin Pers Kralı II. Kiros tarafından MÖ 539'da Babil'de yazdırılmıştır. İçeriğinde köleliğin kaldırılması, din, dil, ırk ayrımına son verilmesi gibi konular yer almıştır. Öğretide insan haklarıyla ilgili dünyadaki ilk belge olarak kabul edilir.

2. Medine Vesikası / Anayasası (MS 622)

► Hz. Muhammed(s.a.v.)'in Medine'ye hicretinden sonra MS 622'de Müslümanlar, Yahudiler ve müşrik Araplar arasında imzalanmıştır. Medine şehir devletinin idari ve adli düzeni bu belgede düzenlenmiştir.

3. Magna Carta Libertatum (Büyük Özgürlük Şartı) (1215)

- İngiltere kralı bu ferman ile kendi yetkilerini kısıtlamıştır, hukuk kraldan üstündür. Magna Carta ile kişilere can ve mal güvenliği sağlamış olup kralın keyfi işlemlerine karşı korunmuştur. Ayrıca kişilere keyfi yakalanma ve ceza takibine karşı koruma gibi somut haklar tanınmıştır. Magna Carta dünyanın ilk yazılı anayasal belgesi olarak kabul edilmektedir.

4. Haklar Dilekçesi (1679)

- Kanun olmadan vergi toplanmayacağı ve vergilerin arttırılmayacağı belirtilmiştir. Adil yargılanma hakkından, sürgün yasağından bahsetmiştir. Bunun yanı sıra keyfi ölüm cezaları yasaklanmıştır. Haklar dilekçesi Magna Carta'nın tamamlayıcısı şeklinde bir belge olarak gözükse de haklar dilekçesinde yer alan hak ve özgürlükler, Magna Carta'nın tersine sadece bir sınıfa (aristokratlara) değil; bütün İngiliz hâlkına tanınmıştır.

5. Haklar Bildirisi (Bill of Rights 1689)

- İngiltere'de parlamentonun üstünlüğüne yer vermiştir. Bu belgeyle dünya tarihinde ilk defa parlamento içinde söz ve tartışmalara dokunulmazlık getirilmiştir. Bildiri cezalarda ölçülük ilkesine yer vermiştir. Buna göre aşırı para cezaları, kanuni olmayan cezalar verilmeyecektir.

6. Virginia Haklar Beyannamesi (1776)

- 12 Haziran 1776'da ABD'de Virginia Kongre delegelerinin oy birliği ile kabul edilmiştir. Bildiri hayat ve kişi özgürlüklerine somut olarak yer vermekle yetinmemiş, aynı zamanda keyfi arama, adli yargılanma, serbest seçim, basın özgürlüğü gibi somut haklara da yer vermiştir. Bu beyanname John Locke'un doktrini ve Montesquieu'nun güçler ayrılığı ilkesine dayanılarak hazırlanmıştır.

7. Amerikan Bağımsızlık Bildirisi (1776)

- 13 Koloni'nin Büyük Britanya Krallığı'ndan ayrılarak bağımsızlıklarını ilan ettikleri belgedir. 4 Temmuz'da kabul edilmiştir. Bu tarih aynı zamanda her sene ABD'nin bağımsızlık günü olarak kutlanmaktadır. Akabinde 1787 yılında Amerika Anayasası kabul edilmiştir.
- Amerika Anayasası dünyada kabul edilen modern anlamdaki ilk yazılı anayasadır.

8. Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi (1789)

- Bu bildiri Avrupa'daki kişisel hakların temel dayanağıdır. Aynı zamanda Fransız Anayasası'nın ön sözüne eklenmiştir. Bildiride zulme karşı direnme hakkı, özgürlük, mülkiyet, güvenlik gibi kavramlara yer verilmiştir.
- İnsan haklarının vazgeçilmezliği ilkesi ilk defa bu bildiride yer almıştır.

İNDEKS AKADEMİ

C. İNSAN HAKLARINA İLİŞKİN SINIFLANDIRMALAR

Kuşaklara Göre Sınıflandırması	Jellinek'in Sınıflandırması
▸ Birinci Kuşak İnsan Hakları ▸ İkinci Kuşak İnsan Hakları ▸ Üçüncü Kuşak İnsan Hakları ▸ Dördüncü Kuşak İnsan Hakları	▸ Negatif Statü Hakları ▸ Pozitif Statü Hakları ▸ Aktif Statü Hakları

Kuşaklara Göre Sınıflandırma

- İnsanın tarihsel gelişim süreci içinde ortaya çıkan hak kuşaklarıdır.

Birinci Kuşak Hakları (Klasik haklar)	İkinci Kuşak Hakları (Sosyal haklar)	Üçüncü Kuşak Hakları (Dayanışma hakları)	Dördüncü Kuşak Hakları (Bilim ve Teknolojiye Dayalı Haklar)
Aristokrasi ve burjuvazi sınıfının mücadelesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Kişisel ve siyasi haklar bu hak kuşak içerisinde yer alır. ▶ Yaşama hakkı ve kişi dokunulmazlığı, ▶ Kişi özgürlüğü ve kişi güvenliği, ▶ Düşünce ve düşünceyi açıklama özgürlüğü, ▶ İnanç ve ibadet özgürlüğü, konut dokunulmazlığı, ▶ Mülkiyet hakkı, ▶ Eşitlik hakkı, ▶ Dernek kurma (örgütlenme) hakkı, ▶ Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı, ▶ Çalışma özgürlüğü, ▶ Dilekçe hakkı, ▶ Tarafsız bir yargıç tarafından yargılanma (adil yargılanma) hakkı, ▶ Seçme, seçilme hakkı, ▶ Oy kullanma hakkı.	Sanayi Devrimi sonucunda işçi sınıfının mücadelesi ile ortaya çıkmıştır. Devletin mali kaynaklar ölçüsünde yerine getirdiği sosyal haklar yer almaktadır. ▶ Çalışma hakkı, ▶ Sendika kurma hakkı, ▶ Grev ve toplu sözleşme hakkı, ▶ İş yeri yönetimine katılma hakkı, ▶ Dinlenme hakkı, ▶ Sosyal güvenlik hakkı, ▶ Parasız öğrenim ve eğitim görme hakkı, ▶ Kültürel hayata katılabilme hakkı, ▶ Sağlık hakkı, ▶ Beslenme hakkı, ▶ Konut hakkı.	Sınıf mücadelesi sonucunda ortaya çıkmamış olup daha çok birey, toplum ve devletin ortak hareket etmesi ve dayanışması sonucunda ortaya çıkan hak kuşağıdır. ▶ Kültürel kimlik hakları, ▶ Çevre hakkı, ▶ Gelişme hakkı, ▶ Barış hakkı, ▶ İnsanlığın ortak mal varlığına saygı hakkı, ▶ İnsani yardım hakkı ▶ Hâlkların kendi kaderini tayin hakkı (self determinasyon).	Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin yol açacağı olumsuz gelişmelere yönelik ortaya çıkan hak kuşağıdır. ▶ Kişisel verilerin korunması, ▶ Ekosistem hakkı, ▶ Doğmamış nesillerin (cenin) hakkı.

Jellinek'in Sınıflandırması

- **Negatif Statü Hakları:** Koruyucu haklar olarak da adlandırılır. Kişiyi devlete karşı korur. Devletin edimi karışmama, gölge etmemedir. Örneğin; din ve vicdan özgürlüğü, ifade özgürlüğü, kişi güvenliği
- **Pozitif Statü Hakları:** İsteme hakları olarak da adlandırılır. Kişinin devletten bir şeyler yapmasını istediği haklardır. Bireyin bu haklardan yararlanması devletin olumlu edimlerine bağlıdır. Sosyal haklar bu gruba girer. Örneğin; sağlık hakkı, eğitim ve öğretim hakkı, konut hakkı
- **Aktif Statü Hakları:** Katılım hakları olarak da adlandırılır. Siyasal iktidar etkilemeye ve siyasal katılıma olanak veren haklardır. Kural olarak vatandaşlığa bağlı olarak kullanılır. Örneğin; seçme seçilme hakkı, kamu hizmetlerine girme hakkı, askerlik hizmeti

D. İNSAN HAKLARININ KORUNMASI

A. İNSAN HAKLARININ ULUSLARARASI ALANDA KORUNMASI (BİRLEŞMİŞ MİLLETLER)

B. İNSAN HAKLARININ BÖLGESEL DÜZEYDE KORUNMASI: (AVRUPA'DA AVRUPA KONSEYİ'NDE) İNSAN HAKLARININ KORUNMASI

C. İNSAN HAKLARININ İÇ HUKUKTA KORUNMASI

E. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE ORGANLARI

- Dünya barışını, güvenliğini korumak ve uluslararasında ekonomik, toplumsal ve kültürel bir iş birliği oluşturmak için 1945 yılında kurulan uluslararası bir örgüttür. Uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanılmasını evrensel düzeyde yasaklayan ilk antlaşma 26 Haziran 1945'te 50 ülke tarafından imzalanan Birleşmiş Milletler Antlaşması'dır.193 ülke üyedir. Birleşmiş Milletler Genel Merkezi New York şehrinde bulunmaktadır.

İNDEKS AKADEMİ

1. Genel Kurul:	Karar organıdır. Birleşmiş Milletler'in tüm üyeleri (193) Genel Kurul'da toplanır. Her ülke birer eşit oy hakkına sahiptir. Genel Kurul, dünya barışı ve güvenliği, yeni üye alımı ve Birleşmiş Milletler'in bütçesi ile ilgili konulardaki kararlarını üçte iki çoğunlukla alır.
2. Güvenlik Konseyi:	Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler (BM)'in icra organıdır ve politik alanda BM'nin yürütme organı vazifesindedir. Barışın tehdit edilmesi durumunda çeşitli zorlama tedbirleri alabilir. Bunlar ekonomik ilişkileri, ulaşım, iletişim ilişkilerini kesmek; askeri müdahâlelere kadar gidebilir.
3. Ekonomik ve Sosyal Konsey:	Ekonomik ve Sosyal Konsey, ekonomik, sosyal, kültürel alanlarda, eğitim ve sağlık alanlarında ve bunlarla ilgili başka alanlarda uluslararası sorunlar üzerinde araştırmalar yapabilir, raporlar, sözleşme hazırlayabilir, konferans verebilir ve tavsiyede bulunabilir.
4. Uluslararası Adalet Divanı:	Uluslararası Adalet Divanı, Birleşmiş Milletlerin yargı organıdır. Divan 15 yargıçtan oluşur. Yargıçlar, Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi'nce seçilirler, görev süreleri ise dokuz yıldır. Uluslararası Adalet Divanı, Hollanda'nın bir kenti olan Lahey'dedir. Divanın önüne insan hakları ile ilgili herhangi bir başvurunun gelebilmesi için uyuşmazlığa taraf devletinin Adalet Divanı'nın yetki alanını kabul etmiş olması gereklidir.
5. Vesayet Meclisi:	Vesayet Konseyi'nin kuruluş amacı; sömürgelerin iktisadi, sosyal ve siyasi şartlarının iyileştirilmesini ve bunların süreç içinde kendi kendini yönetir hâle gelmesini sağlamaktır. Sömürge hâlklarının hemen hepsinin bağımsızlık elde etmiş olması sebebiyle günümüzde işlevsiz hâle gelmiştir.
6. Sekreterlik	

İnsan Haklarının Uluslararası Alanda Korunması

Birleşmiş Milletler Antlaşması (1945)
↓
İnsan Hakları Komisyonu
↓
İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (10 Aralık 1948)
↓
İkiz Sözleşmeler (1976) (Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme)

F. İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ (10 ARALIK 1948)

Ön sözü dışında otuz maddeden oluşmaktadır. Bildirgenin belirttiği hakların başlıcaları şunlardır:

1. **Klasik birey hak ve özgürlükleri:** Hayat, özgürlük, güvenlik, insan şerefi, işkence ve keyfi tutuklama yasağı.
2. **Bireyin grup içinde kullanabileceği haklar:** Aile kurma, demek kurma, konut sahibi olma, yurttaşlık ve sığınma hakları.
3. **Siyasi haklar:** Vicdan, düşünce ve düşünceyi açıklama (ifade), inanma özgürlüğü; toplantı ve gösteri, örgütlenme ve seçimlere katılma hakkı.
4. **Sosyal haklar:** Çalışma, çalıştığı yeri serbestçe seçme, sosyal güvenlik, eğitim görme, seyahat etme, sanat hakkı.

NOT

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi kararları, tavsiye niteliğinde olup bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Fakat uluslararası Adalet Divanı hem de ulusal mahkemelerin pek çoğu, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni ya yorum aracı ya da örf ve adet hukuku olarak kabul etmektedir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, özellikle yeni kurulan devletlerde, anayasal sorunların çözümünde bir referans olarak kullanılmaktadır.

İNDEKS AKADEMİ

G. İKİZ SÖZLEŞMELER (23 MART 1976)

1. Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi

- MSHS'de yaşam hakkı, işkence yasağı, kölelik yasağı, cinsler arası eşitlik, kişi güvenliği, savunma hakkı, kanun önünde eşitlik, seyahat özgürlüğü, adil yargılanma hakkı, kanunilik ilkesi, ifade özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğü, toplanma ve dernek kurma özgürlüğü, seçme ve seçilme hakkı, self-determinasyon gibi haklara yer vermiştir.
- **Self-determinasyon (Kendi kaderini tayin hakkı):** Milletlerin kendi siyasal durumlarını,ekonomik, sosyal ve kültürel manada izleyecekleri yolu kendi istekleri ile belirlemeleri şeklinde tarif edilir. Buna göre; kendi geleceğini belirleme hakkı yalnızca ulusun kendisine aittir; kimse ulusun hayatına zorla müdahâle etme, okullarını ve diğer kurumlarını yok etme, gelenek ve göreneklerine saldırma, dilini baskı altına alma ve özgürlüklerini kısıtlama hakkına sahip değildir.

NOT

MSHS'yi ve ESKHS'yi (İkiz Sözleşmeler) Türkiye 15 Ağustos 2000'de imzalamıştır.

- Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin getirdiği en büyük yenilik, sözleşmede tanınan hakları koruyucu bir denetim mekanizması öngörmesidir. Bu amaçla sözleşmede düzenlenen hak ve özgürlüklere uygun hareket edilip edilmediğini denetleyen bir **insan hakları komitesi** oluşturulmuştur. Bir mahkeme değildir; verdiği kararlar hukuken bağlayıcı değil, ancak komitenin uluslararası siyasi baskı gücü yüksektir.

Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin Öngördüğü Denetim Sistemleri

1. **Devlet Başvurusu:** Bir taraf devlet, diğer bir taraf devleti MSHS'den doğan yükümlülüklerini yerine getirmediği iddiasıyla komiteye şikayet edebilir. Devlet başvurusunun gündeme gelebilmesi için her iki taraf devletin (şikayet eden ve şikayet edilen) de İnsan Hakları Komitesi'nin yetkisini kabul etmiş olması gerekir.
2. **Bireysel Başvuru Yöntemi:** Sözleşmede belirtilen haklardan birinin ihlal edildiği iddiasında bulunan ve bütün iç hukuk yollarını tüketen bireyler, inceleme yapması için komiteye yazılı şikayette bulunabilirler.
3. **Rapora Dayalı Denetim Sistemi Rapor Yöntemi:** Uluslararası sözleşmelerin uygulanmasında en yaygın denetim biçimidir. Uluslararası bir sözleşmeye taraf devletler, o sözleşmenin onaylanmasından sonra, ilgili denetim organına, onay tarihinden itibaren belli bir süre (genellikle bir yıl, bazı sözleşmelerdeyse iki yıl) içinde başlangıç raporu ve dönemsel raporlar olmak üzere iki çeşit rapor sunmakla yükümlüdürler.

2. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (EKSKHS)

- Bu düzenlemeyle bütün hâlklar, kendi siyasi statülerini özgürce kararlaştırma, iktisadi, toplumsal ve kültürel gelişmelerini özgürce sağlama hakkına sahiptir. Sözleşmenin diğer maddelerinde çalışma hakkı, sendika ve grev hakkı, eğitim hakkı, sosyal güvenlik hakkı, adil ücret hakkı, tatil ve izin hakkı, eğitim hakkı gibi haklar yer almaktadır.

Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi Denetim

- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, İnsan Haklan Komitesi'ni kuran Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nde olduğu gibi, bir komite kurulmasını öngörmemiştir. Sözleşmeye göre, her ülke bu yükümlülüğünü "kendi imkanları ölçüsünde" aşamalı olarak yerine getirecektir. Buradan anlaşılacağı üzere sözleşme oldukça zayıf bir denetim mekanizması öngörmüştür. Sözleşmenin 16. maddesi uyarınca taraf devletler, sözleşmede tanınan haklarla ilgili olarak aldıkları önlemler ve gösterdikleri gelişmeler hakkında Ekonomik ve Sosyal Konseye rapor sunmak durumundadırlar. Ancak bu raporlar hakkında bağlayıcı karar alınamamakta, sadece genel tavsiyelerde bulunulabilmektedir.

Birleşmiş Milletler Bünyesindeki Diğer Sözleşmeler

- Her Türlü Irk Ayırımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme
- İşkence ve Diğer Zalimane Gayri İnsani veya Küçültücü Muameleye ve Cezaya Karşı Sözleşme
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme
- Çocuk Hakları Sözleşmesi
- Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme
- Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme
- Kadınların Siyasal Haklarına İlişkin Sözleşme
- Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Üyelerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme

İNDEKS AKADEMİ

H. ULUSLARARASI ADALET DİVANI

- Birleşmiş Milletler'in başlıca yargı organıdır.
- Merkezi Hollanda'nın Lahey kentindedir.
- UAD'nin yapısına bakacak olursak, BM Genel Kurulu ve Güvenlik Konseyi tarafından seçilen 5 hakimden oluşmaktadır. Hakimlerin görev süreleri 9 yıldır.
- UAD'nin yargı yetkisi iki ana unsur üzerinden kurgulanmıştır. Bunlar:

  A) Görüş verme yetkisi

  B) Çekişmeli yargı yetkisi
- Uluslararası adalet divanının çekişmeli yargı yetkisini kullanabilmesi için anlaşmazlığa taraf devletlerin rızasına ihtiyaç duymaktadır. Yani devletlerin UAD'nin yargı yetkisini tanımış olması gereklidir.
- Divanın anlaşmazlık durumu için verdiği kararlar yaptırım niteliği taşımaz. Devletlerin çatışmaları mahkemeye taşımada kendi iradelerinin olması gerekliliği gibi alınan kararların uygulanması da devlet iradesi gerektirir.
- Alınan kararlar da sadece yargı sürecinin tarafları için bağlayıcı olmaktadır. Yani alınan kararlar uluslararası hukuk için bir emsal teşkil etse de her dava için farklı yargı süreci işletilmektedir.
- Alınan kararların uygulanması konusunda bir yaptırım mekanizması bulunmayan UAD için taraflar kararları uygulamayı reddettiklerinde, konu mağdur olan tarafça BM Güvenlik konseyinin görüşüne sunulabilir. Bu konu BM şartının 94(2) maddesinde şu şekilde ifade edilmektedir: "Bir uyuşmazlığın taraflarından biri, Divan'ın verdiği bir hükme göre kendisine düşen yükümlülükleri yerine getirmezse öbür taraf Güvenlik Konseyi'ne başvurabilir. Konsey gerekli görürse hükmün yerine getirilmesi için tavsiyelerde bulunabilir ya da alınacak önlemleri kararlaştırabilir." Ancak bu süreç, siyasal iradeye bağlı olduğundan, otomatik bir yaptırım mekanizması söz konusu değildir

İNDEKS AKADEMİ

NOT

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde alınan kararları veto etme hakkı bulunan daimi üyeler şunlardır:
ABD, Fransa, Çin Halk Cumhuriyeti, Rusya ve İngiltere

I. ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ

- Kuruluş belgesi Roma statüsüne dayanır.
- Savaş suçları, insanlığa karşı suçlar, soykırım suçları ve saldırı suçlarına bakan uluslararası bir mahkemedir.
- Hollanda'nın Lahey kentinde bulunmaktadır.
- Birleşmiş Milletlere bağlı bir mahkeme değildir, özerk bir yapıya sahiptir. Sadece birleşmiş milletlerle ilişkili bir mahkemedir.
- Bireyleri yargılar (devletleri değil).
- Devlet başkanları, bakanlar, komutanlar gibi yetkililer hakkında da yargılama yapılabilir.
- Tutuklama kararları çıkarabilir.
- Cezaevleri yoktur; infazı taraf devletler üstlenir.

NOT

Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargılanmasında suçun faili eğer kendi uyruğunda olduğu devletin yargılamasına tabi olmuşsa bu dava uluslararası Ceza Mahkemesinde ikinci kez yargılanması söz konusu olmaz. Bunun sebebi bir kişinin bir suçtan ötürü iki kez yargılanmamasıdır. (Çifte yargılanma yasağı).

İ. İNSAN HAKLARININ BÖLGESEL DÜZEYDE KORUNMASI: (AVRUPA'DA AVRUPA KONSEYİ'NDE) İNSAN HAKLARININ KORUNMASI

a. Avrupa Konseyi

b. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

c. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

a. Avrupa Konseyi

- 5 Mayıs 1949'da kurulmuştur. Statü adı verilen kurucu belge, 10 Ağustos 1949'da yürürlüğe girmiştir. Türkiye de konseye 1949'da üye olmuştur.

Avrupa Konseyi'nin Kurumsal Yapısı:

1) **Bakanlar Komitesi:** Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi'nin siyasi karar organıdır. Üye devletlerin dışişleri bakanlarından oluşmaktadır.

2) **Parlamenter Meclisi:** Avrupa Konseyi'nin danışma organıdır. Yılda dört defa toplanan meclis, esas olarak, görüşme ve müzakereleri yaparak birçok sözleşmenin hazırlanmasında etkili olmuştur. Aynı zamanda Avrupa İnsan Hakları üyelerini parlamenter meclisi seçer.

- **İnsan Hakları Komiseri:** Komiser'in hukuki bir yaptırım gücü bulunmamaktadır. Ancak hazırladığı rapor, tavsiye ve görüşler insan haklarını korumak ve bu alandaki ihlalleri önlemek için devletlere bilgi sağlamaktadır. Avrupa Konseyi insan Hakları Komiseri'nin görev süresi 6 yıldır.

b. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

- Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler tarafından 1950 tarihinde Roma'da kabul edilmiştir.
- Sözleşmenin sağladığı güvence ikincildir. (İnsan haklarının iç hukukta korunması asıldır. AİHS ikincil niteliktedir).
- Sözleşmeden yararlanabilecek olanlar sadece gerçek kişiler değildir. Hükümet dışı her kuruluş veya kişi grupları da sözleşme kapsamındadır. Sivil toplum örgütleri, gönüllü kuruluşlar veya hükümet dışı kuruluşlar olarak adlandırılan bu tür yapılanmalar devlet örgütü dışında tüzel kişilikleri olan dernek, vakıf, siyasi parti ve sendikalar gibi kuruluşlardır. Bu açıdan kamu tüzel kişileri sözleşme kapsamında değildirler. Ayrıca vatansızlar da bu sözleşmeden yararlanabilir.

İNDEKS AKADEMİ

AİHS'de Koruma Altına Alınan Hak ve Özgürlükler

▸ Yaşama hakkı	▸ Etkili başvuru hakkı
▸ İşkence, insanlık dışı ve küçültücü muamele yasağı	▸ Ayrımcılık yasağı
▸ Kölelik ve zorla çalıştırma yasağı	▸ Mülkiyet hakkı
▸ Özgürlük ve kişi güvenliği hakkı	▸ Eğitim hakkı
▸ Adil yargılanma hakkı	▸ Serbest seçim hakkı
▸ Suç ve cezaların kanuniliği	▸ Borçtan dolayı özgürlüğünden yoksun bırakılma yasağı
▸ Özel hayatın ve aile hayatının korunması	▸ Ölüm cezası yasağı
▸ Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü	▸ Adli hata hâlinde tazminat hakkı
▸ İfade özgürlüğü	▸ Aynı suçtan ötürü iki kez yargılanmama ve cezalandırılmama hakkı
▸ Dernek kurma ve toplantı özgürlüğü	
▸ Evlenme hakkı	

NOT

- Türkiye,Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni **1954** tarihinde onaylamıştır.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin denetim sürecinde öngörülen bireysel başvuru hakkını ise **1987** yılında kabul etmiştir.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin zorunlu yargı yetkisini ise **1990** yılında kabul etmiştir.

c. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

1. Kuruluş ve Konum

- AİHM, Avrupa Konseyi'nin yargı organıdır. 1959 yılında kurulmuştur.
- **Merkezi:** Strazburg, Fransa.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AİHS) taraf ülkelerle ilgilenir (1950 tarihli sözleşme).

2. Mahkemenin Yapısı

- Mahkeme, AİHS'ne taraf her devlet için bir yargıç olacak şekilde yapılandırılmıştır. 2024 itibarıyla: 47 yargıç görev yapmaktadır.

Yargıçlar:

- Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi tarafından,
- Taraf devletin sunduğu 3 aday içinden,
- Tek seferliğine, 9 yıllık bir süre için seçilirler.
- Yeniden seçilmeleri mümkün değildir.

İNDEKS AKADEMİ

3. Mahkemenin Görev Türleri

A) Bireysel Başvurular

- Gerçek veya tüzel kişiler tarafından yapılır.
- Başvuru için tüm iç hukuk yolları tüketilmiş olmalı ve başvuru 6 ay (şimdi 4 ay) içinde yapılmalıdır.

B) Devletlerarası Başvurular

- Bir taraf devlet, başka bir taraf devletin AİHS yükümlülüklerini ihlal ettiğini ileri sürebilir.
- AİHM kendiliğinden harekete geçemez; yalnızca bu iki başvuru türüyle inceleme yapar.

5. Mahkemenin Sürekli Çalışma Usulü

- AİHM, devamlı (daimi) görev yapan bir mahkemedir.

6. Kararların Niteliği ve Bağlayıcılığı

- AİHM kararları taraf devletler açısından bağlayıcıdır.
- Mahkeme kararlarının uygulanmasını Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi denetler.
- Kararlar sadece ilgili tarafı bağlar ama emsal (içtihat) niteliği taşır

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Yapısı

- **Genel Kurul:** Sadece idari görevle donatılmıştır. Yetkileri, mahkeme başkanı ve başkan yardımcılarını seçmek, mahkeme iç tüzüğünü yapmaktır.
- **Tek yargıç düzeni:** Mahkeme'ye yapılan bir başvurunun kabul edilemez olduğuna veya işlemden kaldırılmasına kesin olarak karar verir.
- **Komiteler:** 3 yargıçtan oluşur, kabul edilemezlik ve kayıttan düşürülme kararları verir, oy birliği esastır.
- **Daireler:** 7 asıl ve 3 yedek yargıçtan oluşur. Tek yargıç veya komitenin herhangi bir karar veremediği durumlarda,daireler yapılan bireysel başvuruların kabul edilebilirliği ve esası hakkında kararı verir. Dostane çözüm arayışlarını gerçekleştirir. Daireler Mahkemenin genel yetkili karar organıdır.
- **Büyük Daire:** 17 yargıçtan oluşur, dairelerin önemi nedeniyle görmekten vazgeçtiği davalara ve daire kararlarına yapılan itirazlara bakar.
- **Bakanlar Komitesi:** Yürütme ve denetim organıdır.
- Mahkemenin bir organı değildir ama AİHM kararlarının infazını denetleyen yürütme organıdır.
- Avrupa Konseyi'ne bağlıdır.
- **Görevi:** AİHM kararlarının uygulanıp uygulanmadığını izlemektir.

NOT

- Karar vermez, yalnızca denetler ve gerektiğinde siyasi baskı oluşturur.

İNDEKS AKADEMİ

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNE BAŞVURU

- Başvuru yolları iki türlüdür.

1. **Devlet Başvurusu:** Sözleşmeye taraf her devletin,sözleşme ve protokol hükümlerinin başka bir sözleşmeci tarafından ihlal edildiği iddiası ile mahkemeye başvurması mümkündür.
2. **Bireysel Başvuru:** AİHS'te koruma altına alınan hak ve özgürlüklerin ihlal edilmesinden dolayı zarar gördüğünü düşünen gerçek ve tüzel kişilerin hatta kişi topluluklarının o devlete karşı AİHM'e başvurmasıdır.

- Başvuru ancak sözleşmeci devlet aleyhine yapılabilir. Kişilere karşı başvuruda bulunulması mümkün değildir.
- Başvuruda bulunmak için yurttaş olmaya gerek yoktur. Vatansız veya mülteci statüsündeki kişiler de bireysel başvuru hakkına sahiptirler.
- Hak ihlali kişisel ve doğrudan olmalıdır.
- Hak ihlali doğmuş ve ihlalin güncel olması gerekir.

AİHM'E BAŞVURUNUN ŞEKLİ VE ŞARTLARI

1. Mahkemeye başvuru ancak iç hukuk yollarının tüketilmesinden itibaren dört ay içersinde yapılmalıdır. (Bu süre hak düşürücü nitelikte olup süre geçirildikten sonra başvuru yapılması mümkün değildir. Mahkeme başvurunun süresinde yapılıp yapılmadığını resen inceler.)
2. Hem devlet başvuruları hem bireysel başvurular yazılı olarak yapılır.
3. Başvurular AİHM başkanlığına yapılır. Başvuru için AİHM'in bulunduğu Strazburg'a gitmeye gerek yoktur. Başvuruyu posta yoluyla yapmak mümkündür. Fakat faks, e-mail gibi yollarla başvuru yapmak mümkün değildir.

4. Başvuru, Avrupa Konseyi üyesi devletlerden birinin diliyle yapılabilir. Diğer bir anlatımla, başvurunun AİHM'in resmi dilleri olan İngilizce ya da Fransızca ile yapılmasına gerek yoktur. Başvurularda herhangi bir ücret de alınmamaktadır. Davaların bir avukat aracılığıyla takibi de gerekmemektedir.
5. Başka bir uluslararası mekanizmaya başvurulmamış olması gerekir.

BİREYSEL BAŞVURUDA ARANAN DİĞER ŞARTLAR:

- Başvuranın kimliğinin açık olması
- Başvurunun imzalanmış olması
- Şikayet edilen devletin sözleşmeye taraf olması
- Başvurunun daha önce incelenmiş ve karara bağlanmış olmaması
- Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olmaması (delil yokluğu, ya da delil yetersizliği)
- Başvurunun sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerle ilgili olması
- Başvurunun hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olmaması (siyasi propaganda amacı taşıyan, şikayet edilen devleti karalayıcı dil kullanan, asılsız iddialar içeren başvurular)
- Bu şartları taşımayan başvurular, ön koşullar yönünden reddedilirler.

Başvurunun Kayıttan Düşürülmesi

Mahkeme davanın her aşamasında;

1) Başvuru sahibi başvurusunu takip etme niyetinde değilse,
2) Sorun çözülmüşse,
3) Mahkemece belirlenen diğer herhangi bir nedenle, başvurunun incelenmesine devam edilmesi haklı görülmezse başvuruyu kayıttan düşürebilir.

İNDEKS AKADEMİ

EMRAH HOCA UYARIYOR!

Ancak, bu şartların gerçekleşmiş olmasına rağmen,sözleşmede ve ek protokollerinde tanımlanan insan haklarına saygı ilkesi gerektiriyorsa, mahkeme incelemeyi sürdürebilir.

AİHM Kararlarının Etkisi

- Davanın sonucu olarak AİHM, bir taraf devletin AİHS'i ihlal ettiğine karar vermişse mağdura uygun bir tazminat ödenmesine karar verebilir.
- AİHM'in kararları kesindir. Sözleşmeci devletler mahkemenin kesin kararlarına (nihai kararlarına) uymayı taahhüt etmişlerdir. Kararların yerine getirilip getirilmediğini denetleme yetkisi Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nindir. Mahkeme kararı iç hukuktaki yargı kararını ortadan kaldıramaz, herhangi bir yasa hükmünü iptal edemez.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının iç hukukta verilmiş mahkeme kararlarına etki etmesi, bir başka ifadeyle yeniden yargılanma yolu açması konusunda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi taraf devletlere herhangi bir yükümlülük getirmemektedir. Türkiye, 2000'li yıllarda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına istinaden yeniden yargılama yapılmasına olumlu bakmıyordu. Fakat sonradan ilgili kanunlarda yapılan değişikliklerle, artık AİHM tarafından, ulusal mahkemece verlen hükmün AİHS veya ek protokollerinin ihlali suretiyle verildiği tespit edilirse bu durum yargılamanın iadesi nedeni sayılmaktadır.
- İdari Yargılama Usulü Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre yargılamanın yenilenmesi talebi, AİHM'in kararının kesinleştiği tarihten itibaren 1 yıl içinde kararı veren mahkemeye yapılmalıdır. Bir yıllık süre hak düşürücü süre

1. İNSAN HAKLARININ İÇ HUKUKTA KORUNMASI

- Aslolan insan haklarının iç hukukta korunmasıdır. Uluslararası koruma ikincildir, ancak iç hukuk yolları tüketildikten sonra devreye girmektedir.

a) Yasama Organına Karşı Koruma

b) Yürütme/İdare Organına Karşı Koruma

1) Teşrii Başvuru Yolu (Dilekçe Hakkı)
2) İdari Başvuru Yolu (Yargı Dışı) İnsan Haklarının Korunması
   - Kamu Denetçiliği
   - Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu

c) Yargısal Başvuru Yoluyla İnsan Haklarının Korunması

a) Yasama Organına Karşı Koruma

- Temel hak ve hürriyetler anayasal olarak teminat altına alınmıştır. Bu temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması adına meclisin çıkardığı kanunlar anayasaya aykırı olmamak zorundadır. Eğer anayasaya aykırılığı söz konusu ise Anayasa Mahkemesinin yargısal denetimine tabidir ve iptal olur.

b) Yürütme/İdare Organına Karşı Koruma

1) **Teşrii başvuru yolu**, kişiler dilekçe haklarını kullanarak, idarenin yaptığı haksızlıkla ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine başvurabilir. Bu amaçla yasama organında dilekçe komisyonu, insan hakları komisyonu gibi birimlere yer verilmiştir. Bu birimler başvuru üzerine konuyu inceleyip raporlar hazırlarlar. Bu raporlar icrai nitelikte değildir. Buna bağlı olarak da bu rapordaki ihlallerin giderilmesi için yasama organı idareye emir ve talimat veremez. Bundan dolayı bu başvurunun etkili bir yol olduğu söylenemez.

2) **İdari Başvuru Yoluyla (Yargı Dışı) İnsan Haklarının Korunması** bu yolda kişi, insan haklarının ihlal edildiğini ileri sürerek idareye başvurur ve ileri sürülen ihlalin ortadan kaldırılmasını ister.

a) **Kamu Denetçiliği Kurumu:** İdari kurumların her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını, insan haklarına adalet anlayışı içerisinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerini incelemek, araştırmak ve öneride bulunmakla görevli bir kurumdur. TBMM'ye bağlı ancak özerk bir biçimde faaliyet yürütür. Kamu denetçisine ara bulucu, hâlk savunucusu, hâlk avukatı, adalet temsilcisi ve ombudsman gibi adlar verilmektedir. Kararları öneri niteliğindedir, bağlayıcı değildir.

b) **Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu:** Mali, idari özerkliğe sahip, özel bütçeli kamu tüzel kişisidir. Kurum idari açıdan Cumhurbaşkanının görevlendireceği bakan ile ilişkilidir. (Adalet Bakanı)

- Kurulun biri başkan, biri ikinci başkan olmak üzere toplamda 11 üyesi olup bütün üyelerini Cumhurbaşkanı seçer.

- Görevlerinde tam bağımsızdır. Kurula kimse emir ve talimat veremez, öneri ve telkinde bulunamaz.

- İnsan hakları ihlalinden zarar gördüğünü ileri süren her gerçek ve tüzel kişi kurumа başvurabilir. Başvurular illerde valilikler, ilçelerde kaymakamlıklar aracılığıyla yapılabilir.

- Kurul konusu suç oluşturan insan hakları veya ayrımcılık yasağı ihlallerini saptadığı takdirde bunlarla ilgili suç duyurusunda bulunur, ayrıcı hak ihlali tespit ettiğinde idari para cezası verebilir.

İNDEKS AKADEMİ

c) **Yargısal Başvuru Yoluyla İnsan Haklarının Korunması:** İnsan haklarını korumanın en etkili yolu kuşkusuz, kişilerin mahkemelerde haklarını aramasıdır. İdari yargıya başvuru yolu, anayasaya göre idarenin her türlü işlem ve eylemleri yargı denetimine tabidir. Bir başka ifadeyle kişiler, idarenin işlem ve eylemlerine karşı iptal ve tam yargı davası açabilirler.

K. ANAYASA MAHKEMESİNE BİREYSEL BAŞVURU

1. Bireysel başvuruda bulunacak kişinin, anayasada koruma altına alınmış olan hak ve özgürlüklerden, AİHS tarafından koruma altına alınmış bir temel hak ve özgürlüğü ihlal edilmiş olmalıdır.
2. Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yapılabilmesi için devletin kamu gücünün bir ihlali veya bir uygulaması neticesinde oluşan bir mağduriyet söz konusu olmalıdır.
3. Bireysel başvuru sadece güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan zarar görenlerce yapılabilir.
4. Bireysel başvuru yapılabilmesi için hak ihlaline yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem veya ihmal için kanunda yer verilen idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmesi gerekir.
5. Bireysel başvuru, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılmalıdır.
6. Bireysel başvuru incelemesi kural olarak dosya üzerinden yapılır. Bununla beraber gerekli görüldüğü takdirde duruşma yapılabilir.
7. Anayasa Mahkemesi'nin saptadığı ihlal, bir mahkeme kararından kaynaklanıyorsa dosya, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan durumlarda başvuran lehine tazminata karar verilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla görevli mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin ihlal kararında saptayıp açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak yönde karar verir.

İNDEKS AKADEMİ

Türkiye'de İnsan Hakları İle İlgili Kurumsal Yapılar

- İnsan Hakları Başkanlığı
- İnsan Hakları Üst Kurulu
- TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu
- Kamu Denetçiliği Kurumu
- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
- Kişisel Verileri Koruma Kurulu
- Kolluk Gözetim Komisyonu
- İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları
- İnsan Hakları İnceleme Komisyonu
- Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları
- Terör Nedeniyle Ortaya Çıkan Zararları Tespit Komisyonu
- TBMM Dilekçe Komisyonu
- Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu
- Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu
- Hasta Hakları Kurulları

1. **Aşağıdakilerden hangisi insan haklarının evrensellik ilkesinin bir sonucudur?**

A) İnsan hakları sadece vatandaşlara tanınır.
B) Devletler, kendi hukuklarına göre insan haklarını tanımlamada serbesttir.
C) İnsan hakları, kültürel değerlere göre değişkenlik gösterir.
D) Tüm insanlar, doğuştan haklara sahiptir.
E) İnsan hakları, sadece gelişmiş toplumlarda uygulanabilir.

2. **AİHM'ye bireysel başvuru yapılabilmesi için aşağıdakilerden hangisi zorunlu şartlardan biridir?**

A) Başvurucunun vatandaş olması
B) Mahkemeye doğrudan delil sunulması
C) Ulusal hukuk yollarının tüketilmiş olması
D) En az iki kez ulusal mahkemede davanın reddedilmiş olması
E) Başvurunun siyasi nitelik taşıması

3. **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne bireysel başvurular, iç hukuk yollarının tüketildiği tarihten itibaren en geç kaç ay içinde yapılmalıdır?**

A) 2 ay B) 3 ay C) 4 ay D) 6 ay E) 12 ay

İNDEKS AKADEMİ

4. **Aşağıdakilerden hangisi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve ek protokollerinde açıkça güvence altına alınmış hak ve özgürlüklerden biri değildir?**

A) İşkence ve insanlık dışı muamele yasağı
B) Borçtan dolayı özgürlükten yoksun bırakılmama hakkı
C) Eğitim hakkı
D) Sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanma hakkı
E) Adil yargılanma hakkı

5. **Aşağıdakilerden hangisi, Uluslararası Adalet Divanı'nın (UAD) yapısı veya yetkileri ile ilgili doğru bir ifadedir?**

A) Uluslararası Adalet Divanı kararları tüm Birleşmiş Milletler üyeleri için bağlayıcıdır.
B) Divan sadece ceza yargılamaları yapar ve bireyleri yargılar.
C) Taraf olmayan devletler Divan'a dava açamaz, yalnızca tanık olarak katılabilir.
D) Divan'ın kararları, yalnızca davaya taraf olan devletler için bağlayıcıdır.
E) Divan'ın yargıçları Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından atanır.

6. I. Amerika Birleşik Devletleri
II. Almanya
III. Fransa
IV. Çin Halk Cumhuriyeti
V. Birleşik Krallık (İngiltere)
VI. Rusya Federasyonu

Yukarıdakilerden hangileri, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi olup veto yetkisine sahiptir?

A) I, II, III ve V B) I, III, IV, V ve VI C) II, III, IV ve VI
D) I, II, III, IV ve VI E) I, II, IV ve V

7. I. Sadece 1982 Anayasası'nda güvence altına alınan temel hak ve hürriyetlere yönelik ihlaller
II. Hem 1982 Anayasası'nda hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer alan temel hak ve hürriyetlere yönelik ihlaller
III. Kanunlarda düzenlenmiş sosyal ve ekonomik hakların ihlaline yönelik her türlü işlem

Yukarıdakilerden hangileri, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yapılabilecek hak ihlalleri kapsamındadır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) II ve III E) I, II ve III

İNDEKS AKADEMİ

8. **Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?**

A) Roma Statüsü, mahkemenin kuruluş belgesidir.
B) Yalnızca bireyleri yargılama yetkisine sahiptir, devletleri yargılayamaz.
C) Birleşmiş Milletler'e bağlı, yargı yetkisini Güvenlik Konseyi'nden alan bir organdır.
D) Savaş suçları, soykırım, insanlığa karşı suçlar gibi uluslararası suçlara bakar.
E) Kendi cezaevleri yoktur; cezaların infazı taraf devletler tarafından gerçekleştirilir.

9. **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) aşağıdaki uluslararası örgütlerden hangisine bağlı bir yargı organıdır?**

A) Avrupa Birliği
B) Birleşmiş Milletler
C) Avrupa Konseyi
D) NATO
E) Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)

CEVAP ANAHTARI	1. D	2. C	3. C	4. D	5. D
	6. B	7. C	8. C	9. C	

ACENTE: Bağımlı bir sıfat olmaksızın bir sözleşmeye dayalı olarak belli bir yer veya bölge içinde sürekli şekilde ticari işletmeyle ilgili sözleşmelerin yapılmasına aracılık etmeyi veya bu sözleşmeleri o işletme adına bizzat yapmayı meslek edinen kişi.

Unsurları: Bağımsızlık, süreklilik, aracılık veya sözleşme yapma, acentelik işinin meslek edinilmiş olması.

ADİ KEFALET: Borçlu tarafından ödeme yapılmaması hâlinde ikinci derecede olmak kaydıyla bu borcu ödemeyi taahhüt eden kişi. Alacaklının adi kefile başvurabilmesi için önce borçluyu (dava ve icra yoluyla) takip etmesi ve borçludan alacağını, tahsil edememiş olması gerekir.

ALACAKLININ TEMERRÜDÜ: Alacaklının usulüne uygun olarak yapılmış olan ifa teklifini haklı bir neden olmaksızın reddetmesi. Borçluya mahkemeye başvurarak malı tevdi etme veya (bozulabilecek, saklaması zor olan mallarda) sattırıp bedelini tevdi ya da (yapma borçlarında) sözleşmeyi feshetme yetkisi verir.

ARİYET: Bir malın bedelsiz (ivazsız) olarak başka birine kullanmak amacıyla ödünç verilmesi.

AVAL: Kambiyo senetlerinde borcu ödeme garantisi verme işlemi. Avalist, borcun ödenmesini borçludan bağımsız olarak taahhüt eder, borçluya ait defilerden yararlanamaz.

AYNİ HAK: Maddi mallar üzerinde tasarruf etme yetkisi veren mutlak hak türü. Örnek: Mülkiyet hakkı.

BORÇLANDIRICI İŞLEM: Taraflar arasında borç doğurucu bir etkiye sahip olan ve borç konusu mal veya hak üzerinde herhangi bir etkisi olmayan işlemler.

Örnek: Satım sözleşmesi, satıcıya malın mülkiyetini devir borcunu doğurur, ancak bu sözleşmeye rağmen satıcı malı başkasına satar ve teslim ederse yeni alıcı mülkiyet hakkını elde eder.

BORÇLUNUN TEMERRÜDÜ: Muaccel bir borcun vade gününde yerine getirilmemesi üzerine alacaklıya gecikme tazminatı talep etme yetkisi veren hukuki olay.

Şartları: Borcun muaccel ve ifa edilebilir olması vade gününün geçmesi (vade belli değilse alacaklının ihtarı).

BUTLAN: Bir hukuki işlemin geçerli olması için uyulması gereken esas veya şekil şartlarından birinin bulunmaması. Butlan hâlinde yapılan işlem baştan itibaren geçersiz olur. Taraflar verdiklerini sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre iade etmek zorundadırlar. Butlan sebepleri: ehliyetsizlik, hukuka aykırılık, imkânsızlık, ahlaka aykırılık ve muvazaa.

CİRANTA: Emre yazılı bir senedi ciro yoluyla devreden kişi. Ciranta, senet hamiline karşı müteselsil sorumluluk taşır.

DEFİ: Borçlunun kendisinden istenen şey, alacak hakkının varlığını kabul ettiği hâlde özel bir haklı sebebe dayanarak ödemeden kaçınma hakkı. Örnek: Zaman aşımı defilerin davada dikkate alınabilmesi için hak sahibi tarafından ileri sürülmesi gerekir.

DOĞRUDAN TEMSİL: Bir kişinin başka bir kişi adına ve hesabına hukuki işlem yapması

DOLAYLI TEMSİL: Bir kişinin kendi adına ve başka bir kişi hesabına hukuki işlem yapması

EKSİK BORÇ: Kanunda öngörülen bir nedenle talep ve dava edilmesi mümkün olmayan borç. Örnek: Zaman aşımına uğramış borç, kumar/bahis borcu evlenme tellallığından doğan borç, ahlaki bir görevin yerine getirilememesinden doğan borç. Eksik borçlar, borçluya defide bulunarak ödemeden kaçınma yetkisini verir, ancak borçlu rızasıyla ödeme yaparsa verdiğini geri isteyemez.

GABİN: Bir kişinin zor durumu, tecrübesizliği veya bilgisizliğinden yararlanılarak edimler arasında açık nispetsizlik meydana getirilmesidir. Gabin hâlinde sözleşme geçerli olmakla birlikte gabine uğrayan taraf bir yıl içinde sözleşmeyi feshetme hakkına sahiptir.

GAİPLİK: Bir kişinin uzun süredir haber alınamaması (5 yıl) veya ölüm tehlikesi aitında kaybolması (1 yıl) hâlinde yakınlarının başvurusu üzerine mahkeme kararıyla kaybolduğuna karar verilmesi.

HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE: Kanunda öngörülen sürenin geçmesiyle hakkın kullanılma ve talep edilebilme özelliğini kaybetmesine neden olan süre. Örnek: İrade fesadı hâllerinde 1 yıl içinde sözleşmeyi fesih hakkı. Hak düşürücü sürenin geçmiş olduğu iddiası bir itiraz niteliği taşır.

HAKSIZ FİİL: Hukuka aykırı bir fiille kusurlu olarak bir başka kişinin şahsına veya mal varlığına zarar verilmesidir.

Unsurları: Hukuka aykırı fiil, zarar, kusur, illiyet bağı.

HUKUKİ İŞLEM: Bir veya daha fazla kişinin hukuki sonuç doğurmak amacıyla açıkladıkları irade beyanıdır. Tek taraflı (vasiyetname) çok taraflı (sözleşme ve karar) olabilir.

İZTİRAR HÂLİ: Bir kişinin kendisine yönelmiş bir tehlikeden kurtulabilmek için zorunlu olarak üçüncü bir kişinin malına zarar vermesi. Iztırar fiilin hukuka aykırılığını ortadan kaldırmakla birlikte, tazminat yükümlülüğünü sona erdirmez.

İBRA: Alacaklının edim yerine getirilmediği hâlde alacağından vazgeçmesi suretiyle borçluyu borcundan kurtarmasıdır. İbranın geçerli olabilmesi için borçlu tarafından kabul edilmesi gerekir. İflas eden kişinin ibrası hükümsüzdür.

İFA UĞRUNA EDİM: Borçlunun ifa etmesi gereken şeye karşılık olarak alacaklıya başka bir şey vermesi ve alacaklının bu şeyi paraya çevirmesi suretiyle alacağını elde etmesi kararlaştırılmış olması durumunda ifa uğruna edim söz konusu olur.

İFA YERİNE EDİM: Borçlunun ifa etmesi gereken şeye karşılık olarak alacaklıya başka bir şey vermesi alacağın sona ermiş sayılacağının kararlaştırılması hâlidir.

İFLAS: Borçlunun haczedilebilen bütün mal varlığının paraya çevrilmesi ve bütün alacaklılarına ödeme yapılmasına mahkeme kararıyla karar verilmesi.

İHTİYATİ HACİZ: Kaçma ve mallarını gizleme teşebbüsünde bulunan borçlunun mallarına alacaklının talebiyle mahkeme kararıyla geçici olarak el konulması.

İKRAH (TEHDİT): Hukuka aykırı bir tehditle kendisine veya yakınlarına zarar verileceği ileri sürülerek bir kişinin sözleşme yapmaya (irade beyanında bulunmaya zorlanması.)

İLAMLI İCRA: Alacağın bir mahkeme kararıyla veya borçlu tarafından imzası kabul olunmuş olan bir belgeye dayanması hâlinde yapılan takip usulü.

İLAMSIZ İCRA: Herhangi bir belgeye dayanması gerekmeyen alacaklar için kullanılan takip usulü.

İNDEKS AKADEMİ

İNTİFA HAKKI: Bir kişiye, başka bir kişiye ait mal üzerinde tam bir yararlanma yetkisi veren irtifak hakkı.

İRADE FESADI: Bir kişinin hata, hile veya tehdit nedeniyle irade beyanında bulunması.

İRTİFAK HAKKI: Başkalarına ait mallar üzerinde kullanma veya tam bir yararlanma yetkisi veren sınırlı ayni hakların ortak adı. Ör: Sükna hakkı, intifa hakkı, geçit hakkı

İSTİSNA SÖZLEŞMESİ: Bir kişinin bedel karşılığında sözleşmede öngörülen somut bir ürünü imal etme taahhüdü altına girmesini öngören sözleşme.

İŞTİRA HAKKI: Tek taraflı irade beyanında bulunarak başka birine ait bir malı bedelini ödemek suretiyle satın alma hakkı.

İTİRAZ: Karşı tarafın iddiasına karşı talep edilen hakkın doğmadığının veya sonradan ortadan kalktığının ileri sürülmesi, itiraz davada hâkim tarafından resen dikkate alınır.

KARZ: Para veya misli eşyanın (tüketim mallarının) belirli bir süre kullanıldıktan sonra geri verilmesini öngören ödünç sözleşmesi ivazlı veya ivazsız olabilir.

KAZAİ RÜŞT: 15 yaşını tamamlamış bir mümeyyiz. Küçüğün istek ve menfaatinin olması hâlinde ana - babasının onayı ve mahkeme kararıyla reşit sayılması.

KOMİSYONCU: Ücret karşılığında kendi adına müvekkili hesabına hukuki işlem yapmayı üstlenen kişidir.

KONİŞMENTO: Deniz ticaretinde yurt dışına gönderilmek üzere gemiye yüklenen ticari malların cins ve niteliğini gösteren ve senedi devralan kişiye bu mallar üzerinde mülkiyet hakkı tanıyan kıymetli evrak niteliğindeki ticari senet.

KONKARDATO: Borçlarını ödemeyecek duruma gelen borçlunun alacaklarının da kabul edilmesi hâlinde borcunun bir kısmını ödeyerek sorumluluktan kurtulmasına imkân veren icra yolu.

MAKBUZ SENEDİ: Umumi mağazalara tevdi edilen ticari malların cins ve niteliğini gösteren ve senedi devralan kişiye bu mallar üzerinde mülkiyet hakkı tanıyan kıymetli evrak niteliğindeki ticari senet.

MENFİ ZARAR: Her iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde borçlunun temerrüdü hâlinde, alacaklının sözleşmeyi feshetmesi sonucunda talep edilen zarar şekli. Alacaklının bu haktan yararlanabilmesi için borçluya ek süre verip bu durumu bildirmesi gerekir.

MUACCEL BORÇ: Vadesi gelmiş istenebilir borç.

MÜECCEL BORÇ: Vadesi gelmemiş ve dolayısıyla borçludan yerine getirmesi talep edilemeyen borç.

MUNZAM ZARAR: Para borçlarında borçlu temerrüdü hâlinde, alacaklının talep etmeye hakkı olduğu temerrüt faiziyle karşılanmayan ek zarar.

MUVAZAA (DANIŞIKLIK): Tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacıyla gerçek iradelerinin dışında yaptıkları işlemler. muvazaalı işlemler geçersizdir.

MÜMEYYİZ: Yaptığı davranış ve işlemlerin sebep ve sonuçlarını kavrayabilecek akli olgunluğa sahip kişi.

MÜNHASIRAN ŞAHSA BAĞLI HAK: Mutlak hak sahibi kişi tarafından kullanılması gereken, başkalarına devri ve temsilci aracılığıyla kullanılması mümkün olmayan, mirasçılara geçmeyen haklar. Evlenme, boşanma, mirasın reddi, nişanı bozma, manevi tazminat talep etme gibi haklar.

İNDEKS AKADEMİ

MÜSBET VUKUF: Bir kişinin belirli bir olayı bildiğinin sabit olması.

MÜSBET ZARAR: Her iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde borçlunun temerrüdü hâlinde, alacaklının aynen ifadan vazgeçerek talep ettiği zarar şekli. Alacaklının bu haktan yararlanabilmesi için borçluya ek süre verip bu durumu bildirmesi gerekir.

MÜTESELSİL BORÇ: Bir borca birden fazla kişinin diğerinden bağımsız olarak ödeme taahhüdünde bulunması. Alacaklı müteselsil borçlulardan herhangi birine başvurarak alacağının tamamını ödemesini talep edebilir.

MÜTESELSİL KEFALET: Başka birine ait bir borcun borçlusundan bağımsız olarak ödeme taahhüdünde bulunması. Alacaklı, borçluya veya doğrudan müteselsil kefile başvurarak alacağının tamamını ödemesini talep edebilir.

MÜTESELSİL SORUMLULUK İLKESİ: Kambiyo senetlerinde imzası bulunan her bir kişinin (keşideci, avalist, ciranta vs.) senet hamiline karşı müteselsil sorumluluk taşıdığını öngören kural.

NİSPİ HAK: Sadece taraflar arasında ileri sürülebilen ve üçüncü kişilere karşı talep hakkı vermeyen haklar. Ör: Alacak hakkı.

ÖDEMEZLİK DEFİ: Her iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, taraflardan birinin edimini önce ifa etme yükümlülüğünün olmadığı hâllerde karşı tarafın ifa talebini reddedebilme yetkisi.

ÖLÜM KARİNESİ: Ölümüne kesin gözle bakılan olayda kaybolan ve cesedi bulunamayan kişiler için geçerli olan ve olayın gerçekleştiği yerdeki en büyük mülki amirin (vali, garnizon, komutan vs.) kararıyla nüfus kaydına ölü yazılmasına imkân veren karine. Ölüm karinesinin geçerli olabilmesi için okyanusta gemi batması, uçağın havada infilak etmesi gibi kurtulma olasılığının bulunmadığı bir olayda kişinin kaybolmuş ve cesedinin bulunamamış olması gerekir. Bu durumda söz konusu kişi evli ise evlilik sona erer, mirası, mirasçıların arasında paylaştırılır.

PEY AKÇESİ: Bir sözleşmenin yapıldığına delil olmak üzere verilen para veya para yerine geçen taşınır mal. Pey akçesini veren taraf, kusuru ile taahhüdünü yerine getirmezse verdiğini geri alamaz. Karşı taraf taahhüdünü yerine getirmeyecek olursa pey akçesinin iki katını ödemek zorundadır.

SEÇİMLİK BORÇ: Borçlunun hangi edimini yerine getireceği hususunda alacakların tercihte bulunma yetkisinin olduğu borçlardır. Örneğin, yarışmayı kazanan bir kişi otomobil veya değerinin para olarak verileceğinin öngörülmesi.

SEYYAR TÜCCAR MEMURU: Ticari işletmenin merkezi dışındaki yerlerde tacir adına işlem yapma yetkisi verilen bağlı tacir yardımcısıdır. Örneğin; pazarlama elemanları.

SÖZLEŞME: Her iki tarafın karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanıyla meydana gelen hukuki işlem.

SÜKNA HAKKI: Bir taşınmazın sahibi tarafından başka birine tanınan ve o taşınmazı bizzat kullanma yetkisi veren kişisel irtifak hakkıdır. Tapuya tescil edilerek tesis edilir. Hak sahibi taşınmazı bizzat kullanabilir, başkasına kiraya veremez, devredemez.

ŞUFA HAKKI: Bir taşınmazın üçüncü bir kişiye satılması durumunda hak sahibi kişinin tek taraflı bir irade beyanında bulunmak suretiyle bu taşınmazı satın almasına olanak veren nispi hak (ön alım hakkı). Müşterek mülkiyet konusu taşınmazlarda kanun gereği paydaşlardan her birine tanınmış olup, ayrıca tescil gerekmeksizin

satışın öğrenildiği tarihten itibaren 1 ay içinde en geç on yıl içinde kullanılması gerekir. (Yeni Medeni Kanun'a gore bu süreler 3 ay ve 3 yıldır.) Şufa hakkı sahibi, tapuda yazılı devir bedeli üzerinden taşınmazı satın alır. Taşınmaz bağış yapılır veya paydaşlardan birine satılacak olursa bu hak kullanılamaz. Sözleşmeyle tanınacak olursa etkisinin kuvvetlendirilmesi için tapuya tescil edilmesi gerekir.

TAKAS: Borcu sona erdiren nedenlerden biri olup birbirinden karşılıklı alacaklı olan kişilerde alacağı muaccel olan tarafın tek taraflı irade beyanıyla gerçekleşir. Takas beyanında bulunabilmek için alacakların aynı türden olması gereklidir.

TASARRUF İŞLEMİ: Bir hakkı ortadan kaldırmak, değiştirmek veya meydana getirmek gibi ayni etkisi bulunan hukuki işlem. Örneğin; mülkiyet devri, borcun ödenmesi.

TECDİT (YENİLEME): Borcu sona erdiren nedenlerden biri olup tarafların anlaşmasıyla eski borcun ortadan kaldırılması ve bunun yerine yeni bir borç ihdas edilmesi suretiyle gerçekleşir.

TELLAL: Taraflardan hiçbirine bağlı olmaksızın ücret karşılığında ticari işlere aracılık yapmayı mesiek edinen kişi. (Emlakçı)

TEMSİL: Bir başka kişi adına veya hesabına hukuki işlem yapma yetkisi verilmesi. Temsil yetkisi, tek taraflı bir hukuki işlemle verilebileceği gibi vekâlet; hizmet sözleşmesi kapsamında da verilebilir.

TESELSÜL KARİNESİ: Ticari işlerde borç altına giren veya kefil olan kişiler arasında müteselsil sorumluluk kuralının uygulanmasını öngören karine.

TEYİT MEKTUBU: Tacirler arasında sözlü olarak yapılan anlaşmaların teyidi amacıyla taraflardan birine hazırlanan ve sözleşmelerin unsurlarını içeren hukuki işlem. Teyit mektubunu alan taraf, 8 gün içerisinde itirazda bulunmazsa içeriğini kabul etmiş sayılır.

TİCARET KARİNESİ: Tacirin işlerinin ticari iş sayılmasını öngören karine.

TİCARİ İŞLETME: Sürekli ve bağımsız şekilde iktisadi faaliyette bulunan ve esnaf sınırlarını aşan iş hacmine sahip iktisadi teşebbüs. TTK'ye göre unsurları; ticarethane, fabrika ticari şekilde işletilen müesseseler.

TİCARİ MÜMESSİL: İşletmenin bütün işlerini idare etmek ve ticaret unvanı altına imza atma yetkisi verilen genel yetkili tacir yardımcısı, ticaret siciline tescil edilerek atanır. Tacire ait olan ortak alma, işletmeyi devretme, taşınmazların satımı gibi olağanüstü işlemleri yapma yetkisi yoktur. Kredi alma ve kambiyo taahhüdünde bulunma yetkisi vardır. Temsil yetkisi ticaret siciline kaydedilmek şartıyla şube işleriyle veya birlikte temsil şeklinde sınırlandırılabilir.

TİCARİ VEKİL: Ticari mümessil sıfatı olmaksızın işletmenin bütün işleri veya bazı işleri için temsil yetkisi verilen bağlı tacir yardımcısı. Ör: Kasa görevlisi, reyon şefi, fabrika müdürü.

VARANT: Umumi mağazalara tevdi edilen ticari mallar üzerinde rehin hakkı tanıyan kıymetli evrak niteliğindeki ticari senetler.

VEDİA: Taşınır malı belirli bir süre için muhafaza edilmesini öngören emanetçilik sözleşmesi. Yapılan iş karşılığında ücret alınmaması mümkündür.

İNDEKS AKADEMİ

VEFA HAKKI: Bir malın eski malikine alıcı tarafından sözleşmeyle tanınan ve tek taraflı irade beyanında bulunarak bu malı geri alabilmesine olanak veren nispi hak. Tapuda tescil edilmek suretiyle taşınmazı devralan üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi mümkündür.

VEKÂLET: Başka birine ait bir işin idaresi veya hizmetin görülmesi taahhüdünü içeren sözleşme. Yapılan iş karşılığında ücret alınması zorunlu değildir. Hizmet sözleşmesinde bağımsızlık unsuru açısından, eser sözleşmesinden sonucun garanti edilmesi unsuru açısından ayrılır.

YASAL TEMSİL: Kanundan doğan temsil ilişkisi Örnek: Anne ve babanın 18 yaşından küçük çocukları temsil etme yetkisi mevcuttur.

YENİLİK DOĞURAN HAK: Hak sahibinin tek taraflı bir irade beyanıyla taraflar arasında yeni bir hukuki ilişki kuran veya mevcut ilişkiyi değiştiren, sona erdiren haklar. Örnek: Sözleşmeyi fesih hakkı (bozucu yenilik doğuran hak), şufa hakkı (kurucu yenilik doğuran hak), seçimlik borçlarda alacaklının seçim hakkı (değiştirici yenilik doğuran hak).

YETKİSİZ TEMSİL: Temsil yetkisi olmaksızın başka biri adına işlem yapılması veya temsil yetkisinin sınırlarının aşılması. Örneğin, malı kiralama yetkisi verilen kişinin satış yapması.

- **YETKİLERİ USULDE PARALELLİK İLKESİ:** Bir idari işlemin yapılmasında yetkili olanların bu işlem yapılırken uygulanan şekil ve usul kurallarının işlemin değiştirilmesi, kaldırılması ve geri alınmasında da yetkili olmasını ifade etmektedir.Yetki ve usulde paralellik ilkesi, kanunda aksi yönde bir düzenleme olmadığı sürece uygulanacaktır. İlk idari işlemi yapan makam, kanunda aksi düzenlenmedikçe işlemin geri alınması ve kaldırılmasında yetkili olan idari birimdir.
- **FAİT DU PRİNCE İLKESİ:** İdarenin tek taraflı aldığı karar ve işlemleri ile sözleşmenin uygulama koşullarını değiştirerek ağırlaştırmamasını ifade eder. İdarenin kamu hizmeti İmtiyaz Sözleşmesi'nin koşulları ağırlaşırsa ek mali yüklerle neden olması durumunda sözleşmenin karşı tarafı fait du prince kuramı gereğince ortaya çıkan zararın karşılanmasını isteyebilir.
- **FİİLİ YOL:** İdarenin hiçbir yasal dayanağı olmaksızın kişilerin mülkiyet haklarına tecavüz etmesi yani hukuka aykırı kamulaştırmasız el atmasıdır.
- **YETKİ TECAVÜZÜ:** İdare adına irade açıklamasında bulunma ve karar alma yetkisi olmayan, resmi sıfatı bulunmayan ya da resmi sıfatlarından arınmış bir kişinin işlem tesis etmesi durumudur. Kişi yönünden yetki kurallarına aykırılık veya kişi yönünden yetkisizliğe genel olarak yetki gaspı denmektedir.
- **FİİLİ MEMUR:** İdareyle atanma ve seçilme gibi hukuki bir bağı ya da idareyle arasında sözleşme bulunmayan kimsenin fiilen idare adına hareket etmesi durumudur.İyi niyetli üçüncü kişiler, bir makamı işgal eden ve dıştan bakıldığında yetkiliymiş sanılan kişilerin işlemlerine karşı korunur . Bu tür "görünüşte" memurların yaptıkları işlemler iyi niyetli üçüncü kişiler bakımından hukuka uygun ve geçerli sayılırlar.